

SCHRIFTBEGINSELEN
TER SCHRIFTVERKLARING

S Greijdanus

Voorblad

SCHRIFTBEGINSELEN TER SCHRIFTVERKLARING

SCHRIFTBEGINSELEN
TER SCHRIFTVERKLARING
EN
HISTORISCH OVERZICHT OVER
THEORIEËN EN WIJZEN VAN SCHRIFTUITLEGGING

DOOR

Dr S. GREIJDANUS

UITGAVE VAN J. H. KOK N. V. TE KAMPEN

1946

VOORWOORD AH Bogaards

Hierdie boek van Greijdanus is die heel beste hermeneutiek wat daar is.

Die rede vir hierdie stelling van my is die volgende: Dit is deur en deur op die Skrif gegrond. **Die beginsels vir Skrifverklaring kom uit die Bybel.**

Ek en br Willem Swanepoel het die boek so goed as moontlik skandeer en verwerk, maar daar is nog foute in.

Om die Grieks te skandeer, is baie moeilik. Daarom het ek die Grieks uitgehaal.

Die oorspronklike teks sal ek in PDF op my tuisblad sit by www.enigstetroos.co.za

Ek het die Engelse vertaling en verwerking van hoofstuk 4 deur West Bredenhof as bylaag bygevoeg vir wie dalk sukkel met die Nederlands. Dit is ook baie toeganklik vir lidmate.

Inhoud

Voorblad	2
VOORWOORD AH Bogaards.....	3
INLEIDING.	8
1. Gebruikelijke termen.	8
2. Woord.	17
3. Syntactische verbinding.....	23
EERSTE HOOFDSTUK.....	26
4. Verklaring noodig.....	26
5. Toch doorzichtig.....	27
6. Overigens velerlei toelichting en opheldering noodig.....	29
7. Algemeene objectieve moeilijkheden.....	30
8. Bizondere objectieve moeilijkheden.....	34
9. Subjectieve moeilijkheden.....	42
10. Mogelijkheid.	46
TWEEDE HOOFDSTUK.....	52
11. De beginselen ter Schriftverklaring uit de Heilige Schrift zelve af te leiden.	52
12. De eenheid der Heilige Schrift.	57
13. Algemeene aanwijzingen in de Heilige Schrift van deze beginselen.	67
DERDE HOOFDSTUK.....	75
14. De Heilige Schrift voor den Heere Christus.	75
15. Schriftgebruik en -verklaring door den Heere Christus.	79
16. Schriftgebruik door de Evangelisten en in de Handelingen der Apostelen.	97
17. Schriftgebruik door den apostel Paulus.....	99
18. Aanwijzingen in den brief aan de Hebreëen.....	112
19. Beginselen, die in II Petr. 1 : 20—21 liggen.....	114
VIERDE HOOFDSTUK.	117
20. Algemeene beginselen.	117
21. De verklaring der Heilige Schrift moet objectief zijn.....	129
22. Zij moet haar daarom uitleggen zooals zij zich in haar geheel en naar haar afzonderlijke deelen geeft.....	133
23. En zij geeft zich als de openbaring en het eigen Woord van God door menschendienst.....	136
24. Bij de Heilige Schrift is te onderscheiden tusschen Woord Gods in formeelen en in materieelen zin.....	138

25. Alles, in de Heilige Schrift geopenbaard, moet in verband met den Heere Christus gezien en verstaan worden.	141
26. Te letten op de wijze waarop de Heilige Schrift zelve zich uitlegt en hoe de openbaringsorganen dat doen.	145
27. We mogen het geloof aan de waarheid der Schriftverklaring niet afhankelijk stellen van bevestiging harer uitspraken buiten haar.	147
28. Omdat de Heilige Schrift een organisme is, moet bij haar ter verklaring van het eene deel gerekend worden met het geheel en de andere deelen en met den ontwikkelingsgang der openbaring.	149
29. Daarom moeten we by de verklaring der Heilige Schrift rekenen met de onderscheiden tijden en bedelingen, waartoe de te exegetiseeren deelen dier Openbaring behooren.	152
30. Bij de verklaring van de Heilige Schrift moeten we steeds nauwkeurig opmerken en onderscheiden het bizondere en het algemeene.	155
31. Bij elk deel en bij eiken tekst der Heilige Schrift moet ook steeds scherp gelet worden op het kenmerkende.	158
32. De Heilige Schrift en elk harer deelen moet verklaard worden in haar eigen gedachtengang of geest.	160
33. Bij de verklaring der Heilige Schrift moeten we zorgen noch rationalistisch, noch overgeestelijk af te wijken van, noch in strijd te komen met, de letter van den tekst.	162
34. Bij wat in de Heilige Schrift duister is, moeten wij ter verklaring uitgaan van hetgeen dienaangaande daarin elders helderder werd geopenbaard.	164
35. We moeten de Heilige Schrift niet verklaren in strijd met den regel des geloofs.	165
36. Ter verklaring van eene gelijkenis moeten we eerst het beeld scherp waarnemen, daarna de beteekende zaak ons recht voorstellen, en vervolgens de overeenkomst tusschen beide nagaan en zuiver in het licht stellen.	168
37. De Heilige Schrift moet in haar onderscheiden deelen ook naar den aard dier deelen verklaard worden.	169
38. In het algemeen kunnen we tenslotte zeggen, omdat de Heilige Schrift het Woord van God is, moet zij zelve als beheerschende regel voor hare verklaring gelden.	170
Hoofstuk 5 weggelaat.	172
BYLAAG Engelse vertaling hoofstuk 4.	173
Introduction.	173
Interpreting the Bible.	174
1. The interpretation of Holy Scripture must be objective.	175
2. The interpretation, therefore, must interpret Scripture as given in its totality and according to its various parts.	176

3. Scripture is portrayed or demonstrated as the revelation and exact Word of God through human service.	178
4. A distinction has to be made in Holy Scripture between God's Word in a formal sense and God's Word in a material sense.	179
5. Everything revealed in Holy Scripture must be seen and understood in connection with Christ.	180
6. Attention must be given to the manner in which the Holy Scripture interprets itself and how the human instruments of revelation do this.	182
7. We are not allowed to make faith in the truth of Scripture-interpretation dependent on outside sources.	183
8. Since Holy Scripture is an organism, the interpretation of one of its parts must reckon with the whole and with the other parts and with the developing progress of God's revelation.	184
9. Therefore when we interpret Scripture we also have to recognize the distinct times and dispensations to which the parts that are to be explained belong.	186
10. In the interpretation of Holy Scripture, we must always take careful note of the distinction between the special and the general.	188
11. With each part and every text of Scripture careful attention must always be given to the specific details.	189
12. Holy Scripture and each of its parts must be interpreted in its own train of thought or spirit.	190
13. When interpreting Holy Scripture we have to take care that we do not deviate from, nor come in conflict with, the letter of the text by being either rationalistic or over-spiritual.	191
14. When we interpret passages that are unclear in Scripture, we must take our starting point in what is revealed to us in a clearer way elsewhere in Scripture.	192
15. We must not interpret Scripture in conflict with the rule of faith.	194
16. When interpreting a parable we must first carefully observe the imagery and after this get a clear and correct picture of the signified matter. Then we must examine and exposit the correspondence between the two in a clear way.	196
17. In its different parts, Holy Scripture must be interpreted in accordance with the nature of those parts.	197
18. In general, we can conclude by saying that, because Holy Scripture is God's Word, it must itself be the governing rule for its interpretation.	198
Summary of General Principles.	199
The Abridged Version.	199

Aan de nagedachtenis mijner lieve Vrouw

INLEIDING.

1. Gebruikelijke termen.

a. Eene aanwijzing of uiteenzetting van, of ook theorie over, de verklaring van eenig boek of kunstwerk wordt tegenwoordig veelal Hermeneutiek genoemd. Deze naam kwam voor deze wetenschap op in de 17e eeuw, maar werd eerst in de 19e eeuw meer de daarvoor gewone. E. von Dobschütz schrijft te dezer zake: „Der Name Hermeneutik für die Theorie der Schrifterklärung scheint eine Erfindung des Pseudoklassizismus des 17. Jahrhunderts zu sein. Bei Plato ... bedeutet er etwas anderes. Er taucht, soviel ich sehe, zuerst bei dem Strassburger Joh. Conr. Dannhauer 1654 auf, findet sich dann neben „ars interpretandi“ ... und „Auslegekunst“... und wird durch J. J. Rambach (Jena 1728) und besonders durch Schleiermacher (1809) zu einem gelaufigen Terminus“, Vom Auslegen des Neuen Testaments, 1927, S. 52. Hij is een tot zelfstandig naamwoord geworden oorspronkelijk adjectief of bijvoegelijk naamwoord, n.1. hermeneutica, Grieksch hermeneutika: Daarbij moet dan als substantief gedacht worden scientia, of ars, Grieksch epistemee of texne of d. i. wetenschap, of kunst, al naar men het oog heeft op de theoretische behandeling, dan wel op de practische uitvoering of toepassing.

b. Dit adjectief komt van hermeneuein/Gr, welk woord zijn wortel heeft in eiro, sero, aneinanderreien, verio, wovon verbum, aussagen, lemen”, G. Heinrici, Art. Hermeneutik in H. R. EA, VII, S. 719. Daarmede worden twee gedachten uitgedrukt. Die van vertalen of vertolken, d. i. overbrengen van de eene taal in eene andere, interpretari, vgl. Joh. 1 : 42 en 9 : 7, gelijk ook sterk uitkomt in de samenstelling Gr= overzetten, vertalen, Matth. 1 : 23; Marc. 5 : 41; en ten tweede die van verklaren, uiteenzetten, explicare, zooals vooral aan het licht treedt in het compositum gr = uitleggen, verklaren, Luc. 24 : 27. E. von Dobschütz schrijft dienaangaande: „ipftrtuzóttv = interpretari wird im Altertum sowohl vom Auslegen als vom Uebersetzen gebraucht, es wird zunachst auf die Deutung dunkler Orakelsprüche angewandt, dann aber auch auf die Ausdrucksweise“, a. w. S. 1635; vgl. ook G. Heinrici t. a. p.

c. De Hermeneutiek moet nu de regelen opsporen, in het licht stellen, en in systeem brengen, volgens welke eenig woord of ge

6

GEBRUIKELIJKE TERMEN

schrift of kunstwerk verklaard, uitgelegd moet worden, zal men den zin daarvan goed verstaan. Zij is dus een hulpmiddel voor de exegese. Deze laatste is het doel. De eerste moet den weg wijzen voor dat doel. Zij is „*ea disciplina, quae intelligendi et rite interpretandi... viam monstrat*”, A. Kuenen, *Critices et Hermeneutices Librorum N. Foederis Lineamentu*², 1859, § 2 p. 1: die wetenschap, welke den weg wijst tot het begrijpen en rechte verklaren. We zouden haar de theorie van de exegese kunnen noemen, die uiteenzet, hoe men te werk moet gaan bij de verklaring van iemands gesproken of geschreven woorden, om deze recht te doorzien en juist op te vatten. Maar omdat we nooit alle regelen voor de exegese aangeven en in systeem brengen kunnen, en er steeds allerlei bijzondere, of ook individueele, gevallen overblijven, en daarbij de Hermeneutiek niet maar dient uiteen te zetten, hoe geëxegetiseerd wordt en is, doch hoe geëxegetiseerd moet worden, en bij de Heilige Schrift, hoe dat moet naar Gods wil of openbaring, daarom is de aanduiding der Hermeneutiek als „theorie der Exegese” niet volledig, allicht misvatting wekkend, en niet aanbevelenswaardig. De Exegese is meer dan praktische toepassing der Hermeneutiek, hoezeer zij dat zakelijk ook is. Vgl. ook Dr F. W. Grosheide, *Hermeneutiek*, blz. 1. In de Hermeneutiek geeft de exegese zich rekenschap van hare arbeidswijze, om met heldere bewustheid te werk te gaan, en eventueele fouten te verbeteren of te vermijden.

d. Wanneer we nu bij dit woord Hermeneutiek het bijvoegelijk naamwoord *sacra* voegen, *Hermeneutica sacra*, geven we daarmede aan, dat we handelen over de verklaringswijze van de Heilige Schrift. *Sacra* beteekent heilig. En we noemen deze Hermeneutiek aldus, omdat zij te doen heeft met Gods Woord, en dat Woord verre uitgaat boven alle schepselenwoord, en zij hare regels voor Schriftverklaring, wat de hoofdzaak aangaat, moet opdiepen, aflezen en afleiden, uit de Heilige Schrift. Deze werd geïnspireerd door den Heiligen Geest, heet daarom Gods Woord in bijzonderen en eigenlijken zin, bevat Gods bijzondere openbaring. Beantwoordt nu de *Hermeneutica*

sacra aan haar naam, en geeft zij, wat zij geven moet, n.1. uiteenzetting van de wijze, waarop God, blijkens Zijn openbaring in de Heilige Schrift, te kennen geeft, hoe, op welke manier, Zijn Woord of de Heilige Schrift uitgelegd moet worden, dan is zij eene theologische wetenschap, doet zij iets van God kennen, van Zijn denken en de wijze Zijner Zelfopenbaring in de Heilige Schrift, is zij Theologie, en dus disciplina of scientia theologica hermeneutica. Als zoodanig heeft zij dan ten aanzien van Gods Woord of de Heilige Schrift op te sporen, aan te wijzen, uiteen te zetten, wat God in de Heilige Schrift openbaart omtrent de wijze, waarop de Heilige Schrift als Zijn Woord en naar Zijnen wil uitgelegd of verklaard moet worden. Zij is die wetenschap der

7

Theologie, welke tot studieobject heeft Gods openbaring in de Heilige Schrift over de regelen voor, of de wijze van, het zuivere en volle verstaan en juiste verklaren van de Heilige Schrift, of van Gods gedachten en bedoelingen in en met Zijne openbaring in de Heilige Schrift. En zij moet dan die regelen zooveel mogelijk opzoeken, in het licht stellen, en in systeem brengen.

e. Wezen en taak van de Hermeneutiek hangen dus samen met, en worden bepaald door, wezen en taak van de exegese. Dit laatste woord komt van ekseegeisthai/Gr = uitvoeren, uitleiden. In de Heilige Schrift heeft het den zin van verhalen, achtereenvolgens meededen, Luc. 24 : 35, vgl. ook Hand. 10 : 8; 15 : 12,14; 21 : 19, èn ten tweede die van verklaren, uitleggen, Joh. 1 : 18. Met dat woord wordt die wetenschap aangeduid, die tot taak heeft de uiteenzetting van hetgeen gesproken werd of geschreven staat, opdat het verstaan worde. „Qui librum legit, cupit intelligere, id est, perspicere, quae author sensit, et ideo verbis expressit, ut lectores, quibus scripsit, perciperent”, J. Jahn, *Enchiridion Hermeneuticae generalis tabularum. Vet. et N'. Foederis*, 1812, p. 1: wie een boek leest, wenscht te begrijpen, d. i. te doorzien, wat de auteur meent, en derhalve in woorden uitgedrukt heeft, opdat de lezers, voor wie hij schreef, het zouden verstaan. En „men verstaat iemands woorden, schrijft J. I. Doedes, als men er hetzelfde bij denkt, dat de schrijver of spreker er bij gedacht heeft, en ook bij gedacht wilde hebben,” *Hermeneutiek voor de Schriften d. Nieuwen Verbonds**, 1878, § 2, blz. 2.

Bij de Heilige Schrift moeten we echter steeds wel bedenken, dat het ten principale en laatste gaat niet om de gedachten en bedoelingen van de auctores secundarii of menselijke schrijvers, maar om die van den Auctor primarius, God Zelfen, Wiens dienstknechten, organen, instrumenten die menschen als auctores secundarii waren.

F. Torm, Hermen, d. N. Testaments, 1930, schrijft: „Die Hermeneutik will die Erzeugnisse menschlicher Geistestätigkeit verstellen, will m. a. W. zum Verstandnis der menschlichen Persönlichkeit anleiten“, S. 1. Dit kunnen we niet zonder meer aanvaarden. Want het verstaan of begrijpen der persoonlijkheid van den spreker of schrijver moge een verder reikend doel der exegese zijn, en er zoo mogelijk door bevorderd worden, en ten deele óók in liggen, maar het verstaan van wat gezegd werd, of geschreven staat, is toch het eigenlijke doel der exegese. Dit geeft F. Torm trouwens zelf ook toe, als hij S. 10 schrijft: „Dennoch ist die Aufgabe des Erklärers so weit und umfassend zu bestimmen, dasz es den vollen Geistesgehalt der vorliegenden Worte zu erfassen gibt“. En S. 8 zegt hij: „Es nützt einfach nichts, in hohen Tönen davon zu reden, dasz die lebendige Persönlichkeit der eigentliche Gegenstand aller

8

GEBRUIKELIJKE TERMEN

Exegese sei. Denn alles im allen genommen können wir über einen Verfasser nichts anderes aussagen, als was wir aus seinen Worten herauslesen können. Betrachtet man seine Worte als das Untergeordnete und will man ohne diese oder über diese hinweg sein inneres Leben ergründen, so kann man hierüber zwar viele Worte sagen — es werden aber Worte sein, die nichts sagen.“

Ook Dr F. W. Grosheide schrijft: „De verklaring heeft zich te bepalen tot den tekst, gelijk die daar ligt, en heeft niet de roeping andere dingen met den tekst of den tekst met andere dingen in verband te brengen... De uitlegging heeft haar doel bereikt, als de tekst is verklaard, hoogstens kan men nog tot de uitlegging rekenen het karakteriseeren van een geschrift als geheel, waardoor men het zijne plaats aanwijst naast of onder min of meer gelijksoortige“, a. w. blz. 16. Bovendien moeten we bedenken, dat er van een begrijpen van God in het geheel geen sprake kan zijn, Job 36 : 26.

f. Voor deze exegese en dit verstaan van den zin van het gesproken of geschreven woord is ook de persoonlijkheid van den verklaarder van belangrijke beteekenis. „Das Verstehen zeigt verschiedene Grade. Diese sind zunächst vom Interesse bedingt. Ist das Interesse eingeschränkt, so ist es auch das Verständnis“, schreibt W. Dilthey, Die Entstehung der Hermeneutik, S. 189. Voor het verstaan is noodig geestelijke verwantschap. „Dem Verwandten erschliesst sich das Verwandte“, J. Wach, Das Verstehen, I, 1926, S. 38. En E. von Dobschütz schrijft: „Het is de stof, die den geest der uitlegging bepalen moet. Gelijk een geheelonthouder moeilijk de rechte uitlegger van de liederen van een Anacreon of van Sappho zijn zal, so kann ein Mensch, der nicht gewisse Voraussetzungen mitbringt, sagen wir kurz, der nicht innerlich fromm ist, mag er noch so gelehrt sein, das Neue Testament nicht ganz verstehen, nicht kongenial interpretieren,“ a. w. S. 28. Voor het i echte verstand moet er, althans om de Heilige Schrift uit te leggen, bij den exegeet zijn congenialiteit met, en sympathie voor, hetgeen uitgelegd zal worden. De Heilige Schrift zelve drukt dit zoo uit: Maar die natuurlijke mens neem die dinge van die Gees van God nie aan nie; want dit is vir hom dwaasheid, en hy kan dit nie verstaan nie, omdat dit geestelik beoordeel word. (1 Cor. 2:14 A53), I Cor. 2 : 14: de natuurlijke mensch — d. w. z. de onwedergeborene mensch, zooals hij is krachtens den val in het Paradijs — neemt de dinge des Geestes van God niet aan, want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet kennen. Vgl. ook Joh. 5 : 43—44; F. W. Grosheide, a. w. blz. 40 w.; W. Schulte, Wesen u. Grenze d. theol. Hermeneutik in Zeitschrift für Theologie u. Kirche, Neue Folge, 19. Jhrg. Heft 4, 1938, S. 283-304.

_ Hiermede staat in verband, dat de een meer geschikt is voor de uitlegging van het eene soort van geschriften, de ander voor eene andere soort; en bij de Heilige Schrift de een voor die van de

9

historische boeken, een ander voor die van de profetische, een derde voor die van de Paulinische, of voor die van de Johanneïsche geschriften. Er kan zelfs verschil van geschiktheid zijn bij denzelfden persoon in onderscheiden tijd. „Aus alledem folgt, dass verschiedene Personen ein ganz gleiches Verständnis in diesen Fällen nicht haben können, ja auch nicht einmal derselbe Mensch versteht ganz gleich zu verschiedenen Zeitpunkten seines Lebens. Hat er inzwischen eine seelische Entwicklung durchgemacht,

wird diese notwendigerweise sein späteres Verstandnis pragen”, F. Torm, a. w. S. 12 f. We moeten echter ook weer iets anders niet vergeten, waarop E. von Dobschütz wijst met deze woorden: „Aber zum Glück findet die Kongenialitat eine Ergänzung in der Anpassungsfähigkeit, die solche Unterschiede ausgleicht, wenn nur die allgemeine Empfanglichkeit für das betreffende Genus vorhanden ist”, a. w. S. 2863. Bij het verstaan van de Heilige Schrift komt het aan op wedergeboorte, verlichting, bezieling, leiding door den Heiligen Geest, al wordt daarmee niet ontkend, dat ook een onwedergeborene door eene algemeene bestraling en besturing des Heiligen Geestes wel allerlei van de Heilige Schrift kan verstaan. Ook is niet genoeg, dat wij eene bepaalde bedoeling of beteekenis voelen, maar „der sprachliche Ausdruck, nach allen Regeln der Wissenschaft untersucht”, moet tot deze of die uitlegging voeren: „dasz der Zusammenhang die Gesamtanschauung des Autors, die Quellen u. s. w. diese Auslegung fordern darauf kommt es an,” E. von Dobschütz, a. w. S. 29.

G hermeeneuein-Gr kan synoniem zijn met eksegeisthai-Gr . J. I. Doedes schrijft te dien aanzien: „Wat hermeeneuein-Gr en eksegeisthai-Gr aangaat, beide werkwoorden beteekenen uitleggen, verklaren; maar hermeeneuein-Gr, is ook vertalen, en eksegeisthai-Gr ook vertalen; hermeeneuein-Gr en eksegeisthai-Gr zijn beide gebruikelijk voor iemand die uitlegt, verklaart, en hermeeneia zoowel als eksegeesis wordt gebruikt voor een commentaar op een geschrift,” a. w. blz. 3. En op de vraag, of in de Hermeneutiek onderscheiden moet worden tusschen uitleggen explicare, eksegeisthai, en verklaren, interpretari, hermeeneuein, kan .men, zegt hij, antwoorden: „dat uitleggen eigenlijk is het ontvouwen van hetgeen in de woorden opgesloten ligt (involuta evolvere) en verklaren meer het duidelijk maken van hetgeen niet duidelijk is, door het aanbrengen van licht over het duistere (obscuris lucem addere). In het algemeen, gaat hij voort, heeft de uitlegging meer met de woorden, de verklaring meer met de zaken te doen.” En op blz. 4 voegt hij hier nog aan toe: „Al heeft men uitgelegd, daarmee is somtijds nog niet alles verklaard, en om tot het verklaren te kunnen overgaan, moet toch eerst uitgelegd zijn.”

A. Kuenen zegt te dezer zake: „Discrimen interdum statutur

GEBRUIKELIJKE TERMEN

interpretationem inter et explicationum, ita quidem, ut in hac auditorum seu lectorum tam capacitatis quam indigentiae ab interprete ratio habeatur”, a. w. § 9, p. 63: somtijds wordt er een onderscheid gesteld tusschen interpretatie en explicatie, en wel zóó dat bij deze laatste door den interpreet rekening gehouden wordt zoowel met de vatbaarheid, als met de behoefte van de hoorders of lezers. Moge men echter op deze wijze beide woorden kunnen onderscheiden, het wordt toch niet immer aldus gedaan, en is ook deels willekeurig. Beide woorden worden wel door elkander gebruikt. Doch het wetenschappelijk spraakgebruik heeft allengs ze toch in dien zin onderscheiden, dat Hermeneutiek genoemd wordt de uiteenzetting van de wijze waarop, of van de regelen, volgens welke, uitgelegd moet worden, maar Exegese de uitlegging of verklaring zelve. Desbetreffend schrijft F. Torm: „Obwohl die Ausdrücke hermeneuein (hermeneia) und eksegeisthai (eksegeesis) in der alten Kirche beide für erklären oder auslegen gebraucht wurden, ist im kirchlichen Sprachgebrauch zur Bezeichnung des Auslegens das Wort Exegese durchgedrungen. In neuerer Zeit hat man dagegen das Wort Hermeneutik zur Bezeichnung der Theorie des Auslegens herangezogen, die man früher öfter mit dem Ausdruck ars interpretandi bezeichnete. Erst im 17. Jahrhundert können wir das Wort Hermeneutik in dem jetzt vorliegenden Gebrauch nachweisen”, a. w. S. 1; vgl. ook F. W. Grosheide, a. w. blz. 16 v.

Het woord interpretari kunnen we ook nemen als vertalen, d. i. als overbrengen uit de eene taal in eene andere, vertere, methermeneuein èn ook als verklaren, ontvouwen, toelichten, uiteenzetten. Vertalen wordt noodzakelijk bij hetgeen in eene vreemde taal gezegd wordt, of geschreven staat; verklaren kan onmisbaar zijn ook bij hetgeen in de eigen taal van den hoorder of lezer wordt medegedeeld. „In versione non tantum sensa authoris adaequate exprimenda sunt, sed idem etiam orationis genus et color conservandus est, quod praeter vastam linguae utriusque et rerum notitiam, porro acumen ingenii, acre iudicium, magnam in hac re paritiam ac multam exercitationem requirit,” J. Jahn, a. w. p. 7: Bij het vertalen moeten niet alleen de gedachten van den auteur volkomen worden uitgedrukt, maar ook het soort van redevoering en de kleur worden bewaard. En dat vereischt, behalve een uitgebreide kennis van beide talen en van de zaken, voorts een fijn onderscheidenden geest, een scherp oordeel, groote ervaring en veel oefening in deze zaak. Hij schrijft verder: „In enarratione vero non solum sensus

authoris clarioribus verbis exponendus et argumentis comprobandus est, sed etiam res vel doctrinae, quae traduntur ... ex aetate et regione authoris non minus dilucide quam subtiliter explicandae sunt, ut enarratio sit non tantum grammatica sed etiam historica et historico-theologica". Bij het vertalen, d.i. ver

GEBRUIKELIJKE TERMEN

11

klaren, echter moet niet alleen de bedoeling van den auteur met helderder woorden worden uiteengezet en door argumenten bevestigd, maar ook moeten de zaken of de leeringen, die overgeleverd worden, uit den tijd en de landstreek van den auteur niet minder duidelijk, dan nauwkeurig, verklaard worden, zoodat de verklaring niet slechts grammaticaal is, maar historisch en historisch-theologisch. Vgl. ook F. W. Grosheide, a.w. blz. 136.

h. Bij alle menschenlijke woorden en geschriften kan uitlegging noodig zijn. En daarbij worden dan hermeneutische regelen in toepassing gebracht. Daarom kan men spreken van eene generale of algemeene Hermeneutiek, die aangeeft, op welke wijze men handelen moet om menschenlijke uitingen in woord en geschrift recht te verstaan en te verklaren. Voor zulk verstaan en uitleggen is dan noodig kennis van gebruikte taal, van spreek- en schrijfwijze, literatuursoort, onderwerp, vaktermen, schrijver of spreker, doel, omstandigheden, verhoudingen, aangesproken of geadresseerden persoon, tijd, enz. Deze hermeneutica generalis kan nog weer gespecificeerd worden naar het terrein van wetenschap, waarop een gesprek, verhandeling, geschrift, zich beweegt: Rechten, Medicijnen, Natuurkunde, Letteren, Philosophie. Deze wetenschappen stellen elk op haar gebied weer bijzondere eischen: kennis van feiten, termen, geschiedenis, vraagstukken. Dit is natuurlijk ook zoo met betrekking tot de Theologie. En zoo bestaan er ook voor elk van deze wetenschappen afzonderlijke Hermeneutieken. In 1919 b.v. gaf C. Robbert uit: Archeologische Hermeneutik. Anleitung zur Deutung klassischer Büdwerke.

Maar de Hermeneutiek der Heilige Schrift is niet een onderdeel van deze algemeene Hermeneutiek. Zij is een Hermeneutica sacra. En dit laatste woord wijst op een boven het creatuurlijke uitgaanden, Goddelijken factor. Het boek, waarvan in zeer eigenlijken en bizonderen zin God auteur is, zonder dat daarmee ook maar eenigszins te kort gedaan

wordt aan, of opgeheven wordt, het auteurschap der menschelijke schrijvers, is de Heilige Schrift, en zij alleen. Van Hermeneutica sacra kunnen we dan ook alleen maar spreken bij de bijzondere openbaring Gods, de Heilige Schrift. En omdat God alle menschen oneindig ver te boven gaat, ook in denken en bedoelen, moet ook bijzonder gevraagd worden, op welke wijze bij de exegese van de Heilige Schrift gewerkt moet worden, om Zijne bedoeling met en in haar op te sporen, te doorzien, uiteen te zetten. Welke zijn de bijzondere regelen, die hier gelden? Dat moeten we zoeken te weten te komen uit de Heilige Schrift zelve, omdat God daarin ook de wijze aangeeft, waarop Hij wil, dat Zijn Woord uitgelegd zal worden.

Nu heeft God Zijn Woord in de Heilige Schrift gegeven door menschendienst. Daarom gaan in het algemeen ook de regelen voor

12

WOORD

de algemeene Hermeneutiek door voor de sacra. Maar voor hoever, en welke andere regelen hier nog bijkomen, moet uit de Heilige Schrift zelve geweten worden. We moeten daarbij echter niet over het hoofd zien, dat de menschelijke auteurs tot hun arbeid aan de Heilige Schrift door God zijn gevormd, bekwaamd en geleid. Zij werden door God eerst toebereid tot dezen arbeid. En toen bezigde Hij hen als Zijne organen of instrumenten. Zoodat de Heilige Schrift, hoezeer zij ook product van menschenarbeid zij, toch ten hoogste en in wezen, gave Gods is, Zijn Woord, uit te leggen naar de door Hem daarin geopenbaarde regels van Zijn denken en bedoelen. Wanneer daarom J. I. Doedes schrijft: „Hetgeen de algemeene Uitleggingsleer voorschrijft, blijft van kracht in de Hermeneutiek van de Schriften des Nieuwen Verbonds”, a. w. blz. 4, kunnen we in algemeenen zin dit aanvaarden. Want er is geen strijd tusschen de algemeene Hermeneutiek en de Hermeneutica sacra. Doch wanneer J. I. Doedes de Hermeneutiek voor de Schriften des Nieuwen Verbonds noemt „de toepassing alzoo van het algemeen geldende voor een bepaald geval”, blz. 5, stemmen we daarmee niet in. Dan toch wordt het eigenlijke wezen en karakter der Heilige Schrift over het hoofd gezien, n.1. dat zij in zeer bijzonderen en eigenlijken zin is het Woord van God, hoewel dan door menschendienst. En evenmin als wij God subsumeeren mogen onder het algemeene begrip wezen, als ware Zijn wezen

gelijksoortig aan dat van schepselen; en evenmin als Gods geest is in soortgelijken zin als engelen en menschenzielen geesten zijn, a. h. w. slechts eene bijzondere species van hetzelfde genus, even zoomin mogen we Gods Woord beschouwen en behandelen als ware het in wezen gelijk aan het woord van schepselen, van menschen, daarvan niet generiek onderscheiden, maar slechts specifiek, als in ondergeschikte punten. Daarom is de Hermeneutica sacra ook iets anders en meer dan de algemeene Hermeneutiek, iets sui generis, hoeveel zij ook met deze laatste gemeen hebbe, iets anders en meer dan de toepassing van deze laatste op de Heilige Schrift.

2. Woord.

a. Bij een auteur is, in het algemeen gesproken, de gedachte het eerst, en komt dan het woord, dat die gedachte moet mededeelen of vertolken. Hij heeft iets te zeggen, en weet wat hij uitdrukken wil, en kiest of zoekt nu het woord en den woordvorm en de woordverbinding, om daarin den inhoud van zijn bewustzijn, voor zoover het hem belijft, bekend te maken, te openbaren. Voor den ander is zijn bewustzijnsinhoud verborgen, totdat hij dien hoorbaar of zichtbaar uitdrukt. Vgl. Dr J. Woltjer, Het woord, zijn oorsprong en zijne uitlegging, 1908. Maar de hoorder of lezer moet,

13

om de gedachte van den auteur te leeren kennen, den omgekeerden weg bewandelen. Hij moet gaan als van buiten naar binnen, en komt eerst door het woord tot de kennis van de daarin door een auteur meegedeelde gedachte. Heeft hij die gedachte leeren kennen, dan kan hij vervolgens op zijne beurt ook uitgaan van die gedachte om te zien hoe schoon en vol en juist zij in het woord is uitgedrukt, of ook hoe gebrekkig.

Ook bij God gaat de gedachte vooraf aan hare openbaring, doch wij hebben om die geopenbaarde Godsgedachte te leeren kennen, de Heilige Schrift nauwkeurig na te gaan van woord tot woord, van zin tot zin, van deel tot deel. Slechts op die wijze zullen wij in staat zijn althans iets te mogen verstaan van wat God in de Heilige Schrift mededeelt. Voor critiek is hier natuurlijk nimmer plaats, noch wat den inhoud der gedachte aangaat, noch wat haren vorm van mededeeling betreft. Ten aanzien van de auctores secundarii zijn wij evenmin in staat ons als rechtstreeks of onmiddellijk met ons bewustzijn in hun geest en gedachtenwereld in te zetten, maar moeten wij evenzeer aanvangen met het onderzoek van hun woord, om aldus door te dringen tot hunne bedoeling. De verklaring van de

Heilige Schrift moet derhalve beginnen met het nauwlettend acht geven op, en overwegen van, het gekozen woord en zijne beteekenis, zijn vorm, zijn verband.

b. Bij het opzoeken van de beteekenis van een woord mogen we echter niet volstaan met het opslaan van eenig woordenboek, om daaruit de wedergave, omschrijving, vertolking van een woord slechts over te nemen. De menschelijke taal is toch aan wisseling onderhevig. Een woord heeft niet eene constante beteekenis, die steeds en bij allen dezelfde zou zijn. Der menschen taal is zielsuiting. Met den mensch zelf ondergaat ook zijne taal verandering. Daarbij kwam de zondeval des menschen ook op zijne taal verstrend en verdervend inwerken. Bovendien brak God de oorspronkelijke eenheid van 's menschen taal bij den torenbouw van Babel, Gen. 11 : 1—9.

Ook ondergaan de onderscheiden talen voortdurend wijziging en zelfs bij den enkelen persoon kan naar verschil van omstandigheid en tijd onderscheid van taal gemerkt worden. Een enkele brengt wel eens nieuwe woorden in de taal, of doet de woorden gewijzigde begrippen uitdrukken. Ook het Hebreeuwsch en het Grieksch, de beide grondtalen der Heilige Schrift, nu afgezien van een klein deel Arameesch, zijn aan zoodanige verandering niet ontkomen, al kunnen wij dat bij het Hebreeuwsch uit gebrek aan vergelijkingsmateriaal niet zoo aantonen. Die grondtalen zijn door de auctores secundarii niet voortgebracht, maar gebruikt, zij het ook soms met wijziging. Bij het Grieksch van het Nieuwe Testament kan dit laatste door vergelijking met ander Grieksch duidelijk waar

14

WOORD

genomen worden. Een woord of eene constructie heeft in het Nieuwe Testament niet stellig denzelfden zin als in het Attisch, of eenig ander Grieksch dialect. Wel kan er bij zeker onderscheid van beteekenis nog eenheid van zin te ontdekken zijn, of de overgang van beteekenis aangewezen worden. Maar bij het onderzoek van het bijbelsch Grieksch moeten we ons toch niet door het andere Grieksch, ook niet door de overige Koine, het in het begin onzer Christelijke jaartelling gebruikte Grieksch, laten beheerschen. „We moeten niet vergeten, dat ook de Openbaring Gods groote taalvormende beteekenis heeft. Vele woorden hebben juist door het ceremonieele, het zedelijke, en in het algemeen

door het religieuze element in de Heilige Schrift eene andere beteekenis gekregen.” L. Berkhof, *Beknpte Bijbelsche Hermeneutiek*, blz. 89. „Determiner avec précision une idee importante, abstraite, complexe, sans autre secours que la Science des mots, Science toute pleine d’incertitudes, de complications et de vague, surtout lorsqu’il s’agit des langues bibliques, c’est la une tache dont la difficulté n’est connue que de ceux, qui l’ont consciencieusement essayé,” J. E. Cellurier, *Manuel d’Hermeneutique Biblique*, 1852, p. 74/75.

c. Aan de verklaring moet voorafgaan de keuze van den juisten tekst. Moet de verklaring der Heilige Schrift uiteenzetten, wat God in of door haar spreekt, dan dient eerst geweten te worden wat Zijn letterlijke woord is. Daarom moeten eventueele onjuiste lezingen verwijderd, en de rechte lezing vastgesteld zijn. Opdat metterdaad Gods Woord uitgelegd worde, hetwelk Hij ons gaf, en zooals Hij het ons schonk. Ingesloopen menschelijke vergissingen en fouten bij het overschrijven der autographa of oorspronkelijke geschriften, of van latere handschriften, moeten opgespoord, en zoo mogelijk door de juiste vormen en woorden vervangen worden. Dit is dikwerf niet gemakkelijk.

En dan komt het allereerst aan op de kennis van den zin of de beteekenis van het woord. „Om tot eene gezonde uitlegging te komen, moet men eerst het woord, voorzoover dit te bereiken is, als levend woord op zich laten inwerken; daarna wat in vorm, beteekenis en constructie der woorden duister of onzeker blijkt, grammatisch vaststellen, waarbij het technisch milieu van den schrijver, zijn individualiteit, zijne opvatting en het genus van literatuur, waartoe zijn werk behoort, in rekening moeten komen; en eindelijk moet dan het geheel nogmaals, als geheel, door den uitlegger worden gevoeld en overwogen”, J. Woltjer, *Het Woord etc.* blz. 59. Uitteraard kan dat op zich laten inwerken van het woord als een levend woord gemakkelijker geschieden bij een geschrift in de eigen taal, dan in eene andere. Bij de eigen taal is er gemeenschap van taalgevoel en taallevens, een kennen der woorden en wendingen als uit eigen zieleven, of door opvoeding van de

jeugd. Toch komt men ook dan nog wel te staan voor woorden, die men niet kent. In elk geval dient men om eenig gezegde of geschrift te verstaan, eerst kennis te bezitten of te verkrijgen van de beteekenis van het gebezigde woord. Dat geldt ook met betrekking tot het Oude en het Nieuwe Testament. Daarmede staan we voor de etymologische en grammaticale vraagstukken. „Endlich darf auch die etymologische Erforschung der Wörter nicht als Quelle des Erkennens ihrer Bedeutung und der Unterscheidung von Grund- und Nebenbedeutung unberücksichtigt bleiben”, A. König, *Hermeneutiek des Alten Testaments*, 1916, S. 74.

d. Voor de rechte kennis van een woord komt het lang niet altijd, maar toch meermalen ook aan op de kennis van den stam, of ook zelfs van den wortel. Vergelijking van woorden van denzelfden stam of wortel kan hier van nut zyn. Woordenboeken kunnen hun dienst doen. „Aber der Ausleger des A. T. soll auch die Arbeit der Lexicographen nachprüfen und womöglich weiterfördern”, A. König, a. w. S. 68. „Tout dictionnaire donne, il est vrai, le sens des mots, bien ou mal. Mais le dictionnaire, fût-il infaillible, ce n'est pas du sens général que l'Interprète a besoin, c'est du sens précis avec sa nuance et son degré d'intensité; du sens dans un passage donné, c'est-à-dire une certaine occasion, une certaine circonstance, un certain lieu et sous une certaine plume. Or, c'est précisément ce qui est difficile à déterminer, et d'ordinaire d'autant plus difficile que les cas est plus important”, J. E. Cellurier, a. w. p. 75. Ten deele geldt dit ook van de woordenboeken op het Nieuwe Testament, althans de eisch van het „nachprüfen”. Intusschen moeten we ook weer niet te hooge verwachtingen voor de verklaring der Heilige Schrift koesteren van naspeuring van stam en wortel van woorden. „Met betrekking tot vele woorden zeggen de Lexicographen ons, dat zij zelf hunne afleiding niet kennen; en ook waar die bekentenis ontbreekt, blijkt het niet zelden, dat zij in het onzekere verkeerden doordien zij onderling van elkander verschillen,” L. Berkhof, a. w. blz. 87. Hij gelooft niet, dat de exegeet zich veel met etymologische onderzoekingen behoeft op te houden. „Toch zijn er ook gevallen, waarin het voor een uitlegger van het grootste belang is, om de etymologie van een woord te kennen. Het helpt niet zelden de beteekenis van een woord bepalen, en werpt daarop vaak een verrassend licht,” blz. 86. En hij noemt dan enkele voorbeelden. Ook J. E. Cellurier schrijft: „L'Etymologie est une ressource attrayante, parfois nécessaire, mais souvent perfide. Le philologue qui l'emploie, arrivé ou croit arriver par sa reductive analyse à voir clairement un sens inconnu dont la découverte va le récompenser. Mais cette découverte n'est bien souvent qu'une illusion,

et l'analyse étymologique ne donne jamais de certitude entière. Cela résulte nécessairement et de la multiplicité des rapports

16

WOORD

possibles entre le sens primitif et les sens dérivés, et des bizarreries de l'usage", a. w. p. 84.

e. Veelal is het woord meer dan zijn stam. Het is afgeleid, of samengesteld. Dan moeten we ook acht geven op die samenstellende deelen, voor- of achtervoegsels, op den aard der samenstelling, op de onderscheiden deelen der samenstelling, en op hunne vereeniging tot een geheel. „ ... un philologue exercé ne s'en tiendra pas aux régies générales, mais saura tirer quelque lumière de la forme des mots et de leur nature intime. Le caractère spécial du Grec et de l'Hébreu lui fournira bien des secours. Dans ces langues... certaines terminaisons de l'adjectif en catégorisent la signification, certaines modifications du substantif lui confèrent un sens augmentif ou diminutif", J. E. Cellurier, a. w. p. 83/84.

Bizonder moet ook het woordgebruik worden nagegaan; allereerst natuurlijk bij denzelfden auteur, maar voorts ook bij anderen. Want alle auctores secundarii zijn ten slotte organen geweest in de hand van den éénen Auctor primarius. Op zichzelf is met dit onderzoek de beteekenis van een woord op eene bepaalde plaats nog niet vastgesteld. Dit woord kan op die plaats a. h. w. eene eigene beteekenis hebben. Dezelfde schrijver kan met eenzelfde woord op de eene plaats iets anders bedoelen kenbaar te maken, dan op eene andere. En een ander auteur kan met hetzelfde woord mogelijk eene andere nuanceering uitdrukken. Beslissend is daarom het doorgaande gebruik van een woord voor zijne beteekenis op eene bepaalde plaats nog niet. God heeft Zijne openbaring in steeds rijker vorm gegeven, zoodat er te spreken valt van eene historia revelationis. Daardoor konden verschillende woorden allengs a. h. w. voller beteékenis erlangen. „En gelijk de Openbaring progressief van aard is, zoo hebben ook die woorden in den loop des tijds steeds rijkeren inhoud gekregen. Daaruit volgt, dat, zoo wij de beteekenis van een woord, dat in de Schrift gevonden wordt niet ter helfte, maar volkomen willen kennen, we studie moeten maken van het gebruik, dat er niet alleen in de eerste, maar ook in de

laatste periode der Openbaring van gemaakt werd”, L. Berkhof, a. w. blz. 89. Zelfs ook waar er geene sprake is van verschil van openbaringsperiode en openbaringstrap kan toch het woordgebruik elders in de Heilige Schrift nog niet zonder meer uitmaken, welke zin aan dat woord op eene bepaalde plaats moet worden toegekend. Daarom moet ook met andere factoren gerekend worden. Maar van belang voor de kennis van den zin, die in een woord ligt, is het nagaan van zijn gebruik wel. En daartoe zijn nuttig goede concordanties, die ons inlichten over de plaats, waar een woord in de Heilige Schrift voorkomt. Met Aeyé^{ei}/*, woorden die maar eenmaal voorkomen, is natuurlijk vergelijking met het gebruik elders bij denzelfden schrijver niet mogelijk.

WOORD

17

Ook kan men de beteekenis van een woord soms als beter leeren voelen en doorzien door het nagaan van verwante woorden, en van zinverwante woorden, en tegenstellingen. „Gelijk er in iedere taal woorden zijn, die antithetisch tegenover elkander staan, zoo zijn er ook steeds in alle talen, die met elkander overeenstemmen, ongeveer hetzelfde beteekenen. Het staat natuurlijk niet zoo, dat die woorden precies dezelfde beteekenis hebben. Zij duiden wel allen hetzelfde begrip in zijn algemeenheid aan, doch geven voor het overige ieder uitdrukking aan een bepaalde nuanceering van het begrip. Het gebruik van synoniemen bevordert niet alleen de schoonheid der taal daar het variatie geeft in de uitdrukkingen; het verrijkt de taal ook aanmerkelijk, dewijl het in staat stelt, om aan allerlei fijne nuanceeringen in de gedachte uitdrukking te geven. Nu is ook de taal der Heilige Schrift rijk aan synoniemen”, L. Berkhof, a. w. blz. 91. Ter nadere toelichting van dit laatste voegt hij er aan toe: „Zoo zijn er b.v. in het Hebreeuwsch 9 woorden vertaald voor wijn, 12 zijn er, die schoonheid, en 13, die licht aanduiden; 14 zijn door duister vertaald, 16 door toorn en 18 door vrees; de woorden bang en bevreesd staan voor 21 Hebreeuwsche woorden, verlossen voor 25, bedekken voor 26, snijden voor 42, breken voor 60”, t. a. p. Vgl. voor synoniemen met betrekking tot het Nieuwe Testament: R. Ch. Trench, *Synonyms of the New Testaments*, en G. Heine, *Synonymik des Neutestamentlichen Griechisch*. Eene opmerking van R. Ch. Trench moge hier plaats vinden. „It is plain that when we affirm two or more words to be synonyms, that is alike, but also different, with resemblance in the main, but also with partial difference, we by

no means deny that there may be a hundred passages where it would be quite as possible to use the one as the other. All that we certainly affirm is that, granting this, there is a hundred and first, where one would that, granting this, there is a hundred and first, where one would be more appropriate than the other”, a. w. New Edition by A. L. Mayhew, 1901, Preface to the eighth edition, p. XII.

Nog moet nauwkeurig acht gegeven worden op den vorm van het woord, dat is bij een naamwoord op naamval en getal, en bij een werkwoord op tyd en wijze, om zijn zin ter bepaalder plaats goed te verstaan. En vooral bij het Nieuwe Testament ook op de plaats, die het woord in den zin inneemt, om den meerderen of minderen nadruk, dien het heeft, te kennen. Daarbij dient men zich ook steeds af te vragen, of een woord in eigenlijken, dan wel in oneigenlijken zin is gebruikt. En evenzeer moet men immer nagaan, of van eenig gezegde of verhaal ook parallele plaatsen in de Heilige Schrift voorkomen. „Ubi autem apertius ponuntur, ibi discendum est, quo modo in locis intelligantur obscuris”, Augustinus, De Doctrina Christiana, III, 26: waar nu — de dingen — duidelijker ge

Schriftbeginselen 2

18

SYNTACTISCHE VERBINDING

steld worden, daar moet men leeren, op welke wijze zij in duisterder plaatsen begrepen moeten worden. Vgl. II, 9: „ut ad obscuriores locutiones illustrandas de manifestioribus sumantur exempla et quaedam certarum sententiarum testimonia dubitationem incertis auferant”: dat tot toelichting van duisterder spreekwijzen voorbeelden genomen worden uit duidelijker, en dat sommige getuigenissen van vaststaande uitspraken den twijfel aan onzekere ontnemen.

3. Syntactische verbinding.

a. Hebben we het enkele woord in zijne beteekenis leeren verstaan, dan komt de vraag naar zijn syntactische verbinding met andere tot zinnen. Het etymologisch-lexicalische leidt tot, en gaat geleidelijk over in, het syntactische: van het woord komen we tot den zin als woordverbinding of woordgroepeerings, tot uitdrukking voor een gedachte of een gedachtencomplex. Wel hebben we hier niet te vergeten, dat het thans niet loopt over de vraag, hoe het toegaat in den geest van den schrijver. Want dan is de weg veeleer

omgekeerd: niet van woord tot woord om aldus tot zinnen en pericopen te komen, doch over het algemeen hebben we dan eerst de hoofdgedachte, die zich vervolgens in deelen en onderdeelen vertakt en ten laatste in de enkele woorden uitdrukt. „De natuur van het woord bestaat daarin, dat het een organisch geheel is, geenszins een mechanische verbinding van zelfstandige deelen; in zijn wezen is het uiting, openbaring. Het vindt zijn oorsprong in de onbewuste diepten van de ziel, treedt van daar uit in het bewustzijn en ontplooit in het denken en spreken zijnen inhoud in de afzonderlijke voorstellingen en woorden. Het geschreven woord volgt het gesprokene op grooteren of kleineren afstand, afhingende van de vaardigheid des schrijvers”, J. Woltjer, *Het Woord etc.*, blz. 57. Wij hebben het echter over het verstaan van hoorder of lezer van het van buiten tot hem komende woord. En dan moet begonnen worden met de beteekenis van het enkele woord, hoewel die beteekenis meermalen eerst in het verband of den samenhang recht kenbaar wordt, om daarna voort te gaan tot de verbinding van woorden tot zinnen, ofschoon zoowel dat woord als die woordverbindingen steeds genomen moeten worden als uitingen van de ziel, en verstaan als middelen waardoor een levend organisme zich zoekt te kennen te geven. Hier is wisselwerking tusschen het verstaan van het woord en dat van den zin. Men kan zien, „dasz das Syntaktische mit dem Lexicalischen innig verbunden ist, und dasz, wenn in gewissen Fallen die Construction die genaue Anzeige über die Wortbedeutung giebt, wiederum in anderen Fallen das Verhältniß der Construction nur erst durch die Bedeutung der Wörter in 's Klare gesetzt wird”, Ch. G. Wilke, *Die Hermeneutik des Neuen Testa*

SYNTACTISCHE VERBINDING

19

ments, 1844, II, S. 17. Maar het ligt toch voor de hand, bij eene algemeene behandeling aan te vangen met de naspeuring van de beteekenis van het enkele woord, terwijl ook voor den verklaarder van de Heilige Schrift hare waarde behoudt de raadgeving: „bevor du ein Capitel oder einen Texttheil vornimmst, bemerke, wie die Satze sich nach den Zeichen der Construction formen und theilen, und notire dir dann innerhalb der so abgetheilten Grossen das für die Erklärung schwierige”, Ch. G. Wilke, t. a. p.

b. Ten aanzien van de Syntaxis kunnen we bij de Heilige Schrift, en bizonder wat betreft het Nieuwe Testament met zijn Grieksch, komen voor kleinere of grootere moeilijkheden. Er kan weglating, ellipse, zijn van één of meer woorden, vgl. Philip. 3 : 4, of zekere onregelmatigheid, anacolouthie e.d.g., vgl. Philip. 1 : 27; Gal. 2 : 4. Het kan onduidelijk zijn, waarop een woord betrekking heeft, vgl. Luc. 2 : 49; 1 Joh. 5 : 20. Zin- en woordvorm kan zoodanig zijn, dat verschil van opvatting mogelijk is, vgl. Matth. 5 : 21; Rom. 5 : 12. De constructie kan onderscheiden verbinding der woorden toelaten, vgl. Rom. 1 : 17; Joh. 1:9; Eph. 1 : 4. Het kan den schijn hebben, dat een woord of constructie zonder wijziging van beteekenis met eene andere verwisseld kan worden, vgl. Rom. 6 : 16 en 19; Rom. 7 : 3 met I Cor. 9 : 19; Luc. 15 : 2 met Gal. 2 : 12. „Im Betreff dieses Falls nun ist dem Ausleger der Rath zu ertheilen erstens, dasz er sich mit dem Sinne einer jeden der gleichbedeutend scheinenden Constructionsarten gehorig bekannt mache; zweitens dasz er auf Seiten des Schriftstellers eher Unterscheidung als Verwechselung der Redensarten voraussetze”, Ch. G. Wilke, a. w. II, S. 19. Dit geval raakt bizonder ook het gebruik van voorzetsels en naamvallen, wanneer het van geene beteekenis schijnt, „wenn entweder a. das Verbum, oder die Praposition im Satze mit einem andern Casus construiert, oder b. das Verbum einfacher gegeben, oder c. statt dieser Praposition dem Verbum eine andere beigestellt, oder das in dem Satze ausgedrückte Verbum des Denkens, Wahmehmens, Sagens mit einer anderen Bezeichnung der Gegenstandlichkeit verbunden worden ware,” Ch. G. Wilke, t. a. p. „Man hat also nicht auf die Bedeutungslosigkeit der Praposition zu schliessen, wenn man bemerkt, dasz der eine Schriftsteller das zusammengesetzte Verbum gesetzt hat, und der andere an der parallelen Stelle das einfache”, Ch. G. Wilke, a. w. II S. 43.

Een ruim gebruik wordt in het Grieksch, ook van het Nieuwe Testament, gemaakt van het participium, waarbij we te letten hebben op den tijdsvorm: praesens, fut., aor., perf., en dat een conditioneelen zin kan aangeven, Luc. 9 : 25, of een concessieven, Rom. 1 : 32, of het middel, Matth. 6 : 27, of eene oorzaak, Hand. 4 : 21, of het doel, Matth. 27 : 49, of een tijd,

Matth. 13 : 2, of eene omstandigheid, I Tim. 1 : 13; Gal. 1 : 14.

We kunnen hier ook nog aan toevoegen, dat het voor het rechte verstaan van de Heilige Schrift tevens van belang is acht te geven op de figuren van taal en rede: aposiopesis of verzwijging, Rom. 9 : 22—23; Joh. 6 : 61—62; litotes of meiosis, Joh. 6 : 37; Rom.

I : 16, contrast, Matth. 7 : 3; 16 ; 26; Rom. 2 : 21, paradox en onymoron, I Cor. 3 : 18; Matth. 16 : 25, synecdoche, Luc. 12 : 52, personificatie, Rom. 5 : 14, metonymia, Jud. 7, metaphora, Matth. 5:6; Rom. 9 : 16, apostrophe, Matth. 11 : 21—22, rhetorische vragen, Matth. 11 : 7, redeneeringen a minori ad maius, Luc.

II : 11—13, a maiori ad minus, Matth. 9 : 6, ex absurdo, Matth. 12 : 25—26, ab effectu, Joh. 18 : 36, e concessione, Luc. 13 : 15—16.

Een paar werken zijn hier:

Dr F. W. Grosheide, Hermeneutiek ten dienste van de bestudeering van het Nieuwe Testament, 1929.

F. Torm, Hermeneutik des Neuen Testaments, 1930.

Dr J. Ridderbos, Over de uitlegging der Heilige Schrift in Bijbelsch Handboek I, blz. 365-422.

EERSTE HOOFDSTUK.

4. Verklaring noodig.

Met Schrift wordt hier bedoeld de Heilige Schrift, en deze naar de Gereformeerde belijdenis genomen als het eigenlijke Woord van God.

Dit Woord van God of deze Heilige Schrift moet geopend worden, Luc. 24 : 32, verklaard, uitgelegd, ontsloten, om naar zijn wezenlijken en diepen zin en rijken inhoud gezien en verstaan te worden. Want hoewel dit Woord of deze Heilige Schrift in zichzelf een licht is, vgl. Ps. 119 : 105, en van God, Die enkel licht is, zonder eenige duisternis, I Joh. 1 : 5, afkomstig is, en van Zijnen Zoon, onzen Heere Jezus Christus, Die het licht der wereld is, Joh. 8 : 12, spreekt, zoo is er niet alleen in den gevallen mensch, die door zijn afval van God verduisterd werd in zijn verstand, Eph. 4 : 18, zooveel, dat zijn oog voor dit licht benevelt, maar is ook het licht, dat God door Zijn Woord of Schrift ons doet

toeschijnen, zoo overweldigend groot, dat onze oogen er als te zwak voor zyn, om er recht en goed in te zien, en doet God dat licht bovendien om onzentwil ons bestralen op een wijze, dat wij genoodzaakt worden ons in te spannen en te zoeken, waar en hoe dat licht ons zóó mag beschijnen, dat wij er waarlijk door verlicht en gekoesterd worden tot onze eeuwige behoudenis. Daarom smeekte de Psalmist: Ontdek mijne oogen, dat ik aanschouwe de wonderen van Uwe wet, Ps. 119 : 18, en zeide onze Heiland: Zie dan toe, dat niet het licht hetwelk in u is, duisternis zij. De kaars des lichaams is het oog; wanneer dan uw oog eenvoudig is, zoo is ook uw geheele lichaam verlicht; maar zoo het boos is, zoo is ook uw (geheele) lichaam duister. Indien dan uw lichaam geheel verlicht is, niet hebbende eenig deel dat duister is, zoo zal het geheel verlicht zyn, d. w. z. metterdaad, wezenlijk verlicht, gelijk wanneer de kaars met het schijnsel u verlicht, Luc. 11 : 34—36. Hij sprak Zijne gelijkenissen zoowel om te verbergen, als om ten volle te openbaren, Mare. 4 : 11—12, en dit al naar men zich tegenover Hem en Zijn onderwijs stelde, Matth. 13 : 10—17: aan den eenen kant deels tot straf, maar deels ook nog om voor zwaarder zonde en straf te behoeden degenen, die Hem niet aannamen, aan den anderen kant om de heerlijkheid van hetgeen God in en door Hem schonk, te meer te doen opmerken en genieten.

22

TOCH DOORZICHTIG

5. Toch doorzichtig.

De Gereformeerden belijden de perspicuitas van de Heilige Schrift, d. i. hare doorzichtigheid. Zij bedoelen daarmede niet, dat alles in de Heilige Schrift zonder uitlegging voor iedereen duidelijk is. Maar tegenover Rome, dat de duisterheid der Schrift leert, en iedereen in het rechte verstaan van de Heilige Schrift afhankelijk stelt van de uitlegging door de Kerk, d.w.z. door de kerkedienaren en in laatster instantie door den paus, houden de Gereformeerden staande, dat God den weg ter zaligheid in Zijne Schrift zóó eenvoudig en helder heeft geopenbaard, dat een ieder, dien het waarlijk om zijne eeuwige behoudenis te doen is, dien weg daarin ontdekken kan, wanneer hij heilbegeerig en ootmoedig biddend hem daarin ernstig zoekt, zonder daarbij noodwendig en onmisbaar de hulp van eenig ander mensch te behoeven. Hierbij gaat het ten slotte over de vraag, of eenig mensch ten aanzien van zijne eeuwige redding en de kennis daarvan,

beslist afhankelijk is van eenig ander mensch, in dit geval van de Kerk en hare dienaren, zoodat hij zonder zoodanige menschelijke tusschenkomst of hulp, het heil en de kennis van dat heil niet kan verkrijgen, dan wel, of hij ten laatste alle menschelijke medewerking en voorlichting missen kan, om alleen of op zichzelf, enkel door ootmoedig, heilbegeerig, biddend onderzoek der Heilige Schrift, hoewel natuurlijk niet zonder de genadige verlichting en werking des Heiligen Geestes, den weg des heils, in Christus geopend, in die Schrift ontdekken kan tot zijne behoudenis. En dit laatste is de leer van de Gereformeerde Kerken.

Bij elk mensch komt het ten laatste aan op zijn persoonlijk geloof. De een kan niet behouden worden door het geloof van den ander. En dat persoonlijk geloof kan, zal het recht zijn en tot zaligheid leiden kunnen, ook ten slotte niet rusten op eene menschelijke verzekering, maar moet, om onwankelbaar te wezen, en eindelijk toch niet te beschamen, een persoonlijk rusten zijn op Gods eigen Woord, onmiddellijk, omdat men zelf dat Woord als Gods Woord aangrijpt; vgl. Joh. 4 : 42; 1 Thess. 2 : 13.

Wel behaagt het den Heere, om menschen als Zijn dienaren Zijn Woord tot anderen te laten brengen, Matth. 10 : 5 v.v.; Rom. 10 : 14—17. Maar hier gaat het niet over het ontvangen of hooren van Gods Woord, doch over het kunnen verstaan daarvan, wat den weg des geloofs en des behouds door Christus betreft, wranneer men dat Woord of Evangelie heeft gehoord en ontvangen. Is dan dat Woord of Evangelie in zichzelf zoo duister wat den weg des heils betreft, dat iemand onmisbaar de onderwijzing door kerk of kerkedienaar behoeft, om dien weg te kunnen vinden ? De Gereformeerde antwoordt: Neen — God heeft den weg der verlossing

OVERIGENS VELERLEI TOELICHTING EN OPHELDERING NOODIG

23

door Zijne genade in Christus zoo eenvoudig en klaar in de Heilige Schrift geopenbaard, dat een ieder, die bekommerd is over zijne behoudenis, en de Schrift ernstig, biddend, in ootmoed, onderzoekt om dien heilsweg daaruit te leeren kennen, daarin slagen kan en zal, ook zonder eenige menschelijke voorlichting. Niemand is in dezen ten slotte afhankelijk voor zijne eeuwige zaligheid van eenig ander mensch of kerkedienaar. Ook te dezer zake geldt, dat een ieder zijn eigen heer staat en valt, en in zijn

eigen gemoed ten volle verzekerd moet zijn, Rom. 14 : 4 en 5, aangaande den zin van Gods Evangelie; niet maar omdat een ander hem zegt, dat die zin zus of zoo is, doch omdat hij zelf dien zin in dat Evangelie heeft gegrepen en begrepen. De Heere sprak dan ook: Daar is geschreven in de Profetie: En zij zullen allen van God geleerd zijn. Een iegelijk dan die (het) van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij, Joh. 6 : 45. En daarmede overeenstemmend schrijft de apostel Paulus aan de Thessalonicensen, dien hij toch het Evangelie verkondigd had: want gijzelve zyt van God geleerd, theodidaktoi, om elkander lief te hebben, I Thess. 4 : 9.

6. Overigens velerlei toelichting en opheldering noodig.

Maar anders zijn er in de Heilige Schrift dingen, zaken, omstandigheden, die nader verklaard en in het licht gesteld moeten worden, zullen wij desbetreffend haren zin goed en ten volle doorzién. Zelfs zullen wij in dit leven nimmer komen tot het volledig verstaan van Gods Woord, de Heilige Schrift. Verre blijft het steeds daarvan af. Al ons kennen en begrijpen van wat God in de Heilige Schrift openbaart, is slechts stukwerk, zeer ten deele. Omdat God Zelf Zich daarin te kennen geeft, en Hij groot is en wij het niet begrijpen, Job 36 : 26, en omdat Hij daar ook openbaring geeft over Zijnen Zoon, Dien niemand kent dan de Vader, Matth. 11 : 27, en omdat Hij daarin verder spreekt over zooveel, dat voor ons groot en vreemd en wonderlijk is, engelen en duivelen, wat in de hoogten der hemelen zich beweegt, of in de diepten van den afgrond zich bevindt, daarom zullen wij met ons klein menschelijk, en nog bovendien zoo verduisterd, verstand de volheid van den zin der Godsopenbaring in de Heilige Schrift althans in deze bedeeeling op aarde nimmer bevatten. Zult gij de onderzoeking Gods vinden ? Zult gij tot de volmaaktheid toe den Almachtige vinden ? (Zij is als) de hoogte der hemelen — wat kunt gij doen? Dieper dan de hel — wat kunt gij weten? Langer dan de aarde is hare maat, en breeder dan de zee, Job 11 : 7—9. Den Almachtige, dien kunnen wij niet uitvinden, Job 37 : 23.

Doch behalve dat God voor ons onbegrijpelijk is ook in Zijne openbaring in de Heilige Schrift, hoewel toch niet onkenbaar, en

daar voorts zooveel in die openbaring genoemd wordt, dat onze kennis te boven gaat, zoo is daar bovendien nog velerlei andere zaak, die ons het doorzien van Gods openbaring in de Heilige Schrift moeilijk maakt, en waar omtrent eerst toelichting of opheldering voor ons noodig is, om althans iets beter in den zin dier Schrift in te dringen. Er zijn ten aanzien van de Heilige Schrift voor ons bezwaarnissen om haar recht te verstaan, die we kunnen onderscheiden in twee soorten: in objectieve, of die liggen in het object, d. i. in de Heilige Schrift zelve, en andere, die liggen in het subject, den mensch, die de Schrift zoekt te leeren kennen, en daarom subjectieve moeilijkheden genoemd kunnen worden. En deze objectieve kunnen we nog weer in tweeën verdeelen: moeilijkheden die niet alleen bij de Heilige Schrift gevonden worden, maar ook wel bij gewone menschelijke geschriften, en andere, die speciaal aan de Heilige Schrift als zoodanig eigen zijn. De eerste mogen we daarom algemeene objectieve moeilijkheden heeten, en de andere soort: bijzondere objectieve moeilijkheden.

7. Algemeene objectieve moeilijkheden.

a. Reeds in het gewone verkeer der menschen onderling of met elkander blijkt vaak, hoe moeilijk het is, elkander goed te verstaan, zoodat de een recht inziet, wat de ander bedoelt. Telkens is daar misverstand, hetzij van geringer, hetzij van gewichtiger aard. Als de Heere spreekt over eene geboorte van boven, vat Nicodemus dat op als ware een tweede lichamelijke geboorte bedoeld, Joh. 3 : 3—4. En zegt Hij van Lazarus, dat deze slaapt en Hij hem uit den slaap zal gaan opwekken, dan meenen Zijne discipelen, dat Hij den gewonen slaap bedoelt, en antwoorden: Heere, indien hij slaapt, zoo zal hij gezond worden, Joh. 11 : 11—12.

Men begrijpt elkanders woorden niet, of de een vormt bij hetgeen hij van den ander hoort, zich andere voorstellingen en gedachten, dan deze met zijn woorden wilde wekken. Woorden en woordverbindingen zijn toch niet de zaken en gedachten zelve, de voorstellingen en begrippen, meeningen en aandoeningen, maar slechts klanken, teekenen, zinnebeelden, door middel waarvan de mensch zijn denkbeelden en innerlijke gewaarwordingen tracht kenbaar te maken. En nu kan die uiting gelukkig en juist zijn, doch ook minder gelukkig, of zelfs onjuist — hoewel dit laatste natuurlijk niet voorkomen kan bij de Heilige Schrift als Gods eigen Woord. Het gekozen woord kan het rechte zijn, maar ook kan het minder nauwkeurig gekozen zijn, duister, en, nu afgezien van de Heilige

Schrift, verkeerd wezen. Met betrekking tot de Heilige Schrift zegt ook de Synopsis Purioris Theologiae: „Scrip

25

tura enim omnis est symbolum et index verbi; verbum vero symbolum et index cogitationum ac conceptuum mentis”, d. w. z. alle schrift is zinnebeeld en eene aanwijzing van het woord, doch het woord is op zijne beurt weer zinnebeeld en eene aanwijzing der gedachten en begrippen van den geest; Disp. II, thesis 11, ed. Dr H. Bavinck, p. 7.

b. Hier komt in de tweede plaats by, dat de ander deze uiting verkeerd kan verstaan en opvatten. Hij kan er eene andere gewaarwording door ondergaan, zich eene andere voorstelling bij vormen, dan bedoeld was te geven. Ieder mensch heeft weer een eigen bestaan, hoezeer alle menschen in wezen aan elkander gelijk zijn. „Zooals ieder mensch” — schrijft Dr H. Visscher — „alleen op zyne wijze en in zijn bewustzijn doorleeft, dat hij de zon aanschouwt en haar licht en warmte gewaar wordt en dit nimmer voor een ander doorleven kan, zoo heeft ook elk mensch zijn religieus bewustzijn, dat hij alleen op en in zichzelf doorleeft en waardoor hij nimmer dat van een ander doorleven kan.” Maar hij laat hierop ook volgen: „Doch ook hierbij geldt, wat voor het bewustzijn in het algemeen van toepassing is, dat er een algemeen gegeven in opgenomen is en dat het zonder dit niet is, noch zijn kan. Daarom alleen kunnen menschen elkander verstaan, met elkander in eene betrekking treden, eene redelijke relatie met elkander doorleven en naar de wet der analogie elkander interpreteeren”, De Schepping, I, blz. 165. Dit misverstand kan voortkomen uit verkeerd hooren, of samenhangen met een zich innerlijk bezig houden met eene andere gedachtenwereld, of veroorzaakt worden door te weinig aandacht, maar kan liggen enkel aan den kant van den hoorder, wanneer ook de spreker zich volkomen zuiver en duidelijk heeft uitgedrukt.

c. Deze moeilijkheden om elkander goed te verstaan nemen nog weer toe by het schrift. Want hierbij heeft men weer teeken van teeken. Is reeds het woord zinnebeeld, n.1. zinnebeeld of teeken der gedachte, van dit zinnebeeld is weer teeken de geschreven letter of het in schrift gebrachte woord. En bij het schrift heeft men niet alleen onderlinge afspraak of overeenkomst, maar ook mist men daarbij veel, dat bij het gesproken woord de bedoeling verduidelijken kan, n.1. intonatie der stem, klemtoonlegging, gebaar, en al

hetgeen bij het spreken hulpdienst verrichten kan tot het beter en juister verstaan. Het schrift is beperkter tot uitdrukking van innerlijk gevoelen dan de klankrijke stem, hoewel aan den anderen kant het schrift duurzamer is, en naar plaats en tijd verder reikt dan de stem.

d. Deze moeilijkheden worden ten vierde nog weer grooter, wanneer het schrift een voor den lezer vreemd schrift is, en de taal eene door hem eerst nog te leeren taal, en datgene, wat aldus

26

ALGEMEENE OBJECTIEVE MOEILIKHEDEN

te kennen gegeven wordt, betreft andere landen, dateert uit vroeger tijden, handelt over andere toestanden, dan waarin de lezer leeft. Er komt daardoor nog zooveel meer bij, dat onbekend is. Het verstaan wordt dan nog bezwaarlijker, en misverstand treedt door al deze bijkomende onbekenden te gemakkelijker in. Dr H. Visscher schrijft in dezen: „Ongetwijfeld zijn daarbij moeilijkheden te overwinnen, is het juist begrijpen van elkander door middel van woorden- of gebarentaal dikwijls zeer bezwaarlijk. Er heerscht zooveel misverstand, dat de menschen verdeelt. Vooral wordt dit verkeer moeilijk, wanneer ras- en cultuurverschillen in het spel zijn, wanneer er behalve verschil in taal, ook een verschil van tijd en historisch milieu zich doet gelden”. Doch hij vervolgt: „Maar onmogelijk is dit contact nimmer. Hoe ver menschen ook door oorlog, ontwikkeling, cultuur, ras of tijd van elkander afstaan, tusschen mensch en mensch is er deze verwantschap, dat er eene mogelijkheid van benadering is en apriori verondersteld wordt. Bij alle verkeer is er de vooronderstelling van het analoge bewustzijn. Daardoor wordt redelijke onderlinge vertolking der bewustzijns-toestanden en dus ook van den bewustzijns-inhoud mogelijk gemaakt”, a. w. blz. 165.

e. Alle deze moeilijkheden zijn er nu ook ten aanzien van ons verstaan van de Heilige Schrift en hetgeen God in haar openbaart, behalve dat bij haar, zooals reeds de opmerking gemaakt werd, geene onjuiste formulering heeft plaats gevonden. Ook in de Heilige Schrift zijn het woorden, die Gods gedachten en bedoelingen vertolken, en deze hooren wij bovendien niet met eigen ooren als door Gods stem tot ons gesproken, maar zien wij ons medegedeeld in schrift, en wel in ons vreemd schrift, in talen die wij eerst opzettelijk

moeten leeren. Ook spreekt de Heilige Schrift van wat op gansch andere plaatsen gebeurde, in lang verleden tijden, onder deels geheel verschillende omstandigheden. En zij deelt ons dat mede door menschen, wier zieleleven in menig opzicht onderscheiden was van het onze.

Wel zouden een paar dezer moeilijkheden wegvallen, wanneer wij de Heilige Schrift voor ons hebben in vertaling, maar dan komt er een andere moeilijkheid, de vraag n.1. naar de getrouwheid en juistheid dezer weergave van het oorspronkelijke. De eigen taal is meer bekend, maar staat bij eene vertaling ook weer scheidend in tusschen het oorspronkelijke, dat er in overgebracht werd, en den lezer. Elke taal heeft hare bijzonderheden of eigenaardige hoedanigheden, die in eene andere taal bij overbrenging niet of zeer moeilijk uitgedrukt kunnen worden. Ten aanzien van het Nieuwe Testament wijst F. Torm er bovendien op, dat moeilijkheden van taal en stijl in verband staan met andere. „Die sprachlichen Schwierigkeiten dürfen nicht gesondert betrachtet werden, weil

27

eine standige Wechselwirkung zwischen dem Einflusz des Gedankens auf die Sprache und umgekehrt der Sprache auf den Gedanken stattfindet. Die Sprache und der Stil sind nicht nur Erzeugnisse der Geistestätigkeit eines Einzelnen, sondern sie sind zugleich geistige Mächte, die den Einzelnen beeinflussen und die Richtung seines Denkens mitbestimmen”, Hermeneutik des Neuen Testaments, 1930, S. 38. En hij handelt dan onder het hoofd Schwierigkeiten, die sich aus der Form des Textes ergeben (Sprache und Stil), S. 39—127 over „Das neutestamentliche Griechisch”, „Die individuellen Eigentümlichkeiten in Sprache und Stil”, „Bilderrede”, om daarna S. 128—207, te schrijven over „Die Schwierigkeiten, die sich aus dem Inhalt des Textes ergeben, n.1. „Allgemeine Probleme des Verstehens”, en „Besondere Probleme des Verstehens”. Vgl. voor deze genoemde moeilijkheden ook F. W. Grosheide, Hermeneutiek, 1929, blz. 6 v., 14, 32 v.v.

f. Ter overwinning van deze en dergelijke moeilijkheden zijn de voorbereidende studiën noodig, die de kennis der betreffende talen doen verkrijgen, inzicht geven in het gemoedsbestaan en zieleleven van de volken, onder welke God Zijne bijzondere

openbaring gaf, bepaald wel het Joodsche, geographische, archeologische, historische toestanden en gesteldheden doen weten, en licht geven, dat in dezen tot verheldering dienen kan. Van overwegend belang is ook hierbij een herhaald en gedurig weer met aandacht lezen der Heilige Schrift, ook in hare grondtalen, om met haren inhoud en manier van zeggen als door en door bekend te worden.

8. Bizondere objectieve moeilijkheden.

a. Buiten deze bezwaren of moeilijkheden om den zin van Gods Woord recht te verstaan, en die ook het doorzien en begrijpen van gewone menselijke geschriften kunnen bemoeilijken, zijn daar echter ook nog andere moeilijkheden, die uitsluitend, of in elk geval zeer bijzonder, het rechte leeren kennen van den zin der Heilige Schrift betreffen.

De eerste van deze is wel, dat de Heilige Schrift het bizondere woord van God is, d.w.z. dat God daarin tot ons spreekt in zeer bizonderen en eigenlijken zin, zoodat we daarin Gods eigen gedachten en bedoelingen door Hem Zelfen ons geopenbaard mogen ontvangen.

In andere boeken of geschriften spreken mensen tot ons, en zijn het medeschepselen, natuurgenoeten, die hunne gewaarwordingen, denkbeelden, voornemens, begeerten enz. bekend maken. Ook al schrijven zij dan over hooge dingen, toch blijven het menselijke gedachten, die aldus worden medegedeeld. Zij het ook, dat die mensen diepe denkers zijn, in verstand ons verre over

28

BIZONDERE OBJECTIEVE MOEILIKHEDEN

treffen, toch blijven het menschen, en is het verschil tusschen hen en ons slechts gradueel.

Dat is anders wat onze verhouding tot God betreft. Bij den mensch kunnen we werken met analogieën, tusschen onszelf en hen kunnen we vergelijkingen maken. Dat gaat echter niet ten aanzien van God. Hij overtreft al wat schepsel is, ver, oneindig ver, ook in wijsheid en kennis. Zijne gedachten en bedoelingen zijn veel meer omvattend, hooger, dieper, van eindeloos verdere strekking, dan onze voorstelling het ook maar benaderender wijs zich indenken kan. Zijne gedachten over Zichzelf, en Zijne

gedachten over hemel en aarde, engelen en menschen, en over alles, waarover Hij in de Heilige Schrift tot ons spreekt, en Zijne bedoelingen met de schepselen, gelijk Hij die in de Heilige Schrift voor ons ontsluit; vgl. Job 11 : 7—9; Jes. 55 : 8—11. En nu onze kennis op aarde, wat God aangaat, maar stukwerk blijft, I Cor. 13 : 12, geldt dit ook van onze kennis van Gods gedachten in de Heilige Schrift ons geopenbaard, zoowel die omtrent Hemzelve, als die over de schepselen. Mogen wij een deel dier Goddelijke gedachten en bedoelingen recht vatten, daarmede is niet gegeven, dat wij ze in alomvattende volheid en verste strekking leerden verstaan.

b. Hierbij komt vervolgens ten tweede, dat God Zijne gedachten niet steeds als rechtstreeks openbaart, door Zelf sprekende op te treden als b.v. Gen. 3 : 14—19; Ex. 20 : 27; Jes. 1 : 23; 42 ; 1 e. a., maar ook wel als middellijk door schepselen, engelen en menschen ; zie b.v. Ps. 25 : 8—10; Psalmen, de Historische boeken, de Brieven.

In de Heilige Schrift komen vele sprekers voor. Zelfs satan, Gen. 3 : 1 v.v., goddeloozen, Gen. 4 : 23 e. a. En geeft op de vraag, hoe in de mededeeling van zulke woorden de Heilige Schrift Gods Woord zijn kan, de onderscheiding tusschen auctoritas historiae en auctoritas normae genoegzaam antwoord, d.w.z. dat God door de opneming van dergelijke gezegden in de Heilige Schrift ons met Zijne Goddelijke autoriteit slechts waarborgt, dat aldus gesproken is, en ons waarschuwt, niet aldus te doen, doch geen regel van navolging of voorschrift van handelen daarin geeft, zoo blijkt de zaak ingewikkelder, wanneer we denken aan het boek Job. Daarin spreken toch Job 3 : 23 vv., en zijn vrienden, 22 : 5 v.v., soms woorden, die niet recht zijn, hoewel Job in zijn spreken Gods grootheid meer handhaafde, dan zijn vrienden, 42 : 7—8. Maar in dat spreken van Job en zijn vrienden worden tevens allerlei Goddelijke waarheden uitgedrukt, vgl. b.v. Job 4 : 17—19; 1 Cor. 3 : 19. Dat stelt ons voor de vraag, op welke wijze wij telkens in de woorden van de verschillende sprekers en schrijvers in en door de Heilige Schrift, Gods Woord en gedachten en bedoelingen opsporen moeten. Er moet dan onderzocht worden,

29

in hoever die gebezigde woorden juiste gedachten vertolken, in hoever onjuiste, voor hoever zij Gods gedachten ons openbaren, voor hoever menselijke en verkeerde meeningen doen kennen, wat er in ligt misschien aan menselijke dwaling, en wat er in

schuilt aan Goddelijke waarheid; vgl. Joh. 11 : 49—52. Uiteraard is deze onderscheiding niet steeds gemakkelijyk uit te werken. Zij moet gedaan worden naar den maatstaf van datgene, wat ontwijfelbaar en duidelijyk Gods openbaring of Woord is met auctoritas normae, d. i. naar wat God ons ontwijfelbaar als regel voor ons geloof en gedrag te kennen geeft.

Maar afgezien van deze quaestie, hebben we bij verreweg het grootste deel der Heilige Schrift aldus feitelijyk met twee auteurs van doen: God, en den mensch, dien Hij als auctor secundarius, als Zijn orgaan of instrument in spreken of schrijven, wilde bezigen. God heeft veelal Zijn Woord willen spreken, en Zijne Schrift willen schrijven en geven door menschendienst, Mozes, Jesaja, de Evangelisten, Paulus e. a. Die menschen heeft Hij maar niet willen gebruiken als bewustlooze instrumenten, zooals wij schrijven met een doode pen, en muziek maken op een levenloos instrument, doch Hij heeft die auctores secundarii gebruikt als levende, zichzelf bewuste menschen, die ook zelf dachten, overlegden, gewaarwordingen hadden van vrees of blijdschap, zich door de omstandigheden geroepen zagen, dit of dat, en zus of zoo te spreken, of te schrijven, en die daarbij eigen oogmerken hadden, zelf kozen, zich met overleg en bedoeling zoo of anders uitdrukten. Aldus is de Heilige Schrift geheel menschen woord en geheel Gods woord. Niet als bij deeling: dit stuk van den mensch, dat van God. Maar God heeft den mensch met al zijn eigen onderzoeken en denken en bedoelen gebruikt om hem niets anders te doen spreken en schrijven, dan Hij in Zijne Schrift geschreven wilde hebben. Zoo groot is God, dat Hij het schepsel geheel naar eigen bestaan en aard en kracht kan laten werken, om het nochtans volkomen als Zijn instrument dienstbaar te doen zijn ter totstandkoming van wat Hij verwerkelijkt wil hebben. En zoo gering is de mensch, dat hij met al zijn gaven en krachten en werkzaamheden nimmer iets anders wordt, dan bewust en verantwoordelijyk instrument in Gods hand tot uitvoering van 's Heeren welbehagen. Dat nu geldt ook ten aanzien van de Heilige Schrift. Zoo in Gods hand dienst te doen verkleint 's menschen hoogheid niet en neemt zijne eere niet weg.

Maar wij loopen nu gevaar, om bij het onderzoeken van de Heilige Schrift te blijven staan bij het denken en bedoelen der auctores secundarii, doch moeten verder doordringen tot Gods gedachten en bedoelingen, die verre die dezer menschelijke auteurs hebben kunnen overtreffen. Wij behoeven niet aan te nemen, dat de profeten steeds de volle beteekenis van hunne voorzeggingen omtrent

30

BIZONDERE OBJECTIEVE MOEILIKHEDEN

den Heere Christus en Zijn heil hebben ingezien en doorzien. Dat leert I Petr. 1 : 11 ons wel beter. Daar wordt ons gezegd, dat de profeten, na hunne profetieën uitgesproken, of neergeschreven te hebben, zelve gingen onderzoeken, wat daarvan nu wel de inhoud was, op welken of hoedanigen tijd de Geest van Christus, Die in hen was, beduidde en tevoren getuigde het lijden (dat) op Christus (komen zoude), en de heerlijkheid daarna (volgende). En de Heere noemde Johannes den Dooper veel meer dan een profeet, en zeide met nadruk, dat niemand meerder dan Johannes onder degenen, die van vrouwen geboren zijn, opgestaan was, maar dat niettemin de minste in het koninkrijk der hemelen meerder was dan hij, Matth. 11 : 9, 11. Hij bedoelt met dit laatste, dat de geringste geloovige in dezen Nieuwetestamentischen tijd, in deze Nieuwe bedeeeling, een helderder inzicht heeft, dan zelfs Johannes. Hij toch weet, hoe het alles met den Heere is gegaan en moest gaan, om onze verlossing te bewerken. Dat was echter zelfs voor Johannes den Dooper nog een raadsel, zooals pas nog uit zijne vraag aan den Heere gebleken was, Matth. 11 : 3. Daarom kunnen en moeten wij in dezen Nieuwetestamentischen tijd, dezen tijd der vervulling van Gods Messiaansche profetieën in het Oude Testament, die profetieën beter en voller verstaan, dan toen zelfs de profeten, die ze uitspraken, het deden. God heeft door die vervulling er voor ons zooveel meer licht over doen opgaan. Maar, en dat volgt hieruit terstond, dan mogen wij om die profetieën te verstaan naar de bedoeling Gods, ook niet blijven staan bij hetgeen de profeten destijds er bij dachten, doch moeten bij het Nieuwetestamentisch licht der vervulling speuren naar den in haar liggenden vollen en diepen zin Gods. Dat evenwel is geen lichte taak, maar een moeilijk en zwaar werk, dat met groote zorg verricht dient te worden, en slechts door hooge inspanning van alle krachten onder den zegen des Heeren en de leiding des Heiligen Geestes gelukken kan.

c. Ten derde geeft God Zijne gedachten en bedoelingen dikwerf in concreten vorm, in verband met speciale gevallen. De aldus uitgedrukte gedachte betreft dan echter niet enkel dat bijzondere geval, dien enkelen persoon, maar heeft een omvattender inhoud en wijder strekking.

Door het openbaren evenwel van die bredere gedachte in den concreten vorm van dat bepaalde geval, wordt eene loswikkeling noodzakelijk van het generale of algemeene uit het speciale of bijzondere, opdat geweten mag worden wat God met dat Zijn woord bedoelt inzonderheid ten aanzien van dengene, wien dat woord eerst gold, èn wat Hij er mee uitspreekt omtrent anderen en lateren.

Zoo gold Gods verbod in Gen. 2 : 16—17 niet alleen Adam, hoewel het tot hem gesproken werd, maar ook Eva, Gen. 3 : 16;

31

II Cor. 11 : 3; I Tim. 2 : 14, ofschoon deze eerst later geschapen was, en het gold evenzeer al wie uit hen geboren zouden worden, zooals de gevolgde straf genoegzaam weten doet, Rom. 5 : 12—14. Evenwel ging dat verbod toch allereerst en op bijzondere wijze Adam aan. Maar voorts belichaamt het 't beginsel van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan God.

Spreekt de Heere tot Abram: Ga gij uit uw land etc. Gen. 12 : 1, daar raakt dat woord den persoon van Abram in de eerste plaats en in zeer eigenlijken zin. Doch niet alzo, dat er niet tevens eene Godsgedachte in schuilen zoude ook voor Abrahams zaad, en ook voor ons en alle menschen, n.1. van losmaking van alle banden aan zondige wereld en omgeving, en eventueel zelfs van verwijdering of vertrek.

Geeft de Heere Zijne wet op den Sinai, dan is het bepaald Israëls volk, dat haar ontvangt, Ex. 20 : 2, 12, en zelfs de Israëlietische man. Toch is het eene wet, die al wat mensch is, van Godswege gesteld is, I Cor. 6 : 9—10; Rom. 2 : 14—15. Dientengevolge moet nagegaan worden, welke de speciaal-Israëlietische inkleeding van den Decaloog of de 10 geboden, en van elk dezer geboden, is, en welke de alle menschen betreffende verordening, die God er door gesteld heeft. We behoeven maar aan het vierde gebod te denken om te weten, welke moeilijkheid hier schuilt. Wat een verschil en strijd hierover de eeuwen door. Gen. 6 : 5 gold wel allereerst van het toen levende geslacht, maar geldt ook van later levende menschen, zoodat ook daarin onderscheiden moet worden tusschen het algemeene en het bijzondere. We kunnen evenzeer vragen, wat het woord des Heeren tot Petrus, Matth. 16 : 19, en tot Zijne discipelen te zamen, Matth. 18 : 18—

19, en dat in Joh. 20 : 21—23, inhield, speciaal voor hen, èn wat het inhoudt voor 's Heeren gemeente en haar ambtsdragers in het algemeen. Vgl. ook Jes. 65 : 18—25.

d. De Heere geeft ten vierde. Zijne gedachten en bedoelingen in de Heilige Schrift niet alleen door expresse, duidelijke omschrijving en klare uitspraken, als in I Sam. 3 : 11—14; I Kon. 13 : 21—22; Jes. 8 : 1 e. a., doch ook door Zijne daden, Matth. 19 : 4—6; Hebr. 7 : 1—10; Jes. 40 : 26; 42 : 23—25; Amos 4 : 6—11. We hebben dus ook te overwegen, welke de gedachten en bedoelingen Gods zijn, die Hij openbaart in Zijne daden, ons in de Heilige Schrift beschreven. Welke die waren b.v. met de leiding van Israëls volk uit Egypte, door de woestijn, in Kanaan, en met alle bizondere feiten in de geschiedenis van dit volk, en welke de Gods gedachten zijn, die uit de feiten van 's Heeren broodsvermenigvuldiging spreken, Matth. 14 : 15—21, en in Zijne genezing van de dochter der Kananeesche vrouw, Matth. 15 : 21—28 openbaar worden. Dat maakt redeneering en afleiding noodig,

32

BIZONDERE OBJECTIEVE MOEILIKHEDEN

en dus kennis van de beginselen en regelen, volgens welke hier gewerkt moet worden om ook te dezen in het bizondere op te merken het algemeene, de gedachte en bedoeling Gods ook voor andere tijden, plaats, personen en onder andere omstandigheden.

e. Nog weer een andere moeilijkheid ligt hierin, dat God vaak in anthropomorphe voorstellingen van Zich spreekt of doet spreken, en anthropopathische aandoeningen voor Zich praediceert of doet praediceeren, d. w. z. dat Hij op menschvormige manier over Zich handelt, alsof Hij van plaats verandert en nederdaalt van omhoog, Gen. 11 : 5, berouw kan hebben, en dus veranderlijk is, Gen. 6 : 6, oogen heeft, Ps. 34 : 16, uittrekt als een krijgsman, Jes. 42 : 13, eene rechterhand bezit, Ps. 110 : 1, onder Zijne gezaligden wonen zal, Openb. 21 : 3. Eigenlijk is de geheele Heilige Schrift één menschvormig spreken van God, een spreken door en over God in menschelijke woorden en gedachten en voorstellingen en begrippen, en op menschelijke wijze. Hoe zouden wij er anders ook wat aan kunnen hebben ? Vgl. II Cor. 12 : 4. Maar dit brengt de roeping mede, om dat gesprokene of geschrevene theoprepoos, d. i. op Gode waardige wijze, te verstaan. Die creatuurlijke wijs van spreken moet er ons niet toe brengen, ons God te denken als een schepsel, creatuurlijk. Daar moet plaats vinden eene onderscheiding tusschen vorm en

inhoud, om de Goddelijke zaak als los te wikkelen uit hare creatuurlijke, menselijke inkleeding.

/ . Deze moeilijkheden te zamen liggen dus daarin, dat God de Auctor primarius van de Heilige Schrift is, en door menschendienst op zoodanige wijze tot ons spreekt. Het is God, die in de Heilige Schrift Zijne gedachten openbaart. En hij doet Zijn woord ook wel als rechtstreeks tot ons uitgaan, maar niet minder als door den dienst of het intermediair van menschelijk denken en overleggen en gevoelen en voorstellen heen. Bovendien ook veelal in concrete belichaming, en ten aanzien van bepaalde, speciale gevallen. Vaak ook in leidingen en door daden. Menigmaal in anthropomorphismen, in den vorm van ons menschelijk spreken en handelen.

Maar hiermede zy'n we er nog niet. Ook dient met den inhoud der Heilige Schrift gerekend te worden. Het is niet enkel de roijze, waarop God Zijn Woord tot ons spreekt, of Zijne openbaring in de Heilige Schrift aan ons geeft, die het verstaan van den zin dier Schrift voor ons moeilijk maken kan, doch ook datgene, wat God op die wijze openbaart, de inhoud, doet dat.

Reeds ook bij het spreken of schrijven van menschen kan ons het verstaan zwaar vallen vanwege de grootheid en diepte en wonderbaarheid en onbegrijpelijkheid der behandelde zaken. Maar in de Heilige Schrift spreekt God over Zichzelve, en wij begrijpen het niet, Job 36 : 26. Bij Hem vergeleken zijn de volkeren geacht

BIZONDERE OBJECTIEVE MOEILIKHEDEN

33

als een druppel aan den emmer, Jes. 40 : 15. De eeuwigheid Gods, Zijne almacht. Zijne gerechtigheid, Zijne onveranderlijkheid, en alle Zijne heerlijke deugden, zijn voor ons onbegrijpelijk. Wij kunnen er met ons verstand niet bij. Ook doorzien wij Gods werkzaamheid van schepping en voorzienigheid niet. We hooren verder van engelen en duivelen. Vele vragen rijzen daarbij in ons op. We worden opgeroepen naar de hemelen op te zien. En als daar gezegd wordt, dat God het getal der sterren telt, en ze alle bij name noemt, Ps. 147 : 5, worden we overweldigd. Verder wordt de Heere Christus ons geteekend in Zijn opkomen en arbeid. Maar daar is zooveel, dat ons duister is. De mensch wordt ons voorgesteld in zijne schepping en in zijnen val en in zijne vernieuwing. De

zonde treedt voor ons in haar verfoeilijk wezen en menigerlei vormen. De eeuwigheid wordt ons geschetst eensdeels in hare gelukzaligheid, anderdeels in hare rampzaligheid. Wat de Heilige Schrift ons zegt, raakt veelal het groote, diepe, verborgene, voor ons verstand niet doorzichtbare.

g. Daarbij komt nog weer, dat hetgeen de Heilige Schrift bevat, den mensch zei ven zoo rechtstreeks en persoonlijk betreft, voor tijd en eeuwigheid. De mensch is er zoo geheel bij betrokken. Dientengevolge kan hij er niet neutraal tegenover staan. Hij wordt genoodzaakt positie te kiezen. En ook zijns ondanks kiest hij, hetzij voor, hetzij tegen. Hij weet, ten aanzien van de Heilige Schrift en wat zij zegt, positie te moeten kiezen. En deze positie beheerscht zijn geheele bestaan, voor tijd en eeuwigheid. Daardoor is bij het verstaan van de Heilige Schrift niet maar het bloote, koele verstand des menschen betrokken, doch de mensch zelf in zijn diepste wezen en met zijn geheele bestaan: zijn hart, zijn gemoed, zijn wil, zijn lust, zijn heden en zijne toekomst. Dat maakt het verstaan der Heilige Schrift zoo gewichtig. En aldus wordt ook de wijze van haar op te vatten zoo beteekenisvol. Door die menschelijke opvatting verandert de Heilige Schrift zelve niet. Maar voor 's menschen innerlijke leven en gemoedsrust, voor zijne gedachten omtrent eigene levensroeping en toekomst, maakt het groot verschil, welke opvatting hij van de Heilige Schrift heeft, en van hetgeen zij bevat.

De Heilige Schrift spreekt van Gods heiligheid en rechtvaardigheid en van Zijn toorn over onze zonde, evenzeer als van Zijne barmhartigheid. Zij stelt ons onze verdorvenheid en vloekwaardigheid voor oogen. Zij leert ons, hoe wij te handelen hebben, hoe te denken, hoe inwendig te bestaan, en uitwendig te doen. En omdat wij door de zonde haters Gods geworden zijn, staan wij van nature vijandig tegenover God en Zijne Zelfopenbaring ook in de Heilige Schrift. Wij willen het zoo niet, als het ons in die Schrift wordt voorgesteld. Want als het zoo is, draagt dat ont

Schriftbeginselen 3

zaglijke gevolgen voor ons in zich, en vloeien daaruit ontstellende consequenties voort. Bij deze onze innerlijke gesteldheid is nu zoodanige Schriftinhoud te moeilijker voor ons om te verstaan.

9. Subjectieve moeilijkheden.

a. Er zijn ook moeilijkheden bij het verstaan van den rechten zin der Heilige Schrift van subjectieven aard, d.w.z. die in het subject liggen, in den mensch, die Gods Woord uitleggen zal. Vooreerst is de mensch schepsel, en daarom in alles afhankelijk van God, in volstrekten zin, ook in zijn kennen. Op zichzelf vormt dat echter in dezen geene moeilijkheid. Maar daaruit vloeit voort, en daarmee is gegeven, dat hij God slechts kennen kan doordat en voorzoover God Zich openbaart. En deze openbaring Gods kan hij ook alleen maar kennen in menschenlijke maat, op menschenlijke wijze, in menschenlijken vorm. Wij zijn niet God, en worden ook nooit God, ook niet in ons kennen, hoe abstract wij ook zouden redeneeren. Onze kennis van God en van Zijne gedachten en bedoelingen is daarom niet alleen eene van God en Zijne openbaring geheel afhankelijke, maar ook nooit anders dan eene creatuurlijke, menschenlijke, en dus eindige, begrensde, zoowel naar inhoud, als wat den vorm aangaat.

Dat was het geval reeds in het Paradijs, toen er nog geene zonde was. En dat blijft gelden tot in alle eeuwigheid ook van alle gezaligden in de eeuwigheid en in de volmaaktheid, wanneer alle droeve gevolgen der zonde weggenomen zullen zijn, en het kennen ten deele overgegaan zal zijn in het volmaakte kennen, I Cor. 13 : 12. Dat is met ons menschenlijk, creatuurlijk bestaan vanzelf, noodzakelijk, onveranderlijk gegeven. Wij zijn en blijven menschen, altijd door, zoowel wat onze manier van kennen en kennis verkrijgen betreft, als wat den omvang onzer kennis aanbelangt.

God kent Zichzelve en Zijn schepsel op andere wijze, dan wij menschen, en dan de engelen. Ook overtreft de inhoud of omvang Zijner kennis dien van de kennis van mensch en engel verre.

Door dit creatuurlijke, menschenlijke, afhankelijke, begrensde, karakter onzer kennis echter wordt de waarheid of zuiverheid dier kennis niet onmogelijk, noch weggenomen. Alleen maar is de menschenlijke kennis geene Goddelijke kennis. Doch met de Goddelijke heeft zij zekere analogie, omdat God den mensch geschapen heeft naar Zijn beeld, Gen. 1 : 26—27; 5 : 1.

b. In ons mensch-zijn als zoodanig ligt dus geene moeilijkheid. Maar de subjectieve moeilijkheden komen voort uit de zonde, en zijn het gevolg van onzen afval van God, en de verstoring, welke deze in ons aanrichtte. Allereerst verwoestte de zonde de rechte

SUBJECTIEVE MOEILIKHEDEN

35

verhouding tusschen den mensch en God, en deed zij den mensch een vijand en hater Gods worden, Rom. 8 : 7. En maakt de liefde of sympathie geschikt om aan te voelen, te verstaan, te begrijpen, daar maakt de haat en vijandschap integendeel daartoe ongeschikt. Verder heeft de zonde, of Gods straf op haar, 's menschen lichaam gebroken, zoodat de krachten en organen daarvan niet meer zoo zuiver en vlug werken als zij deden vóór den val, en als zij zullen doen in verheerlijkten toestand. We zijn lichamelijk vergroefd en verzwakt. Ons oog, ons oor, onze hersenen functionneeren niet meer ongerept en volkomen. Ons zenuwstelsel is door de zonde in zijne werking geschokt, verstoord, van zijne fijnheid in werking beroofd, en van zijne juiste, harmonische vibreering voor een groot deel ontdaan. Evenzoo heeft onze bloedsomloop door de zonde en den vloek Gods over haar geleden. En geheel ons menschelijk lichaam met al zijn organen, deelen, krachten, verrichtingen, is door de zonde aangetast en heeft zijne vroegere uitnemendheid verloren.

Dientengevolge zijn ook onze gewaarwordingen, voorzoover zij ons lichamelijk bestaan raken, niet meer zoo fijn en zuiver en juist, als dit anders het geval geweest zou zijn. En onze waarnemingen missen die scherpheid en nauwkeurigheid, welke zij buiten de zonde hebben gehad en zullen hebben. Daardoor zijn onze indrukken menigwerf niet goed. En aldus is de inwerking van de wereld buiten ons, en ook die van Gods openbaring in de natuur en in de geschiedenis en in de Heilige Schrift, reeds voor wat ons lichaam en zijne functionneering betreft, op ons niet zoodanig, als zij geweest is en zou zijn zonder de verstoring door de zonde. In volheid, harmonie, zuiverheid, scherpte, ontbreekt nu allerlei en zeer veel.

c. Doch niet minder werd onze ziel of geest met haar of zijn vermogens en functies door de zonde en de werking van Gods vloek over onze zonde aangedaan. Dit kunnen we gemakkelijk afleiden uit wat met de duivelen gebeurd is. Die hebben geen lichaam en zijn

enkel geest. Maar niet alleen is hun willen geheel verkeerd en boos, doch ook hun denken en voorstellen is foutief. Zij leven in eene leugenwereld, Joh. 8 : 44. Zij denken zich God niet, zooals Hij is. En zichzelf nemen zij in hunne voorstellingen en gedachten niet, zooals zij zijn. Van Gods werk vormen zij zich verkeerde meeningen. En alzoo hebben zij in den beginne tegen God durven opstaan, en gaan zij met dien opstand nog immer door, mede in den bedrieglijken waan van mogelijk succes. Hunne verbeelding is verward. Zij zijn niet krankzinnig in de beteekenis, die wij aan dit woord hechten. Maar toch is hun denken en doen krankzinnigenwerk te noemen; vgl. ook Ps. 2 : 4. Aldus kunnen we beseffen, dat hun geheele kenvermogen, kenkrachten, kenfunctie, verstoord is, evenzeer als hun wil verdorven: hun waar

36

SUBJECTIEVE MOEILIKHEDEN

nemen, hun voorstellen, hun denken en redeneeren en oordeelen, hunne phantasie, hun geheele bestaan ook naar den kant van hun kenleven.

Naar analogie hiervan kunnen we vermoeden en concludeeren, dat bij den mensch de zonde met Gods vloek over haar niet enkel verstorving bracht over en in ons lichaam en zijn bestaan en zijne werking, maar dat zij evenzeer onze ziel, onzen geest, aangreep, knakte, verdierf, voor wat haar zoeken en begeeren en streven aangaat, en voor hetgeen hare vermogens en functies aangaat. Zij bracht verwarring en verwoesting aan in ons verstand en in onzen wil. En ook deswege is ons gewaarworden en waarnemen en voorstellen en onze begripsvorming, onze verbeelding en heel ons kennen en redeneeren, niet in vollen zin en omvang scherp en zuiver en recht, doch in meerdere of mindere mate onjuist, verward, onwaar.

d. Nu komt hierbij voorts de combinatie van deze tweevoudige verkeerde of onjuiste en verdorven functionneering van lichaam en ziel, waardoor de niet-rechte werking en uitwerking nog weer a. h. w. een accent verkrijgt, en beider samenwerking deels ten kwade werkt. Zoo spreekt de Heilige Schrift bij den gevallen mensch, den zondaar, van onverstand en traagheid des harten om Gods Woord te gelooven, Luc. 24 : 25, van een onverstandig hart, dat verduisterd werd, en van verijdeling in onze overlegging, Rom. 1 : 21, van ^«éós-zün, zoodat hij de dingen des Geestes van God niet aanneemt of aanvaardt,

omdat zij hem dwaasheid zijn, en hij ze niet kennen kan, 1 Cor. 2 : 14, van een vervreemd-zijn van het leven Gods, vanwege de onwetendheid, die in den mensch is vanwege de verharding zijns harten, Eph. 4 : 18, en lezen we bij den profeet Jeremia 4 : 22: Zekerlijk, Mijn volk is dwaas, Mij kennen zij niet; het zijn zotte kinderen, en zij zijn niet verstandig; wijs zijn zij om kwaad te doen, maar goed te doen weten zij niet.

e. Door de zonde staat de mensch alzoo niet sympathiek, met liefde, tegenover Gods openbaring in de Heilige Schrift, doch vijandig. Daarmede in verband en bovendien functionneert zijn gansche bestaan naar lichaam en geest niet recht ten aanzien van die openbaring. Bij den mensch moet innerlijk eene geheele omzetting en reiniging plaats vinden, zal hij Gods openbaring in natuur, geschiedenis, Heilige Schrift, recht kennen, omdat bij hem eene geheele verstoring door de zonde met haar droeve gevolgen ingetreden is.

Deze subjectieve gesteldheid des menschen, des zondaars, d.w.z. deze zijne verdorvenheid van bestaan door de inkomst der zonde in de menschenwereld en in eiken mensch persoonlijk, en deze verstoring en verbreking, althans in zeker opzicht, van zijne

37

krachten, lichamelijk en geestelijk, en deze over hem gekomen verduistering en zelfs verdwazing van zijn verstand en ken- en denkwereld, vermeerdert voor een aanmerkelijk deel de moeilijkheden om de Heilige Schrift naar haren Goddelijken inhoud recht te kennen. Deze subjectieve moeilijkheden maken de objectieve in zichzelf wel niet grooter, maar voor ons toch bezwaarlijker om ze te boven te komen. De Heere Christus, Die vrij was van deze subjectieve zondeverstoring, hoezeer Hij ook onze verzwakte menschenlijke natuur had aangenomen, Joh. 1 : 14; Hebr. 2 : 17;

4 : 15, verstond de Heilige Schrift steeds recht naar haren zin en samenhang, in hare diepte, en in de volheid van haren ganschen inhoud. Wij hebben noodig vernieuwing des harten en verlichting des verstands door den Heiligen Geest, Luc. 24 : 45; Hand. 16 : 14; Eph. 1 : 18. En dan biddend zoekend met inspanning van alle onze krachten, werkzaam in samenhang of verband met 's Heeren Kerk en geloovigen van de voorgaande eeuwen en over het rond der aarde, krachtens de gemeenschap der heiligen, vgl. Eph. 3 : 18, zullen wij Gods gedachten en bedoelingen in de Heilige Schrift althans voorzoover mogen leeren

verstaan, als ons dat tot onze zaligheid en tot den rechten dienst van God onmisbaar is, en zullen we in de kennis daarvan ook steeds dieper mogen indringen. Vgl. Ps. 119 : 18, 27; Eph. 1 : 17—18; 3 : 18; Joh.

5 : 39, 44.

10. Mogelijkheid.

a. Hoewel aldus allerlei moeilijkheden van objectieven en van subjectieven aard het ons bezwaarlijk maken, de rechte kennis van God uit Zijne openbaring in de Heilige Schrift te verkrijgen, is toch de verkrijging der ons noodige kennis Gods en het verstaan der Heilige Schrift voor ons niet onmogelijk.

Wel is God groot, zoodat Job uitspreken moest: Zie, ik ben te gering, wat zoude ik U antwoorden? Job 39 : 37, en later beleed: met het gehoor heb ik U gehoord; maar nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik (mij) en heb berouw in stof en asch, Job 42 : 5—6. En Salomo, den tempel inwijdende, zeide: Zie, de hemelen, ja de hemel der hemelen zouden u niet omvatten; hoeveel te min dit huis, dat ik gebouwd heb! I Kon. 8 : 27. God is wonderlijk van raad, en Hij is groot van daad, Jes. 28 : 29; Jerem. 32 : 19. Zijns verstands is geen getal, Ps. 147 : 5. O diepte des rijkdoms beide der wijsheid en der kennisse Gods! Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijne oordeelen, en onnaspeurlijk Zijne wegen, roept de apostel Paulus uit bij het nadenken over Gods wonderbare heilswegen, Rom. 11 : 33. Er is zulk een oneindige afstand tusschen ons en den Heere. Wij zijn, bij Hem vergeleken, zoo nietig, ons verstand

38

MOGELIJKHEID

is zoo klein. En het is bovendien nog verduisterd door de zonde, Rom. 1 : 21—22; vgl. Gen. 18 : 27; Job 9 : 3—11; Spr. 30 : 2—4. Maar niettemin is er toch de mogelijkheid voor ons om rechte kennis van God uit Zijne openbaring te erlangen.

b. Die mogelijkheid is in de eerste plaats daarmede gegeven, dat God den mensch geschapen heeft naar Zijn beeld, Gen. 1 : 26—27. Daarmede hangt het samen, dat God Zich kan openbaren in menselijke voorstellingen, vormen, taal, zoodat Hij ons, in weerwil van onze menselijke geringheid, en niettegenstaande die menselijke vormen, toch ware, zuivere Zelfopenbaring van Zijn wezen en denken en willen kan

schenken. En daarop rust het, dat wij God toch waarlijk kunnen kennen naar Zijn wezen en wijsheid en handelen met eene zuivere, hoezeer dan eindige, beperkte, menselijke, kennis. Aldus kan God ons in Zijne Schrift rechte, zuivere, kennis van Zich mededeelen, ofschoon dan in menschelijken vorm en maat, waardoor wij, naar de mate van onze menselijke beperktheid, toch juiste of zuivere kennis van God uit de Heilige Schrift bekomen kunnen; vgl. Dr H. Bavinck, Geref. Dogmatiek², II, blz. 90. Want daar is krachtens onze schepping naar Gods beeld zekere overeenkomst van ons bewustzijnsleven met de kennis, die God bezit, zekere analogie. God heeft ons bewustzijn in zijn ganschen omvang, met zijne wetten en werkingen, bepaald en overeenkomstig Zijn eigen Goddelijk bestaan ingericht en geregeld, mede om daarin een menselijke uitbeelding te hebben en te doen aanschouwen van wat bij Hem in Goddelijke oneindigheid bestaat; Gen. 1 : 31; Ps. 104 : 31.

Nu kwam wel de zonde, die de harmonie tusschen mensch en God verbrak. De liefde tot God keerde zich om in vijandschap, Rom. 8 : 7, waarom Gods toorn tegen den mensch moest uitgaan, Rom. 1 : 18, die om des menschen wil ook het gansche schepsel treft, Rom. 8 : 20. 's Menschen innerlijk is door de zonde geheel verstoord, wat zijn verderfelyken invloed uitoefent op zijn kennen van God, Rom. 1 : 21—23. Doch door Gods beschikking verlooide mensch zijn kenvermogen niet, hoezeer daar ook ontwrichting, verzwakking, verkeerde functioneering kwam. De Heere heeft het dubbele verderf der zonde in de wereld en 's menschen innerlijk op tweeërlei wijze in den weg willen treden, om de droeve gevolgen daarvan op tweevoudige manier als te ondervangen en te verhelpen en weg te nemen.

Omdat Zijne openbaring in de schepping vanwege onze zonde en Zijnen toorn over deze, voor ons grootendeels als onleesbaar geworden is, heeft Hij in Zijne Schrift deze Zelfopenbaring opnieuw willen geven, en nu nog voller en heerlijker; vgl. Ps. 19 : 8—9; Nederl.. Geloofsbel., art. 2. Door de Heilige Schrift

doet God ons Zijne gedachten in die schepping belichaamd en uitgedrukt, en Zijne bedoelingen met Zijn wereldbestuur, weer in haar wezen kennen, waarom Calvijn de Heilige Schrift in dezen vergelijkt met eene bril, en schrijft: „nempe sicuti senes seu lippi,

et quicumque oculis caligant, si vel pulcherrimum volumen illis obiciat, quamvis agnoscant esse aliquid scriptum, vix tamen duas voces contexere poterunt: speculis autem interpositis adiuti, distincte legere incipient: ita Scriptura confusam alioque Dei notitiam in mentibus nostris colligens, discussa caligine liquido nobis verum Deum ostendit”, Instit. I, 6, 1, d. w. z. Want evenals oude menschen en zwakoogigen en al wie aan hun oogen lijden, wanneer gij ook het schoonste boek hun voorlegt, hoewel zij wel merken, dat er iets in geschreven is, toch nauwelijks twee woorden kunnen verbinden, samenvoegen, maar geholpen door eenen bril duidelijk beginnen te lezen, zoo toont ons ook de Schrift, de anderszins verwarde kennis Gods in onzen geest bijeenverzamelend, met verdrijving van den nevel, helder den waren God. Hierbij komt, dat de Heilige Schrift rijker kennis van God ons openbaart, dan ooit uit natuur en geschiedenis door ons valt op te doen en af te leiden. Zij geeft ook de kennis van onze redding door Gods Zoon, Die voor ons mensch werd. En gelijk nu het verlossingswerk van Gods genade in den Heere Christus verre in heerlijkheid uitgaat boven het Godswerk in natuur en geschiedenis, zoo overtreft ook de Heilige Schrift in rijkdom en heerlijkheid van Godsopenbaring verre datgene, wat God van Zich in de zichtbare schepping en door Zijn voorzienig bestuur kenbaar maakt. Aldus toont de Heilige Schrift rijker en heerlijker volheid van Gods gedachten en bedoelingen, dan wij uit de natuur en Gods wereldbestuur zouden kunnen aflezen.

c. In de Heilige Schrift geeft God ons nu ook weer licht over ons bewustzijnsleven: over oorsprong en structuur en werking er van, over zijn ontredding en herstelling, evenzeer als over die van ons gansche wezen, ook naar zijn innerlijk bestaan en functionneeren en gelijk als over die van de gansche wereld. Vertrouw op uw verstand niet, doet Hij ons toeroepen, Spr. 3 : 5. Behoed uw hart boven al wat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens, Spr. 4 : 23. De Heere geeft wijsheid; uit Zijnen mond (komt) kennis en verstand, Spr. 2 : 3—6; vgl. Ps. 111 : 10. Door Zijne Schrift geeft de Heere ons ook inzonderheid licht over de wijze, waarop wij Zijn Woord moeten opvatten, en hoe wij met hetgeen Hij in de Heilige Schrift ons door woord en daad openbaart, te werk moeten gaan, om er Zijne gedachten en bedoelingen in te mogen ontdekken en verstaan. De rechte wijze van Schriftopvatting en Schriftuitlegging wordt ons door God Zelfen in de Heilige Schrift bekend gemaakt in die mate, als wij

40

MOGELIJKHEID

het noodig hebben om te weten, hoe Hij wil, dat wij bij de uitlegging van de Heilige Schrift werkzaam moeten zijn, om er Zijne stem in te vernemen, en Zijne gedachten en bedoelingen uit te leeren kennen.

d. Maar God heeft meer gedaan, en Hij doet meer. Aan de gave van Zijne Schrift alleen, hoe onmisbaar en heerlijk deze ook zijn moge voor de kennis Gods, hebben wij niet genoeg. Om te zien is licht noodig. Waar geen licht is, kan ook het beste oog niet zien. Maar om te zien hebben we toch enkel aan licht niet genoeg. We hebben ook behoefte aan een ziend oog, dat bij en door het licht zien kan en van het licht profijt kan trekken. Een blinde ziet niet, hoe schitterend de zon ook strale. De gave van de Heilige Schrift is objectief. Om van haar recht nut te genieten, moet er door ons subjectieve toeëigening van haar geschieden. Maar door de zonde en hare bestraffing en verwoesting is ons zieleven geheel verstoord, en ons verstand verdwaasd. Waarom wy, behalve aan het licht der Heilige Schrift, ook behoefte hebben aan innerlijke genezing, aan vernieuwing, verlichting, opening van ons verstand, omzetting van den wil, reiniging van hart en genegenheden, opdat wij aldus rechte nuttigheid hebben mogen van de gave Gods Zijner Schrift. „De religio subjective is allereerst eene habitus, een zekere aanleg in den mensch, welke door inwerking van de religio objectiva in actus (cultus internus en extemus) overgaat”, schrijft Dr H. Bavinck, Geref. Dogm. , I, blz. 244. En hij vervolgt dan: „Zulk een habitus is er in iederen mensch; semen religionis omnibus inditum est. Maar deze habitus is in den gevallen mensch bedorven en brengt, door eene onzuivere religio objectiva bevrucht, ook een cultus voort, die idololatreia is. Daarom is voor eene zuivere religie noodig, dat ten eerste de van buiten tot ons komende religio objectiva ons God weer kennen doe gelijk Hy werkelijk is, en dat ten tweede de bedorven habitus religionis in den mensch worde herboren en vernieuwd.”

Wel kunnen ook onwedergeboren mensen iets van God kennen, en veel van de Heilige Schrift weten. Zelfs de duivel bleek thuis in de Heilige Schrift, Matth. 4 : 6. Maar recht en zuiver, hoezeer ook nog gebrekkig en beperkt, haar kennen naar Gods gedachten en bedoelingen, doen zy niet; vgl. Luc. 23 : 34; Hand. 3 : 17; I Cor. 2:8; Joh. 9 : 39—41. Blijkens deze Schriftplaatsen was er aan den eenen kant een weten of kennen van den Heere Christus, waarom er ook schuld was voor wat aan Hem werd misdreven, en

vergeving noodig was. Er was een zien, zoodat er van blind-woorden gesproken kon worden.

Aan den anderen kant echter was er ook onwetendheid. En wat hier blijkt ten aanzien van den Heere Christus en de kennis

MOGELIJKHEID

41

van God, is ook waar met betrekking tot de Heilige Schrift en Gods openbaring in haar. Tot op zekere hoogte kan er een verstaan van haar zijn, zonder de vernieuwing door den Heiligen Geest, vgl. Hebr. 6 : 4—6; Matth. 13 : 20—22. Doch voor het wezenlijke, zuivere doorzien van Gods gedachten en bedoelingen in de Heilige Schrift wordt vereischt de genade der innerlijke reiniging en wederbaring door den Heiligen Geest, Joh. 3 : 3 en 5; 5 : 44.

e. We hebben dus behoefte aan de vernieuwing of wedergeboorte door den Heiligen Geest; en deze dan speciaal ook met betrekking tot ons kenvermogen en zyne rechte functionneering, zoodat dit gezuiverd en hersteld wordt. De Heilige Schrift spreekt in dezen van verlichting; illuminatio, vgl. Eph. 1 : 17—19. Door die verlichting wordt aan de geloovigen geene openbaring geschonken, geene materieele kennis, zooals de menschen van het lumen intemum het zich denken. Maar slechts verleent God ons daardoor de innerlijke geschiktheid om Zyne openbaring of Woord recht te kunnen kennen, of Hem uit de Heilige Schrift te kennen. Een blinde, wiens oogen geopend worden, ontvangt daardoor geen materieel licht, maar slechts het vermogen of de geschiktheid van het oog om het licht der zon te aanschouwen, en by dat licht de dingen waar te nemen. De geloovigen kunnen, de verlichting des Heiligen Geestes ontvangende, het licht der Heilige Schrift niet missen, alsof zy door die verlichting zelve ook openbaring en kennis van God deelachtig werden. Illuminatie is geene inspiratie. Maar door dien die illuminatie of verlichting des verstands verkrygen zy geestelijke oogen om het licht der Heilige Schrift te zien en by dat licht het wezen, de waarde, de strekking, van het schepsel. Door die verlichting, welke zy van den Heiligen Geest ontvangen, worden zy dus niet losgemaakt van de Heilige Schrift, om haar niet meer te behoeven, of niet meer in zoo groote mate noodig te hebben. Doch integendeel worden zij door haar veeleer te meer

aan de Heilige Schrift gebonden, om van haar het juiste gebruik te kunnen en te moeten maken, en uit haar de gedachten en bedoelingen Gods te onderkennen, en aldus te weten, wat de Heere er ons door wil openbaren, vgl. Luc. 24 : 45. Geeft de Heere deze wedergeboorte of vernieuwing, en deze verlichting, dan kunnen wij aldus Zijne openbaring in de Heilige Schrift weer verstaan, althans voorzoover dat tot onze zaligheid en Zijnen dienst hier op aarde noodig is.

/ . Uit Luc. 24 : 45 kunnen we afleiden, dat de geloovigen noodig hebben, dat deze verlichting of verstandsopening by hen plaats vindt niet alleen in het algemeen, maar ook met betrekking tot de onderscheiden deelen der Heilige Schrift, en de verschillende zaken in haar behandeld. De Heilige Geest moet Zijn werk

42

MOGELIJKHEID

van onze innerlijke bekwaamaking en toebereiding om de Heilige Schrift te kunnen verstaan voortzetten, zoodat we niet enkel het in haar ontstoken Goddelijk licht ontwaren, als in zijn geheel, maar ook oog krijgen voor, en inzicht in de onderscheiden onderdeden en bijzonderheden van Gods openbaring in haar. Die verlichting moet zich telkens a. h. w. verbijzonderen naar de menigvuldige verscheidenheden en stukken van den inhoud der Heilige Schrift. De discipelen toch waren reeds tevoren wedergeboren, Matth. 16 : 17; 19 : 28; Joh. 13 : 10—11. Ook bezaten zij dientengevolge de verlichting door den Heiligen Geest om de Heilige Schrift te verstaan in hare Godsgedachte met betrekking tot den Heere Christus, Joh. 6 : 68, 69, 45; 18 : 37. Evenwel gold dit slechts ten deele. Wel dat hun Meester de van God beloofde en nu gezonden Messias was; en wel dat Hy Koning zou zyn; en aan Israël het koninkrijk weder zou oprichten, Hand. 1 : 6, hadden zij in de Heilige Schrift gelezen; maar voor Zijn lijden en ondergang, en voor hetgeen daarin van Zijne versmading en verzinking zelfs in den dood geschreven stond, was hun oog gesloten gebleven, Matth. 16 : 21—23; Luc. 24 : 25—27, 44—46. De verlichting der geloovigen of hunne verstandsopening om de Heilige Schrift te verstaan, moet zich dus ook voortzetten tot het bijzondere van den onderscheiden inhoud.

Daarmede is gegeven, dat het inzicht in, en verstaan van de Heilige Schrift bij den eenen geloovige dieper, ryker, meer omvattend kan zijn, dan bij den ander, en dat dit

inzicht en verstaan in den loop der eeuwen bij 's Heeren gemeente al toenemen kan. Het zielsoog van den een is meer open voor deze waarheid, dat van een ander voor een ander openbaringsdeel. In den eenen tyd moet deze waarheid meer op den voorgrond treden en uitgewerkt worden, in een ander tijdvak eene andere. Nu richt de Heilige Geest het oog der geloovigen, in verband met de behoeften van de tijdsomstandigheden, meer op dit deel der Openbaring in de Heilige Schrift, dan op een ander. En zoo is daar ontwikkeling. Niet in de Schriftwaarheid zelve, maar in het menschelyk, gemeentelyk, inzicht in de volheid van Gods openbaring. De Heere Christus heeft gegeven sommigen tot Apostelen, en sommigen tot Profeten, en sommigen tot Evangelisten, en sommigen tot Herders en Leeraars, tot de volmaking der heiligen tot het werk der bediening, tot opbouwung des lichaams van Christus; totdat wij allen zullen komen tot de eenigheid des geloofs en der kennis van den Zone Gods, tot een volkomen man, tot de mate van de grootte der volheid van Christus, Eph. 4 : 11—13.

TWEEDE HOOFDSTUK.

11. De beginselen ter Schriftverklaring uit de Heilige Schrift zelve af te leiden.

a. Is de verklaring der Heilige Schrift noodig, en, hoewel moeilijk, toch mogelijk, dan komt de vraag, waar wij de beginselen kunnen vinden, die onze Schriftverklaring moeten beheerschen, zal zij juist mogen heeten, en den zin en de bedoeling Gods in de Heilige Schrift ons doen kennen? En op die vraag moet geantwoord worden: in de Heilige Schrift zelve. Want de Heilige Schrift is niet een boek als elk ander boek, maar een geheel eenig boek, zoowel naar Auteur, als naar inhoud. Alle andere boeken zijn boeken van menschen. En die menschen zijn wel zeer verschillend: diepzinnig, gemakkelijk te volgen, beknopt en ingewikkeld, breedvoerig, en wat men hier meer zoude willen noemen. Maar hoe onderscheiden ook in denk- en schrijfwijze, het zijn allen menschen, in natuur onze gelijken, al overtreffen zij ons wellicht ook ver in rijkdom van geest en grootheid van verstand en schranderheid van aanleg en in diepte van denken. Daarom moeten hun geschriften ook alle op gewone menschelijke wijze uitgelegd worden, naar menschelijke manieren van redeneeren en verklaren, al brengt de stof, waarover zij handelen, en het wetenschappelijk gebied, waarop zij zich bewegen, hier nuanceering. Zoo kan men onderscheiden tusschen eene uitleggingsmanier van medische werken, en eene andere

van filosofische, en weer eene andere van rechtskundige boeken. Elke wetenschap heeft hare bijzondere vaktermen, geschiedenis, vragen, waarmee men bekend moet zijn om werken op haar terrein te kunnen verstaan. Maar ondanks dit gradueel verschil blijft toch dit vast staan en gelden, dat alle dergelijke geschriften als werken van menschen op gewoon menschelijke wijze verklaard moeten worden, naar de beginselen en methoden der gewone menschelijke wetenschap, ofschoon ook telkens naar hun bijzonder gebied van wetenschap gevarieerd, volgens de wetten van het gewone menschelijke denken.

b. Dat nu is anders met de Heilige Schrift, omdat zij niet maar een boek is van menschen, doch het Woord van God in zeer bijzonderen en eigenlijken zin. Wij hebben in haar niet enkel met menschen en hun denken en schrijven te doen, doch met Hem, Die alle menschen en schepselen, verre te boven gaat in macht en heerlijkheid niet alleen, doch ook in denken. Zijn Woord is een geheel eenig woord, gelijk Hij Zelf een geheel eenig wezen is. Natuurlijk wordt dit niet erkend door degenen, die de Heilige Schrift als ook maar alleen een werk van menschen nemen; wel van religieuze, diep godsdienstige menschen misschien, doch niettemin enkel van menschen. Maar hier loopen dan ook terstond, reeds bij het begin der Schriftverklaring, de wegen uiteen van hen, die de Heilige Schrift als het eigen Woord van God, naar hare duidelijke pretentie, geloovig aanvaarden, èn hen, die dat niet doen, maar haar slechts als een menschelijk boek beschouwen. Het Schriftgeloof maakt hier principieele scheiding in Schriftverklaring, hoeveel men voorts ook over en weer van elkander moge kunnen leeren. Wie de Heilige Schrift niet erkent als het Woord van God, kan haar ook niet uitleggen en voorstellen als sprekende met volstrekt of Goddelijk gezag, en als bevattende onfeilbare, onbedriegelūke, waarheid. Als bloot menschelijk geschrift zou zij op vergissing kunnen berusten, en als geschiedenis kunnen mededeelen wat in werkelijkheid maar legende kon zijn, nooit met absolute zekerheid de toekomst kunnen voorspellen, enkel op menschelijke vermoedens over God en Zijne verhouding tot den mensch kunnen handelen. Dan zouden wij het in haar nimmer in eigenlijken zin met Gods woorden en gedachten en bedoelingen te doen hebben, maar feitelijk en wezenlijk steeds alleen met denkbeelden en meeningen en uitingen van menschen, wier waarheid of juistheid altijd de vraag bleef. Is de Heilige Schrift echter in eigenlijken zin openbaring of Woord van God, dan leert zij ons inzake verleden en heden en toekomst onfeilbare waarheid, weten wij uit haar, Wie God is, en wat Hij doet en doen zal, inzoover Hij dat in haar mededeelt, krijgen wij uit of door haar stellige kennis omtrent onszelven en onze verhouding tot God, vernemen we uit haar met

gewisse zekerheid, Wie de Heere Christus is, en hoe ons eeuwig lot afhangt van onze houding tegenover Hem. Zoo loopende de Schriftverklaringen van den aanvang principieel uiteen, al naar de Heilige Schrift geloofd en aangenomen, of niet geloofd en verworpen wordt als het eigen Woord van God. Eens ieders Schriftgeloof beheerscht van den beginne zijne geheele verklaring der Heilige Schrift. Daaraan is niet te ontkomen, en deze waarheid mag niet verdoezeld worden. Wat gelooft gij omtrent de Heilige Schrift? Is zij niets meer dan menschen woord, hoe uitnemend en godsdienstig die menschen ook geweest mogen zijn, of is zij voor u metterdaad en in eigenlijken zin openbaring en het Woord van God?

c. Dat is dus het eerste en alle Schriftverklaring geheel beheerschende beginsel van de Heilige Schrift, dat zij ons zegt, Gods Woord in eigenlijken zin te zijn, Zijne openbaring, en dat zij als

DE BEGINSELEN UIT DE HEILIGE SCHRIFT ZELVE AF TE LEIDEN 45

zoodanig genomen en verstaan en verklaard moet worden. Zoo heeft de Heere Christus haar erkend en laten gelden, Joh. 10 : 35; Matth. 4 : 4, 7, 10; 26 : 54; Luc. 22 : 37; 24 : 27, 44. Zoo hebben Zijne discipelen en apostelen haar genomen: Matth. 1 : 22; 2 : 15, 17, 23 e.a.; Hand. 2 : 16—21, 25—35; 3 : 18; 13 : 32—41; 17 : 2—3; 28 : 23; Rom. 1 : 2—3; 4 : 23; 9 : 17; 15 : 4; 1 Cor. 15 : 3—4; II Tim. 3 : 15—17 e. a. Zoo hebben de profeten hun geschriften gegeven; II Sam. 23 : 2; Jes. 1 : 1 e. a. De breede uitwerking hiervan heeft in de Dogmatiek hare plaats, en kan hier niet geboden worden. „De H. Schrift biedt ons nergens een klaar geformuleerd dogma over de inspiratie, maar zij stelt ons voor het getuigenis harer theopneustie en geeft ook voorts al de momenten, die er voor de constructie van het dogma noodig zijn. Zij bevat en leert de theopneustie der Schrift in denzelfden zin en op dezelfde wijze, even beslist en duidelijk, maar ook even weinig in abstracte begrippen geformuleerd als het dogma over de triniteit, de menschwording, de voldoening enz. Meermalen is dit ontkend. Elke sectarische en haeretische richting begint haast met een beroep op de Schrift tegen de confessie, en tracht hare afwijking van de confessie der kerk te doen voorkomen als door de Schrift geboden. Maar in de meeste gevallen leidt dieper onderzoek tot de erkenning, dat de belijdenis der gemeente het getuigenis der Schrift aan hare zijde heeft. De moderneren geven thans over het algemeen toe, dat Jezus en de apostelen de O. Test. Schrift als Gods Woord hebben aangenomen,” Dr H. Bavinck, Geref.

Dogm.- I, blz. 445. En pretendeert de Heilige Schrift het eigen Woord van God te zijn, en is zij dat, in dien zin als de auctores secundarii haar gaven, en de Heere Christus en Zijne apostelen haar namen, dan moet zij ook als zoodanig door ons opgevat en erkend en verklaard worden, zullen wij haar verstaan en doen kennen naar haar wezen en de gedachten en bedoelingen Gods in en met haar. En dit Schriftgeloof dient dan ook onze geheele behandeling en verklaring der Heilige Schrift te regelen of te beheerschen.

d. Nu heeft God echter Zijne Schrift niet als een afgewerkt en volledig boek uit den hemel laten neervallen op aarde. Hij heeft vele menschen als Zijne openbaringsorganen en dienaren daartoe willen gebruiken. Hij sprak tot Mozes, en deze moest tot het volk spreken, en moest schrijven, Ex. 4 : 10—16; 7 ; 1—2. De Geest des Heeren heeft door David gesproken, II Sam. 23 : 1. Vervuld moest worden hetgeen gesproken werd van den Heere door den profeet, Matth. 1 : 22. God heeft Zijne openbaring en Schrift ons willen geven door menschendienst. Wij hebben bij de Heilige Schrift dus te doen met twee auteurs: den Goddelijken, en een menschelijken, God

46 DE BEGINSELEN UIT DE HEILIGE SCHRIFT ZELVE AF TE LEIDEN

Zelven, en eenigen mensch, dien Hij telkens bij de onderscheiden deelen en boeken der Heilige Schrift als Zijn orgaan of instrument heeft willen gebruiken. Wij moeten bij de Heilige Schrift en hare verschillende uitspraken en mededeelingen dus telkens vragen: wat zegt en bedoelt hier de auctor secundarius, de menschelijke auteur, en wat openbaart, spreekt en bedoelt God hier, I Petr. 1 : 11, al kunnen wij deze twee ook veelal niet onderscheiden. En om de gedachten Gods moet het ons steeds te doen zijn. Wij mogen niet blijven stilstaan bij de gedachten en bedoelingen der auctores secundarii, als wij althans verder kunnen doordringen. En waar wij dat niet kunnen, hebben wij ook den zin der daar gebezigde woorden te nemen en voor te stellen als openbaring Gods. Want God heeft deze Zijn dienaren vele malen willen gebruiken als met hunne gansche persoonlijkheid en krachten, ook van denken en gevoelen en overwegen, medewerkende menschen. Soms hadden zij niets anders te doen, dan maar op te schrijven, wat hun gezegd werd, Openb. 2 : 1, 8 e. a.; Jerem. 36 : 2, 18, 28; Ex. 20 : 1 v.v. Maar niet minder vaak heeft God de auctores secundarii zelven laten meewerken door eigen onderzoek en overleg. Denken we maar aan de geschiedkundige boeken en de brieven van de Heilige Schrift. Doch ofschoon Hij dezen dan naar hun bestaan en gaven en krachten en

gesteldheden werkzaam liet zijn, beheerschte Hij hen niettemin op verborgene wijze geheel, zoodat zij slechts datgene spraken en neerschreven, wat, en zooals Hij dat, in Zijne Schrift wilde opgenomen hebben. Hij nam deze personen tot dezen hunnen dienst voor de Heilige Schrift dan ook maar niet, zooals wij de menschen, die wij voor ons willen laten werken, moeten nemen, gelijk zy er onafhankelijk van ons zijn, maar Hij had Zelf eerst die personen geheel voor dezen hunnen dienst toebereid in aanleg, vorming, levenservaring; en bestuurde hen toen bij al hun denken en gewaarworden of waarnemen en schrijven. „De werkzaamheid des H. Geestes bij het schrijven heeft toch daarin bestaan, dat Hij, na het menschelijke bewustzijn der scriptores op allerlei wyze, door geboorte, opvoeding, natuurlijke gaven, onderzoek, herinnering, nadenken, levenservaring, openbaring enz. geprepareerd te hebben, nu in en onder en by het schryven zelf in dat bewustzyn die gedachten en woorden, die taal en dien stijl deed opkomen, welke de goddelijke gedachte op de beste wijze voor menschen van allerlei rang en stand, van allerlei volk en eeuw vertolken konden. In de gedachten zyn de woorden en in de woorden de vocalen begrepen”, Dr H. Bavinck, Geref. Dogm.2, I, blz. 464.

e. Dat is een tweede Schriftbeginsel ter Schriftverklaring, dat de Heilige Schrift Gods eigen Woord is door menschendienst. Daarmede is gegeven, dat de regels, die voor de uitlegging van

47

gewone menschelyke geschriften gevolgd moeten worden, ook bij de Heilige Schrift toepassing kunnen vinden. Het zyn toch ook menschen, door middel van wie God Zijn Woord ons heeft willen doen toekomen, door middel van wier denken en gevoelen en redeneeren en overleggen Hy Zyne openbaring in de Heilige Schrift gegeven heeft. De wetten voor dat menschelyk denken door Hem vastgesteld, liet Hy dus ook bij het geven Zijner bizondere openbaring in de Heilige Schrift werkzaam zijn in de auctores secundarii als Zijn dienaren. En met deze hebben wij daarom by de verklaring der Heilige Schrift ook te rekenen. Zoo met de wet der tegenstelling: Een os kent zyn bezitter, en een ezel de krib zijns heeren; (maar) Israël heeft geen kennis, mijn volk verstaat niet, Jes. 1 : 3. Die der gevolgtrekking: Zal een leeuw brullen in het woud als hy geen roof heeft? Am. 3 :4. Is het dat God de natuurlijke takken niet gespaard heeft, (zie toe) dat Hy ook mogelijk u niet spare, Rom. 11 : 21. God doet gelijkenissen gebruiken, Jes. 5 : 1 v.v.; Ezech. 15 en 19; Matth.

13. Hij wijst op Zijne daden, waaruit leering opgedaan moet worden, Am. 4 : 7—8; Mal. 1 : 2—3. Hy roept de herinnering tot werkzaamheid, Mal. 4 : 4; Ps. 78 : 5—8. Maar welke wetten van ons menschelijk denken, en voor hoever wij deze moeten volgen bij de verklaring der Heilige Schrift, moet uit haar zelve afgeleid worden. Maar dat is niet genoeg: Want de profetie is voortijds niet voortgebracht door den wil eens menschen, maar de heilige menschen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben (ze) gesproken, II Petr. 1 : 21. De Heilige Schrift is wel door menschendienst ons toegekomen, maar toch meer dan menschenwoord: zy is het eigen Woord van God, zij alleen. En dus moet uit haar geweten worden, hoe wy haar verklaren moeten om de gedachten en bedoeling Gods in haar geopenbaard, te leeren kennen. Gods denken gaat boven dat der menschen uit. En een tweede boek als de Heilige Schrift is er niet. Uit geen ander boek dus kunnen wij leeren kennen, hoe wy Gods openbaring in de Heilige Schrift moeten verstaan en vertolken. Dat kan en moet alleen uit de Heilige Schrift zelve nagegaan en afgeleid worden.

12. De eenheid der Heilige Schrift.

a. Moeten aldus uit de Heilige Schrift als het eenige eigen Woord van God de beginselen opgespoord worden voor hare rechte verklaring, dan volgt uit het feit, dat zy naar haar eigen getuigenis is de bijzondere openbaring of het Woord Gods in geheel eenigen en eigenlijken zin, in de eerste plaats, dat zij eene eenheid is, en als zoodanig moet opgevat en verstaan worden. Wel waren haar menschelijke auteurs vele, zijn de onderwerpen,

48

DE EENHEID DER HEILIGE SCHRIFT

waarover zij handelt, onderscheiden, is de wijze van openbaring verschillend geweest, loopt hare zegswijs uiteen, ligt het accent hier op dit, daar op iets anders, stammen haar boeken uit een aantal eeuwen. Maar dit alles was toch slechts instrument in Gods hand als Auctor primarius, den eersten en eigenlijken Auteur der Heilige Schrift, Die door dat alles Zijne openbaring gegeven heeft en Zijn Woord spreekt op de wijze, als Hy dat wilde, door den persoon, dien Hij daartoe verkoor, in de eeuw, welke Hy er voor bestemde, en met het gezag, dat Hy bezit. Hy heeft al die auctores secundarii gevormd, toegerust, geleid, Ex. 4 : 11; Jes. 49 : 5; Jerem. 1 : 5; Ps. 139 : 13—16; Gal. 1 : 15, en hen

ook bij hun spreken en schrijven van Zijne openbaring in de Heilige Schrift niet aan zichzelf overgelaten, Ps. 139 : 1—5, maar hen bestuurd tot in het alleringste. Ex. 4 : 12; I Kon. 18 : 36; Jes. 50 : 4—5; Jerem. 1 : 18—19; Joh. 14 : 26; 16 : 13, zoodat wat zy spraken of schreven Zyn eigen woord was, Jerem. 26 : 15; 36 : 2, 4, 6, 11, 27—32; I Cor. 14 : 37. Die gansche veelheid en onderscheidenheid van auctores secundarii en deelen der Heilige Schrift waren en zyn er dus voor God niet onbedoeld, noch ongewild, maar door Hem gegeven en bepaald, en moeten dienen om den ry'kdom en de heerlijkheid Zijner openbaring te beter te doen uitkomen, Hebr. 1:1; Matth. 11 : 16—19. Zij doen niet te kort aan de eenheid der Heilige Schrift, doch moeten door ons wel opgemerkt en gewaardeerd worden om de volheid en schoonheid der openbaring Gods in de Heilige Schrift dankbaar te bewonderen, hare ryke verscheidenheid bij hare eenheid, en hare eenheid ook bij hare veelvuldige verscheidenheid van menschelyken auteur, inhoud en vorm.

b. Die eenheid is eene eenheid van Auteur, van heilsinhoud, van doel of strekking, van taal, van gezag.

Fundamenteele, den geheelen exegetischen arbeid beheerschende, onderstelling is het geloof, of aan den anderen kant het nietgelooven, dat de Heilige Schrift in eigenlijken zin is het Woord van God, en dat Hij haar in haar geheel en in al haar deelen als Zijne openbaring, of eigenlijke Woord geeft en spreekt. Meermalen wordt God sprekende ingevoerd, Gen. 1 : 3, 6 enz.; Ex. 3 : 4 v.v.; Jes. 1 : 2—3. Maar niet slechts dan vernemen we Zijn Woord, doch ook wanneer Hy Zich van menschen wil bedienen om Zijne gedachten en Zijn wil bekend te maken, vgl. Matth. 19 : 4—5 met Gen. 2 : 23—24; II Sam. 23 : 2; brieven in het Nieuwe Testament. Daarom moeten we ook, zooals reeds gezegd werd, niet blijven stilstaan bij de gedachten en bedoelingen van de verschillende auctores secundarii met hun spreken en schrijven, maar van daar zoo mogelijk verder doordringen tot de gedachten en bedoelingen Gods. Zelfs de profeten hebben de

volheid van hunne profetieën niet altoos doorzien, Matth. 11 : 11; 13 : 17; I Petr. 1 : 11. Maar omdat God de Auctor primarius is van de geheele Heilige Schrift, kunnen we ook verstaan, dat er verscheidenheid van inhoud is in de Heilige Schrift. Want wat Hij door

Mozes openbaarde, behoefde Hij niet ook door een anderen auctor secundarius mee te deelen. Wat Hij door Jesaja sprak, moest Hij niet noodzakelijk ook door Jeremia of Daniël zeggen. Hij heeft door eiken auctor secundarius slechts een deel Zijner openbaring gegeven, en deze allengs voller geschonken, totdat Hij haar in Zijne Schrift naar dien inhoud en vorm gaf, als Hij haar voor Zijne kerk in alle volgende eeuwen bestemd had. Daardoor moeten wij bij de Heilige Schrift rekenen met al hare deelen. Bij het eene behoort het andere. Het eene vult het andere aan, of heldert het op. De Heilige Schrift is niet een bundel geschriften van onderscheiden auteurs uit verschillende eeuwen. Dat mag zij zijn van menschenkant bezien. Maar in wezen is zij dat niet. Naar haar eigenlijk bestand is zij het boek van één Auteur, en wel van God, hoewel Hij haar gegeven heeft door een aantal van menschen en in verschillende tijden en eeuwen. Hieruit volgt, dat wij ter verklaring van hetgeen door den eenen auctor secundarius gezegd wordt, ook in overweging mogen en moeten nemen hetgeen God door een anderen auctor secundarius heeft doen spréken of schrijven, ook al leefden die auctores secundarii in verschillende eeuwen, en wisten zij mogelijk van elkander niet af. Bij gewone menschelijke geschriften mogen wij ons voor den zin eener uiting bij den eenen auctor niet dan onder zeer bijzondere omstandigheden beroepen op een anderen schrijver. Maar wanneer wij ons over de beteekenis van wat bij Jesaja staat geschreven, of 'in de Psalmen te vinden is, beroepen op de Evangelisten, of op Paulus of een anderen Nieuwtestamentischen auteur, beroepen wij ons toch slechts op denzelfden Auteur van éénzelfde boek, n.1. op God, Die de geheele Heilige Schrift heeft gegeven, en op de eene plaats daarin een andere naar hare eigenlijke bedoeling toelicht. Het kan dan wel zijn, dat die verschillende menschelijke auteurs der onderscheiden Bijbelboeken aan dien inhoud hunner woorden niet gedacht hebben, en dat ook niet bedoelden. Maar God, de eigenlijke Auteur der Heilige Schrift en van haar afzonderlijke deelen, Die hen slechts als Zijne organen of instrumenten gebruikte, had bij de door hen gebezigde woorden die gedachten en bedoelingen, welke rijker waren en verder reikten dan zij konden vermoeden. Van daar ook meermalen het verbinden van Schriftplaatsen uit onderscheiden deelen der Heilige Schrift en van verschillende menschelijke auteurs bij den apostel Paulus, zooals b.v. in Rom. 3 : 10—18 uit Ps. 14, 5; Jes. 59 e.a.; vgl. O. Michel, Paulus u. seine Bibél, 1929, S. 83.

50

DE EENHEID DER HEILIGE SCHRIFT

c. Omdat de Heilige Schrift eene eenheid is, en God heeft tot haren eigenlijken Auteur, vloeit daaruit voort, dat zij in haar onderscheiden deelen zichzelve niet kan tegenspreken. Er mogen in haar voorkomen schijnbare tegenstrijdigheden, maar wezenlijk elkander uitsluitende openbaringen of weersprekende gedeelten bevat zij niet. Zij loochent op de eene plaats niet, wat zy op eene andere heeft geopenbaard. Anders kon zij God niet hebben als haren Auctor primarius. Hij is onveranderlijk en wordt aan Zichzelve niet ongelijk. Wel is Hij groot en begrijpen wy het niet. Waarom we meermalen in de Heilige Schrift kunnen komen voor hetgeen wij niet verklaren kunnen. Dat komt door de kleinheid en de verduistering van ons verstand. Maar dat is iets anders dan tegenstrijdigheid in de Heilige Schrift aanwijzen. De deelen der Heilige Schrift hebben niet alle dezelfde beteekenis. Elk deel heeft zijn bizonderen dienst. Met de gedachte van organisme, gelijk de Heilige Schrift eene organische eenheid is, is dat als vanzelf gegeven. Maar alle deelen zijn aan elkander wezensgelijk, en brengen de Zelfopenbaring Gods in den Heere Christus, en vormen met elkander eene wel ineensluitende, harmonische eenheid. De Heilige Schrift begint in haar eerste boek met God en de Schepping. Vervolgens doorloopt zij de eeuwen. En haar laatste boek eindigt met de teekening van den komenden toestand der eeuwigheid. Soms valt de voortgang der deelen niet dadelijk in het oog. Ook bij een organisme als ons menscheijk lichaam liggen sommige deelen of leden naast elkander en zijn er symmetrische deelen en organen, zooals rechter en linker hand en voet en oog en oor. Zoo zijn er in de Heilige Schrift boeken en deelen, die groote overeenkomst hebben van inhoud, b.v. Samuël en Koningen, Koningen en Kronieken, Mattheüs, Marcus, Lucas, doch globaal, als geheel, moet haar architectonische opbouw met haar verschillende boeken en deelen iedereen treffen.

d. Middelpunt van den inhoud der Heilige Schrift is de Heere Christus, of Gods Zelfopenbaring in Hem. Om Hem concentreert zich in haar alles. Hij is haar inhoud naar haar geheel en naar haar deelen: Joh. 5 : 39; Luc. 24 : 27; Rom. 1 : 3; 10 : 4; Openb. 19 : 10. Van die Zelfopenbaring Gods in den Heere Christus, vgl. Joh. 17 : 3, 4, 6, 8; 14 : 6 en 9, uit moet daarom de Heilige Schrift en elk harer deelen bezien en uitgelegd worden; Ex. 9 : 16; Spr. 16 : 4; Rom. 11 : 36; Ex. 23 : 21; I Cor. 15 : 28; Philipp. 2 : 11.

Die Zelfopenbaring Gods in Hem is soteriologisch van aard of strekking, Joh. 3 :16—17; Tit. 2 :11, al moeten wij dit soteriologisch niet verkeerd verstaan, 1 Joh. 3 : 8; Jes. 65 : 8—25; Mal. 4 : 1—3; Matth. 11 : 25; Joh. 9 : 39; II Thess. 1 : 6—10; Luc. 2 : 34. In het Oude Testament wordt de Heere Christus in belofte geteekend naar persoon en werk, in het Nieuwe beschreven

51

naar Zijne komst en werkzaamheid; Luc. 1 : 68—75; Matth. 1 : 22; 5 : 17; Luc. 4 : 21; Hand. 13 : 32—33. In het Oude Testament zien wij ons de schaduw geschetst, in het Nieuwe de werkelijkheid voorgesteld, Col. 2 : 7. Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus in Novo patet. In het Oude de bloem in knop, in het Nieuwe de bloem open gegaan.

Hierop wat breeder ingaande, en wat meer onderscheidende en onderverdeelede, kunnen we zeggen, dat God in Genesis eerst optreedt naar Zijne grootheid en goedheid in de schepping geopenbaard, daarna de noodzakelijkheid Zijner heiligende en genadige Zelfopenbaring aanwijst vanwege de inkomst der zonde in mensch en wereld, vervolgens de linie en het geslacht opvoert, waaruit de Heere Christus voortkomen zou. In Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium wordt het volk voorgesteld, door God in den Middelaar te verlossen, met de wijze van hunne verlossing, en met hunne leiding door dit leven. Door tabernakel en tabemakeldienst en allerlei wetsbepaling wordt daarbij de Heere Christus zinnebeeldig voorgesteld naar persoon en arbeid. Jozvxi spreekt van de beërving van het aardsche Kanaan als beeld van het hemelsche. En door de volgende historische boeken wordt daarna telkens de behoefte aan de komst van den Heere Christus in het licht gesteld. Als er geen menselijke koningen bij Israël zijn, en de priesterlijke dienst leiding moet geven, gaat het bij Israël verkeerd (Richter en). Doch wanneer er koningen optreden, gaat het ook niet goed (Samuël, Koningen, Kronieken). Geven na de ballingschap bepaalde kenners der Wet den toon aan, ook dan wordt het volk niet behouden (Ezra, Nehemia, Esther). We kunnen dit alles a. h. w. een negatieve voorbereiding voor de komst van den Messias Gods noemen, waaruit de noodzakelijkheid openbaar werd van Zijne komst en van Zijn heilsarbeid, zou er behoudenis kunnen zijn.

Ondertusschen zijn in Mozes, priesters, koningen, profeten, allerlei typen van den Heere Christus opgetreden, is door allerlei zaak en gebeurtenis de komende Messias naar

levensloop en heilswerking afgebeeld. Daarbij kunnen we spreken van eene positieve voorbereiding, die aanwees, hoe de Messias zou zijn naar persoon en werkzaamheid. Voorts is in de Psalmen het gemeenschapsleven, dat 's Heeren volk met Hem genieten mag, uitgezongen, en is door de Profeten met duidelijk woord van de komst van den Messias gesproken, van Zijn persoon, van Zijne vernedering en verhooging, van Zijn oordeel en zegening en volkomen heerschappij.

Komt met de Nieuwe bedeeing de Zone Gods in het vleesch, dan deelen de Evangelieverhalen vooral de feiten van onzes Heilands omwandering op aarde en Zyn spreken mede, geven de Brieven meer bepaald interpretatie of verklaring van Hem en Zijn

52

DE EENHEID DER HEILIGE SCHRIFT

arbeid, schetst het boek van de Handelingen der Apostelen het werk van Christus van uit den hemel door Zijne apostelen in de stichting en uitbreiding Zijner Kerk op aarde tot Rome, het middelpunt van de wereld destijds, en geeft de Openbaring aan Johannes het regiment des Heeren door de eeuwen te aanschouwen, met den eeuwigheidstoestand aan het einde dezer dagen en de zalige heerlijkheid der toekomst.

In elk boek en deel der Heilige Schrift van Oud en Nieuw Testament wordt deze hoofdinhoud der Heilige Schrift, Gods Zelfopenbaring in den Heere Christus, op eene eigene wijze voorgesteld en uitgewerkt, van eenen anderen kant in het licht gesteld. Maar het is de ééne Christus Gods, Die telkens wordt aangekondigd en geteekend naar wezen en arbeid, persoon en werk. Vgl. Dr F. W. Grosheide, De eenheid der Nieuwtestamentische Godsopenbaring, blz. 19—26; mijn Hoofddoel en Gedachtengang van Lucas' Evangelieverhaal, en mijn artikel Handelingen der Apostelen in „Christelijke Encyclopaedie”, II, blz. 453—460; ook mijn artikelen De boeken van het Nieuwe Testament, God geopenbaard in het vleesch, Het leven van den apostel Paulus in „Bijbelsch Handboek”, II, blz. 89—279. Ook mijn Commentaren op Lucas, Romeinen, Galaten, Philippenzen, Petrus, Johannes, Judas, Openbaring.

Aldus is er bij de Heilige Schrift eenheid naar inhoud, en samenhang, opeenvolging, aansluiting, en eindelijk ook afsluiting. Wel wordt in de Heilige Schrift niet in alle boeken

en deelen alle waarheid in gelijken omvang, met dezelfde woorden en beelden geopenbaard. Maar in zoover eenige waarheid ergens wordt geopenbaard, komt zij essentieel geheel overeen met hare openbaring op eene andere plaats in de Heilige Schrift, b.v. ten aanzien van Gods wezen en Personen, van Gods werken van schepping en voorzienigheid, van den Heere Christus en Zijn persoon, naturen, verlossingsarbeid, van de Heilige Schrift als het Woord van God, van den weg des heils, van het geloof, de bekeering, de rechtvaardigmaking, de heiligmaking, van het komende gericht, van den toestand der eeuwigheid enz. Moge er in de Heilige Schrift op de eene plaats, voor zoover daar eene waarheid geopenbaard wordt, soms voller ontsluiting of bekendmaking zijn, dan op eene andere, misschien van haar ook eene andere toepassing gemaakt worden, dit neemt niet weg, dat er nimmer zakelijk verschil van zin of essentieele ongelijkheid aanwezig is, doch wel verdere ontwikkeling, aanvulling, voortzetting, rijker voorstelling.

e. Ook is de strekking der Schriftopenbaring één in haar geheel en in haar deelen en onderdeden. En deze is: de openbaring, bewerking, bevordering van de kennis, den dienst, de verheerlijking, van den naam des Heeren, Rom. 11 : 36, de bekeering en behoudenis van zondaren, de opbouw van Gods koninkrijk, de

53

beschaming van het rijk der duisternis, Jes. 43 : 9—21; Ps. 78 : 1—8. Al wat tevoren geschreven is, dat is tot onze leering tevoren geschreven, opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der Schriften hoop hebben zouden, Rom. 15 : 4; vgl. Rom. 4 : 23—24; Joh. 20 : 21; Luc. 1 : 3—4; II Tim. 3 : 16—17.

Het gaat bij de Heilige Schrift in haar geheel, en bij haar onderscheiden grootere en kleinere boeken en deelen, nimmer om volledige mededeeling als zoodanig van wat beschreven wordt, om de nauwkeurige bekendmaking der geschiedenis van hetgeen waarover gehandeld wordt, of het verhaal gaat, om die volledige en stipte voorstelling alleen en zonder meer. Daarom kunnen we uit haar ook geen volslagen biographieën of levensbeschrijvingen opmaken van de aartsvaders en andere in haar genoemde en min of meer breedvoerig behandelde personen, zelfs niet van David, of Petrus, of Paulus. Ook niet eene alomvattende, geleidelijk voortgaande, geschiedenis van het Israëlietische volk tot de ballingschap in Babel, en daarna tot de verwoesting van Jeruzalem door Titus.

Evenmin een volledig beeld van de omwandeling en prediking van onzen Heiland op aarde op de wijze van onze dagboeken. En ook niet eene volledige geschiedenis zonder gapingen van de ontwikkeling der Kerk in de eerste eeuw onzer jaartelling.

Haar doel is een ander dan om onze weetzucht te bevredigen of volledigheid van inzicht te verschaffen betreffende al hetgeen ons interesseeren mag inzake wereld, menschheid, volken, personen, over welke zij handelt. Wat God ons in en door haar openbaart of mededeelt, is waar, betrouwbaar, stellig en juist. Maar Hij openbaart in haar niet alles, wat wij misschien wel gaarne zouden weten, en deelt in haar niet alles mede, wat geschied is, of gesproken werd door de personen, die in haar optreden. Veel laat zij uit. Tientallen van jaren, eeuwen soms, gaat zij als stilzwijgend voorbij, om daarentegen soms ook weer betrekkelijk breed te handelen over wat op enkele dagen voorviel, of in enkele oogenblikken gebeurde. Dat alles valt te verklaren uit de bedoeling, welke God met Zijn geven der Heilige Schrift en van haar onderscheidene deelen had, n.1. om Hem en Zijnen Christus er door te doen kennen, den mensch te teekenen naar zijn innerlijk bestaan en wezenlijke doen, de zonde voor te stellen naar haar oorsprong, verfoeilijke verdorvenheid, en schrikkelijk gevolg, Zijn werk en grootheid te doen zien tegenover de ongerechtigheid der schepselen en hare verwoesting, en aan den anderen kant dat werk ter verlossing en zaliging van schuldige en verloren menschheid en wereld.

Wie met deze strekking der Heilige Schrift en van haar onderscheiden deelen niet rekt, kan haar niet verstaan. Men legt dan geen goeden maatstaf tot hare verklaring aan. Zij moet bezien worden bij het licht van haar eigen strekking en doel. En die

54

DE EENHEID DER HEILIGE SCHRIFT

zyn in al haar deelen gelijk aan die van haar geheel, en zooals die hier werden omschreven. Zoo is ook in dezen bij haar en haar deelen eenheid, gelijkheid. Alleen maar wordt door deze hare strekking de juistheid harer mededeeling, de waarheid van haar inhoud, niet aangetast. Omdat zij niet alles mededeelt, wat van eenige zaak of eenigen persoon gezegd zou kunnen worden, daarom is nog niet onhistorisch, onjuist, onbetrouwbaar datgene, wat zü wel mededeelt. Gedeeltelijke mededeeling van iets sluit niet noodwendig onjuistheid van het medegedeelde in. De waarheid en betrouwbaarheid

van het medegedeelde hangen niet af van de volledigheid der mededeeling van hetgeen ook nog bovendien verhaald had kunnen worden.

/ . Al verder is bij de Heilige Schrift in al haar deelen eenheid van taal, d.w.z. van gedachtenwereld, van voorstelling, van denken, gevoelen, gezindheid, stemming, en overeenstemming in de uiting daarvan. Met deze „eenheid van taal” wordt natuurlijk niet bedoeld gelijkheid van klank, maar gewezen op eenheid van gedachten-inhoud. Bij taal kunnen we onderscheiden tusschen uitwendige klankenuiting, en innerlijken gedachten-inhoud. En nu wordt hier met „eenheid van taal” niet gezien op de eerste, maar op de tweede, op den taalinhoud, die zich bij de onderscheidene talen in verschillenden vorm uit. De Heilige Schrift werd geschreven in het Hebreeuwsch en in het Grieksch, en voor een gering deel in het Syrisch of Arameesch. Inzooover is er dus geene eenheid van taal. Maar iets anders wordt nu gemeend. Wij kunnen spreken van de taal van Godverwerping, Ex. 5 : 2, van de taal der trotschheid, Dan. 4 : 30. In Zeph. 3 : 9 zegt de Heere, dat Hij eene reine spraak tot de volken wenden zal. En in Jes. 19 : 18 lezen we van de tale Kanaans, die door de Egyptenaren gesproken zal worden. Onze Heiland zeide tot Zijn vijanden, dat zij Zijne spraak niet kenden, omdat zij Zijn woord niet konden hooren, Joh. 8 : 43. Dan gaat het niet over klanken, grammatica, over taal in den zin als wij spreken van de Fransche, de Engelsche, de Grieksche taal, maar over gedachten, overleggingen, gezindheid. Taal is allereerst denken, innerlijk overleggen, dat zich dan te kennen kan geven door klank, of door gebaar, of anderszins. Twee kunnen dezelfde taal spreken, en toch elkander niet verstaan, omdat zij aan dezelfde woorden verschillende beteekenissen hechten, er niet dezelfde begrippen mee verbinden. Een ongeloovige en een Gereformeerde verstaan onder het woord zonde niet hetzelfde. Daarentegen kunnen twee, die verschillende talen spreken, elkander zeer goed verstaan, wanneer zij door verschillende klanken toch dezelfde begrippen aanduiden. Nu is het bij de Heilige Schrift in al haar deelen, hetzij in het Hebreeuwsch, hetzij in het Grieksch, steeds gelijke voorstelling van de zonde en van de schuld des

DE EENHEID DER HEILIGE SCHRIFT

mensen, eenzelfde teekening van God als den Almachtige, Heilige, Goedertierene, Rechtvaardige, den Schepper van hemel en aarde, eenzelfde aanwijzing van den weg der verlossing, van het zaligmakend geloof, hetzelfde waarschuwen tegen de zonde, hetzelfde roepen tot bekeering en geloof, hetzelfde aanprijzen van den Heere Christus als den eenigen Middelaar en Zaligmaker. De Heilige Schrift doet in al haar deelen leven in een eigen geestelijke atmosfeer. Gemakkelijk is meestal het onderscheid te merken tusschen haar en andere geschriften. En bij al haar boeken en deelen onderling is er eenheid of overeenstemming van geestelijken grondtoon en wezenlijke voorstelling van God en Goddelijke zaken, 's mensen verlorenheid en verlossing en toekomst, werelddoorsprong, wereldbestand, wereldverloop, ook al zijn de klanken en vormen, waarin er over gehandeld wordt, verschillend, en is hier het Hebreeuwsch, daar het Arameesch, ginds het Grieksch gebruikt.

g. Er is ten laatste bij de Heilige Schrift in al haar deelen, groot en klein, ook eenheid van gezag, omdat zij van Genesis tot Openbaring is het eigen Woord van God. Alles in haar is daarom bekleed met Goddelijke autoriteit, al moeten we hier, gelijk reeds tevoren de opmerking gemaakt werd, onderscheiden tusschen auctoritas historiae en auctoritas normae; vgl. Matth. 1 : 23; 2 : 15 e.a.; 22 : 42—45; Joh. 10 : 34—35; Gal. 3 : 16; 4 : 21 w.; Hebr. 7 : 1 w. e.a. En omdat de Auctor primarius van de geheele Heilige Schrift en van alle haar deelen dezelfde is, n.1. God, en daarom alle deelen der Heilige Schrift dezelfde Goddelijke autoriteit hebben, met de zoeven genoemde onderscheiding, daarom mag en moet ook bij de verklaring der eene plaats gerekend worden met eene andere, hoezeer ook de menschelijke auteurs of auctores secundarii onderscheiden zijn. God spreekt door het spreken van mensen, Matth. 10 : 19—20, ook zelfs wel wanneer de mensch zijn woorden gansch anders bedoelt, Joh. 11 : 49—52. De activiteit des menschen stelt op geenerlei wijs perken aan die van God, Jes. 10 : 5—15; Hand. 17 : 28. Soms was de mensch slechts overbrenger van Gods Woord, Ex. 20 ; 22, vgl. Deut. 5 : 28—31; Openb. 2 : 1 w. Vele malen echter heeft God den mensch zelven door eigen onderzoek, nadenken enz. laten medewerken bij de voortbrenging van Zijn Woord, Luc. 1 : 3; I Cor. 7 : 12, 40; Joh. 14 : 26. Het eerste was voor den mensch niet vernederend, het laatste sloot de volstreckte, allesbeheerschende leiding Gods niet uit, Spr. 16 : 1, 7; 21 : 1. Bij het eerste was de mensch geen dood mechaniek, maar bleef en werkte hij als mensch. Bij het laatste was en bleef hij ook geheel instrument in Gods hand, zoodat, wat een heilige schrijver aldus schreef,

hoezeer ook zijn eigen woord en vrucht van zijn eigen overwegen, niettemin toch ook geheel en volstrekt was en is het Woord van God, dat Hij deed

56

ALGEMEENE AANWIJZINGEN VAN DEZE BEGINSELEN

denken, en tot welks formuleering en uiting en teboekstelling in dien vorm en in dat verband Hij deed komen. Daarom is het eenzelfde Goddelijke autoriteit in de geheele Heilige Schrift en bij al haar deelen, groot en klein.

Bij wat de Heilige Schrift ons mededeelt van zondige daden en woorden van duivelen, goddeloozen, zondigende geloovigen, waarborgt God ons door de opneming daarvan in de Heilige Schrift met Zijne Goddelijke autoriteit, dat metterdaad aldus werd gehandeld en gesproken, als Hij dat in de Heilige Schrift doet mededeelen (auctoritas historiae). Tevens waarschuwt Hij er ons door, om niet aldus zondig te handelen en te spreken. En door hetgeen Hy omtrent Zijn werk en wil in de Heilige Schrift openbaart, zegt Hij ons met Zijne Goddelijke autoriteit, wat wij te gelooven en te doen of te laten hebben (auctoritas normae). Dat bevat de Goddelijke norm, den met Goddelijk gezag bekleeden regel, voor ons geloof en leven.

13. Algemeene aanwijzingen in de Heilige Schrift van deze beginselen.

a. Moeten de beginselen, die de Schriftverklaring dienen te beheerschen en bij haar leiding hebben te geven, uit de Heilige Schrift, als alleen maar het Woord van God in eigenlijken zin, worden afgeleid, zoo komt de vraag, op welke wijze zij deze beginselen bevat, en hoe wij die beginselen uit haar kunnen te weten komen en bijeenbrengen. Zij heeft die niet ergens in geformuleerde uitspraken samengevoegd en als genummerd bijeen staan. Zij is geen handboek voor Bijbeluitlegkunde, en geeft geen systematisch wel geordend geheel van beginselen of regelen, naar welke de Schriftverklaring moet geschieden, en dat wij op deze of die bladzijden der Heilige Schrift zouden kunnen aantreffen. Zulk een handboek voor de Dogmatiek is de Heilige Schrift ook niet, evenmin als voor de Ethiek. Maar de stof voor deze theologische wetenschappen wordt door Gods openbaring in de Heilige Schrift ons geboden en ligt in haar opgesloten en verspreid. Deze hebben wij op te zoeken en te verzamelen en te ordenen tot een doorzichtig geheel, dat

dan onze Dogmatiek of Ethiek wordt. En zoo nu ook met de beginselen der Schriftverklaring. God heeft die in Zijne openbaring in de Heilige Schrift gegeven, door de gansche Heilige Schrift heen, niet in den vorm van afzonderlijke, opzettelijk daarvoor gedane, scherp geformuleerde, uitspraken, maar door te openbaren, wat die Schrift is en wat zy bevat, Wie haar Auteur is, n.1. Hij Zelf, hoe Hij haar heeft uitgelegd en verklaard door Zijne daden, en hoe Hij Zijn dienstknechten of organen haar heeft doen ontvouwen. Om deze Schriftbeginselen

57

ter richtige Schriftverklaring dus te leeren kennen, hebben we allereerst te vragen naar algemeene aanwijzingen in de Heilige Schrift van die beginselen, om daarna die beginselen meer in het bijzonder op te sporen, en in het licht te stellen.

b. Sommige van deze aanwijzingen hebben we reeds besproken. En wel in de eerste plaats, dat God Zelf de eigenlijke Auteur der Heilige Schrift is. Daarmede is gegeven, dat zij volstreckte waarheid is. God kan niet liegen, geene onwaarheid spreken. God is waarheid en is geen onrecht, rechtvaardig en recht is Hij, Deut. 32 : 4. Hij verdoet de leugensprekers, van den man des bloeds en des bedrogs heeft Hij een gruwel, Ps. 5 : 7. En Hij kan Zichzelven niet verloochenen, II Tim. 2 : 13. Wat Hij dus in de Heilige Schrift openbaart, hetzij over Zichzelven, hetzij aangaande het schepsel, over engel en duivel, over mensch en menschheid, over geschiedenis en toekomst, over hemel en aarde, en waarover ook maar, is waarheid, en moet door ons als waarheid geloovig worden erkend en voorgesteld, ook in onze Schriftverklaring. Die Schriftverklaring moet dus naar dit Schriftbeginsel geschieden, dat wij het in die Schrift, en met wat zij ons weten doet, te doen hebben met ontwijfelbare, door God Zelf bekendgemaakte, waarheid, in al wat God daarin als Zijne openbaring heeft doen opteekenen. Dat geldt van hare geschiedenisvoorstelling en toekomstvoorzegging zoowel als van hare beschrijving van het heden. Het geldt van al hetgeen tot de openbaring Gods in de Heilige Schrift behoort.

Maar ook heeft God in de Heilige Schrift ons er mee bekend gemaakt, dat Hij bij het geven van Zijne Schrift gebruik heeft willen maken van menschendienst. Dus hebben we bij de Schriftverklaring ook te rekenen met menschen, met deze onderscheiden auctores secundarii of openbaringsorganen, met hunne personen en gesteldheden, hunne gaven

en krachten, hun levensloop en omstandigheden, hun uit- en inwendig bestaan, bepaald ook toen zij als auctores secundarii der Heilige Schrift werkzaam waren. Want dat alles heeft God instrumenteel willen bezigen, om Zijne Schrift ons te geven in dien vorm, als wij haar van Hem hebben ontvangen. En met de werking en beteekenis daarvan moeten wij dus bij onze verklaring der Heilige Schrift de noodige rekening houden.

Maar toch altoos zoo, dat we hier God en mensch niet denken als concurrenten, die naast elkaar werkzaam waren bij deze produceering der Heilige Schrift, en wier werkzaamheid elkander zou uitsluiten, en niet in elkander kon grijpen. Want alle deze menschen en omstandigheden waren niet anders dan instrumenten in Gods hand, die geheel door Hem beheerscht en geleid werden, ofschoon naar den aard van hun door Hem er aan gegeven wezen. En aldus is de Heilige Schrift het woord van menschen, èn het woord van God, doch op die wijze, dat het menschenwoord

58

ALGEMEENE AANWIJZINGEN VAN DEZE BEGINSELEN

voertuig is van het woord van God, en Gods woord door dat van den mensch heenklinkt, er in ligt, en er Zich door en uit hooren laat. We moeten hier dus steeds van het woord des menschen a.h.w. verder doordringen tot het Woord Gods. De apostel Paulus had aan de Thessalonicensen het Evangelie verkondigd. Maar hij dankt God, dat zij het Woord der prediking van hem ontvangen, hebben aangenomen niet als des menschen woord, maar als Gods Woord, gelijk het, zegt hij, ook waarlijk is, I Thess. 2 : 13. Dit is van belang ook inzonderheid bij de verklaring van de profetieën in het Oude Testament.

Al verder geeft God ons in de Heilige Schrift algemeene aanwijzing inzake de beginselen in die Schrift voor hare rechte uitlegging, ook daarin, dat Hij ons weten doet, wat die Schrift is, n.1. niet alleen Zijn Woord door menschendienst, maar daarom ook eene eenheid, zoodat we bij de verklaring van het eene deel te rade gaan mogen en moeten met het geopenbaarde in een ander deel, ook al is dat in een ander boek, uit een gansch anderen tijd, van een gansch anderen menschelijken auteur. Al dat verschil toch neemt niet weg, dat wat in de Heilige Schrift staat geopenbaard, hetzij in het eene boek, hetzij in het andere, alles evenzeer is het eigen Woord van God.

c. Doch behalve deze, reeds tevoren ter sprake gekomen, en hier voor de volledigheid en duidelijkheid nog eens in herinnering gebrachte algemeene aanwijzingen der beginselen in de Heilige Schrift voor hare verklaring naar Gods wil en bedoeling, zijn er ook nog andere algemeene aanwijzingen dier beginselen. Deze liggen toch ook in datgene, wat God in de Heilige Schrift openbaart, en in de wijze waarop Hij dat openbaart en in de Heilige Schrift heeft doen opteekenen, en onder welke omstandigheden Hij dat deed geschieden. Daarom moeten wij in alles wat de Heilige Schrift bevat en als Goddelijke openbaring ons brengt, nauwkeurig vragen; * wat zij daar zegt of openbaart; /? op welke wijze zij dat uitdrukt, of hoe zij dat openbaart; y hoe haar gedachtengang daar is, welke de samenhang, het verband, de context; J onder welke omstandigheden zij het zegt; « welke de aanleiding was, dat zij dat zegt, en op die wijze; K welk het doel is waarmee zij dat daar zegt, en zóó zegt; r> welke verhoudingen en bijzonderheden er zijn, die aanduiding kunnen geven inzake Gods bedoeling daar met die Schriftwoorden, en hoe zij, in hetgeen zij daar ter plaatse openbaart of mededeelt, wil opgevat worden.

d. Ook bevat zij die beginselen in zich en geeft dienaangaande aanwijzing, in de wijze, waarop zij zichzelf uitlegt, d. w. z. op welke manier zij de eene Schriftplaats op de andere verklaart of toelicht, en weten doet, wat haar zin daar met dat woord of die openbaring is. Wij moeten ons daarom, eene bepaalde Schrift

59

plaats behandelende en willende verklaren, telkens de vraag stellen, of zij op eene andere plaats misschien ook iets bevat van denzelfden aard, als wat wij trachten te leeren verstaan. Of God over dezelfde zaak mogelijk ook op eene andere plaats in de Heilige Schrift openbaring heeft gegeven. Om dan uit de wijze waarop de eene plaats de andere verduidelijkt, na te gaan, op te sporen, uit te zoeken, op welke wijze wij het spreken der Heilige Schrift moeten verklaren. Wij moeten Schrift met Schrift vergelijken, vgl. Matth. 4 : 7 en 6, om voor verkeerde Schriftopvatting en Schriftverklaring behoed te worden, en den rechten, door God bedoelden zin te mogen leeren kennen. Het duistere moeten wij bezien bij het meer heldere. En door aldus Schriftplaats met Schriftplaats te verbinden en te vergelijken en toe te lichten of uiteen te zetten, moeten wij zien te vinden, welke beginselen van Schriftverklaring wij naar den eisch der Heilige Schrift hebben toe te passen, om haar goed, of althans steeds beter, te leeren doorzien.

e. Evenzeer geeft de Heilige Schrift zulke algemeene aanwijzingen door de mededeeling van Gods daden, waarmee Hij vroeger door Hem gesproken woorden naar hun vollen inhoud heeft doen kennen. Sprak Hij tot Adam: ten dage als gij van den boom der kennis des goeds en des kwaads eet, zult gij den dood sterven. Gen. 2 : 17, zoo heeft Hij door hetgeen Hij al de eeuwen door aan de gansche menschheid doet overkomen, en in de eeuwigheid de verlorenen doet ondervinden, aan het licht gebracht, hoe vreeselijken zin die dreiging had. En door wat Hij in Christus gegeven, maar ook aan Hem heeft doen overkomen, kunnen we zien, hoe diep en vol van zin Zijn woorden in Gen. 3 : 15 waren. Wij moeten daarom bij de naspeuring van de zelfuitlegging der Heilige Schrift niet maar blijven staan bij uitdrukkelijke woorden, die duidelijker doen kennen, wat op eene andere plaats mogelijk minder duidelijk geopenbaard is, doch ook acht geven op Gods daden, in de Heilige Schrift opgeteekend, inzoover latere daden Gods vroegere woorden van Hem kunnen doen kennen naar hunne wezenlijke beteekenis en verre strekking. Door die latere daden heeft God meermalen den diepen en vollen zin van hetgeen Hij tevoren in belofte, of in bedreiging, gesproken had, heerlijker of schrikkelijker in het licht gesteld. De komst en het werk en het lijden van den Heere Christus kunnen ons de profetieën dienaangaande beter in hare rijke en volle beteekenis doen verstaan. God heeft door Zijne daden van vervulling den eigenlijken zin Zijner desbetreffende voorafgaande woorden klaar doen uitkomen. Waarom wij ook uit die vervullingsdaden, ons in de Heilige Schrift beschreven, den inhoud van die eerder te dier zake gesproken en beschreven woorden of profetieën moeten leeren doorzien in hun wezenlijken inhoud en eigenlijke strekking. Wij dienen dus het

60

ALGEMEENE AANWIJZINGEN VAN DEZE BEGINSELEN

Oude Testament te bezien in het licht van het Nieuwe: Vetus Testamentum in Novo patet, het Oude Testament staat in het Nieuwe open als een tevoren gesloten bloemknop, die nu open gegaan is en zijn innerlijke schoonheid en kleurenpracht doet zien. En dat geldt wel in de eerste en voornaamste plaats van den persoon en de komst en het heilswerk van den Zoon Gods, en van hetgeen God desbetreffend tevoren heeft doen profeteeren, of door ceremoniën en typen doen voorafschaduwen, maar het geldt voorts ook van al Gods daden, in de Heilige Schrift van Oud en Nieuw Testament bekend

gemaakt, waarmede Hij vroegere door Hem gesproken woorden daadwerkelijk in vervulling deed gaan.

/.. Ook bevat de Heilige Schrift de aanwijzingen harer beginselen van rechte Schriftverklaring in de wijze van Schriftuitlegging door de organen der Godsopenbaring. Waaron wij er acht op geven moeten, hoe die openbaringsorganen de Heilige Schrift opvatten en verklaren. In de eerste plaats komt hierbij in aanmerking de Heere Christus Zelf, de Zone Gods. Wij hebben nauwkeurig onze aandacht er aan te schenken, hoe Hij de Heilige Schrift van het Oude Testament heeft beschouwd, opgevat, verklaard en toegepast. Dat kan ons leeren, op welke wijze wij die Heilige Schrift en wat zij bevat of openbaart, moeten beschouwen, opvatten, verklaren, toepassen, zullen wij dat doen naar Gods zin en wil, en zullen wij ook in dezen discipelen van den Heere Jezus en waarlijk in Hem geloovende zijn.

Vervolgens moeten wij nagaan en er mee rekenen, wat Hij aangaande Zyne discipelen of apostelen heeft gezegd, hoe Hij hen heeft aangesteld, welke toezegging Hy hun deed, hoezeer Hij Zijne gansche Kerk van alle volgende eeuwen aan hen en hun woord heeft gebonden. Dat kan ons helpen om te weten, hoe wij de Nieuwtestamentische geschriften naar Zijnen wil beschouwen en uitlegkundig te behandelen hebben. En dan hebben wij al verder er op te letten, hoe de Evangelisten de Oudtestamentische profetieën aanhalen en in hare vervulling voorstellen, en daarmede den wezenlijken, diepen, verborgen, door God bedoelden eigenlijken zin dier profetieën in het licht stellen. We hebben te overwegen, hoe de apostel Paulus en de andere apostelen en auctores van het Nieuwe Testament schryven over de Oudtestamentische boeken en hunnen inhoud, en hoe zij plaatsen daarin verklaren. Daaruit kunnen wij afleiden, of te helderder leeren inzien, hoe de Heilige Schrift en haar verschillende deelen en woorden door ons verstaan en verklaard moeten worden, om den door God er in gelegden zin te grijpen. Want deze openbaringsorganen, evangelisten, apostelen, werden ook in deze hunne Schriftaanhaling en Schriftverklaring onfeilbaar geleid door den Heiligen Geest. Dat is althans de Gereformeerde belijdenis. Anders zou hun woord te dezer zake niet

ALGEMEENE AANWIJZINGEN VAN DEZE BEGINSELEN

Gods eigen Woord kunnen zijn. Daarom staat het met hunne Schriftverklaring anders, dan met die der Joden destijds, en met die der Christenen der eerste eeuwen in het algemeen, en met die van de Hervormers, Luther en Calvijn en anderen, en met die van andere groote exegeten. Deze allen toch hebben kunnen dwalen ook in hunne Schriftvertolking. Zij werden niet onfeilbaar door Gods Geest geleid in hunne Schriftopvatting en verklarende en toepassende behandeling van de Heilige Schrift. Maar dat werden wel de openbaringsorganen en auctores secundii van de Nieuwtestamentische geschriften, zullen deze althans Gods Woord in eigenlijken zin kunnen zijn. En hunne opvatting en verklaring en toepassing van het Oude Testament of plaatsen daaruit, zijn dus onfeilbaar, door God Zelf ons aangewezen als de juiste en door Hem gewilde en gegevene.

g. Al verder geeft de Heilige Schrift aanwijzing harer beginselen voor rechte Schriftverklaring door den onderscheiden aard van hare verschillende boeken en deelen. Niet alle boeken en gedeelten der Heilige Schrift zijn van gelijk karakter. Er zijn historische, profetische, apocalyptische, poëtische boeken en gedeelten. En deze moeten niet alle op gelijke wijze verklaard worden. Een historisch deel moet niet als eene gelijkenis behandeld worden, noch eene gelijkenis als eene reële gebeurtenis. Wat als geschiedenis verhaald wordt, moet niet als louter zinnebeeldig opgevat en verklaard worden, noch wat duidelijk in beeldspraak of als zinnebeeld gezegd wordt en bedoeld is, verstaan worden als een geschiedenismededeeling. Het boek der Openbaring aan Johannes draagt een ander karakter dan die van Samuël of Koningen of Genesis. Soms komen in eenzelfde boek en gedeelte, zelfs hoofdstuk, voor zoowel profetie en poëzie, als geschiedenis, ja ook apocalypse; vgl. Gen. 4; 49; Jesaja; Luc. 15; Openb. 1. Met dat onderscheiden karakter der Schriftboeken en -deelen en -gedeelten moeten wij bij de verklaring rekenen, om maar niet alles op gelijke wijze te willen uitleggen, doch elk boek en deel en gedeelte naar eigen wezen en aard. Omdat we, wanneer er gesproken wordt van hoofd, voeten, gaan, van menschen, dit in eigenlijken, lichamelijken, ruimtelijken zin op te vatten hebben, volgt niet, dat we insgelijks het zoo verstaan moeten, wanneer in de Heilige Schrift gesproken wordt van Gods handen en voeten en nederdalen. Dit laatste hebben we op Gode waardige wijze, overdrachtelijk, te vertolken, want God is geest en alomtegenwoordig. Maar omdat we dit bij God aldus moeten nemen, volgt weer niet, dat we het ook op overdrachtelijke manier moeten verstaan, wanneer over den mensch en

diens doen gehandeld wordt. Zoo ligt in elk deel der Heilige Schrift aanwijzing van het beginsel, waardoor wij bij zijne verklaring ons moeten laten leiden, door zijn bijzonder

62

ALGEMEENE AANWIJZINGEN VAN DEZE BEGINSELEN

karakter. Waarom wij bij elk boek en deel en gedeelte der Heilige Schrift moeten vragen, als hoedanig het zich aandient, n.1. öf als historisch verhaal, öf als poëzie of poëtische inkleeding, öf als profetie, öf als gelijkenis, öf als apocalypse. En voorts, welke de nadere gegevens of bijzonderheden zijn, die kunnen doen weten, hoe wij dat deel verstaan en verklaren moeten.

h. Niet minder geeft de Heilige Schrift ook daarin aanwijzing van een beginsel, dat hare verklaring dient te beheerschen, dat zij met volstrekt gezag wil gelden als het eigen Woord van God. God openbaart Zich ook in natuur en geschiedenis. Maar Hij doet dat in de Heilige Schrift op eene ver daarboven uitgaande wijze: door opzettelijke verklaringen of uitspraken en duidelijke woorden. Nu kan buiten de Heilige Schrift allerlei gevonden en vernomen worden, hetzij in de aarde, hetzij uit de historie der volken. Natuurwetenschap, oudheidkunde, geschiedenis kunnen allerlei aan het licht brengen, dat anders niet geweten werd. Maar de Heilige Schrift als het eigen Woord van God staat met hare mededeelingen niet beneden of onder hetgeen aldus buiten haar vermoed, gemeend, beweerd wordt, zoodat haar inhoud eerst van elders bevestigd zou moeten worden, voordat men er geloof aan mocht hechten, en dat wat zij zegt, in geloofwaardigheid zou afhangen van wat van elders vernomen wordt.

Is er strijd, metterdaad, niet maar in schijn, bij oppervlakkigen indruk, doch wezenlijk, tusschen wat de Heilige Schrift openbaart of zegt, èn wat buiten haar door geschiedeniswetenschap of natuur- en oudheidkunde wordt betoogd, dan dient haar woord geloovig aangenomen te worden, maar moet men veronderstellen, dat bij die andere wetenschappen ergens eene fout in waarneming, combineering, redeneering, moet schuilen, al kan men die op een gegeven oogenblik ook nog niet aanwijzen. De Heilige Schrift moet als het eigen Woord van God om haarszelfs wil geloofd worden, d. w. z. omdat zij iets zegt, en dus eventueel ook tegen alle bewering, die het anders zegt. Anders zou zij geloochend worden als inderdaad te zijn Gods openbaring, het eigen

Woord van God. Over haren zin en hare bedoeling, in haar geheel en naar haar deelen, moet ten principale uit en naar haarzelf geoordeeld worden. Zij is autopistos, d. w. z. dat zij den grond harer geloofwaardigheid heeft in zichzelf. Zij is sui ipsius iudex et interpres, d. i. zij is zelve rechter en tolk van en voor hare uitlegging. Zij is principium summum d. i. hoogste principe voor de wijze van hare verklaring naar haar geheel en naar haar verscheiden deelen. En zy is als openbaring en het eigen Woord van God onbedriegelijk en betrouwbaar in al wat zij mededeelt.

DERDE HOOFDSTUK.

14. De Heilige Schrift voor den Heere Christus.

a. Ééne der aanwijzingen van de beginselen der Heilige Schrift tot hare van God gewilde verklaring is, zoo zagen wij, de wijze, waarop de openbarings-organen de Schrift van het Oude Testament hebben beschouwd en uitgelegd en toegepast. De uitnemendste, en die hier het eerst in aanmerking moet komen voor een nagaan van Zijn doen in dezen, is de Zone Gods, onze Heere Jezus Christus. Hij als Zone Gods heeft in Zijn oordeel ook te dezer zake niet kunnen feil gaan. Was Hij als vleeschgewordene, Joh. 1 : 14, ook mensch, Joh. 8 : 40; I Tim. 2 : 5, en hier op aarde beperkt in kennis, Mare. 13 : 32, en dus naar Zijn menschelijk bewustzijn of kenleven niet alwetend, Hij kon Zich toch niet vergissen, en heeft nooit gedwaald in Zijne meeningen en uitspraken. Anders had Hij niet tot volstrekt geloof in Zich kunnen oproepen, Joh. 8 > : 45; 3 : 13; 14 : 1, noch zeggen, dat Zijne leer die was desgenen, Die Hem gezonden had, 7 : 16, noch de Vader zoo onbeperkt allen hebben kunnen oproepen, naar Hem te hooren, Matth. 17 : 5, d. i. in Hem te gelooven en aan Hem te gehoorzamen. Had de Vader Hem niet in de wereld gezonden, opdat Hij aan de waarheid getuigenis geven zou? Joh. 18 : 37. Heet Hij niet de waarachtige en getrouwe Getuige? Openb. 3 : 14. Wat Hij dus door woord en daad getuigd heeft ook ten aanzien van de Heilige Schrift, n.1. die van het Oude Testament, want toen moesten de boeken van het Nieuwe nog geschreven worden, hebben we geloovig aan te nemen als onbedriegelijk waar. Zooals Hij het Oude Testament en zijn boeken en deelen aannam en beschouwde, zoo zijn zij. Zooals Hij den zin harer woorden of uitspraken heeft aangewezen, zoo is hun zin. De wijze, waarop Hij die Schriften opende, Luc. 24 : 32, is de rechte. Hem hierin niet geloovig aannemen, is Hem loochenen als door God gezonden Leeraar en Getuige der waarheid, vgl. Joël 1 : 23; Deut. 18 : 15; Hand. 3 : 22—23, en verwerpen als Zone Gods.

b. Wij vinden dit getuigenis van den Heere Christus ten aanzien van het Oude Testament ons medegedeeld in onze Evangelieverhalen. Van dezer volstreekte betrouwbaarheid gaan wij uit. Wij nemen ook deze geloovig aan als het eigen Woord van God door menschendienst, door den dienst der Evangelisten tot ons geko

64

DE HEILIGE SCHRIFT VOOR DEN HEERE CHRISTUS

men. Menschen hebben ze geschreven, maar gedreven of geleid door den Heiligen Geest, en onfeilbaar geleid, zoodat zij alleen datgene opteekenden, wat waar was of is, werkelijk gesproken en metterdaad gebeurd. Anders had de Heere Zijne Apostelen niet kunnen aanstellen tot Zijne getuigen over de geheele aarde, Joh. 15 : 27 en Hand. 1 : 8, noch aan hun woord allen ter zaligheid kunnen binden, Joh. 17 : 20. Wel deelen zij niet alles mee, dat de Heere heeft gedaan en gesproken, Joh. 20 : 30; 21 : 25. En uit de andere Evangelieverhalen blijkt dat ook duidelijk keer op keer: Matth. 11 : 21; Luc. 8 : 1 e.a. Maar dat doet niet te kort aan de waarheid van hetgeen zij wel te boek gesteld hebben. Daarom behoeven wij ons niet bezig te houden met een onderzoek van de Evangelieverhalen, om daarin te willen onderscheiden tusschen historie en legende, waarheid en phantasie, werkelijkheid en traditioneele uitbreiding en verfraaiing. Maar wij nemen ook deze Bijbelboeken, zooals zij zich geven: als getrouwe, hoewel als excerptmatige, berichten over hetgeen de Heere heeft gesproken en gedaan en ondergaan, toen Hij op aarde vertoefde, die met stellige verzekering, Luc. 1 : 3—4, ons zeggen, wat inderdaad is geschied, en metterdaad waarheid is, gewisse, betrouwbare, onbedriegelijke waarheid, door Gods Geest er in geopenbaard, Die de Evangelisten bij hun onderzoeken en verzamelen en kiezen en schrijven onfeilbaar leidde.

c. Ook blijve nu achterwege een onderzoek naar den omvang van het Oude Testament tijdens 'sHeeren omwandeling op aarde. Slechts mogen hier een paar uitspraken aangehaald worden van geleerden, die zich met dat onderzoek hebben bezig gehouden. J. Hanel schrijft: „Die Entwicklung des Kanons hatte zur Zeit Jesu den Punkt erreicht, da er den gleichen Umfang wie die unsere hatte. Jesu standen dieselben Bücher zur Verfügung, die uns im Alten Testament geboten werden; nicht weniger, und nicht mehr. Er hatte unser Altes Testament“, Der Schriftbegriff Jesu, 1919, S. 81. Iets minder bepaald uit zich

F. G. Kenyon als hij zegt: „we shall not be far wrong if we conclude that the Bible as known to Christ and His contemporaries is more closely represented by the Septuagint than by the Hebrew”, *The Bible as Christ knew it, in The History of Christuinity in the light of modern knowledge*, 1929, p. 181.

Nu beweert J. Hanel, dat de Heere wel sommige deelen van het Oude Testament als geïnspireerd erkende, maar andere niet, en dat Hij dus a. h. w. critisch onderscheid in de Heilige Schrift maakte. Hy verwijst daarvoor naar 'sHeeren aanhaling van Ps. 110 in Matth. 22 : 43 en Mare. 12 : 36, en speciaal naar 's Heeren zeggen, dat David in den Geest, sprak, en hy schrijft dan: „Der *in de Geest*, ware überflüssig, wenn Jesus die

DE HEILIGE SCHRIFT VOOR DEN HEERE CHRISTUS

65

Schrift in allen ihren Teilen für inspiriert halt, jedoch bedeutungsvoll, wenn Jesus dies Wort unterscheidet von anderen, die ihm nicht als inspiriert geiten”, a. w. S. 153.

Maar deze redeneering is toch niet noodzakelijk en het meest voor de hand liggend. Veeleer laat zich denken, dat de Heere hier Davids spreken door den Heiligen Geest, noemt, om er de Pharizeën bizonder op te wijzen, dat God Zelf hier door David diens Zoon, den Messias, zijnen Heer doet noemen, zoodat dus aan dit zeggen van David wel de aandacht geschonken moet worden. Het was niet een noemen, waaraan men achteloos moest voorbijgaan, maar een opmerkelijke manier van spreken, die David maar niet als ontvallen was, noch door hem zonder bepaald bedoelen gebruikt was, doch integendeel onder de inspiratie des Heiligen Geestes. Het woord, waarover het hier ging, en de zaak of waarheid, er door uitgedrukt, waren toch van bizonder gewicht, en maakten deze opzettelijke herinnering er aan, dat David hier door de Geest sprak, gewenscht. En evenmin gaat de redeneering van J. Hanel op, wanneer hij in betrekking tot 's Heeren woord in Matth. 15 : 7 en Mare. 7 : 6 ten aanzien van Jes. 29 : 13: .....schrijft. „ ... auch hier klingt leis der Gedanke an, dasz es Worte Jesajas geben musz, in denen das Weissagen nicht ein kaloos profeteian zu nennen ist”, 1 : 54. Want ook daar is er eene reden, om er nadruk op te leggen, dat dit woord van Jesaja ten volle opgaat, en wel juist met betrekking tot hen, die zich hier tegen Hem stelden en Zijn doen veroordeelden. We kunnen het onjuiste van J. Hanel's redeneering te beter inzien, wanneer wij bedenken, dat een woord

als kaloos of een dergelijk woord, hier moeilijk ontbreken kon om goed te doen uitkomen, wat bedoeld werd. Want dit kaloos heeft hier den zin van: terecht, zeer naar waarheid, volkomen overeenkomstig de werkelijkheid. Vgl. ook Paulus' wijze van zeggen in Hand. 28 : 25. En van dezen zal men toch moeilijk kunnen zeggen, dat hij wel het eene, doch niet het andere in het Oude Testament voor geïnspireerd hield.

Het zou bovendien ook vreemd mogen heeten, dat de Heere, tusschen de deelen van het Oude Testament, en woorden van David en van Jesaja, onderscheidende als geïnspireerd en niet-geïnspireerd, dit slechts zoo terloops, onduidelijk, en voor groot misverstand vatbaar, aangewezen had. Hiermede is tevens O. Michels aansluiting bij, of instemming met, J. Hanels redeneering te dezer zake, Paulus und seine Bibel, 1929, S. 189 ff., afgewezen.

Omtrent de autoriteit door onzen Heiland aan het Oude Testament toegekend, schrijft echter P. Feine: „Het Oude Testament is ook Hem onvoorwaardelijke, heilige, autoritatieve Schrift, in den omvang, welken het in het toenmalige Palestijnsche Jodendom had, d. w. z. etwa in dem gleichen Umfang in dem wir es in der

Schriftbeginstlen 5

Christlichen Bibel finden. Hinsichtlich der Verfasserschaft, Echtheit und Integrität der einzelnen Bücher hat er gedacht wie seine Zeitgenossen”, Theologie des Neuen Testaments³, 1919, S. 28. Voorts zegt hij, S. 30: „die Bibel ist ihm unmittelbares Gotteswort — sie ist ihm das Buch, in dem er seinen Gott findet und in dem Gott in der Gegenwart zu ihm spricht”. Vgl. voor omvang en autoriteit van het Oude Testament bij de Joden ook H. L. StrackA. Billerbeck, Kommentar zum N. Testaments, IV, 1, S. 419—451. Een paar werkjes over 's Heeren houding tegenover het Oude Testament zijn: M. Noordzij: De leer van Jezus en de Apostelen over de Heilige Schrift des Ouden Testaments, 1886; J. J. P. Valetin Jr: Christus en het Oude Testament, 1895; A. Clemen: Der Gebrauch des Alten Testaments in den neutestamentlichen Schriften, 1895. Het eerste hoofdstuk hiervan handelt over het gebruik „in den Reden Jesu”, en de volgende over dat bij de Evangelisten, in de Handelingen der Apostelen, in de Katholieke brieven, in de brieven van den apostel Paulus, en in den brief aan de Hebreëen; A. Oepke, Jesus u. d. Alte Testament, 1938.

15. Schriftgebruik en -verklaring door den Heere Christus.

a. In de eerste plaats zij er op gewezen, dat onze Heiland zegt, dat de Oudtestamentische geschriften van Hem getuigen: Joh. 5 : 39: en die zijn het, die van Mij getuigen. Daarmede spreekt Hü dus uit, dat Hij het eigenlijke object of onderwerp is, waarover die Schriften handelen, van Wien zij spreken, op Wiens doen en lijden en verhooging zij wijzen, en Wien ook wij derhalve in die Schriften beschreven en voorgesteld moeten zien. Zoo zegt Hij ook in Matth. 11 :10 van Johannes den Dooper, dat deze het is, van wien in Mal. 3 : 1 staat: zie, Ik zend Mijnen engel voor uw aangezicht, die uwen weg voor uw aangezicht bereiden zal.

Nu geldt dit echter niet slechts in het algemeen, doch ook wordt het door den Heere met betrekking tot allerlei zaken en gebeurtenissen in het Oude Testament beschreven, als in het bijzonder aangewezen.

Zoo spreekt Hij het uit, dat Hij het eigenlijke Manna is, dat door den Vader uit den hemel gegeven wordt, en dat Hij is het brood des levens, Joh. 6 : 32—33, 35, zoodat het manna in de woestijn zinnebeeld en profetie was van Hem, Joh. 6 : 48—51, 53—58. Daarmede is aangegeven, dat wij het Oude Testament in zijne gebeurtenissen en instellingen óók zinnebeeldig moeten opvatten, d. w. z. wel als historische feiten nemen en als reëele dingen of ordeningen, maar waarin nog eene verdere geestelijke strekking door God gelegd was, en wel van dien aard, dat zij op den Heere Christus doelden en Hem en Zijn verlossingswerk afbeeldden.

Dit wordt daardoor bevestigd, dat onze Heiland ook op de verhooging van de koperen slang wees als schaduwbeeld van Hem en Zijn wedervaren, Joh. 3 : 14, en leerde, dat er een allernauwst verband bestond tusschen Hem en Jeruzalems tempel, zoodat de ontheiliging daarvan Zijne verwerping en dooding door de Joden voorspelde, Joh. 2 : 9. Het woord van Ps. 41 : 10: zelfs de man mijns vredes... die mijn brood at, heeft de verzenen tegen mij grootelijks verheven, moest aan Hem vervuld worden, zeide Hij, Joh. 13 : 18, n.1. in Judas' verraad. Ook het verblijf van Jona in den buik van den visch was zinnebeeld van Zijn rusten in het graf, zelfs ook wat den duur aangaat, zeide Hij, Matth. 12 : 40. En Jesaja's profetie over den Gezalfde des Heeren, op Wien de Geest des Heeren was, en Die het Evangelie verkondigen, en vrijheid en het gezicht schenken zou, Jes. 62 : 1—2, ontving in Hem hare vervulling, verklaarde Hij te Nazareth: Luc. 4 :17—21, heden is deze Schrift in uwe ooren vervuld, d. i. met Mijn spreken tot u, dat gij dus hoordet, is deze profetie

verwerkelijk en metterdaad een feit geworden. Jacobs droom en ervaren betreffende den ladder, Gen. 28 : 12, sprak van Hem en vond in Hem hun realiseering, Joh. 1 : 52.

Aan de Emmaüsgangers en Zijn discipelen en liefhebbers wees Hij na Zijne opstanding aan, dat Mozes, Profeten, Psalmen, het geheele Oude Testament, vol was van Zijn lijden, dood en opstanding, en hun legde Hij die plaatsen uit, Luc. 24 : 27, 44, 46—47. In vs 44 zegt Hij dat vervuld moest worden, alles wat in de Wet van Mozes en in de Profeten en in de Psalmen geschreven staat over Mij. Daarmede stemt overeen, dat Hij bij Zijnen intocht in Jeruzalem handelde als de door Zacharia geprofeteerde Koning, Matth. 21 : 1 vv., vgl. Zach. 9 : 9, en dat Hij Johannes den Dooper heen wees naar Zijn heilswerken, om die in Schriftlicht te zien als geprofeteerde zegeningen van den Messiaanschen tijd, Matth. 11 : 5—6, vgl. Jes. 35 : 5—6. Hij kwam Wet en Profeten niet ontbinden, maar vervullen, Matth. 5 : 17, d. w. z. het daar geëischte en aangekondigde als in daden omzetten, feitelijke werkelijkheid doen worden. Vgl. ook Matth. 10 : 34—36 met Micha 7 : 6.

Aldus leert Hij ons, dat wij in het Oude Testament met onze gedachten niet moeten blijven stilstaan bij het historische feit er in verhaald, noch bij het bloote woord, zooals het daar geschreven staat, zonder meer, doch dat wij in dat feit en woord tevens ons iets voorgesteld zien van Hem en Zijn doen of ervaren, en Hem en Zijn werk of ondervinden daarin dus ook moeten zoeken te ontwaren en te verklaren.

Het is profetie, zinnebeeld, type van Hem en Zijn heilswerk. Hij

is de eigenlijke inhoud van het Oude Testament. Dat doet Hij ook weten, wanneer Hij Zijn tegenstanders verwijst naar Ps. 118 : 22: De steen, (dien) de bouwlieden verworpen hebben, is tot een hoofd des hoeks geworden, Matth. 21 : 42, om hun blijkbaar aldus te willen leeren, wat overeenkomstig de profetie van het Oude Testament met Hem gebeuren zou in verwerping en verhooging. Cajaphas en den Joodschen raad wees Hij op Dan. 7 : 13, als van Hem geldende aanzegging en waarheid, Matth. 26 : 64.

Dit voorafschaduwend, naar latere geschiedenissen van 's Heeren leven op aarde heenwijzend karakter dragen ook verschillende feiten, in het Oude Testament verhaald, zooals dat van Elia en de weduwe te Sarepta, en dat van Eliza en Naaman, Luc. 4 : 25—27. Jesaja's profetie van de verharding van Israëel, Jes. 6 : 9—10, werd vervuld aan degenen, die destijds Hem wel hoorden, maar Zijn woorden niet geloovig aannamen,

leerde Hij, Matth. 13 :14w., waarna Hij toen begonnen was in gelijkenissen te leeren. Wat bij den Zondvloed gebeurde, Gen. 6—7, zal ook geschieden ten dage van 's Heeren wederkomst, en de verwoesting van Sodom en Gomorra en het omkomen van Lots vrouw, Gen. 19, profeteert de verschrikking en het verderf ten jongsten dage, Luc. 17 : 26—30.

Aldus stelt de Heere in het licht, dat het Oude Testament als ééne schaduwachtige voorstelling van Hem geeft, van Hem naar persoon en arbeid, in gebeurtenis en anderszins, zoodat wij wat daar verhaald wordt, wel moeten opvatten als werkelijk gebeurd, als werkelijke historie, maar het evenzeer moeten zien als type of schaduwachtige, zinnebeeldige teekening en profetie van Hem en van hetgeen met Hem gebeuren zou, of Hy is. Het Oude Testament geeft in geschiedkundige beschrijving van hetgeen metterdaad voorviel, veelszins eene voorbeeldige, schaduwachtige teekening van de Nieuwtestamentische bedeeing, doet de Heere ons zien. Daarom moeten wij het Oude Testament verklaren bij Nieuwtestamentisch licht, en bepaald den Heere Christus zien voorgesteld in het geheele Oude Testament op allerlei wys.

b. Met dit beginsel, dat de Heere Christus, of Gods genadige Zelfopenbaring in Hem, de eigenlijke inhoud van de Heilige Schrift des Ouden Testaments is, is tevens het beginsel gegeven, dat de boeken van het Oude Testament eene innerlijke eenheid vormen ook wat onderwerp of inhoud betreft. Zy staan niet los naast elkander. Want hoewel afkomstig uit verschillenden tijd en van onderscheiden menschelyke auteurs, hebben zij allen denzelfden Auctor primarius, en zijn zij alle door Gods Geest geïnspireerd, II Tim. 3 :16. Zij zijn dus tezamen eene eenheid reeds in oorsprong, omdat zij alle gelijkelyk God hebben als hun eigenlijken Gever of Auteur.

Maar nu doet de Heere Christus ons door al de onder a. genoemde en andere dergelyke aanwijzingen weten, dat al de ge

schriften van het Oude Testament ook naar hoofdinhoud aan elkander gelijk zijn, hoe verschillend voorts de inhoud ook zij, doordat zij n.1. in wat zij bevatten door verhaal, of teekening van inzetting, of lied, of ander woord, spreken over Hem, in het licht stellen, dat Hij zou komen, en wat Hij zou zijn, en wat Hij zou doen en ondergaan en bewerken. Die Schriften, de boeken van Mozes, de profetische boeken, onder welke ook de geschiedkundige boeken van het Oude Testament begrepen worden, en de Psalmen, met

de andere boeken als Spreuken, Job e.a., getuigen alle van Hem, Joh. 5 : 39; Luc. 24 : 27, 44, stellen iets van Hem voor, hetzij van Zijn Persoon, hetzij van Zijn doen en ondervinden. En daarom moet Hij ook in al die boeken en wat zij verhalen of bevatten, gezien worden, en bij de verklaring aangewezen, zullen wij die Schriften met hun inhoud recht naar hunne strekking en Gods bedoeling verstaan en uitleggen. Luc. 24 : 25—26; Hand. 17 : 2—3.

Bovendien wijst de Heere bij de Schriften van het Oude Testament ook nog eene andere eenheid aan, behalve die van afkomst of Auteur en die van object of inhoud, n.1. eene eenheid van innerlijken samenhang van geest of liefdegedachte en liefde-eisch. Want toen eenmaal een Wetgeleerde Hem vroeg naar het grootste gebod, antwoordde Hij, dat het eerste en het groote gebod is: Gij zult liefhebben den Heere uwen God met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. En dat het tweede, daaraan gelijk, is: Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf. En als samenvattend besloot Hij Zijn antwoord met te zeggen: Aan deze twee geboden hangt de gansche Wet en de Profeten, Matth. 22 : 35—40. Eén liefdebeginsel is dus in al die boeken belichaamd, de eisch van ware liefde tot God en den naaste. Ook daarin zijn deze boeken aan elkander gelijk en vormen ze tezamen eene eenheid. Dit beginsel moge in de verschillende boeken op onderscheiden wijze uitgewerkt zijn, en die eisch telkens in anderen vorm voorgesteld worden, hier in positief voorschrift, daar in verbod van het tegendeel, ginds in teekening van den zegen, op de onderhouding ervan geschonken, op een andere plaats door mededeeling van den vloek op zijne overtreding, nog weer elders door bezinging van de blijdschap des gemoeds en de vrede des harten, bij de inachtneming ervan genoten. Maar dat brengt alles geen verandering in het wezen der zaak. De geheele Schrift van het Oude Testament, zooals ook die van het Nieuwe, is eene eenheid naar innerlijken geest, zoowel als naar inhoud en afkomst. Dat heeft de Heere duidelijk geleerd. En ook met dat beginsel moet dus bij de Schriftverklaring gerekend, en daarnaar gewerkt worden, om haren zin recht aan het licht te brengen.

c. Dat stelt de Heere ook Zelf in het licht, als Hij tot de Pharizeën, die Zijne discipelen om hun plukken van aren op den Sabbath veroordeeld hadden, zegt: Doch zoo gij geweten had wat

het zy: Ik wil barmhartigheid en niet offerande, gij zoudt de onschuldigen niet veroordeeld hebben, Matth. 12 : 7. Hij doet dat evenzeer, als Hij tot hen, toen zij Hem kwalijk namen, dat Hij met tollenaars en zondaren aanzat, sprak: Doch gaat henen en leert wat het zij : Ik wil barmhartigheid, en niet offerande, Matth. 9 :13. Geneest Hij op Sabbath in de synagoge een geheel krom gebogen vrouw, die reeds achttien jaren door satan gebonden was, en keurt de synagogeoverste dat af, hoewel hij zijne berisping niet rechtstreeks tot den Heere durft uitspreken, dan wijst de Heere op wat de Joden zelve, ook deze overste der synagoge met zijne geestverwanten, zonder eenig bezwaar op Sabbath doen, n.1. hun rund of ezel van de krib los maken en ter drinkplaats heenvoeren, en vraagt Hij vervolgens: Moest deze vrouw, die een dochter van Abraham is, n.1. niet alleen naar het vleesch, maar blijkbaar ook naar den geest, en die door den satan nu achttien jaar gebonden is, niet losgemaakt worden van dezen band op den dag van den Sabbath ? Luc. 13 :10— 16. Aldus wijst Hij aan, dat wij bij het lezen en verklaren van de Heilige Schrift en haar verschillenden inhoud, ook die van allerlei Wetsbepalingen, maar niet enkel vragen moeten, wat er letterlijk staat, doch evenzeer, ja nog meer, naar de bedoeling en den geest van de gansche wetgeving en van elk van hare bepalingen, en van de geheele openbaring Gods ook in de Heilige Schrift. Hij heeft Zijne wetten en openbaring gegeven, zeer zeker, opdat de mensch die onderhouden en aan Hem in den weg Zijner geboden en openbaring gehoorzaam wezen zou. Heeft de Heere lust aan brandofferen en slachtofferen, als aan het gehoorzamen aan de stem des Heeren? Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerken dan het vette der rammen; want wederspanning is eene zonde der tooverij, en wederstreven is afgoderij en beeldendienst, I Sam. 15 : 22— 23. Die den Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien, de toorn Gods blijft op hem, Joh. 3 : 36. Maar toch heeft God Zijne wetten en openbaring niet gegeven om de menschen te kwellen, en hen er elkander mee te doen kwellen. De Sabbath is gemaakt om den mensch, niet de mensch om den Sabbath, Mare. 2 : 27. God heeft Zijne openbaring en wetten uit en in liefde gegeven, opdat de mensch door het gaan in de wegen daarvan leven en blijdschap genieten zou in de gemeenschap met Hem. En met dat beginsel moet tot het rechte verstaan en verklaren van die openbaring, en ook van die wetten, gerekend worden, om ze niet averechts, misschien vlak tegen hare bedoeling, aan te wenden en uit te leggen. Het welzijn, in den waren zin genomen, van een mensch staat boven eene wetsbepaling. Is het geoorloofd op Sabbathdagen goed te doen of kwaad te doen? een

mensch te behouden of te dooden? En zij zwegen stil. En als Hij ze met toorn rondom aangezien had, meteen bedroefd zijnde over de verharding van hun hart, zeide Hij tot den

mensch: Strek uwe hand uit; en hij strekte ze uit, en zijne hand werd hersteld, gezond gelijk de andere, Mare. 3 : 4—5. De mensch gaat ook boven het dier. Moet men nu reeds een dier helpen en van het noodige voorzien, hoeveel te meer moet dan een mensch geholpen en gered worden, ook op Sabbath. Wat mensch zal er zijn onder u, die één schaap heeft, en zoo dat op een Sabbathdag in een gracht valt, (die) hetzelfde niet zal aangrijpen en uitheffen? Hoe veel gaat nu een mensch een schaap te boven. Zoo is het dan op de Sabbathdagen geoorloofd wèl te doen, Matth. 12 : 11—12.

Aan het dubbelgebod der liefde hangt de gansche Wet en de Profeten, d. w. z. dat de geheele Heilige Schrift den eisch van dat dubbelgebod stelt, en met de rechte onderhouding van dat dubbele liefdegebod volbracht is. Meer eischt God niet. Maar dat eischt Hij ook in vollen zin. Nu moeten wij ook de gansche Schriftopenbaring, met al hare voorschriften en bepalingen en geschiedenissen, vanuit het beginsel van dat dubbelgebod der liefde bezien en leeren kennen en vertolken. Dan eerst zullen wij haar kunnen verstaan en verklaren naar haren wezenlijken zin, dien God er in legde en er mee bedoelt, tot Zijne dienst en eere, en tot der menschen heil.

d. Daarmede is vanzelf een ander Schriftbeginsel, dat zich bij de twee tevoren genoemde direct aansluit, gegeven, als voor de rechte Schriftverklaring van kracht te zijn, n.1. dat in den Schriftlezer en Schriftverklaarder een bepaalde geestelijke, innerlijke, zedelijke gesteldheid wezen moet, die zich bij de Heilige Schrift en haar inhoud aansluit, aan haar en dien inhoud als verwant is, daarmede samenstemt, zal hij in staat, innerlijk bekwaam, zijn om de Heilige Schrift naar haren wezenlijken, door God bedoelden zin te leeren kennen en kunnen verklaren. Tot Zijn tegenstanders zeide de Heere: Hoe kunt gij gelooven, gij die de eer van elkander neemt, en de eer die van God alleen is, niet zoekt? Joh. 5 : 44. Zij waren hoogmoedig, eierzuchtig, wenschten en zochten door elkander geprezen te worden, maar bedachten niet, dat het alleen maar aankomt op het oordeel Gods, en of Hij prijst, hoewel slechts degene, dien de Heere prijst, beproefd is, II Cor. 10 : 19. Door dien hoogmoed en dat uit zijn op lofprijzing en verheerlijking door menschen, waren deze bestrijders des Heeren niet in staat in Hem te gelooven, maar ook niet in de Schriften van het Oude Testament. Want indien gij Mozes geloofdet, zoo zoudt gij Mij

gelooven; want Hij heeft van Mij geschreven, zeide de Heere, Joh. 5 : 46. En toch alleen door het geloof aan die Schriften, zouden zij kunnen komen tot het geloof in Hem. Maar zoo gij zijne Schriften niet gelooft, hoe zult gij Mijne woorden gelooven? Joh. 5 : 47. Zij geloofden dus niet aan hetgeen het Oude Testament aangaande den Heere Christus zeide. Want noemt de Heere hier Mozes en diens geschriften alleen, daarmede zijn de andere Schriften van het Oude Testament niet uitgesloten.

Wat Hij zegt, geldt evenzeer van de andere boeken van het Oude Testament. En zij verstonden die daarbij en dientengevolge niet goed. En dat kwam vanwege hun verkeerde innerlijke gesteldheid, waaraan ootmoed, gebrokenheid des harten, rechte kennis van zichzelf en van eigen verdorvenheid en verlorenheid ontbrak. Zij hadden hooge gedachten van zichzelf, ook al traden zij op in den schijn van nederigheid, en zij wenschten en beoogden daarom door de menschen geëerd en verheven te worden. Maar daardoor waren zij als gesloten voor wat God door Zijn dienstknechten sprak in de Heilige Schrift. Daarop gaven zij geen acht, dat merkten zij niet op. Daarvoor hadden zij geen oor. Daaraan gingen zij voorbij. Van aller doemwaardigheid wilden zij niet weten. Anderen waren geheel verdorven en schuldig. Zij waren Abraham's zaad, en daarbij nog zoo uitermate wetsgetrouw. Zij waren niet verloren, en zouden ook niet verloren gaan, en hadden geen Verzoener voor hunne zonden noodig. Dagelijks brachten zij toch hunne offers, en deden hunne gebeden, en oefenden barmhartigheid, en vastten en gaven tienden boven het verordende, Matth. 6 : 1 v.v.; 23 : 13 v.v.; Luc. 11 : 39 w.; 18 : 11—12; Jes. 1 : 11—15e.a. Wat hadden zij behoefte aan een Messias en Verlosser, die voor hen Zich gaf in den dood. Daarom wilde al wat God omtrent dien zondetoestand ook van hen, en aangaande die schuld en algeheele verlorenheid des menschen in zichzelf, zij niet uitgesloten, en betreffende dien weg des heils, als God in Zijnen Messias openen zou, en van dien Messias en Zijnen lijdensweg, in Zijne Schrift openbaarde door profetie, door offerande, door typen, er bij hen niet in. Zij geloofden de Schriften wel als Woord Gods, en namen aan, wat Hij daarin mededeelde. Zij verwierpen die niet en loochenden ze niet. Integendeel. Maar door hunne innerlijke gesteldheid van hoogmoed en eerzucht verstonden zij die Schriften toch niet, en bepaald niet wat zij bevatten aangaande aller menschen verdorvenheid en Gods genadeweg in Zijnen Messias ter redding van de wereld. In dien zin geloofden zij in de geschriften van Mozes niet. En aldus stelden zij zich

vijandig tegen den Heere Christus, den door God gezonden Messias. Want om de Heilige Schrift recht te verstaan, moet daar in het binnenste des menschen wezen overeenstemming met den inhoud der Schrift, geestelijke openheid voor haar woord, ontvankelijkheid voor wat zij brengt, behoefte aan den Christus Gods, dien zij verkondigt, kortom innerlijke aansluiting aan de Schrift, nederigheid, heilsbegeerte, liefde.

e. In overeenstemming daarmee, dat de Heere Christus de Heilige Schrift van het Oude Testament erkende als het eigen Woord van God, hoewel door menschendienst, gaf of leerde Hij, bij Zijn gebruik, uitlegging, en toepassing ervan, ook meermalen eene letterlijke vervulling harer profetieën, d. i. eene vervulling

tot in het kleine en nauwkeurige. Was Mal. 3 : 1—2 geprofeteerd: Zie, Ik zend Mijnen Engel die voor Mijn aangezicht den weg bereiden zal, en snellijk zal tot Zijnen tempel komen die Heere, dien gijlieden zoekt, te weten, de Engel des Verbonds, aan Welken gij lust hebt, zie, Hij komt, zegt de Heere der heirscharen. Maar wie zal den dag Zijner toekomst verdragen, en wie zal bestaan, als Hij verschijnt? Want Hij zal zijn als het vuur eens goudsmids en als zeep eens vollers, zoo zien we daarmee samenstemmend den vleesch geworden Zoon Gods ook voor het eerst in het openbaar optreden in den tempel te Jeruzalem, en wel als Reiniger van dien tempel, tot uitdrijving van wat niet in dien tempel behoorde te geschieden, Joh. 2 : 13—22. Hij begon als een goudsmid te louteren door vuur, en als een voller te reinigen met zeep. Dat was niet alleen zinnebeeld van wat Hij kwam doen, menschheid en wereld reinigen van de zonde, maar ook aanvang. En een optreden, geheel anders dan Israël van zijn verwachten Messias zich voorstelde. Met dit optreden en doen des Heeren toen te Jeruzalem in den tempel was deze profetie nog niet in hare volheid verwerkelijkt, doch hare vervulling ving met dat optreden en doen des Heeren daar toen aan. Ook dat optreden en doen des Heeren in Jeruzalems tempel tot zijne reiniging was met die profetie bedoeld. Die profetie gold ook in dien letterlijken zin, en kondigde aldus 's Heeren eerste optreden in het openbaar aan, hoewel zij dan verder zinnebeeldig van veel grootere en andere dingen sprak. Zoo leert de Heere door dat Zijn doen toen in Jeruzalems tempel het beginsel ter rechte Schriftopvatting en Schriftverklaring, om ook te rekenen met wat letterlijk uitgedrukt staat, en woordelijk gezegd of geprofeteerd werd, al is het, dat daarmee alleen de volheid van dat woord of

die profetie niet uitgeput is, maar er nog veel rijker en dieper en omvangrijker zin door God mee wordt geopenbaard.

Bij Zijnen intocht in Jeruzalem, Matth. 21 : 3 w. vervulde de Heere eveneens wederom letterlijk wat er daar van Zijn komen tot Sion of Jeruzalems dochter in Zach. 9 : 9 was geprofeteerd. Ook die profetie sprak in zinnebeeld, en had een veel verder strekkende en heerlijker beteekenis. Maar zij sloot tevens zoodanig inkomen des Heeren in het aardsche Jeruzalem in. Mede met het oog daarop was hare bewoording zoo gekozen. Door Zijn doen heeft de Heere dat laten uitkomen, wederom ons leerende, bij ons lezen en verklaren der-Heilige Schrift ook op den letterlijken vorm acht te geven, omdat ook deze van Godswege beteekenis heeft en openbaring geeft.

Ziet Daniël met de wolken des hemels een, als eens menschen Zoon, komen tot den Oude van dagen, aan Wien heerschappij en eer en het koninkrijk over alle volken gegeven werd tot in alle

eeuwigheid, Dan. 7 : 13, de Heere wijst er den Joodschen Raad op, dat dit met Hem en Zijn komen ten gerichte op den jongsten dag letterlijk in vervulling zal gaan, Matth. 26 : 64. Had Micha 4 : 1—2 geprofeteerd, dat in het laatst der dagen de berg van het huis des Heeren vastgesteld zou zijn op een top der bergen, en dat vele heidenen zouden henengaan en zeggen: Komt en laat ons opgaan ten berge des Heeren en ten huize van den God Jacobs, opdat Hij ons leere van Zijne wegen en wij in Zijn paden wandelen, zoo zag de Heere deze profetie blijkbaar letterlijk hare vervulling beginnen te erlangen, toen eenige Grieken, d. i. niet-Joden, te Jeruzalem, en waarschijnlijk bij of in den tempel, Matth. 21 : 23, tot Philippus zeiden: Heer, wij wilden Jezus wel zien, Joh. 12 : 20 w. Want toen jubelde Hij het uit: De ure is gekomen, dat de Zoon des menschen zal verheerlijkt worden, vs 23. Hij zag blijkbaar in dat vragen naar Hem daar door die enkele niet-Joden den grooten stroom van heidenen om naar Hem en Zijn heil te vragen, waarvan Micha 4 : 1 vv. gesproken had, aanvangen, en wist daaruit, dat nu Zijne ure voor Zelfovergave en ondergang in den dood, maar ook voor heerlijke heilsverwerving, gekomen was, vss 24—48.

Heeft David geklaagd: Zelfs de man mijns vredes, op wien ik vertrouwde, die mijn brood at, heeft de verzenen tegen mij grootelijks verheven, Ps. 41 : 10, de Heere haalt

letterlijk deze Psalmwoorden aan als aan Hem vervuld moete worden, Joh. 13 : 18, toen Hij eene bete broods indoopte en aan Judas gaf, vs 26—27. Ook in dien letterlijken zin moesten de woorden van Davids klacht ten aanzien van Hem hunne vervulling erlangen.

De rechte Schriftverklaring dient naar 's Heeren aanwijzing beheerscht te worden mede door het beginsel van volle rekening te houden met de woordelijke inkleeding en letterlijke beteekenis van hetgeen de Heilige Schrift ter plaatse zegt.

/ . Hierbij sluit zich aan, dat onze Heiland ook als oproept, uit Gods Woord de verste consequenties te trekken. Toen Sadduceën, die van geene opstanding wilden weten, tot Hem kwamen, en die opstanding als dwaasheid Hem wilden voorstellen uit het gebod tot het Leviraatshuwelijk, Deut. 25 : 5—10, zeide Hij tot hen: Gij dwaalt, niet wetende de Schriften, noch de kracht Gods. Want in de opstanding nemen zij niet ten huwelijk en worden niet ten huwelijk uitgegeven; maar zij zijn als engelen Gods in den hemel. En dan vervolgt Hij: En wat aangaat de opstanding der dooden, hebt gij niet gelezen hetgeen van God tot ulieden gesproken is, die daar zegt: Ik ben de God Abrahams en de God Izaaks en de God Jacobs? God is niet een God der dooden, maar der levenden, Matth. 22 : 23—32. Uit Gods woorden in Ex. 3 : 6 trekt de Heere dus de conclusie, en leerde Hij dat die getrokken moest worden, en wilde Hij, dat ook de Sadduceën die hadden moeten trekken,

niet maar slechts dat Abraham en Izaak en Jacob nog bestonden, en niet vernietigd waren, maar ook, dat zij weer zouden opstaan en hun lichaam herkrijgen, en dat er dus eene opstanding zou zijn van alle gestorvenen. Dat God niet is een God der dooden, maar der levenden, sluit dus in, dat deze levenden niet maar half bestaan, enkel naar een deel van hun wezen, hun ziel of geest, doch naar hun volle wezen, hetwelk zij door schepping van God ontvingen, naar lichaam en ziel beide, en deze te zamen vereenigd. Dat is eene zeer verre gevolgtrekking. Bij menschenwoorden mogen wij niet altoos de uiterste consequenties trekken en den spreker daarvoor verantwoordelijk stellen. Want de mensch doorziet niet steeds, wat hij alles met zijn woorden zegt, en wat alles in die woorden opgesloten ligt. Hij is verduisterd in zijn verstand, kortzichtig, meermalen onhelder en ondiep van denken. Dit is echter gansch anders bij God. Die doorziet met klare bewustheid, wat alles in Zijn woorden besloten ligt, en dat meent of bedoelt Hij ook. Nooit kan eenig mensch uit Zijn woorden eene logisch juiste gevolgtrekking maken ook

tot de uiterste afleiding, die God zelf niet van den beginne reeds gezien zou hebben. Had Hij ook die uiterste consequentie niet bedoeld, Hij zou Zijn spreken anders ingekleed hebben. En daarom mogen en moeten wij, waartoe wij bij des menschen woord niet altoos het recht hebben, uit Gods Woord, Zijne openbaring in de Heilige Schrift, de gevolgtrekkingen maken, die in die woorden liggen, en dat tot het uiterste toe, mits het slechts volkomen juist geschiede, want ook die aldus zuiver getrokken conclusie is dan evenzeer Gods woord en door Hem bedoeld, als wat Hij letterlijk sprak.

Gebiedt God: Eer uwen vader en uwe moeder, Ex. 20 : 12, de Heere doet weten, dat Hij aldus niet maar alleen beveelt vriendelijke woorden en eerbiedsbetuigingen en gedragingen van gehoorzaamheid jegens de ouders, doch evenzeer den plicht om vader en moeder, wanneer zij daaraan behoefte hebben, stoffelijke hulp te bieden en van levensonderhoud te voorzien, Matth. 15 : 4—6. Het verbod van een doodslag of moord sluit ook in het verbod van smaad en haat, leert Hij, Matth. 5 : 21—25. Wie eene vrouw aanziet om haar te begeeren, die heeft alreede overspel in zijn hart met haar gedaan, Matth. 5 : 28, en is dus reeds een overtreder van het zevende gebod. Uit het zeggen van David: de Heere heeft tot mijnen Heere gesproken, Ps. 110, volgt, wijst Hij aan, dat de Messias niet alleen maar Zoon van David kan zijn, maar een hooger wezen zijn moest, n.1. ook de Zoon van God, Matth. 22 : 16 en Ps. 8 : 3.

Aldus leert de Heere ons het beginsel tot Schriftverklaring, dat we maar niet bij het woord als zoodanig, gelijk het daar letterlijk staat uitgedrukt, moeten blijven staan, doch het volle daarmede

gegeven begrip hebben te doorzien, om er ook uit af te leiden, wat er bij goede gevolgtrekking uit afgeleid kan worden, omdat ook dat door God bedoeld is, en dus Zijn Woord is, niet minder dan wat er letterlijk gezegd werd of geschreven staat.

g. Hieruit vloeit terstond een ander beginsel van Schriftverklaring voort, door den Heere Christus geleerd, n.1. dat wij ons wachten moeten voor onjuiste gevolgtrekkingen. De Joden hadden uit het gebod om den naaste lief te hebben als zichzelf, Lev. 19 : 18, de conclusie getrokken: uwen vijand zult gij haten, Matth. 5 : 43. Men kwam tot deze geheel verkeerde gevolgtrekking door het begrip „naaste” te beperken tot volksgenoot, of zelfs tot groepsgenoot, gelijk de Pharizeeën met verachting spraken: Maar deze schare,

die de wet niet kent, is vervloekt, Joh. 7 : 49. Maar de Heere wees deze valsche gevolgtrekking geheel af, en zeide zelfs: hebt uwe vijanden lief, zegent ze die u vervloeken, doet wel dengenen die u haten, en bidt voor degenen, die u geweld aandoen en u vervolgen, Matth. 5 : 44. En dat niet alleen, doch ook toonde Hij aan, dat het alzo behoorde van Godswege. Hij liet toch volgen: opdat gij moogt kinderen zijn uws Vaders die in de hemelen is; want Hij doet Zijne zon opgaan over boozen en goeden, en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen, vs 45. Het was dus niets nieuws, dat Hij beval, doch eene zaak, die zelfs uit Gods algemeene openbaring wel geweten kon worden; laat staan dan uit Zijne bizondere, aan de Joden gegeven, openbaring, met hare bekendmaking van aller menschen afstamming van eenzelfde ouderpaar, en van aller gelijken val en dezelfde doemwaardigheid in zichzelf, Deut. 7 : 7—8; 9 : 5—6, en van Zijn genadig handelen telkens weer tegenover hen, Richt. 2 : 16—19. De zending van Zijn eigen Zoon tot redding van de schuldige wereld is wel het meest heerlijke blijk, hoe geheel verkeerdt dergelijke redeneering of concludeering is, Joh. 3 : 16.

De Heere wijst ook onjuiste gevolgtrekking af, die door andere willekeurige beperking, of door oppervlakkige, uitwendige opvatting geschiedt, b.v. inzake echtscheiding en scheidbrief, Matth. 5 : 31—32, of betreffende eedzweren, Matth. 5 : 33—37, of aangaande vergelding van geleden kwaad, Matth. 5 : 38—42.

Het komt daarom, dat leert de Heere aldus, bij het maken van gevolgtrekkingen uit wat God in de Heilige Schrift openbaart, aan op zuiverheid van redeneeren, op nauwkeurigheid van waarnemen, om geen gegevens, die hierbij in aanmerking moeten komen, zal men zuivere conclusies trekken, over het hoofd te zien. Men mag de begrippen niet eigenmachtig beperken, evenmin als ze ruimer nemen, dan ze bedoeld zijn. Slechts wat bij strikt logische en volkomen juiste afleiding uit Gods openbaring in de Heilige Schrift volgt, mag en moet ook als Gods eigen Woord gelden,

evengoed als wat er letterlijk staat, maar ook niets anders.

h. Daarom is het ook noodig om Schrift met Schrift te vergelijken. Dat is een volgend beginsel, dat bij goede Schriftverklaring zijn recht moet erlangen, naar de Heere weten doet. Bij Zijne verzoeking in de woestijn kwam de duivel met aanhaling van Ps. 91 : 11—12 om Hem daarmee te willen overhalen Zich van de hoogte des tempels naar beneden

te werpen, Matth. 4 : 5—6. Immers mocht Hij dat vrij doen, want God zou Zijn engelen zenden om Hem te beveiligen, dat Hij zelfs zijn voet niet aan een steen zou stooten. Ja, die toezegging Gods drong Hem om Zich nu van den tempel nederwaarts te storten. Dat wezen de woorden zelf toch klaar uit. Werd daarin niet gesproken van het dragen op de handen en van het niet stooten tegen een steen? Dat sprak toch duidelijk van eene situatie, als waarin de Heere nu Zich boven op den tempel bevond. Waren die woorden niet juist geschreven voor deze omstandigheid? En riepen zij aldus niet den Heere om in vertrouwen op God Zich nu neer te werpen? Zoo wilde satan den Heere verleiden. Doch onze Heiland zag het foutieve van deze redeneering, en zeide, dat ook gerekend moest worden met een ander woord van de Heilige Schrift, om in zijn Schriftgebruik en Schrifttoepassing niet feil te gaan. Hij zeide: daar is wederom geschreven: Gy zult den Heere uwen God niet verzoeken, Matth. 4:7; vgl. Deut. 6 :16. Satan wilde den Heere doen voorbijzien, dat de belofte in Ps. 91 : 11—12 slechts geldt, wanneer Zijn liefhebber zonder eigen schuld in gevaar komt, in 's Heeren dienst, om Gods wil. Dat verloor de Heere echter niet uit het oog. Maar Hy sloeg hier verkeerde Schriftuitlegging en Schrifttoepassing af door verwijzing naar eene andere Schriftplaats. Hij deed uitkomen, dat wy Schrift met Schrift moeten vergelijken, om niet, misschien schijnbaar geheel juist, toch metterdaad gansch verkeerd te redeneeren. De eene Schriftplaats moet ter opheldering van een andere gebruikt worden, om den zin der Schrift naar zijne rechte bedoeling te vatten en aan te wenden. Op die wijze, en door dat middel, moeten wy waken en ons wapenen tegen verkeerde Schriftinterpretatie. En daarbij, dat spreekt vanzelf, het helderder geopenbaarde nemen tot toelichting van het minder klare of onvollediger uitgedrukte, en niet omgekeerd.

i. Ook leert de Heere, dat de Heilige Schrift met volstrekt gezag heeft te gelden, onvoorwaardelijk, voor iedereen, zelfs voor Hem. Dat leert Hij in Zijn afwijzing van de eerste verzoeking. De duivel kwam tot Hem, en zeide: Indien Gy Gods Zoon zyt, zeg dat deze steenen brooden worden, Matth. 4 : 3. Maar de Heere wees satan terug met het woord: daar is geschreven: De mensch zal bij brood alleen niet leven, maar by alle woord dat door den mond Gods uitgaat, vs 4. Hij had toen vreeselyken honger. Veertig dagen

had Hij niets genuttigd. We kunnen het begrijpen, dat Hij toen als van honger verging. Niettemin verklaarde Hij met deze aanhaling uit Deut. 8 : 3, dat ook Hij Zich, en ook in

deze uiterst pijnlijke omstandigheden, moest buigen onder het geschreven Woord van God, dat daar niet eens als een bevel was uitgesproken of neergeschreven. Met dat Zijn woord en doen heeft Hij dus het beginsel te kennen gegeven, dat de Heilige Schrift onvoorwaardelijk en met absolute autoriteit gelden moet onder alle omstandigheden, hoe benauwend ook, en voor alle menschen, niemand uitgezonderd. Want wie is hooger en grooter dan Hij ? En moest zelfs Hij Zich nu houden aan het woord der Heilige Schrift, dan is er zeker geen mensch, die ooit van gehoorzaamheid aan haar ontslagen is, of zich ontslagen mag achten. Ook geenerlei nood, noch gevaar ontheft, wie het ook zij, te eeniger tijd van den plicht tot onderwerping aan wat God in de Heilige Schrift heeft geopenbaard. Dat beginsel moet evenzeer bij alle verklaring der Heilige Schrift tot zijn recht komen, 's Heeren uitdrukkelijk onderwijs en doen, ook bij de andere verzoeken, stellen het ons klaar voor oogen.

j. Een ander beginsel van Schriftverklaring, door den Heere Christus aangewezen, is, dat wij bij de uitlegging der Heilige Schrift ook letten moeten op de historie of het doen Gods in het verleden, en rekenen met de omstandigheden, onder welke eenig woord gesproken, of de wijze, waarop eenig verlot gegeven, is, of onder welke eenige toepassing van den Schriftinhoud gemaakt wordt. Toen toch de Pharizeën eenmaal tot Hem kwamen met de vraag: Is het een mensch geoorloofd zijne vrouw te verlaten om allerlei oorzaak? Matth. 19 : 3, antwoordde Hij hun: Hebt gij niet gelezen, die van den beginne (den mensch) gemaakt heeft, dat Hij ze gemaakt heeft man en vrouw, en gezegd heeft: Daarom zal een mensch vader en moeder verlaten, en zal zijne vrouw aanhangen, en die twee zullen tot één vleesch zijn? alzoo dat zij niet meer twee zijn, maar één vleesch. Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheid de mensch niet vss 4—6. Daar wees hij dus op de scheppingsdaad Gods, waaruit afgeleid kan worden, dat echtscheiding ongeoorloofd is. God heeft man en vrouw geschapen. Hij heeft Eva tot Adam gebracht en hen in het huwelijk vereenigd. Het huwelijk is dus Zijne schepping, Zijn werk. En gelijk Hij Adam en Eva in het huwelijk verbond, zoo vereenigt Hij nog, zij het al niet op zoo zichtbare wijze, en door middel van menschelijk overleggen en kiezen en handelen, in elk wettig huwelijk man en vrouw. En Zijn werk mag geen mensch verbreken. Zoo leerde Hij dus, dat we in dezen op Gods doen in het Paradijs moeten zien, om daaruit te kunnen weten en de conclusie te trekken, dat echtscheiding ongeoorloofd, van Godswege verboden is. En in dit concrete geval ligt weer de algemeene regel, dat we op Gods daden acht geven moeten om ook daaruit Zijn wil te leeren kennen, en dus ook Zy'ne Schrift recht te verstaan. Zoo

wees Hij ook op Gods doen opgaan van Zijne zoon over boozen en goeden, en Zijn doen regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen, om daaruit te doen zien, dat we ook onze vijanden moeten weldoen, Matth.

5 : 45. Hij riep op om te bedenken het voeden des hemelschen Vaders ook van de vogelen, en daaruit te verstaan, dat Hij ook voor Zijne kinderen zal zorgen om aan hen het noodige te geven, Matth. 6 : 26. Mijn Vader werkt, sprak Hij, en Ik werk ook, Joh. 5 : 17, om aldus Zijn recht om op Sabbath genezing te werken in het licht te stellen.

En toen de Pharizeën in Matth. 19 : 7 met de tegenwerping kwamen, waarom dan Mozes geboden had een scheidbrief te geven en zijne vrouw te verlaten, als echtscheiding van Godswege ongeoorloofd was, zooals Hy' uit Gods schepping van Adam en Eva, en uit Eva's heenleiding tot Adam, aangetoond had, antwoordde Hij: Mozes heeft vanwege de hardigheid uwer harten u toegelaten uwe vrouwen te verlaten; maar van den beginne is het alzóó niet geweest, vs 8. Daarmede gaf Hy te kennen, dat zy ook op de omstandigheden moesten letten. Echtscheiding was ongeoorloofd van Godswege. Maar omdat zij zoo zondig en verdorven waren, zoo hard van hart, daarom had God Mozes toegelaten het gebod van den scheidbrief te geven. Dat was evenwel geene wettiging der echtscheiding, doch nog het aanbrengen van een rem tegen echtscheiding. Want dan mocht men maar niet zoo, als zonder meer, den echt breken en zy'ne vrouw wegzenden. Ook zou men dan later, als zij weer met een ander gehuwd was geweest, haar niet mogen terugnemen, Deut. 24 : 4; vgl. ook Jerem. 3 : 1. Het geven van een scheidbrief dwong dus tot nadenken en voorzichtigheid, trachtte handelen in dolle drift en onbesuisdheid te voorkomen, en bemoeilijkte alzoo de echtscheiding. Het veroorloofde de echtscheiding niet, en vergemakkelijkte haar niet, maar was a. h. w. nog eene laatste verhindering, die God den zondigen mensch in den weg legde, om toch Zyn verbod van echtscheiding niet te overtreden. Maar de Joden hadden op alle deze omstandigheden geen acht gegeven, en daarmede niet gerekend, en aldus het gebod om ten minste dan een scheidbrief te geven, opgevat als een vrijbrief om maar te scheiden.

Het rekenen met de omstandigheden bij het lezen en vertolken der Heilige Schrift stelde de Heere ook als beginsel, toen de Pharizeën Hem veroordeelden, omdat Hy Zy'ne discipelen op Sabbath aren liet plukken en uitwrijven met de handen om ze te eten, Matth. 12 : 1—2. Hij herinnerde toen aan het doen van David, toen deze vlood voor Saul, die hem dooden wilde, en die de toonbrooden vroeg en verkreeg en deze met zijn mannen at,

hoewel slechts de priesters die eten mochten, vss 3—4, vgl. Lev. 24 : 9. Daarmede wordt door den Heere niet geleerd: nood breekt wet. Doch David was de gezalfde des Heeren, en werd juist om die zalving door Saul gezocht ten doode, en vluchtte dus in den dienst van God, zoodat ook zijn mannen nu in dien dienst bezig waren, gelijk de discipelen thans in dienst des Heeren. En in die hoedanigheid, als gezalfde des Heeren, en in deze omstandigheid, dat hij ter oorzaak van die zalving vluchten moest, en dus met die vlucht in den dienst van God werkzaam was, mocht hij toen de toonbrooden vragen en die met zijn mannen eten.

Wanneer de Heere dan nog laat volgen: Of hebt gij niet gelezen in de Wet, dat de priesters den sabbath ontheiligen in den tempel op de Sabbathdagen, en (nochtans) onschuldig zijn? vs 5, dan geeft Hij nog een ander voorbeeld ter leering, dat men het oog op de omstandigheden moet gericht houden bij het verklaren van de Heilige Schrift. Want God heeft wel geboden: op den Sabbath zult gij geen werk doen, Ex. 20 : 10, maar het werkzaam zijn op dien dag in en met den dienst des Heeren, zooals de priesters, die dan de offers moesten slachten en toebereiden en offeren, viel en valt niet onder dit verbod. Immers had God Zelf dien dienst verordend, en op den Sabbath zelfs een dubbel offer voorgeschreven, Num. 28 : 9—10.

Bij de verklaring der Heilige Schrift hebben wij dus ook, naar de aanwijzing van den Heere Christus, als beginsel te laten gelden het zien op, en rekenen met Gods eigen doen, in Zijn voorschrift, en in de omstandigheden.

k. Al verder dient daarbij, naar Zijn woord, het beginsel en de analogie in aanmerking genomen te worden. Men nam Hem kwalijk, dat Hij op Sabbath een mensch genezen had, vgl. Joh. 5 : 1—18. Met terugslag daarop zeide de Heere: Een werk heb Ik gedaan, en gij verwondert u allen. Daarom, Mozes heeft ulieden de besnijdenis gegeven (niet dat zij uit Mozes is, maar uit de vaders), en gij besnijdt een mensch op den Sabbath. Indien een mensch de besnijdenis ontvangt op den Sabbath, opdat de wet van Mozes niet verbroken worde, zijt gij toornig op Mij, dat Ik een geheelen mensch gezond gemaakt heb op den Sabbath? Oordeelt niet naar het aanzien, maar oordeelt een rechtvaardig oordeel, Joh. 7 : 21—24. Uit analoge redeneering, dus van de besnijdenisvolbrenging ook op den Sabbath, hadden de Joden kunnen en moeten afleiden, dat het schenken van genezing aan een krank mensch op Sabbath niet verboden was, geen werk dat God veroordeelde, maar integendeel een werk dat door Hem gewild, en dus zelfs bevolen, was. God had geboden,

dat een zoontje op den achtsten dag zijner geboorte besneden moest worden, Gen. 17 : 12. Viel nu die achtste dag op een Sabbath, dan mocht en

SCHRIFTGEBRUIK EN -VERKLARING DOOR DEN HEERE CHRISTUS 81

moest die besnijdenis niet uitgesteld worden tot den volgenden dag, maar ook op dien Sabbath uitgericht worden. Want Gods inzetting, Gen. 17 : 12, mocht niet gebroken worden. Maar God heeft ook geboden: Gij zult niet doodslaan, Ex. 20 : 13. En dat verbod heeft tot positieven inhoud ook: Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf, Lev. 19 : 18, en dus ook: Gij zult hem weldoen. Is hij derhalve ziek, en gij kunt hem genezen, dan behoort gij dat te doen. In Mare. 3 : 4 lezen we dan ook, dat de Heere ten aanzien van het wel of niet genezen van een zieke de tegenstelling maakt van goed te doen of kwaad te doen, een mensch te behouden of te doden; ook Luc. 6 : 9. En in Matth. 12 : 12 concludeert de Heere: Zoo is het dan op de Sabbathen geoorloofd wèl te doen.

Ook de overeenkomst van woorden en gevallen moet dus opgemerkt worden, en daarmede moet bij de Schriftverklaring gerekend worden. Naar die overeenkomst moet gezocht, en uit haar moet geredeneerd worden, om ook aldus te mogen komen tot het verstaan van den eigenlijken zin der Godsopenbaring in de Heilige Schrift, en bewaard te blijven voor misverstand en dwaling en onjuiste beoordeeling of ook veroordeeling.

I. De Heere doet ook weten, dat wij het Woord Gods nemen moeten als tot ons gesproken. Het is niet zoo, dat God het eenmaal sprak tot de toen levenden, die het hoorden, maar dat Hij het niet tevens sprak tot alle later levenden tot het einde der dagen. Maar Hij sprak het tot degenen, die het toen vernamen, doch evenzeer tot allen die het namaals hooren zullen. Ten opzichte van het verbond spreekt Mozes dat uit met uitdrukkelijke woorden, als hij zegt: En niet met ulieden alleen maak ik dit verbond en dezen vloek, maar met dengene, die heden hier met ons voor het aangezicht des Heeren onzes Gods staat, en met dengene, die hier heden by ons niet is, Deut. 29 : 14—15. En de Heere zegt het, wanneer Hij tot de Hem en Zijn discipelen bedillende tegenstanders zegt: Wèl heeft Jesaja van u geprofeteerd, zeggende: dat volk genaakt Mij met hunnen mond en eert Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van Mij, Matth. 15 : 7—8. Het was eeuwen geleden, dat Jesaja, 29 : 13, dergelijke woorden tot zijn tijdgenooten had gesproken. En hij had wellicht het oog slechts op hen. Maar God sprak door hem, Hebr. 1

: 1, en God richtte Zijn oog ook op anderen, en sprak Zijn woord eveneens tot hen, die toen nog niet eens op aarde verkeerden, maar eerst eeuwen en eeuwen daarna zouden leven, ook tot deze bestrijders des Heeren destijds; vgl. ook Matth. 13 : 14 en Jes. 6 : 9—10; Matth. 22 : 31; Mare. 10 : 5.

Wanneer God Zijn woorden alleen tot de vroegere menschen had gericht, die ze uit den mond Zijner profeten hoorden, dan zouden het geen rechtstreeksche woorden Gods tot ons zijn. Dan waren

Schriftbeginselen 6

82 SCHRIFTGEBRUIK EN -VERKLARING DOOR DEN HEERE CHRISTUS

het menschen, die ze voor latere tijden en op dan levende menschen toepasselijk maakten. Dan misten die woorden hunne Goddelijke kracht ten aanzien van ons. Menschen kunnen dwalen ook in hunne toepassing van woorden. Doch wij moeten steeds onder den indruk leven, dat God de woorden Zijner Schrift ook rechtstreeks en persoonlijk tot ons spreekt, tot een ieder afzonderlijk, die de Heilige Schrift leest of hoort. Dat leert de Heere hier. En dat kan alleen zoo zijn, omdat de Heilige Schrift meer is dan het woord van menschen, doch in eigenlijken zin het Woord van God. Des menschen blik is beperkt. God overziet de eeuwen. En Hij kan daarom met hetzelfde woord aanspreken hen, die op een gegeven oogenblik op aarde leven, maar tegelijkertijd evenzeer hen, die eerst veel later op aarde zullen verkeerden. Zoo vermagen wij te kiezen, dat zij beiden die vroegeren en die lateren omvatten, en evengoed tot die lateren gericht zijn als tot die vroegeren, en beiden de eigen woorden Gods tot hen persoonlijk gesproken vernemen. Hier treedt maar geene menschelijke overweging en aanwending tusschen beide. Wèl heeft Jesaja van u geprofeteerd. Dat Woord is daarom steeds door geldig, vgl. ook Matth. 18 : 16.

m. God heeft in Zijne openbaring verschillende bedeelingen willen bestellen. En de Heere leert, dat wij ook daarvoor oog moeten hebben, en daarmede moeten rekenen. Toen de Samaritaansche vrouw Hem vroeg, waar aanbeden moest worden, op den Gerizim, óf te Jeruzalem, antwoordde Hij: Vrouw, geloof Mij, de ure komt, wanneer gijlieden noch op dezen berg, noch te Jeruzalem den Vader zult aanbidden. Gijlieden aanbidt wat gij niet weet, wij aanbidden wat wij weten, want de zaligheid is uit de Joden;

maar de ure komt, en is nu, wanneer de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid; want de Vader zoekt ook al zulken, die Hem (alzo) aanbidden, Joh. 4 : 20—23. Daarmede gaf de Heere duidelijk verschil van bedeeling te kennen, en naar dat verschil onderscheid van plaats van aanbidding. Vóór den tijd van Zijne komst en prediking en verzoeningswerkzaamheid te Jeruzalem: want de zaligheid is uit de Joden. Gijlieden aanbidt wat gij niet weet, wij aanbidden wat wij weten. Maar met Zijn heilsarbeid op aarde kwam verandering: de ure komt en is nu, wanneer gijlieden noch op dezen berg, noch te Jeruzalem den Vader zult aanbidden. Er is de bedeeling van het Oude Testament, en er is die van de vervulling. Er is die der schaduwen, en er is die der werkelijkheid. En naar dat verschil is het onderscheid in wijze van Godsvereering. Daarom mogen we maar niet hetgeen in de Oude bedeeling voorgeschreven was, beschouwen en willen laten gelden als ook in de Nieuwe bedeeling nog van kracht. Toen gold de besnijdenis. Voor de Nieuwe schrijft de apostel Paulus:

SCHRIFTGEBRUIK DOOR DE EVANGELISTEN EN IN HANDELINGEN 83

Zie, ik Paulus zeg u, zoo gij u laat besnijden, dat Christus u niet nut zal zijn, Gal. 5 : 2. Toen werden dierenoffers gebracht, en moesten die gebracht worden. Nu is van kracht: Want met ééne offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen die geheiligd worden, Hebr. 10 : 14. Wat dit verschil van bedeeling alles aan gevolgen in zich sluit, kan hier niet uitgewerkt worden. Maar de Heere heeft dat verschil aangewezen, en ook het beginsel uitgesproken, dat daarmede gerekend moet worden, dus ook bij de Schriftverklaring, omdat in de Heilige Schrift de toestanden van, en verordeningen voor, die bedelingen beschreven staan.

16. Schriftgebruik door de Evangelisten en in de Handelingen der Apostelen.

a. Door de Evangelisten, deels ook in de Handelingen der Apostelen, wordt naar het Oude Testament verwezen, en worden daaruit plaatsen aangehaald, vooral om te doen zien, hoezeer de Heere Christus en Zijn doen en ervaren de vervulling bracht van wat in het Oude Testament was geprofeteerd. Het kan ons doen weten, dat we in allerlei woord en zaak, ons in de Schrift van het Oude Testament geopenbaard, den Zone Gods als Zaligmaker moeten aanschouwen naar persoon, arbeid, lijden, verhooging enz. Zoo wordt daarin uitdrukkelijk, als voorspeld in het Oude Testament, gewezen op: Zijne geboorte

uit eene maagd, Matth. 1 : 23, vgl. Jes. 7 : 14; Zijne vlucht naar, en komst uit Egypte, Matth. 2 : 15, vgl. Hos. 11 : 1; de hoofdplaatsen van Zijne heilswerkzaamheid, Matth. 4 : 14, vgl. Jes. 8 : 23 v.; Zijn genezen van velerlei zieken, Matth. 8 : 17, vgl. Jes. 54; Zijn stille, niet reclame-achtige wijze van optreden, Matth. 13 : 17, vgl. Jes. 42 : 1; Zijn spreken in gelijkenissen, Matth. 13 : 15, vgl. Ps. 78 : 2; Zijn verraden-worden voor 30 zilverlingen, Matth. 27 : 9v.v., vgl. Zach. 11 : 12—13; Zyn verlaten-worden ook door Zijn discipelen, Mare. 14 : 27, vgl. Zach. 13 : 7; Zijn hangen tusschen misdadigers, Mare. 15 : 28, vgl. Jes. 53 : 12; Zijn intocht in Jeruzalem, Joh. 12 : 24, vgl. Zach. 9:4; Zijn stuiten op ongeloof bij velen, Joh. 12 : 28—29, vgl. Jes. 53 : 2; 6 : 9—10; Zijn dorsten, Joh. 19 : 28, vgl. Ps. 69 : 22; het verdeeld-worden van Zijn kleederen, Joh. 19 : 24, vgl. Ps. 22 : 19; het niet-gebroken worden van Zijn beenen, Joh. 19 : 37, vgl. Zach. 12 : 10; het uitvallen van Judas uit het getal Zijner discipelen, Hand. 1 : 20, vgl. Ps. 69 : 26; 109 : 8; de opstanding des Heeren, Hand. 2 : 25, vgl. Ps. 16 : 8; het komen van den Profeet, Hand. 3 : 22, vgl. Deut. 18 : 15v.v.; het woeden van Joden en heidenen tegen Hem, Hand. 4 : 25, vgl. Ps. 2.

Deze plaatsen kunnen nog met andere vermeerderd, en op andere wijze aangevuld worden. Zij zijn geschikt om ons te doen inzien,

84 SCHRIFTGEBRUIK DOOR DE EVANGELISTEN EN IN HANDELINGEN

hoe vol het Oude Testament is van den Heere Christus, en hoe het Hem teekent naar Zijn wezen en handelen en bestrijding en ondergang en verheerlijking. Als overal en in alles in het Oude Testament moeten wij, naar de bedoeling Gods, Hem voorgesteld en geprofeteerd zien, zoowel naar hetgeen Hij Zich openbaren zou in woord en daad, als naar hetgeen men aan Hem zou misdoen, doch ook naar wat de Vader Hem zou schenken.

Bij het nauwkeurig nagaan van deze en dergelijke Nieuwttestamentische aanhalingen van, en verwijzingen naar, het Oude Testament, worden we getroffen door de verre strekking van die Oudtestamentische profetie, als geldende in verre consequentie, b.v. inzake 's Heeren geboorte uit eene maagd, Jes. 7 : 14, vgl. Matth. 1 : 23, zoodat ook daar, waar wij allicht slechts eene historische herinnering zouden hooren, nochtans geprofeteerd blijkt van iets bizonders ten aanzien van den Heere Christus, b.v. aangaande Israëls verlossing uit Egypte, en 's Heeren terugkeer uit dat land, Matth. 2 : 15, vgl. Hos. 11 : 1.

b. Ook is opmerkelijk de letterlijke vervullingen van Oudtestamentische profetieën, zoals die in de Evangelieverhalen soms worden aangewezen, zoals b.v. bij de verdeling van 's Heeren kleederen, Joh. 19 : 24, vgl. Ps. 22 : 19; bij 's Heeren dorsten, Joh. 19 : 28—29, vgl. Ps. 69 : 22; bij het doorsteken van den Heere, Joh. 19 : 37, vgl. Zach. 12 : 10; bij de dertig zilverlingen van het verraad, Matth. 27 : 9, vgl. Zach. 11 : 12—13; bij het verstrooien der schapen, Mare. 14 : 27, vgl. Zach. 13 : 7; bij den ondergang van den verrader, Hand. 1 : 20, vgl. Ps. 69 : 26; 109 : 8.

Meermalen wordt ook gezegd, dat de Heere Christus Zelf in Profeten en Psalmisten spreekt, Matth. 13 : 35; Hand. 2 : 25. Woorden als in Deut. 18 : 15 v.v. moeten verstaan worden in verband met den Heiland als Profet, Hand. 3 : 22. Die profetie wees heen naar verre tijden, Hand. 2 : 16, vgl. Joël 2 : 28 v.v.. Zij profeteerde het samengaan van Israël en de heidenen tegen den Heere Jezus, Hand. 4 : 25, vgl. Ps. 2, maar voorspelde ook het geloovig worden van vele heidenen, Hand. 15 : 16 v.v., vgl. Jer. 12 : 15; Am. 9 : 11—12.

Een en ander kan ons leeren, dat wij in die profetieën niet alleen menschen moeten hooren spreken, doch ook God Zelfen, of Zijnen Christus, of Zijnen Geest, zoodat wij bij de verklaring van die profetieën niet moeten blijven staan bij het denken of bedoelen van de menschelijke auteurs, en bij wat zij als menschen konden vooruitzien en vermoeden, maar moeten zoeken door te dringen en te ontdekken de Goddelijke gedachte.

Bij het licht der Nieuwtestamentische vervulling blijkt voorts die Oudtestamentische profetie vaak voller en rijker van inhoud, dan wy vermoed zouden hebben. Wij moeten haar daarom, dat volgt

85

ook hier weer, nemen ook in hare verste, mits zuiver getrokken, consequenties. Meermalen toch blijkt zij van zeer verre strekking, en bekomt zij als een letterlijke vervulling. Zij was ook bedoeld voor volgende geslachten, die evenzeer in die profetie worden aangesproken, Hand. 2 : 39; 13 : 40—41; zie ook Jud. 14; 1 Petr. 1 : 12.

17. Schriftgebruik door den apostel Paulus.

a. Wij gaan er van uit, dat de auctores secundarii, ook de apostel Paulus, bij hun aanhalen, gebruiken, uitleggen en toepassen van de Heilige Schrift des Ouden Testaments onfeilbaar geleid werden door den Heiligen Geest, zoodat er geene sprake van zijn kan,

dat ooit hun Schriftgebruik of hunne Schriftexegese onjuist of foutief zou zijn bij wat ons daarvan in het Nieuwe Testament wordt medegedeeld. Wie toch die onfeilbare inspiratie in dezen zou loslaten of loochenen, zou geene vastheid overhouden, geen onfeilbare Heilige Schrift, althans wat het Nieuwe Testament, en dan nu bizonder de brieven van den apostel Paulus, aangaat. Maar we kunnen nu niet plaats voor plaats, waarin het Oude Testament door de auctores secundarii van het Nieuwe Testament aangehaald wordt, nagaan, om daarvan stuk voor stuk aan te toonen, ook tegenover de tegenspraak, die hare aanhaling, uitlegging, toepassing daar ter plaats in hare juistheid betwist, dat toch metterdaad daarin de oorspronkelijke zin, of wat in die woorden óók ligt, naar voren wordt gebracht. Dat zou een omvangrijke commentaar op al die plaatsen te zamen kunnen worden, die hier moeilijk te leveren is. Wel kan er soms verschil van meening rijzen, of een auctor secundarius ergens spreekt in Oudtestamentische taal, en dus alleen maar eigene gedachten kleedt in woorden aan het Oude Testament ontleend, dan of hij met die gebruikte woorden bepaald bedoelt te citeeren en te adstrueeren en te argumenteeren. Daarover moet echter bij elk geval afzonderlijk in de exegese gehandeld worden.

b. Bij de bespreking van het Schriftgebruik van den apostel Paulus kunnen we beginnen met de afzonderlijke behandeling van een drietal teksten, die in dezen van algemeene en bijzondere beteekenis mogen heeten. De eerste is Rom. 15:4: d. i. want zooveel als tevoren geschreven is, dat is tot onze leering geschreven, opdat wij door lijdzaamheid, of volharding, en vertroosting der Schriften hoop hebben zouden; vgl. ook II Tim. 3 : 15—16; I Petr. 1 : 12. Met deze woorden spreekt de apostel een vijftal gedachten uit, die bij de beschouwing en behandeling van de Heilige Schrift wel voor den geest gehouden moeten worden, en voor het rechte verstaan van de Heilige Schrift en haren inhoud van belangrijke beteekenis zijn.

SCHRIFTGEBRUIK DOOR DEN APOSTEL PAULUS

A. In de eerste plaats geeft hij met deze woorden uitdrukkelijk de waarheid te kennen, dat bij het schrijven van hetgeen de boeken van het Oude Testament bevatten, eene bepaalde bedoeling werkte, n.1. het wekken en sterken der hoop, door het geven van

bemoediging en voorbeelden van standvastigheid of volharding: het moet alles dienen tot leering. Het heeft dus alles een religieus doel. Het strekt maar niet enkel tot bijbrenging van intellectueele kennis, hoewel dat natuurlijk ook, maar heeft ook eene verdere en andere strekking; om den mensch werkelijk godsdienstig te doen zijn en leven, om hem zijne hope op God te doen bouwen.

B. Daarmede is in de tweede plaats vanzelf gegeven, dat door dat doel zoowel de keus van stof, wat al of niet zou opgenomen worden, als de wijze waarop deze stof zou worden medegedeeld, beheerscht werd; terwijl dit geldt van alles, omdat de apostel schrijft: «ra ykp, want al wat. We kunnen dit laatste te beter verstaan, wanneer we rekenen met Paulus' aanhaling hier in vs 3 van Ps. 69 : 10. In de Heilige Schrift staat lang niet alles, dat op zichzelf wel van belang was, en dat wij wel gaarne zouden weten. Ten opzichte van de werkzaamheid van onzen Heiland spreekt de apostel Johannes het duidelijk uit, Joh. 20 : 30—31; 21 : 25. Ook kunnen we het in de andere Evangelieverhalen meermalen merken. Eene volledige beschrijving van al 's Heeren doen en spreken tijdens Zijne omwandeling op aarde kunnen we daaruit niet leveren. Van de boeken van het Oude Testament geldt evenzeer, dat zij veel onvermeld laten van hetgeen geschied is. Wij kunnen daaruit geene volledige geschiedenis voor het Israëlietische volk samenstellen. Ook niet van het leven der aartsvaders. Van Jozef niet. Van David niet. En van zoovele anderen niet. Want het doel van de boeken van het Oude Testament is niet, een alomvattend verhaal van Israëls geschiedenis of van die groote mannen te bieden. Hier worden soms jaren en tientallen van jaren overgeslagen of maar even vermeld, daar echter allerlei bijzonderheden en a.h.w. kleinigheden verhaald, en als van dag tot dag het voorgevallene medegedeeld. Eene keus wordt telkens uit de historie, uit hetgeen gedaan werd of geschiedde, en uit hetgeen gesproken, geprofeteerd, gezongen, werd, gedaan, gelijk die keus noodig was voor het doel, waarmede God de Heilige Schrift en haar onderscheiden boeken deed samenstellen en aan Zijn volk en de wereld wilde geven. Daarmede verliest het verhaalde zijn historische betrouwbaarheid niet. Omdat niet alles, dat medegedeeld had kunnen worden, verhaald wordt, maar eene bepaalde keus uit al de mededeelbare stof geschiedde naar een bepaald, en wel religieus, doel, wordt niet het verhaalde onbetrouwbaar. Juistheid van mededeeling vordert niet noodwendig volledigheid van mededeeling. Wanneer Matth. 8 : 2 zegt: En zie, een melaatsche kwam, is dat niet onwaar of twijfel

87

achtig, omdat er niet bij staat, vanwaar deze melaatsche kwam, hoe hij heette, of hij al lang melaatsch was, enz. En schrijft Hand. 13 : 6—7, dat er een Jood, een valsche profeet, die Bar-Jezus heette, by den stadhouders Sergius Paulus was, dan behoeven we dit niet voor onzeker te houden, omdat ons daarin geen verdere bijzonderheden van het bestuur van dezen stadhouders, en over zijn levensloop en dien van dezen valschen profeet, beschreven worden. Deze keus dus, en deze beperkte mededeeling der verhaalbare stof, en het die keus en beperking bepalende religieuze doel, nemen de historiciteit, het geschiedkundig werkelijke en betrouwbare, van hetgeen in de Heilige Schrift verhaald wordt, niet weg.

C. Ten derde wordt in deze woorden door den apostel gezegd, dat bij het schrijven van wat de Heilige Schrift bevat, niet enkel gerekend werd met hen, die eertijds leefden, doch ook met degenen, die eerst eeuwen later geboren zouden worden. Want hij zegt: dat alles is geschreven tot onze leering, opdat wij hoop zouden hebben. Vgl. ook Rom. 4 : 23—24; I Cor. 9 : 9—10; I Tim. 5 : 18.

D. Ten vierde vloeit uit het voorgaande voort, dat dit doel bij de Schriftverklaring niet uit het oog verloren moet worden, zullen we het geschrevene recht naar zijne bedoeling kunnen verstaan. Wie enkel bloot intellectueele kennis wil, en het in de Heilige Schrift geopenbaarde of medegedeelde alleen met dat doel en alzoo gesteld onderzoekt, stelt zich niet recht tegenover haar, en moet juist daardoor het rechte inzicht in haren inhoud missen; vgl. I Cor. 2 : 14; II Cor. 10 : 4—5; Joh. 5 : 39—47. Want een kunstwerk moet, zal het naar zijn wezen en zijne rechte waarde beoordeeld worden, gewaardeerd worden naar zijnen aard, in verband met het kunsttérrein, waarop het thuis hoort, en naar het ideaal, dat het nastreeft. Een schilderstuk dient in het rechte licht en van het goede standpunt uit beschouwd te worden, om zijne schoonheid te kunnen opmerken. Zoo met bouwwerken, met poëzie, met geschiedkundige geschriften, ja met alles, wat de menschelijke bekwaamheid op het gebied van kunst en wetenschap, en zelfs op dat van den gewonen arbeid, voortbrengt of verricht. Deze waarheid geldt nu ook ten aanzien van de Heilige Schrift en wat zij mededeelt of openbaart. Zij moet, bij al wat zy bevat, beschouwd en onderzocht worden naar het doel, waarmede God haar gaf, en het op eene gegeven plaats beschrevene er in deed opnemen, en in dien omvang en vorm.

E. Eindelijk ten vijfde is met dit alles ook gegeven, dat bij den lezer of onderzoeker eene innerlijke gesteldheid, geestes- of zielstoestand, vereischt is, die harmonieert of in samenstemming is met het doel van de Heilige Schrift en hare onderscheiden openbaringen, om haar recht te kunnen doorzien. De gesteldheid des harten tegenover de Heilige Schrift en wat zij leert, kan hierbij niet on

88

SCHRIFTGEBRUIK DOOR DEN APOSTEL PAULUS

verschillig zijn, maar moet wel van het hoogste belang en van zeer groote beteekenis geacht worden. Jacobus vermaant dan ook: ontvang met zachtmoedigheid het Woord dat in u geplant wordt, Jac. 1 : 21; vgl. ook II Petr. 3 :16; Hebr. 5 :11, en de even tevoren genoemde Schriftplaatsen.

c. Een tweede tekst van den apostel Paulus, die voor de kennis van Zijne Schriftbeschouwing van belang heeten mag, is Rom. 1 : 2—3, waar staat: o, scil. eLxyytXtov rob 0eet/, xpotxr,yytiXaro Sta rb>v xpotpigrCtv xbrob tv ypxtpxtg aytxtt; xtpl rob vich alrob, d. i. Welk Evangelie Gods Hij van tevoren beloofd heeft door Zijn profeten in de Heilige Schriften, van Zijnen Zoon. Daarmede toch zegt de apostel:

A. dat God de eigenlijke Belover of Spreker in het Oude Testament is;

B. dat de profeten Zijn organen waren: Sta, door;

C. dat dit niet alleen van hun spreken gold, maar ook geldt van hun geschriften: tv ypxtpxtg, in geschriften;

D. dat deze boeken daarom heilig zijn: tv ypxtpxtg ayixig, in heilige geschriften;

E. dat de profeten een afzonderlijke, op zichzelf staande groep vormen, Sta rbiv xpotprirüv, door de profeten, en niet maar menschen waren, die slechts gradueel van anderen onderscheiden waren en boven anderen uitblonken;

F. dat de inhoud van Oud en Nieuw Testament dezelfde is, n.1. de Zone Gods, Die vleesch geworden is, de Heere Christus, want zij handelen beide xepi rob uiob air tb, over Zijnen Zoon;

G. dat Oud en Nieuw Testament tot elkander staan als belofte en vervulling, want God beloofde xpoexrtyeiXxro, tevoren in het Oude Testament, wat Hij in de nieuwe bedeeing met de zending van Zijnen Zoon in ons vleesch heeft vervuld.

d. Een derde Schriftplaats in de brieven van den apostel Paulus, die in dezen van beteekenis genoemd mag worden voor de kennis van zijn Schriftgeloof, is II Tim. 3 : 16—17: ..... d. i. elke, of alle, Schrift, n.1. van de in vs 15 genoemde heilige Schriften, is van God ingegeven, en is nuttig tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing die in de rechtvaardigheid is; opdat de mensch Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaakt toegerust. En in vs 15 gaat vooraf, dat Timotheus van jongsaf geweten heeft dat de heilige Schriften, die u wijs kunnen maken tot zaligheid door het geloof, dat in Christus Jezus is.

Met deze woorden spreekt de apostel uit:

A. dat de inhoud der Oudtestamentische Schriften heilzaam is,

89

omdat zij wijs kunnen maken tot behoudenis of zaligheid, door het geloof in den Heere Christus;

B. dat de Heilige Schrift door God is ingegeven, Stómtuo-rcc, dat wel praedicatief genomen zal moeten worden, en niet attributief, d.i. als: is van God ingegeven, en niet als: alle van God ingegeven Schrift;

C.- dat geldt van elk harer deelen: ....., elke of alle Schrift, d.i. Schriftplaats, n.1. van de in vs 15 genoemde heilige Schriften, en dus van de geheele Heilige Schrift;

D. zij is niet maar van intellectualistische strekking, hoewel zij ook intellectueele kennis geeft, als u wijs kunnende maken, maar tot behoudenis of zaligheid. En zij is voorts nuttig tot leering, wederlegging, verbetering, onderwijzing in de rechtvaardigheid;

E. zij moet en kan den mensch tot alle goed werk uitrusten.

e. Behalve echter deze drie bizondere teksten, die daar bij den apostel Paulus nog veel meer, dat zijn Schriftgeloof en zijn Schriftgebruik kan doen kennen, en dat ons inzake rechte Schriftverklaring ten gids kan zijn. Hij doet ons toch zien, dat in een profetisch

woord met eene als concrete, historische strekking ten aanzien van den bepaalden tijd, waarin dat woord gesproken werd, een veel verdere, diepere zin kan schuilen.

A. Als de Heere aan Habakuk met betrekking tot de heerschappij der Chaldeeën zegt: Maar de rechtvaardige zal door zijn geloof leven, Hab. 2 : 4, wijst de apostel aan, dat dit woord niet slechts toen, bij die historische gebeurtenis en omstandigheid van het gevaar en de overheersching van de Chaldeeën, van kracht was, maar een woord is, dat veel rijkeren inhoud heeft, alle tijden door beteekenis heeft, en de voor elk mensch geldende, zijne eeuwige behoudenis beheerschende, waarheid openbaart, dat wie in den Heere Jezus van harte gelooft, het waarachtige, eeuwige leven ontvangt, uit Gods loutere genade, zonder eigene verdienste of waardigheid en werk, Rom. 1 : 17; Gal. 3 : 11.

B. Het soortgelijke hebben we, wanneer de Heilige Schrift van Abraham zegt, dat hij aan Gods beloftewoord omtrent de talrijkheid van zijn zaad geloofde, en dat de Heere hem dit tot gerechtigheid toerekende, Gen. 15 : 6. Dan leert de apostel, dat dit niet maar eene zaak was van dat enkele historische feit, doch de waarheid uitdrukt, die te allen tijde dezelfde is en universeel geldt, n.1. dat God Zijne door Christus verworven gerechtigheid schenkt uit enkele genade aan een ieder, die in geloof Zijnen Christus en Zijne genadebelofte in Hem aangrijpt, Rom. 4 : 3, 9, 22—23.

C. Een derde zoodanig geval hebben we, wanneer God belooft, dat Hij Abraham stellen zal tot een vader van menigte van volken.

90

SCHRIFTGEBRUIK DOOR DEN APOSTEL PAULUS

Gen. 17 : 5, en de apostel in het licht stelt, dat deze belofte niet beperkt was tot eene groote, vleeschelijke nakomelingschap van Abraham, maar ook verstaan moet worden als eene toezegging Gods aan hem in geestelijken zin, dat hij een vader zou zijn van menigten geloovigen, ook uit de heidenen, Rom. 4 : 11—12, 16—17.

D. Nog een zoodanig geval is het, wanneer hij door zijn gebruik van de woorden van Ps. 14 laat uitkomen in Rom. 3 : 10—18, dat die beschrijving van den zondaar in Ps. 14 in onbeperkten zin genomen moet worden, en niet alleen de menschen gold van Davids tijd en omgeving, maar den toestand te kennen geeft van elk mensch van nature, en van alle menschen zonder de vernieuwing door Gods Geest, waar zij ook mogen wonen, en in

welken tijd zij ook mogen leven, van ieder menschenkind zonder ééne uitzondering, vgl. ook vss 19 en 20; Ps. 143 : 2.

E. Hetzelfde zien wij met betrekking tot Hos. 1 : 10. Nochtans zal het getal der kinderen Israëls zijn als het zand der zee, dat niet gemeten noch geteld kan worden; en het zal geschieden dat ter plaatse waar tot hen gezegd zal zijn: Gijlieden zijt Mijn volk niet, tot hen gezegd zal worden: Gij zy't kinderen des levenden Gods. Zouden wij die woorden allicht kunnen opvatten als enkel plaatselijke aanduiding gevende, en ook Hos. 2 : 22: En Ik zal ze Mij op de aarde zaaien en zal Mij ontfermen over Lo-Ruchama, en Ik zal zeggen tot Lo-Ammi: Gij zijt Mijn volk, en dat zal zeggen: O mijn God! als alleen sprekende van Israëls wederaanneming, de apostel doet ons integendeel weten, dat in die woorden een verdere, veel verdere strekking ligt, n.1. ook de roeping der heidenen, Rom. 9 : 25 vv. Is Israël toch Lo-Ammi, niet-Myn-volk, geworden, Hos. 1 : 9; 2 : 22, dan is het daarmee gelijk geworden aan de heidenen, zoodat Israëls wederaanneming dan gelijk is aan de aanneming der heidenen, en deze insluit en profeteert. Vgl. ook Deut. 32 : 21 en Rom. 10 : 19.

f. Op overeenkomstige wijze worden ons in Rom. 10 : 5—8 verrassend omvangrijke en ver strekkende gedachten aangewezen als te liggen in Deut. 30 : 12—13 betreffende den weg der zaligheid door het geloof in Gods Evangelie, en niet door eigene verdienste. Evenzoo door Rom. 10 : 18 met betrekking tot wat Ps. 19 : 5 zegt aangaande Gods heilsopenbaring, hoewel ons daar het verband tusschen Gods algemeene en Zijne bijzondere openbaring niet gemakkelijk valt in te zien. Zie verder I Cor. 1 : 19 en Jes. 29 : 14; en Jerem. 9 : 23—24 bij I Cor. 1 : 30, en Jes. 64 : 4 en I Cor. 2 : 9.

Door deze en dergelijke gevallen wordt ons geleerd, dat welke naar tijd en plaats concrete beteekenissen die woorden ook in de eerste plaats mogen hebben, zij tevens veel omvattender, verder reikende gedachten uitspreken, die zoowel wat plaats als tijd aangaat, gelijk als onbeperkt gelden. Zie ook nog Ps. 44 : 3 in Rom.

91

8 : 36; Deut. 28 : 49 in I Cor. 14 : 21; Ps. 69 : 10 in Rom. 15 : 3, en vgl. ook Joh. 2 : 17.

g. Verder leert de apostel, dat voor het goede verstaan van Gods openbaring in het Oude Testament, ook acht gegeven moet worden op de omstandigheden, onder welke iets

verordend werd. Hij vraagt in Rom. 4 : 10: Hoe is het (hem) dan toegerekend? Als hij in de besnijdenis was, of in de voorhuid? Niet in de besnijdenis, maar in de voorhuid. En hij vervolgt dan: En hij heeft het teeken der besnijdenis ontvangen (tot) een zegel der rechtvaardigheid des geloofs, die (hem) in de voorhuid was toegerekend, opdat hij zoude zijn een vader van allen die gelooven in de voorhuid zijnde, ten einde ook hun de rechtvaardigheid toegerekend worde, en een vader der besnijdenis... die ook wandelen in de voetstappen des geloofs van onzen vader Abraham, hetwelk in de voorhuid was. Het was toen een geschilpunt, of de heidenen die geloovig werden, ook besneden moesten worden. De Judaïsten zeiden: ja. Als die geloovige heidenen niet besneden werden, zouden zij niet zalig kunnen worden, Hand. 15 : 1. Nu zegt Paulus: Zie eens naar Abraham, onzen grooten voorvader. In welke omstandigheden is hij gerechtvaardigd? Als besnedene, of toen Hij nog niet besneden was? Het antwoord kan niet anders luiden dan: Toen hij de besnijdenis nog niet had ontvangen. Want reeds in Gen. 15 : 6 staat, dat God hem zijn geloof rekende tot gerechtigheid, en eerst in Gen. 17, jaren daarna, beval God hem de besnijdenis. Uit die omstandigheid, dat Abraham door het geloof gerechtvaardigd was, kon men dus weten, dat de besnijdenis geene voorwaarde was voor de rechtvaardiging door God uit het geloof en dus van de zaligheid, gelijk de Judaïsten beweerden. De besnijdenis was teeken en zegel van de ontvangst van de geloofsgerechtigheid. Uit het letten op die omstandigheid, waarin Abraham de gerechtigheid des geloofs ontvangen had, kon men dus de dwaling der Judaïsten duidelijk inzien. Want was Abraham rechtvaardig verklaard, toen hij Gods belofte geloovig aanvaard had, en hoewel hij nog onbesneden was, dan bleek daaruit helder en klaar, dat de besnijdenis niet kon zijn een voorvereischte voor het heil, maar slechts teeken en zegel van het reeds ontvangen heil. En dus is geen eigen werk of verdienste de weg tot deze gerechtigheid, maar enkel het geloof des harten.

h. Ook wijst de apostel er op, dat voor het verstaan van de Heilige Schrift gelet moet worden op den tijd, wanneer iets gesproken of verordend werd, Gal. 3 : 17. De Wet werd gegeven 430 jaren nadat God Zijne belofte van heil aan Abraham gegeven had. Die belofte ging dus aan de Wet vooraf, zelfs een aantal van 430 jaren. Daaruit kan dus afgeleid worden, dat die wet de belofte niet te niet doen kan. Zeiden dus de Judaïsten, dat de geloovigen

SCHRIFTGEBRUIK DOOR DEN APOSTEL PAULUS

uit de heidenen de wet van Mozes moesten onderhouden om zalig te kunnen worden, Hand. 15 : 1, dan bleek dat uit dat honderden van jaren later geven der Wet dan de belofte, geheel onjuist. Anders zouden toch Abraham zelf en de andere patriarchen tot de Wetgeving op den Sinai het heil hebben moeten missen, daar er toen nog geen Wet gegeven was, als die van den Sinai, en deze dus destijds niet gehouden had kunnen worden. Die Wet van priesters en offers, van rein en onrein, van Sabbathen en feestdagen kon daarom niet de bedoeling gehad hebben om door hare onderhouding het leven en de zaligheid te doen verdienen, zoodat van die Wetsonderhouding het verkrijgen van die zaligheid afhankelijk was. Ofschoon die wetten moesten onderhouden worden in een tijd, voor welken zij gegeven waren, n.1. den tijd der Oudtestamentische bedeeing van Mozes tot de komst van den Christus Gods, dienden zij en hare onderhouding niet als weg tot heilsverwerving, maar om den beloofden en komenden Christus en Zijnen verzoeningsarbeid en verlossingswerk af te beelden en het oog des geloofs op Hem te richten, Rom. 10 : 4, waarom zij ook met Zijne komst en Zelfovergave in den dood tot verzoening onzer zonden ophielden te gelden, Gal. 3 : 13; 4 : 1—7.

i. Eveneens leert hij, dat gelet moet worden op den grammaticalen vorm, b.v. of het enkelvoud, dan wel het meervoud werd geschreven. Hij doet dit in Gal. 3, en wel vs 16. Daar wijst hij er op, dat God Zijne belofte tot Abraham en zijn zaad gesproken heeft, maar dat Hij daarbij niet sprak van zaden in het meervoud, doch van zaad in het enkelvoud: eb Aéyer taxi roh; ovrépfoura/, (ii; iiri toM&v, aAA' cóc i<p' hvbq' kxI rC> cTripuxri. Abraham had meer zonen dan Izaak. Hij had ook Ismaël, die zelfs jaren vóór Izaak geboren was, Gen. 16 en 17 : 25 en 21 : 1 vv. Ook had hij zonen bij Ketura, Gen. 25. Maar God gaf Zijne belofte, dat diens zaad Kanaan beërven zou, Gen. 13 : 14—17, en dat in zijn zaad alle volken der aarde gezegend zouden worden, Gen. 22 : 18, aan Abraham en zijn zaad Izaak, Gen. 17 : 21, en verder aan Abrahams grooten Zoon, den Heere Christus. En in en om Diens wil wordt het heil ten deel aan allen die van Christus zjjn, die aan Christus gegeven zjjn van den Vader, Joh. 17 : 9.

j. Ook spreekt hij uit, dat wij Israëls lotgevallen, doen, ervaren, veelszins moeten nemen als typen, voorbeelden, van wat met 's Heeren gemeente en geloovigen geschiedt, zooals ten aanzien van Israëls trekken door de Roode Zee en door de woestijn, I Cor. 10 :

1—6, en met betrekking tot de manna-inzameling, Ex. 16 : 18, vgl. II Cor. 8 : 13—15, en inzake Mozes' doen met het leggen van een deksel op zijn aangezicht, wanneer hij uit de tegenwoordigheid Gods tot het volk terugkeerde, Ex. 34 : 33—35, vgl. II Cor. 3 : 13—15. En deze dingen zijn geschied ons tot voorbeelden,

SCHRIFTGEBRUIK DOOR DEN APOSTEL PAULUS

93

schrijft hij, d. i. tot waarschuwendende voorbeelden, opdat wij geen lust tot het kwade zouden hebben, gelijkewijs als zij lust gehad hebben, I Cor. 10 : 6. Hij spreekt van rrvrct en rrjrix&q, typen en typisch. En deze dingen alle zijn hun overkomen tot voorbeelden, en zyn beschreven tot waarschuwing van ons, op dewelken de einden der eeuwen gekomen zijn, I Cor. 10 : 11, d. w. z. die in de laatste bedeeing leven. Wat ons in het Oude Testament verhaald wordt van het doen en ondervinden van Israël moeten wij dus niet enkel nemen als mededeeling van hetgeen eenmaal geschied is, doch ook als afschaduwende teekening van wat gemeente en geloovige der nieuwe bedeeing zich gedurig betoonen en zich zien overkomen.

k. De apostel Paulus heeft ook wel eens de Heilige Schrift allegorisch verklaard, Gal. 4 : 21 w., waar hij spreekt over Hagar en Ismaël, Sara en Izaak, Ismaëls geboorte uit het vleesch, Izaaks geboorte uit de belofte, Ismaëls spotten met Izaak en zijn verdreven worden uit Abrahams tent, Ismaëls geboorte uit eene slavin, Izaaks geboorte uit eene vrije, in welke feiten hij dan den geestelijken zin aantoonst. Wij moeten hierbij niet over het hoofd zien, dat de apostel de historische feiten, waarop hij hier wijst, als werkelijke gebeurtenissen blijft erkennen en voorstellen. Juist die neemt hy als grondslag, waarvan hij in zijne aanwijzing van een geestelijken zin uitgaat. Alleen vestigt hij er de aandacht op, dat in die geschiedkundige gebeurtenissen ook geestelijke werkelijkheden openbaar worden van veel verdere strekking. Wanneer daarom gezegd wordt: „De allegorie is een beeldsprakige uitdrukking eener gedachte, bestaande uit een of meer zinnen die in alle deelen beeldspraak zyn; de woorden zeggen van het begin tot het einde iets anders dan zij eigenlijk beteekenen, zonder dat dit aangegeven wordt”, Dr A. M. Brouwer, Nieuwe Theologische Studiën, 1942, blz. 27, moet hierin wat de Heilige Schrift betreft, of althans wat deze door Paulus in Gal. 4 : 21 vv. besproken geschiedenis aangaat, het woordje ook

ingevoegd worden: de woorden zeggen van het begin tot het einde ook iets anders dan zij eigenlijk beteekenen. Bij Jesaja 5 : 1—6 hebben we enkel zinnebeeld of beeldspraak, vgl. vs 7, maar dat is by Ex. 14; Num. 14; 21 : 5 w.; 25; Gen. 16; 21 e.d.g. niet het geval. Dat zijn geschiedverhalen, mededeelingen van wat metterdaad geschied is. Doch de apostel Paulus stelt in I Cor. 10 en Gal. 4 in het licht, dat in die geschiedenissen nog iets gansch anders dan wat voor het zinnelijk oog direct zichtbaar was, zich voltrok, en eene geestelijke sprake of profetie in zich bevatte ook van het handelen en ondervinden van geheel andere personen en in veel later tijden.

I. Ook de apostel Paulus gaat ons voor, en leert ons daarmede, dat wij uit hetgeen de Heilige Schrift zegt, gevolgtrekkingen moeten maken. Zegt David: De aarde is des Heeren mitsgaders hare

94

SCHRIFTGEBRUIK DOOR DEN APOSTEL PAULUS

volheid, Ps. 24 : 1, de apostel trekt daaruit in I Cor. 10 : 25 de conclusie, dat wij dus ook vrij alle vleesch, in het slachthuis verkoopbaar, eten mogen zonder bezwaar van consciëntie, of we aldus geene gemeenschap met de duivelen zouden oefenen. Want immers, er is niets in de geheele wereld, of het is van God. Hij heeft alles geschapen. Alles is dus van Hem, zoowel het een als het ander. Er is niets, dat niet van Hem zou zijn, maar van den duivel. Zou hij zich in vs 28 nogmaals op deze woorden van Ps. 24 : 1 beroepen, zooals het in sommige handschriften voorkomt, hoewel waarschijnlijk door latere toevoeging, dan zou het daar zijn om te zeggen: Maar gij kunt het eten van vleesch ook even goed nalaten, omdat er nog genoeg andere spys te eten is, want de aarde is des Heeren en hare volheid. Er is dus overvloed van voedsel ook buiten vleesch. Gy zyt in uw levensonderhoud niet afhankelijk van vleesch. De aarde is nog vol van andere eetwaren.

Evenzoo maakt hy in I Cor. 15 : 24—28 eene gevolgtrekking uit Ps. 8 : 7, welke plaats hij in verband met den Heere Christus verklaart, evenals Hebr. 2 : 8—9. Hy zegt daar, dat by het alles van Ps. 8 : 7 natuurlijk uitgezonderd is God Zelf, die alle dingen aan den Heere Christus onderwierp. En insgelijks redeneert hy concludeerderwys in Gal. 3 : 10—13. Uit de woorden: de rechtvaardige zal uit het geloof leven, Hab. 2 : 4, leidt hy daar af, dat niemand door de wet gerechtvaardigd wordt, vs 11, dat er dus geen rechtvaardige op

grond van eigen werken is. En in vs 13 maakt hy de gevolgtrekking uit de woorden van Deut. 21 : 23: een opgehangene is Gode een vloek, dat dus ook Christus door den vloek Gods getroffen moet zyn en als een gevloekte gestorven is, omdat Hy aan het kruishout hing, en aldus dezen vloek ondergaan, en ons van den vloek der wet, d. w. z. den vloek Gods vanwege onze wetsovertreding, verlost heeft.

Wy moeten dus de woorden der Heilige Schrift naar hun vollen inhoud nemen, en er ook de gevolgtrekkingen uit afleiden, die er in liggen, om den vollen zin van het door God daarmede uitgesprokene en er in geopenbaarde op te merken en te grijpen. God heeft ook de in Zyn woorden liggende uiterste consequenties gegeven als openbaring. Het komt er daarbij voor ons slechts op aan, dat wij juist concludeeren, en geen fout maken in ons gevolgtrekken.

Hoe ver de apostel hierby gaat, kunnen we ook zien in Eph. 4 : 9. Daar concludeert hy uit de woorden van Ps. 68 : 19: Gy zijt opgevaren in de hoogte, dat er dus tevoren eene nederdaling Gods uit den hemel heeft moeten geweest zijn, en dat derhalve in de woorden van Ps. 68 : 19 reeds ligt uitgesproken de vleeschwording des Woords en Zyne Zelfovergave en verbrijzeling in den dood tot behoudenis en zegening van in zichzelf eeuwig verlorenen.

AANWIJZINGEN IN DEN BRIEF AAN DE HEBREËN

95

Tevens stelt hij daarmede in het licht, dat de Heere Christus en Zijn doen en ervaren geprofeteerd kan zijn, waar wij dat uit onszelven wellicht in het geheel niet zouden hebben opgemerkt, vgl. II Sam. 6 en Eph. 4 : 7—8, 11.

m. Verder leert de apostel als beginsel van rechte Schriftverklaring, dat wij er mee rekenen moeten, dat Gods Woord niet slechts het uiterlijke raakt, en eindigt bij het uitwendige, maar tevens en evenzeer, zoo nog niet meer, het diepste en innerlijks te aangaat, wanneer hij in Rom. 7 : 7 er aan herinnert, dat God in Ex. 20 : 17 ook de booze begeerte verbiedt. Gen. 2 : 24 is volgens I Cor. 6 : 17 een verre strekking, en geldt niet alleen bij het huwelijk. Jes. 45 : 23 geldt volgens Rom. 14 : 11 naar vollen omvang. Gods wet is naar Rom. 13 : 9 één samenhangend geheel. In I Kon. 19 : 18 wordt overeenkomstig Rom. 11 : 4 eene belofte Gods voor alle tijden uitgesproken. Dat God in Deut. 25 : 4 het

gebod van den dorschenden os, die niet gemuilband mocht worden, liet opschrijven, geschiedde volgens I Cor. 9 : 9, zie ook I Tim. 5 : 18, met het oog op den Evangeliedienst en het leven van de Evangeliedienaren uit het Evangelie. In Jes. 52 : 15 zag de apostel zool niet eene aanwijzing voor zijn eigen arbeid, dan toch eene profetie, die hare vervulling erlangde ook door zijne werkwijze, Rom. 15 : 20—21. Vgl. ook Rom. 15 : 19 w. met Deut. 32 : 43 en Ps. 117 : 1.

18. Aanwijzingen in den brief aan de Hebreëen.

a. De andere boeken van het Nieuwe Testament doen een gelijksoortig Schriftgeloof en Schriftgebruik ons kennen. We behoeven niet alle na te gaan, maar kunnen ons beperken tot nog twee daarvan, die in dezen iets bizonders hebben. Het zijn de Brief aan de Hebreëen en de tweede Brief van den apostel Petrus.

In Hebr. 1 : 1—2 lezen we ..... d. i. God voortijds tot de vaderen gesproken hebbende door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons gesproken door den Zoon. Daarmede wordt gezegd:

A. dat God Zelf de Spreker is, zoowel door de profeten, als door den Zoon. Eigenlijk staat hier: in. Dat geeft te kennen, dat die profeten en de Zoon de organen waren, door wie God sprak of spreekt. Hij sprak, maar gebruikte daartoe als Zijn instrumenten of organen de profeten. Wij moeten dus in die profeten, evenals in den Zoon, God Zelf hooren spreken. Het gaat bij hun woorden ten slotte niet om wat zij dachten en bedoelden, maar wat God sprak en dacht en bedoelde;

B. dat de Nieuwtestamentische bedeeing boven de Oudtesta

96

AANWIJZINGEN IN DEN BRIEF AAN DE HEBREËN

mentische staat. Want was dat een spreken door profeten, dit is een spreken door Hem die Zoon is. Daarmede is geen verschil van wezenlijken inhoud aangegeven. Want die is dezelfde, zooals ook in dezen brief uitkomt, nl. het heil dat God in Christus heeft geschonken. Maar hier is onderscheid in wijze en duidelijkheid. In het Oude Testament is de schaduw, in het Nieuwe de werkelijkheid. Daar de belofte, hier de vervulling; vgl. ook Hebr. 2 : 1—4;

c. die profeten vormen een eigen groep: ..... in de profeten. Het is niet zoo, dat God evengoed door anderen sprak, maar dat de profeten wat meer als Gods organen dienst deden, dan die anderen. Maar deze profeten zijn te dezer zake essentiëel van alle anderen onderscheiden. Door hen sprak God, door anderen niet. Die profeten waren Gods organen bij dit spreken. Dat was het geval by geen anderen. Dat wordt door dit lidwoord aangeduid.

b. De brief aan de Hebreëen stelt door zijn geheele betoog in het licht, dat de gansche openbaring van het Oude Testament het beeld van den Heere Christus teekent, en dat de Nieuwtestamentische openbaring de Oudtestamentische verre te boven gaat in heerlijkheid. Er wordt in voorgesteld dat Christus, de Zone Gods, 1 : 1, hooger is dan de engelen, 1 en 2, en dan Mozes, 3 en dan Aaron, 5, dat Hij hoogepriester is naar de ordening van Melchizedek, 7, en dat Zijne offerande alle die van de Oude bedeeeling verre overtreft, 8—10, want die moesten gedurig herhaald worden en bewerkten toch niet de wezenlijke verzoening, 10 : 1—4, maar Hij heeft met ééne offerande in eeuwigheid volmaakt degenen die geheiligd worden, 10 : 14, vgl. vs 12. Zie ook 8 : 1—6; 9 : 11—15. Wij1 moeten in het Oude Testament Christus hooren toespreken b.v. in Ps. 2, 97, 104, 45, 102, vgl. Hebr. 1, en Hem Zelfen hooren spreken, b.v. in Ps. 22; Jes. 8 e.a., vgl. Hebr. 2, en Hem en Zijn persoon en arbeid zien afgeleid of voorgesteld, b.v. door Mozes, Hebr. 3, door Aaron, Hebr. 5, door Melchizedek, Hebr. 7, door offeranden enz., Hebr. 8—10.

c. Deze brief wijst er ook op, dat God Zijne openbaring niet alleen door uitdrukkelijke woorden geeft, maar evenzeer door zaken of daden, b.v. daardoor, dat in den tabernakel en tempel voorhangsels hingen, die den toegang verhinderden, Hebr. 9 : 8.

d. Hy geeft daarbij te kennen, dat God evenzeer de wijze, waarop iets in de Heilige Schrift voorkomt, bepaalde, en ook daardoor openbaring geeft. Daarom moeten wij niet alleen op de feiten, die medegedeeld worden, letten, doch ook op de wijze waarop iets in de Heilige Schrift staat beschreven. Dit komt bijzonder uit in Hebr. 7 : 1—3. Daar wordt op Melchizedek gewezen, en gezegd, dat de Heere Christus naar diens orde hoogepriester is, en niet naar die van Aaron. By de orde van Aaron werd het priesterschap bepaald naar geboorte, en moest de een den ander opvolgen, maar dat was

by het priesterschap van Melchizedek niet zoo, Hebr. 7 : 15—25. Van Melchizedek wordt gezegd dat hij was Zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsrekening, noch beginsel der dagen, noch einde des levens hebbende (Heb. 7:3 SVV)Hebr. 7 : 3, en dat hij daarin eene afschaduwing was van den Heere Christus: zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsrekening, noch begin van dagen, noch einde des levens hebbende. Dat alles wil niet zeggen, dat Melchizedek een bovenmenschelyk wezen was, en dat hy niet geboren is, noch gestorven, en geen ouders, noch verwanten bezat. Maar het wijst er op, dat in de Heilige Schrift, Gen. 14, noch van den vader, noch van de moeder van Melchizedek melding wordt gemaakt, noch gezegd, uit welke linie hy sproot, noch wanneer hy geboren is, noch wanneer hy is gestorven. Plotseling treedt hy daar in de geschiedenis voor ons op het Bijbelblad. Niets wordt van zyn oorsprong verhaald. Ook wordt over zyn wegvallen niet gesproken. Daar staat hy ineens voor ons in de Heilige Schrift, en daar blijft hy a. h. w. staan. En zoo is hy eene afschaduwing van Christus in Zyn hoogepriesterschap. God heeft dus ook bepaald de wyze, waarop Melchizedek in de Heilige Schrift optreden of beschreven worden zou, zonder dat van diens vader en moeder en geslacht en geboorte en sterven melding werd gemaakt, opdat hy aldus een voorbeeld van den Zone Gods in Zyn priesterschap zou zyn, waardoor ons aangewezen wordt, dat wy om de Heilige Schrift recht te verstaan en te verklaren niet alleen goede acht moeten geven op de feiten, die daarin verhaald worden, maar evenzeer op de wijze waarop zy geopenbaard worden, om er ook op te letten, wat niet medegedeeld wordt. Niet enkel door hetgeen in de Heilige Schrift beschreven staat, maar ook door het hoe der beschrijving geeft God leering. Hy heeft bepaald wat in de Heilige Schrift opgenomen zou worden, vgl. ook Hom. 15 : 4, maar ook, hoe het daar voorkomen zou en beschreven staan. En daarom straalt er ook openbaring uit die manier van voorstelling, zoodat wy by de Schriftverklaring ook met haar te rekenen hebben.

19. Beginselen, die in II Petr. 1 : 20—21 liggen.

a. Ook dient nog gewezen te worden op een woord van den apostel Petrus, dat ons licht geeft in betrekking tot het rechte beschouwen en verstaan van de Heilige Schrift. Hy schrijft in II Petr. 1 : 20—21: .....

d. i. dit eerst wetende, dat geen profetie der Schrift is van eigene uitlegging; want de profetie is voortijds niet voortgebracht door den wil eens menschen, maar de heilige

menschen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken. Deze woorden

Schriftbeglnseten 7

98

BEGINSELEN, DIE IN II PETR. 1 : 20—21 LIGGEN

worden verschillend opgevat, en speciaal die van vs 20; vgl. mijn Commentaar op deze verzen. Wij verstaan ze in den zin van G. Wohlenberg, die schrijft: „Der Apostel will sagen, dasz diejenigen, welche die aus der Vergangenheit stammende, in der Schrift enthaltene Weissagung besitzen, sie nicht von sich selbst aus, auf Grund eigener, das will sagen, der eigenen Verstandesspekulation entnommene Deutung auslegen und deuten dürfen“, Der erste u. zweite Petrusbrief u. d. Judasbrief, 1915, S. 208.

b. De apostel heeft tevoren opgewekt om goede acht te geven op het profetische woord, vs 19. Nu noemt hij echter eene zaak, die vooraf wel bedacht moet worden: ..... dit eerst wetende. Wat hij dus laat volgen, is geen zaak van ondergeschikte, bijkomstige beteekenis, maar voor het verstaan van de profetie als eene *conditio sine qua non*, een onvoorwaardelijk geldende eisch. En dat is het bedenken, dat de profetie „niet is van eigene uitlegging“, d. w. z. dat 's menschen eigen verstand van zichzelf niet in staat is tot hare rechte uitlegging, maar dat dezelfde Geest, Die haar gaf, ook eerst de geschiktheid verleenen moet om haar recht te verstaan en uit te leggen. De werking des Heiligen Geestes is dus onmisbaar voor het rechte verstaan en verklaren van de Goddelijke profetie der Heilige Schrift. Er moet innerlijke verwantschap met de Heilige Schrift en hare profetie bij den uitlegger zijn, doordat dezelfde Geest, Die den inhoud, de profetie der Heilige Schrift, inspireerde, ook den exegeet innerlijk beheerscht en leidt in wezen, denken, gevoelen, begeeren, voorstellen. Deze moet zijne aandacht vestigen en richten, zijne herinnering sterken en opwekken, zijn denken en doordenken of redeneeren leiden, zijn verstand openen en hem inzicht geven.

Daarmede is vanzelf ook gegeven, dat by de verklaring van de profetie der Heilige Schrift gerekend moet worden met de vertolking of uitlegging, welke God Zelf door Zijnen Geest in de Heilige Schrift van die profetie geeft door Zijn organen of dienstknechten, en door de daarin medegedeelde openbaring.

c. Dit is noodig vanwege het karakter en den oorsprong der profetie. Dat karakter wordt bepaald door dien oorsprong, vs 21. Die profetie kwam van God. Wel werd zy gesproken door menschen. Maar deze menschen werden gedreven door Gods Geest, Die hen spreken deed, en die profetie aldus deed beschrijven. Want het gaat hier niet maar over wat gesproken werd, doch zeer bepaald over wat geschreven werd. Dit kan niet beteekenen: alle schriftelijke profetie, doch alleen van de door Gods Geest gegevene profetie gelden. En van deze was het waar met betrekking tot de gesproken profetie evenzeer, als aangaande de geschrevene. Nu is het den apostel hier niet te doen om de schriftelijke profetie door Gods Geest, te onderscheiden van Zyne mondeling gegevene.

BEGINSELEN, DIE IN II PETR. 1 : 20—21 LIGGEN

99

Maar Zijne profetie hebben wij alleen maar in de Heilige Schrift. En daarom is hier bedoeld: alle profetie der Schrift. Doch door dezen oorsprong en dit karakter der Schriftprofetie is bij haren verklaarder vereischt eene innerlijke ontvankelijkheid voor, en samenstemming met haar, eene innerlijke bekwaammaking om haar in zich op te nemen en in haren rechten zin te verstaan en uiteen te zetten, welke innerlijke gesteldheid gewerkt wordt door den Heiligen Geest, Die ook Zelf de Heilige Schrift gaf. Het .... zij spraken, sluit dus het .... zy schreven, in. Anders zou de uitspraak in vs 21, in verband met de vermaning in vs 20, weinig of niets zeggen. Want de geadresseerden van dezen brief waren niet meer in staat de profeten te hooren, daar die al vóór eeuwen gestorven waren.

d. Ook is dit van kracht niet slechts van een enkele profetie, doch van al wat de Heilige Schrift des Ouden Testaments aan profetie bevat: .... elke of alle profetie der Schrift, ypzpr.c kan hier, zooals reeds gezegd werd, geene algemeene beteekenis hebben van schriftelijk, alsof ook alle heidensche voorspelling, die te schrift gesteld werd, er mee bedoeld zou kunnen zyn, en er onder kan vallen. Maar SKRIF moet hier wel de Heilige Schrift noemen, n.1. die van het Oude Testament. En met profetie wordt hier ongetwijfeld niet alleen gezien op voorzegging aangaande de toekomst, maar op alles, wat God in de Heilige Schrift openbaart, hetzij over het verleden, hetzij over het heden, hetzij over de toekomst. Die Schrift in haar geheel, en in haar verschillende deelen en woorden, is ten

laatste niet van menschen afkomstig, maar van God in zeer eigenlijken zin, hoewel ook door menschendienst onder woorden gebracht en te boek gesteld. En als zoodanig moet zy aanvaard, verstaan, en verklaard, worden. Maar daartoe moet de Heilige Geest innerlijk in staat stellen en vormen en metterdaad brengen.

e. In hetgeen de apostel hier zegt, ligt ook opgesloten, dat de profetie niet slechts hen gold, tot wie zy werd gesproken, en die eeuwen tevoren haar mochten hooren en het eerst ontvangen, doch dat zy zich niet minder richt, nu in geschreven vorm, tot hen, die eeuwen later en tot aan het eind der wereldgeschiedenis van haar kennis zullen krygen en haar mogen lezen; vgl. ook I Petr. 1 : 10—12.

f. Tevens ligt er in, dat wy niet enkel zoeken moeten te kennen, wat de auctores secundarii, de profeten zelven, welbewust met hun woorden zeggen wilden en van hunne profetieën begrepen, doch dat wy trachten moeten te doorzien, welke de bedoeling des Heiligen Geestes met die profetieën is. Deze toch kan meer omvatten en verder strekken, dan die van de profeten.

*

VIERDE HOOFDSTUK.

20. Algemeene beginselen.

a. Wanneer wij de beginselen der Heilige Schrift en van Gods openbaringsorganen bij de verklaring der Heilige Schrift nagaan, kunnen wij daaronder opmerken zulke, die niet alleen moeten gelden bij hare verklaring, maar evenzeer bij andere, gewoon-menschelijke geschriften. Bij de uitlegging van alle woorden en geschriften, van wie die geschriften ook zijn mogen, en door wie die woorden mochten gesproken zijn, komt het in de eerste plaats aan op nauwkeurigheid. Maar deze wordt toch zeer bijzonder en in zeer groote mate vereischt bij de verklaring van de Heilige Schrift, omdat zij is het eigen Woord van God, zij het al door menschendienst, en omdat zij aller menschen hoogste belangen raakt, niet alleen maar tijdelijke, doch vooral ook de eeuwige, daar zij den mensch wijs kan maken ter zaligheid, II Tim. 3 : 15, van den Christus Gods getuigt, Joh. 5 : 39, Die de weg, de waarheid, en het leven is, door Wien alleen maar wij tot den Vader komen kunnen, Joh. 14 : 6, Wien te kennen, met den eenigen waarachtigen God, het eeuwige

leven is, Joh. 17 : 3, Die de eenige is onder den hemel en op de aarde, door God gegeven, door Wien wij kunnen zalig worden, Hand. 4 : 12.

Tot deze zeer aandachtige en nauwkeurige lezing en verklaring der Heilige Schrift roept de Heere Christus ons op, b.v. wanneer Hij tot de Sadduceën zegt: hebt gij niet gelezen hetgeen van God tot ulieden gesproken is? Matth. 22 : 31, en dan uit Gods zeggen tot Mozes: Ik ben de God Abrahams en de God Izaaks en de God Jacobs, Ex. 3 : 6, aanwijst, dat ook de opstanding der dooden reeds door dat zeggen Gods was geopenbaard: God is niet een God der dooden, maar der levenden, Matth. 22 : 32. Ook doet Hij dat, wanneer Hij tot deze zelfde menschen zegt: Gij dwaalt, niet wetende de Schriften, noch de kracht Gods, Matth. 22 : 29, omdat zij de opstanding loochenden vanwege hun aardsche voorstellingen van het leven na den dood en na den opstandingsdag, en omdat zij daarbij niet dachten aan Gods almogende kracht, die toch in de schepping van hemel en aarde openbaar is. Want in de opstanding nemen zij niet ten huwelijk en worden zij niet ten huwelijk gegeven, maar zijn als engelen Gods in den hemel, Matth. 22 : 30. Evenzoo roept de Heere tot die nauwkeurige achtneming op wat

101

de Heilige Schrift zegt, op als Hij de Pharizeën er op wijst, dat David in of door den Heiligen Geest den Messias noemt zijnen Heer, en hun dan vraagt, hoe deze dan diens Zoon kan zijn, Matth. 22 : 41—45. Bovendien ligt die oproep in Zijn zeggen, dat niet één jota noch één tittel van de Wet voorbijgaan zal, totdat het alles zal zijn geschied, ook tot het einde der wereld, Matth. 5 : 18. Voorts ligt de noodzakelijkheid van zoodanige nauwlettendheid aangewezen in de wijze, waarop de Oudtestamentische profetie in en door Christus vervuld is, b.v. bij Zijn optreden in den tempel, Joh. 2 : 14 v.v., vgl. Mal. 3 : 1 w., bij Judas' verraad, Joh. 13 : 18, 26, vgl. Ps. 41 : 10, bij het verdeelen Zijner kleederen en verloten van Zijnen mantel, Joh. 19 : 23—24, vgl. Ps. 22 : 19, het doorsteken Zijner zijde, en het niet breken van Zijne beenen, vgl. Zach. 12 : 10; Ps. 34 : 21.

b. Vele fouten toch, ook bij de verklaring van de Heilige Schrift, komen daaruit voort, of hangen daarmede samen, dat niet met de uiterste of althans genoegzame zorgvuldigheid gelet wordt op hetgeen de Heilige Schrift op eene gegeven plaats zegt, en op de manier, waarop zij het daar zegt. Daarom hadden de Joden zulk eene verkeerde

Messiasvoorstelling en onjuiste Messiasverwachting. Daarom ook dwaalden zij zoo in hunne meening omtrent hun kindschap Gods, daar zij vleeschelijk van Abraham afstamden, Matth. 3 : 9, en aangaande de wijze, waarop zij rechtvaardig voor God konden zijn, n.1. door stipte wetsbetrachting in letterlijken zin, Matth. 5 : 20; 23 : 4, 16—28. De Heere bestrafte dan ook de Emmaüsgangers met Zijn: O onverstandigen en tragen van hart om te gelooven al hetgeen de profeten gesproken hebben, Luc. 24 : 25. Dit zag natuurlijk niet op een welbewust verwerpen van hetgeen men wist, dat de Heilige Schrift zeide, maar op een niet gelooven, omdat men er geen erg in had, wat zij zegt, doordat men niet met de noodige aandacht las, wat zij bevat.

Deze vereischte nauwkeurigheid sluit nu in, dat men nauwlettend acht geeft op wat er staat, en hoe dit er staat. Wanneer de Heere den man in de gelijkenis tot zijn slaaf, die het ontvangen pond in een zweetdoek begraven had, laat zeggen: Gij wist dat ik een straf mensch ben, nemende weg dat ik niet gelegd heb, en maaiende dat ik niet gezaaid heb, Luc. 19 : 22b, dan moeten wij niet voorbij zien, dat dit geene erkentenis van dien heer is, dat hij metterdaad is, gelijk zijn slaaf hem geteekend heeft, doch eene redeneering bloot uit diens zeggen. De Heere laat dan ook vooraf dien man zeggen: Uit uwen mond zal ik u oordeelen, gij booze en luie dienstknecht, vs 22a. Die man bedoelt en zegt metterdaad: Wanneer gij dan, slaaf, mij inderdaad als zoo hard en inhalig en onrechtvaardig beschouwd hadt, als gij zegt, dan zoudt gij, daarmede overeenkomstig althans gezorgd hebben, dat ik eenige winst

102

ALGEMEENE BEGINSELEN

gemaakt had, n.1. rente verkregen, doordat gij mijn u toevertrouwd pond bij een bank op rente gezet hadt. Zoo wijst deze heer zijn slaaf diens onwaarheid en welbewuste leugen aan. Hij had zoo niet gehandeld, omdat hij bang voor zijn heer was, en hem zulk een slecht mensch vond, en omdat hij vreesde voor een mogelijk verliezen van zijn pond, wanneer hij er mee ging werken, doch alleen omdat hy lui was en om zijn heer niets gaf.

Schrijft ook de apostel: Doch het zij zoo, ik heb u niet bezwaard, maar alzoo ik listig was, heb ik u met bedrog gevangen, II Cor. 12 : 16, dan is dat evenmin een toegeven van den apostel, dat hij metterdaad listig was, en listig bij de Corinthiërs gehandeld had.

Integendeel werpt hij in het volgende vers die beschuldiging verre van zich, als hij vs 17 met verontwaardiging vraagt: Heb ik door iemand dergenen die ik tot u gezonden heb, van u mijn voordeel gezocht? Men had n.1. te Corinthe van den apostel gezegd, dat hij, nu ja, wel zelf geen geld van hen gevraagd en aangenomen had, maar sluw door middel van anderen toch wel gezorgd had het hunne te bekomen. Daartegen komt nu de apostel in vs 16 op. Daar schrijft hij niet eigen woorden neer, maar neemt hij de tegen hem ingebrachte beschuldiging op, om die vervolgens als geheel ongegrond en onjuist aan te toonen.

Heeft Mozes in Deut. 24 : 1 geboden, bij scheiding, een scheidbrief te geven, dan hebben de Joden dat opgevat als een verlof tot scheiding, Matth. 19 : 7. Maar de Heere wijst aan, dat zij Mozes' woorden geheel verkeerd verstaan. Met het gebod van een scheidbrief is scheiding niet geoorloofd verklaard. Integendeel. Er mag geene scheiding zijn: Die in den beginne (den mensch) gemaakt heeft, heeft ze gemaakt man en vrouw. Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheidde de mensch niet, vss 4 en 6. Mozes heeft vanwege de hardigheid uws harten u toegelaten uwe vrouwen te verlaten; maar van den beginne is het alzoo niet geweest, vs 8. Daarmede zegt de Heere dus: God heeft door Zijne schepping van man en vrouw, en Zijn geven van Eva aan Adam, het huwelijk ingesteld en gesloten. Daarom mag de mensch dat niet breken. Maar nu gij dat toch doet, heeft Mozes, d. w. z. God door Mozes, u geboden, om dan ten minste een scheidbrief te geven. Door dat gebod van den scheidbrief heeft God dus scheiding niet toegestaan, maar nog meer willen bemoeilijken, vgl. Deut. 24 : 4. Dat gebod is dus geen verlof, maar nog een rem te meer tegen uwe verdorvenheid, die toch, ondanks het ongeoorloofde, wil gaan scheiden.

c. Daarom dient er, inzonderheid bij de Heilige Schrift en hare verklaring, alle aandacht aan geschonken en nauwlettend toegezien te worden, welk woord er gebezigd wordt, en in welken vorm dit woord voorkomt, en bij een naamwoord, in welk getal het staat, van welk geslacht het is, welken naamval het heeft, en bij een

werkwoord, wie het subject is, welken tijd het aangeeft, welke zijne wijze is. Voorts komen hier, bepaald ten aanzien van het Grieksche Nieuwe Testament nog bij, volgorde en plaats der woorden, vanwege den meerderen of minderen nadruk, dien een woord

daardoor kan ontvangen. Om te beter besef en inzicht te krijgen betreffende hetgeen er geschreven staat, kan soms ook dienstig zijn de vraag, welk woord en welke vorm er niet staat, en het nagaan van de beteekenis, die aangegeven zou zijn, wanneer een ander woord, of een andere vorm, of eene andere volgorde, ware geschreven. Zoo schrijft de apostel Paulus: cl Aiyu r.xi rek c-irip/xxatv, kg iir't xokkkv, aAA' kg op' ivcg' kxi reü <TTép/xxri <rcu, Gal. 3 : 16, d. i. Hij zegt niet: en uwen zaden, als van velen, maar als van één: en uwen zade. In het Grieksch verschilt dit, evenals in het Hollandsch, maar ééne letter. Het zou heel wat onderscheid maken, wanneer in Rom. 9 : 6 stond: want niet allen die uit Israël zijn, zijn Jacob. Lezen we in Jerem. 3 : 14: Bekeert u, gij afkeerige kinderen, spreekt de Heere, want Ik heb u getrouwd, en Ik zal u aannemen, één uit éene stad en twee uit een geslacht, en zal u brengen te Sion, de woorden „één uit eene stad en twee uit een geslacht”, als eene constateering, of concessief, dan loopt de zin zeer uiteen. Vatten wij die woorden op als eene mededeeling van wat geschiedt, dan zeggen zij, dat er maar één uit een stad, en twee uit een geslacht aangenomen zullen worden. Maar verstaan wij ze, gelijk het behoort, in toegevendend zin, dan wordt de noodiging tot bekeering veel dringender, en de barmhartigheid Gods blinkt dan veel heerlijker uit. Dan toch beteekent het, dat de Heere niet verstooten maar aannemen zal wie zich bekeert, al ware het ook maar één uit eene stad, en hoewel het maar twee uit een geslacht mochten zijn. Bij Sodom en Gomorra hadden er op zijn minst tien rechtvaardigen moeten zijn, zouden die steden met de twee andere niet omgekomen zijn, Gen. 18 : 32. Nu spreekt de Heere bij Jeremia: al weigert ook eene geheele stadsbevolking zich te bekeeren, en is er maar één die zich bekeert, dan zal Ik dien ééne niet verstooten om der wille van al die anderen, doch in tegendeel ook aannemen en te Sion brengen, ondanks de onbekeerlijkheid van die gansche bevolking der stad. En zoo ook met een geslacht. Verhardt zich een geslacht, en zijn er maar twee, die zich uit dat geslacht bekeeren, dan behoeven dezen niet bevreesd te zijn, verworpen te zullen worden om al hun booze verwanten, doch in weerwil van dezer onbekeerlijkheid, ook aangenomen worden. Zoo spreekt de Heere bij Jesaja: Ik heb tot het zaad Jacobs niet gezegd: Zoekt Mij tevergeefs, 45 : 19.

d. Inzonderheid moeten wy er bij de Heilige Schrift ook steeds op letten wie de spreker van een bepaald woord is. In het algemeen is het niet onverschillig, wie iets zegt. De een is nauwkeuriger,

104

ALGEMEENE BEGINSELEN

dieper, bekwamer, dan de ander, legt meer in zijn woord, is zich helderder bewust van hetgeen hij zegt of schrijft, en waarom hij zich op die bepaalde wijze uitdrukt, kan beter zijn woord gestand doen. Daarom hangt de zin van het gesprokene of geschrevene veelal ook voor een aanmerkelijk deel af van het antwoord op de vraag, wie het zegt, of schrijft.

Dat is ten minste bij de Heilige Schrift van groote beteekenis. Want daarin richt Zich niet alleen God tot ons, hetzij rechtstreeks, Gen. 3 : 9 v.v.; Ex. 20, hetzij door middel van menschen, Profeten, Psalmisten, Evangelisten, Apostelen, Jes. 1 : 2; II Sam. 23 : 2; I Thess. 2 : 13, maar daarin komen ook allerlei menschen aan het woord, niet slechts heiligen, doch ook goddeloozen, Gen. 4 : 23; Ex. 5:2; Dan. 3, en zelfs de duivel, Gen. 3 : 1, 4—5; Matth. 4 : 3, 6, 9. Ook wanneer geloovigen spreken, zondigen zij soms, Gen. 12 : 13; Jerem. 20 : 14.

Daarom moeten wij zorgen, niet aan God toe te schrijven, wat een schepsel verkeerd zegt. Staat b.v. in Job 2 : 4: al wat iemand heeft, zal hij geven voor zijn leven, daar dienen wij er wel acht op te geven, dat dit woord, hoewel in de Heilige Schrift voorkomende, toch geen woord van God is, noch een waar woord is, maar een woord van den duivel, dat gansch verkeerd is. Want de Heere Christus heeft liever Zijn leven gegeven, dan dat Gods eere door het verlies der wereld gekrenkt, en Gods uitverkorenen verloren zouden blijven. De geloofsmartelaren hebben hun leven gegeven, opdat zij maar God en Christus niet zouden verloochenen. Een rechte moeder geeft haar leven liever over, dan haar kind. Hoeveel offeren hun leven voor roem, of ook voor ijdel en waan. Dit woord van den duivel gaat dus tegen de waarheid in. Er moet daarom mee gerekend worden, dat het, ofschoon een Schriftwoord, niet een Godswoord, maar een duivelswoord is, dat wel meermalen bevestigd moge worden, maar bij den rechten mensch, en den waren dienaar van God, een leugenwoord is.

Zoo worden we ook in Deut. 13 : 1—5 opgeroepen, om wel na te gaan, wie iets zegt. Ook al geeft de spreker zich uit voor een Godsman, een profeet, en laat God dat toe, tot beproeving van wie dat woord hooren, zoo kan het zyn, dat het toch geen Godswoord is, dat door dien misschien met groote vrijmoedigheid en autoriteit optredenden spreker

gezegd wordt, doch een woord, waarmede deze zoekt te verleiden tot af val van God en Zijn Woord. Vgl. ook I Kon. 13 : 18; 22 : 11, 24. Toen ook Jeremia klaagde: Ach Heere, Heere, zie, die profeten zeggen hun: Gy zult geen zwaard zien en gij zult geen honger hebben, maar Ik zal u een gewissen vrede geven in deze plaats, zeide de Heere tot hem: Die profeten profeteeren valsch in Mijnen naam. Ik heb ze niet gezonden, noch hun bevel gegeven, noch tot hen gesproken: zy pro

105

feteeren ulieden een valsch gezicht, en waarzegging, en nietigheid, en huns harten bedriegerij, Jerem. 14 : 13—14; vgl. ook Jerem. 28. En, zooals reeds aangewezen werd, II Cor. 12 : 16 is geen eigen woord van den Apostel Paulus, waarmede hij zijn karakter en doen teekent, maar eene beschuldiging zijner tegenstanders, die hū opneemt om ze met verontwaardiging van zich te werpen.

Er moet daarom steeds wel gevraagd worden bij hetgeen we in de Heilige Schrift lezen en daaruit verklaren, wie de spreker is, en of hij door Gods Geest, en de waarheid spreekt. Vooral bij een boek als Job moet telkens die vraag gesteld worden. Job sprak daarin zuiverder van God, hoezeer hij ook meermalen verkeerde woorden sprak, dan zijn vrienden, Job 42 : 7, ofschoon dezen ook wel heerlijke dingen van God uitspraken, b.v. Job 4 : 17; 8 : 3; 11 : 7. Hunne beschouwing van God en van Zijn doen was echter zoo veelszins fout, en daarom ook hunne toepassing van wat zij naar waarheid van God getuigden. Zij hadden geen oog voor het diepe zondebederf des menschen, beoordeelden de menschen naar het zichtbare lot, dat hen trof, veroordeelden daarom Job bij diens ontzettend ervaren als een vreesdij k zondaar, die in het verborgene gruwelijke goddeloosheden bedreven moest hebben, en beseften niet de grootheid Gods en de hoogheid Zijner wegen, noch de diepe wijsheid Zijner gedachten en oordeelen, vgl. Jes. 55 : 8—9; Rom. 11 : 33—35. En zoo hadden zy toch, in weerwil van hun schoone uitspraken soms over God, van Hem menschelijke voorstellingen, en maten zy Hem en Zijn doen als met menschelyke maat. Hij was in Zijn wezen en handelen niet waarlijk God voor hen, zooals Hij onbegrijpelijk groot is en werkt, vgl. Job 36 : 26.

God heeft Zyn Woord of de Heilige Schrift gegeven door menschendienst. Veelal spreken ons daarin tegelijk twee auctores toe, de Auctor primarius, God, en een auctor

secundarius, een mensch. Bij de Psalmen en de Brieven hooren we als onwillekeurig eerst den menschelyken auteur. Maar we moeten ook dan den Goddelijken Auctor niet voorbijzien. Om Hem en Zijn spreken en Zyne gedachten gaat het ook dan ten principale, want ook in die Psalmen en Brieven is de Heilige Schrift Zyn Woord. Bij de Heilige Schrift kunnen we soms onderscheiden tusschen de gedachten en bedoelingen der menschen, en die van God, vgl. Joh. 11 : 49—52; Gen. 45 : 7—8; 5 0: 20; Hand. 2 : 23; 3 : 18; 4 : 28; 13 : 27—29. Maar hetzij wy dit kunnen, of niet kunnen, steeds moeten we bij alles bedenken, dat God de eigenlijke Spreker of Schrijver is, en dat we dus in alles wat de Heilige Schrift bevat, niet moeten blijven rusten by het overwegen en bedoelen der menschelyke auteurs, doch moeten zoeken te grijpen Gods gedachten en bedoelingen. De Heilige Schrift is in alles ten slotte Zyn Woord.

e. Ook moet steeds gevraagd worden, tot wie gesproken, en aan

106

ALGEMEENE BEGINSELEN

wie geschreven wordt. By de Heilige Schrift zijn dat niet alleen degenen, die het eerst die woorden vernamen, of die geschriften ontvingen, maar evenzeer allen, tot wier kennis de Heilige Schrift of haar woorden maar ooit mogen komen, tot aan het eind der eeuwen. Evenwel richtte God Zich toch eerst tot die bepaalde menschen van toen en daar. En natuurlijk niet by toeval, omdat het zoo trof, en zonder Zyn bizonder werk en bepaalde bedoeling. Integendeel heeft Hij het alles aldus bestuurd, dat Zyn dienstknechten, die Hij telkens als Zyn openbaringsorganen gebruiken wilde, toen en daar leefden, zoo of anders gevormd en gesteld waren, op die plaats verkeerden of daarheen trokken, die menschen ontmoetten en in zulke omstandigheden. Ook die volken en menschen en omstandigheden destijds waren er niet zonder Hem of Zijn regeering. Alles had Hy aldus geleid, sprekers van Zyn Woord, en ontvangers daarvan destijds, om dat Woord juist in dien vorm te geven, wel als een Woord voor de geheele menschheid tot het laatst der ty'den, maar dan toch als Zyn Woord aan haar in dien bepaalden vorm. En dus moet nagegaan worden, wie de menschen waren, naar wie Hy den vorm van Zyn Woord destijds telkens bepaalde, en welke hunne omstandigheden en gesteldheden waren, die Hij ter bepaling van dien vorm liet medewerken. Want ook door het kennen daarvan

moeten wy trachten den vollen en juisten zin van Zyn Woord tot hen destijds, en nu ook tot ons, te leeren kennen. Het boek van Jeremia is niet zooals dat van Jesaja. Ezechiël is anders dan Samuël. Ruth en de boeken van Samuël verschillen. De brief aan de Romeinen is niet in alles gelyk aan die naar Corinthe of Galatië. Dat komt, omdat Jeremia een ander was dan Jesaja, en Ezechiël een ander dan Daniël. Maar dat komt ook, omdat de menschen en toestanden in Jeremia's tijd verschilden van die tydens Jesaja's werkzaamheid, en de gemeenten te Corinthe en in Galatië onderscheiden waren van die te Rome, en de apostel Paulus in eene andere verhouding tot de gemeente te Rome stond, dan tot de andere genoemde gemeenten. Evenwel was dat maar niet alles aldus, zoodat God het a. h. w. moest nemen, zooals het nu eenmaal in dezen was, doch had Hy Zelf het alles bestuurd, opdat het in dezen aldus wezen zou, ten einde Hij Zyn Woord in dien bepaalden vorm geven kon en moest en zou. Daarom worden wy geroepen om zooveel wij kunnen te onderzoeken, wie de menschen waren, tot wie God Zyn Woord in dat Bijbelboek of in dien Brief eerst sprak, welke hunne gesteldheden destijds waren, hunne gedachten, levenswijze, moeiten, gevaren enz., hunne omstandigheden, opdat wy daardoor mogen leeren inzien, waarom God Zijn Woord tot hen in dien vorm inkleedde, ten einde wij op die wijze te meer mogen leeren inzien de volheid en den juisten zin van Zijn Woord in dat geschrift. Aldus moeten we ook te beter

107

beveiligd worden tegen eigen willekeur van Schriftverklaring, en tegen phantasietekening, waardoor we eigen gedachten en voorstellingen als Gods Woord zouden uitgeven, zonder dat zij dat metterdaad waren.

f. Daarmede is reeds gezegd, dat we steeds dienen uit te zoeken, voorzoo ver wy daartoe in staat zyn, in welke positie en conditie de auctores secundarii en de aangesprokenen of geadresseerden verkeerden, toen zij hun woord, dat Gods Woord door hen was, tot die bepaalde menschen spraken, of aan hen schreven, en welke gebeurtenissen aan die sprekers en schrijvers aanleiding of noodzaak gaven, tot hen te spreken of aan hen te schrijven, en wel op die wijze, en in dien vorm, welke verhoudingen er tusschen hen bestonden, welke algemeene en welke bijzondere aangelegenheden er waren, die by dat spreken en schrijven van invloed waren. Want dat alles heeft menschelyker-, middellij kerwys mede gediend, om zoowel den inhoud, als den vorm, van

dat woord of geschrift te bepalen. Niet buiten God om. Maar juist in Zijne hand. Doch dan toch als instrument door Hem verkoren en gebruikt. En voor de kennis daarvan kunnen wy dan wellicht klaarder antwoord geven op de vraag, waarom dit of dat gezegd of geschreven werd, en dat in den vorm en op die wyze, waarom niet nog meer, en wat de eigenlijke en volle zin van het gesproken of geschreven woord daar ter plaatse is.

Zoo roept de apostel Paulus de Romeinen op om te bedenken, in welken toestand Abraham de rechtvaardigverklaring Gods op zijn geloof ontvangen had, toen hy reeds besneden was, öf voordat God de besnijdenis ingesteld had, Rom. 4 : 9—11; vgl. 15 : 6. Uit die omstandigheid toch kon geweten worden, welke beteekenis de besnijdenis niet had, en waartoe zy wel kon dienen. Abraham was toen nog niet besneden. Eerst jaren later gaf God het bevel der besnijdenis, Gen. 17. Maar dan kon de besnijdenis ook niet een voorwaarde wezen om uit het geloof gerechtvaardigd, en dus deelgenoot van het heil Gods of de zaligheid te worden, zooals de Judaïsten beweerden, Hand. 15 : 1. Met het acht geven op, en rekenen met, de omstandigheid, onder welke Abraham door God uit zijn geloof gerechtvaardigd was, nl. dat Abraham toen nog niet besneden was, kon men de dwaling van de Judaïsten onderkennen. Evenals met het letten op den tijd, wanneer God Zijne wetten aan Israël gegeven had, nl. 430 jaren nadat Hy Zijne heilsbelofte aan Abraham gegeven had, Gal. 3 : 17, ingezien kan worden, dat die wetten dan niet verordend konden zijn, om door de onderhouding daarvan die heilsbelofte deelachtig te kunnen worden, zooals wederom de Judaïsten beweerden, Hand. 15 : 1, 24. De onderhouding dier wetten was geen on verander lijke eisch, geen te allen tyde geldende voorwaarde. Had zij moeten geschieden

108

ALGEMEENE BEGINSELEN

onder de Oude bedeeing, niet als werk dat verdienste en waardigheid deed verkrijgen, maar als het gaan in den weg, dien God aangewezen had voor de genieting van Zijn genadig heil, nu was de Nieuwe bedeeing gekomen, nu was de plicht tot die onderhouding ter zijde gesteld, zooals die plicht ook niet bestaan had vóór de Wetsverordening op den Sinaï, in den tijd b.v. van Abrahams ontvangen der heilsbelofte, Gen. 12, 17, 22, èn Mozes' optreden.

Tot het vragen naar de omstandigheden roept de Heere ook op, als Hij tot Israël zegt: Wie is er van Mijne schuldeischers aan wien Ik u verkocht heb? Zie, om uwe ongerechtigheden zijt gij verkocht, en om uwe overtredingen is uwe moeder weggezonden. Waarom kwam Ik en daar was niemand, (waarom) riep Ik en niemand antwoordde? Jes. 50 : 1—2. En zoo doet onze Heiland, als Hij de Pharizeën er aan herinnert, dat Mozes vanwege de hardigheid hunner harten hun toegelaten had, hunne vrouw van zich te laten, maar zegt dat het van den beginne niet alzoo geweest was, Matth. 19 : 8. Deze oproep ligt ook in de woorden, wanneer de Heere bij Micha vraagt: O Mijn volk! wat heb Ik u gedaan en waarmede heb Ik u vermoeid? Betuig tegen mij. Immers heb Ik u uit Egypteland opgevoerd en u uit het diensthuis verlost; en Ik heb voor uw aangezicht henen gezonden Mozes, Aaron en Mirjam. Mijn volk, gedenk toch wat Balak de koning van Moab beraadslaagde, en wat Bileam, de zoon van Beor, hem antwoordde; (en wat geschied is) van Sittim aan tot Gilgal toe, opdat gij de gerechtigheden des Heeren kent, Micha 6 : 3—5; vgl. ook Jerem. 2 : 4—7. Zoo zeide Samuël tot Saul: Is het niet (alzo), toen gij klein waart in uw oogen, dat gij het hoofd der stammen Israëls geworden zijt, en dat u de Heere tot koning over Israël gezalfd heeft? I Sam. 15 : 17. Want deze oproep om zich te herinneren, wat bij die en die gelegenheden en toestanden geschied is, om blijkbaar daaruit te verklaren, waarom het later zoo gansch anders werd, en hoe het weer beter kon worden, sluit vanzelf in zich de aanwijzing, om bij hetgeen de Heilige Schrift verhaalt of bevat, rekening te houden met de verschillende omstandigheden, onder welke iets geschiedde, en zoo of anders was, of werd.

g. Eveneens moeten we letten op de wijze, waarop gesproken, of geschreven werd. Is dat verhalend, of vragend? Bewerend, of toegevend? Voorwaardelijk, of stellend? Op Matth. 25 : 26 werd reeds gewezen. Toen Micha uit het gevangenhuis gehaald werd en tot Achab zeide: Trek op, en gij zult voorspoedig zijn, want de Heere zal het in de hand des konings geven, I Kon. 22 : 15, heeft Achab wel aan zijne manier van spreken kunnen merken, dat hij dat niet meende, waarom deze ook een eed van hem vorderde, zeggende: Tot hoeveel reizen zal ik u bezweren, opdat

ALGEMEENE BEGINSELEN

gij tot mij niet spreekt dan alleen de waarheid in den naam des Heeren? vs. 16. Bileam wilde met de boden van Balak mee gaan om Israëel te vloeken. Doch toen de Heere hem dat verboden had, Num. 22 : 12, kon hij wel weten, dat het zeggen des Heeren, toen hy daarna een tweeden keer den Heere vroeg, of hij mocht meetrekken: Dewijl die mannen gekomen zijn om u te roepen, sta op, ga met hen, vs. 20, geen verlof des Heeren was om maar te gaan, doch de beteekenis had van: Ga dan uw gang, en doe uw eigen zin, maar het is niet naar Mijn wil; vgl. ook vss. 22, 32—33. Toen ook Eliza eindelijk tot de profetenzonen te Jericho, op hun aanhoudend verzoek om toch te mogen uitgaan op zoek naar Elia, zeide: Zendt, II Kon. 2 : 17, was dat evenmin een bevel, als eene toestemming, maar een: Weet het dan maar zei ven, en doet wat gij wilt; vgl. vs 18. God liet wel satan gaan, maar gaf hem geene opdracht, Job 1 : 12; 2 : 6. Zeide de Heere: Breekt dezen Tempel, en in drie dagen zal Ik hem oprichten, Joh. 2 : 19, dan beval Hij uiteraard daarmede niet, noch de verdere ontheiliging van den tempel, noch Zijne vermoording, maar gaf Hij op deze wyze aan de tempelontheiligers te kennen: Al zet gij uw tempelverwoestend werk voort, en dat zult gij doen, totdat die geheel vernietigd is, doordat gij Mij doodt, zoo weet, dat Ik hem weer zal doen herrijzen in drie dagen met Mijne opstanding uit den dood.

h. Verder moeten we scherp letten op den gedachtengang of den loop der redeneering, om te verstaan, wat betoogd wordt, en waarom het in het betoog eigenlijk te doen is, om daarmede in verband te doorzien, of de eene of andere opvatting wel waarschijnlijk kan zijn, dan of zij als onwaarschijnlijk en verwerpelijk moet gelden. Vooral b.v. bij de brieven van den apostel Paulus is dit meermalen eene zaak van beteekenis.

Hierbij sluit zich aan, dat we ook steeds moeten vragen, wat het doel is, dat bij het spreken of schrijven beoogd wordt, en met het oog waarop de auteur zijn betoog voert, of zich zoo of anders uitdrukt.

Deze beide gelden ten aanzien van gewone menselijke geschriften. Maar zij houden hunne kracht ook met betrekking tot de Heilige Schrift. En bij deze kunnen we, hoewel niet altijd feitelijk, of zelfs menigmaal niet, onderscheiden tusschen tweeërlei doel, zoo niet ook gang van redeneeren, n.1. van den menschen auteur en van den Goddelijken Auteur, en hebben wij, voor zoover mogelijk, daarnaar te vragen; vgl. Gen. 50 : 20; Hand. 13 : 27. Wel wordt in deze twee Schriftplaatsen van handelingen gesproken. Maar bij hetgeen de Heilige Schrift verhaalt van menscheijk <ioen, zien we ons aldus geroepen onderscheid te maken by eene zelfde gebeurtenis tusschen het doen en bedoelen Gods,

en dat van mensen. En dient dat te geschieden bij wat voorvalt, ook moet het niet nagelaten worden bij wat geschreven staat, waar het toepassing kan vinden, b.v. in Messiaansche Psalmen.

i. Vatten we het voorafgaande van dit hoofdstuk kort samen, dan kunnen we zeggen, dat we ook bij de verklaring der Heilige Schrift ons door deze beginselen moeten laten beheerschen, dat we steeds overwegen:

door wie iets gezegd of geschreven werd; aan wie het was geadresseerd; wanneer het werd gesproken of geschreven; op welke wijze het staat uitgedrukt;

uit welke aanleiding het werd gezegd of te boek gesteld;

met welk doel dit geschiedde;

onder welke omstandigheden het plaats vond;

in welke ontwikkeling van gedachten zich de redeneering beweegt.

Een oud distichon drukt dit alles op deze manier uit:

Quis scopus impellens sedes tempusque locusque Et modus, haec septem Scripturae attendito lector

wat zeggen wil, dat de lezer van een geschrift, en dus ook van de Heilige Schrift, letten moet op deze zeven: Wie, doel, aanleiding, verband, tijd, plaats, en wijze.

21. De verklaring der Heilige Schrift moet objectief zijn.

a. Hiermede wordt bedoeld, dat de verklaring der Heilige Schrift den zin van het daarin door God geopenbaarde zuiver en vol moet ontwikkelen, d.w.z. het daarin geschrevene, medegedeelde, geopenbaarde, naar de bedoeling Gods moet uitleggen, zoodat de gedachte Gods, er in uitgedrukt, aan het licht gebracht en voorgesteld wordt, gelijk die Godsgedachte in zichzelf is, onverwongen, onverkort, volledig, juist.

Dat ligt in de lijn van Gods woord bij den profeet Jeremia: Ik heb gehoord wat de profeten zeggen, die in Mijnen naam leugen profeteeren, zeggende: Ik heb gedroomd, ik heb gedroomd. Hoe lang? Is er dan (een droom) in het hart der profeten die de leugen profeteeren? Ja, het zijn profeten van huns harten bedriegerij... De profeet bij welken een droom is, die vertelle den droom; en bij welken Mijn woord is, die spreke Mijn woord waarachtiglijk: wat heeft het stroo met het koren te doen? spreekt de Heere... Zie, Ik wil aan degenen die valsche droomen profeteeren, spreekt de Heere, en vertellen die, en

verleiden Mijn volk met hunne leugenen en met hunne lichtvaardigheid: daar Ik ze niet gezonden en hun niets bevolen heb, en zij dezen volke gansch geen nut doen, spreekt de Heere, Jerem. 23 : 25—26, 32. Ook komt het tot uitdrukking, wanneer de Heere tot Ezechiël zegt: Gij nu, o menschen

kind! Ik heb u tot een wachter gesteld over het huis Israëls, zoo zult gij het woord uit My'nen mond hooren en hen van Mijnentwege waarschuwen. Als ik tot den goddelooze zeg: O goddelooze, gij zult den dood sterven! en gij spreekt niet om den goddelooze van zijnen weg af te manen: die goddelooze zal in zyne ongerechtigheid sterven, maar zyn bloed zal Ik van uwe hand eischen. Maar als gij den goddelooze van zijnen weg afmaant, dat hij zich van dien bekeere, en hij zich van zijnen weg niet bekeert, zoo zal hij in zijne ongerechtigheid sterven, maar gij hebt uwe ziel bevrijd. Ezech. 33 : 7—9; vgl. 3 : 17—21. By Ezechiël lezen we, dat de Heere eene hand tot den profeet uitstak, waarin eene rol was. Daarna zeide Hy tot mij: Menschenkind, eet wat gij vinden zult: eet deze rol, en ga, spreek tot het huis Israëls... En Hy zeide tot my: Menschenkind, ga henen, kom tot het huis Israëls, en spreek tot hen met Mijne woorden, Ezech.2 : 9—3 : 4. Ook hooren we bij dezen profeet, dat hy moest optreden tegen de profeten, die ijdelheid en leugenachtige voorzegging zagen en zeiden: De Heere heeft gesproken, hoewel Hij hen niet gezonden had. Hun wordt het oordeel aangekondigd: Omdat gijlieden het hart des rechtvaardigen (door) valsheid hebt bedroefd gemaakt, daar Ik hem geene smart aangedaan heb; en omdat gy de handen des goddeloozen gesterkt hebt, opdat hij zich van zijn boozen weg niet afkeeren zoude, dat Ik hem in het leven behield; daarom zult gy niet meer ijdelheid zien, noch waarzegging gebruiken, maar Ik zal Mijn volk uit uwe hand redden, en gy zult weten dat Ik de Heere ben, Ezech. 13 : 22—23.

b. Negatief wordt daarmede gezegd, dat de Schriftverklaarder geen eigen gedachten en voorstellingen, noch eigen subject en denken, in het uit te leggen deel der Heilige Schrift mag indragen, noch den zin der Schrift en van hare openbaring daardoor mag laten bepalen. Hy mag noch bewust, noch onbewust, eigen meeningen, opvattingen, begeerten, aandoeningen zijne Schriftuitlegging laten overheerschen, om die in wat hij van de Heilige Schrift uitlegt, in te leggen, en daarna als ook een deel van Godsopenbaring voor te stellen. Evenmin mag hy een deel van den inhoud van hetgeen hij uiteenzetten gaat, bij zyne exegetische laten rusten of schuilen, omdat het niet overeenstemt met zijn

eigene opinies, inzichten, of wenschen. Hij mag den zin der Heilige Schrift, of van dat deel dier Schrift, dat hij ontvouwen wil, niet verdraaien, noch op eenigerlei wyze verwringen, in verband met, of vanwege persoonlijke denkbeelden, omstandigheden, verhoudingen. De Heere sprak Zijn woord even vol en duidelijk, zy het ook in zinnebeeld, hoewel velen van Zijn aanhangers daar ook van zeiden: Deze rede is hard, wie kan ze hooren? en Hem verlieten, Joh. 6 : 60 en 66, en Hij ook van tevoren dat wel wist. En Jesaja en de andere pro

112 DE VERKLARING DER HEILIGE SCHRIFT MOET OBJECTIEF ZIJN

feten mochten niet toegeven, en deden dat niet, aan hen, die zeiden: Schouwt ons niet wat recht is, spreekt tot ons zachte dingen, schouwt ons bedriegerijen, Jes. 30 : 10.

c. De uitlegger der Heilige Schrift moet alzoo den zin van het Godswoord of Schriftdeel, dat hij verklaren wil, uiteenzetten naar de gedachte of bedoeling Gods, en dien er naar Gods bedoeling in gelegen zin alleen en geheel, naar vollen inhoud en omvang, dien zin naar innerlijk bestand of organischen opbouw, naar juisten samenhang met wat voorafgaat en met hetgeen volgt, dien zin formeel en materieel volkomen, uitsluitend, nauwkeurig.

d. Dit wil niet zeggen, dat de subjectieve gesteldheid van den Schriftverklaarder onverschillig is voor het verstaan van den zin van het object der exegese. Integendeel. Evenals subjectief oog en oor, of gevoel en aanleg, noodig zijn en aanwezig moeten zijn en goed moeten functionneeren om het objectieve licht, of eenig geluid, of het een of ander voorwerp, waar te nemen, of eenige kunst of wetenschap aan te leeren en te beoefenen, zoo is ook voor de verklaring der Heilige Schrift het subjectieve voorwaarde voor het rechte verstaan van Gods Woord, de goede subjectieve gesteldheid; vgl. Joh. 5 : 44; Luc. 24 : 25. Maar zooals by de genoemde voorbeelden die subjectieve gegevens of factoren slechts onmisbare vereischten zyn voor het juiste contact met, en zuivere waarnemen van het objectieve, doch dat objectieve zelf daardoor toch niet vermeerderd, noch veranderd wordt, zoo voegt ook het subjectief vereischte by de verklaring der Heilige Schrift niets toe aan den inhoud van de Heilige Schrift, en mag dat niet doen. Het stelt alleen maar in staat, om de volheid en de diepte van het in de Heilige Schrift geopenbaarde helderder, of minder klaar, onderscheidenlijker, of minder duidelijk, in te zien en daarna te vertolken.

Daarom kan men spreken van de objectiviteit van de exegese der Heilige Schrift, en moet men den eisch van die objectiviteit stellen en aan dezen eisch gehoorzamen, omdat het subject niets van het zyne bij brengen mag bij het object der exegese, waardoor dit vermeerderd, of verminderd, of veranderd zou worden, althans in zijne voorstelling of uiteenzetting, anders dan het wezenlijk is.

De subjectiviteit van den Schriftverklaarder mag en zal zich doen kennen in de wijze van uitleggen. De een ziet scherper en meer en verder, dan de ander. Maar het object van de uitlegging, de Heilige Schrift, moet toch ontsloten worden naar eigen inhoud, zonder dat het subject van de exegese iets van het zijne aan dat object wil toevoegen, of ontnemen, of daarin wijzigen. De Heilige Schrift, het Woord Gods, dat alleen, moet verklaard worden, en wel uitsluitend naar eigen bedoeling.

e. Deze eisch der objectiviteit van exegese geldt wel van de uitlegging van elk geschrift of woord, van wien ook. Maar omdat

DE VERKLARING DER HEILIGE SCHRIFT MOET OBJECTIEF ZIJN 113

Gods Woord zooveel hooger staat dan zelfs het uitnemendste gewoon menselijke geschrift, en de beteekenis van de Heilige Schrift al het andere ver overtreft, en zoowel 's menschen eeuwigen toestand raakt, als zijn bestaan en doen in dit tijdelijk leven, moet deze eisch bij de verklaring der Heilige Schrift te nadrukkelijker gesteld en opgevolgd worden. Hare volstrekt eenige en onschatbare waarde maakt dat noodzakelijk.

Toch is deze eisch der volle objectiviteit, hoe vanzelf sprekend ook, niet altijd gemakkelijk te volbrengen. In de toepassing blijkt meermalen zijne moeilijkheid. De verschillende Commentaren op de Heilige Schrift en haar boeken kunnen het bewijzen. Ook onwillekeurig en tegen zijn wensch kan de subjectieve gesteldheid van den Schriftverklaarder op hem bij zijne Schriftuitlegging grooteren en anderen invloed oefenen, dan behoort. Maar daarom moet deze eisch steeds helder voor oogen gehouden worden, om daardoor altoos te waakzamer te zijn tegen verkeerden invloed van eigen persoonlijkheid, gesteldheid, meeningen, omstandigheden, op de Schriftverklaring.

22. Zij moet haar daarom uitleggen zooals zij zich in haar geheel en naar haar afzonderlijke deelen geeft.

a. Deze regel ligt in den eersten opgesloten en vloeit er als direct uit voort. Wie het met de Heilige Schrift en met wat zij zegt, niet eens is, mag haar door zijne verklaring toch niet verwringen, om haar te willen doen zeggen, wat hij moge meenen, dat zij behoort te zeggen, hoewel zij dat toch metterdaad niet doet. Er mag geene accomodatie van den zin der Heilige Schrift beproefd worden naar eenigen persoon, kring, tijdgeest.

Gods denken gaat hemelhoog uit boven dat van den mensch. Jes. 55 : 9. En ó tysfjxip avS-puirsg ei Séy^tTou ra rei ?ri/vjfixrop toij 0eoi, d.i. de mensch zonder wedergeboorte door Gods Geest, zooals hij door Adams val verdorven en dood in zonden en misdaden geworden is, Eph. 2 : 1, neemt niet aan, aanvaardt niet, de dingen des Geestes van God, omdat zij hem dwaasheid zijn, en hij kan ze niet kennen, yv&vxi, bn tvzopixtik£>\$ avxKpivzTxt, omdat zij geestelijk onderscheiden worden, d. i. op geestelijke wijze en door de bekwaammakende werking des Heiligen Geestes onderkend en doorzien worden I Cor. 2 : 14. Want rè <ppóvnptx rfc trxpxip iyftpx tk &eèv, het bedenken of zinnen des vleesches, van de verdorven menschelijke natuur, is vijandschap tegen God, Rom. 8 : 7.

Waar men, uit welke oorzaak ook, er tegen opziet, of althans niet toe komt, de Heilige Schrift vlakweg als Zelfopenbaring en het Woord Gods in eigenlijken zin, te verwerpen, poogt men toch meermalen, hetzij zich daarvan wel öf niet, en meer öf minder,

Schriftbeginselen 8

114

ZIJ MOET HAAR DAAROM UITLEGGEN ZOOALS ZIJ ZICH IN

bewust, de Heilige Schrift te verklaren op eene wijze, dat zij schijnt te leeren wat onder zekere menschengroep geloofd wordt, öf met de denkwijze van den tijdgeest overeenstemt. Men vergeestelijkt of verrationaliseert dan den inhoud der Heilige Schrift op een wijze, dat het aanstootelijk geachte ervan schijnt weg te vallen, of zij den diepen zin schijnt te bevatten, dien men er in wil zien. Ook kan men voor eigen systeem, of eigen denkbeelden eene Schriftuurlijke fundeering en inkleeding wenschen, en daarom misschien te goeder trouw de Heilige Schrift zoolang en op die wijze behandelen, of mishandelen en verwringen, dat zij het gedachtencomplex of de meeningen schijnt te

leeren, die men zelf aankleeft, of dat men zich gevormd heeft, onderwijl men aldus aan de Heilige Schrift niet anders dan geweld aangedaan heeft. Zoo leerden de Joden, dat zij hun vijanden moesten haten. Want God had hun geboden hun naaste lief te hebben, Matth. 5 :43. Zweren bij den Tempel was niets, maar zweren bij het goud des Tempels, dat was eerst een eed die gehouden moest worden, Matth. 23 :16. Omdat zij Abrahams vleeschelijk zaad waren, Matth. 3 : 9, en de wet bezaten, Rom. 2 : 19—20, 23, behoefden zij niet te vreezen. Er kon geen opstanding wezen, zeiden de Sadduceën, zooals het gebod van het Leviraatshuwelijk wel kon doen weten, Matth. 22 : 23—28. Men moest uit het volbrengen der Wet gerechtvaardigd worden, Gal. 5:4; Hand. 15 : 1, 24, want waartoe had God anders die Wet gegeven? De schare zeide tot den Heere Christus: Wij hebben uit de wet gehoord, dat de Christus blijft in der eeuwigheid; en hoe zegt Gij, dat de Zoon des menschen moet verhoogd worden? Joh. 12 : 34. Hij kon dus de Messias niet zijn, als Hij sterven of gedood worden zou.

b. Dat alles is ongeoorloofd. Men mag de Heilige Schrift niet bezien door het gekleurde glas van eigen systeem, noch door dat van den tijdgeest of van de meeningen binnen dezen of dien kleineren of grooteren kring. En men mag haar niet verklaren naar den eisch van dat systeem, of dien tijdgeest, of dien kring. Zij moet bezien worden in haar eigen licht, en uitgelegd naar den eisch, dien zij zelve aangeeft, en voorgesteld in haar inhoud, naar zij zelve die voorstelling aanbiedt. Of er dan strijd, dan wel overeenstemming, is tusschen den Schriftinhoud en deze menschelijke gedachten, is zeer zeker eene zaak van groote beteekenis voor den Schriftverklaarder. Maar dat mag nimmer leiden tot omwerking van dien Schriftinhoud naar de denkbeelden van den Schriftuitlegger, om de consequenties van dien strijd te ontgaan, doch behoort steeds te brengen tot wat de apostel Paulus van zich schrijft: dewijl wij de overleggingen temederwerpen, en alle hoogte die zich verheft tegen de kennis Gods, en alle gedachte gevangen leiden tot de gehoorzaamheid van Christus, II Cor. 10 : 5.

HAAR GEHEEL EN NAAR HAAR AFZONDERLIJKE DEELEN GEEFT 115

Er mag dus door de verklaring der Heilige Schrift geene verwatering van haar inhoud plaats vinden, omdat men hare leering of voorstelling te scherp, aanstootelijk, verwerpelijk zou achten voor eigen of anderer gevoel of denken, Jes. 30 : 10. Evenmin mag men de Schriftopenbaring willen verscherpen, omdat men haar niet streng genoeg

zou oordeelen, gelijk de Heere tot de Schriftgeleerden zeide: Wee ook u, Wetgeleerden! want gij belast de menschen met lasten zwaar om te dragen, Luc. 11 : 46, vgl. Matth. 23 : 4, en daarentegen Matth. 11 : 29. De Heilige Schrift moet bij hare uitlegging ontvouwd worden naar haar eigen inhoud en zin en eisch, zooals zij zelve is, en gelijk zij zich geeft, zonder eenige accommodatie in welke richting ook, of in welken zin en geest.

c. Dit geldt van de Heilige Schrift in haar geheel. Het geldt echter ook van haar naar haar onderscheiden deelen. Elk boek en elk deel en elk onderdeel der Heilige Schrift moet verstaan en verklaard worden naar zij in dat boek of deel of gedeelte zich geeft. Want de Heilige Schrift bestaat uit zeer onderscheiden boeken en deelen. Alle zijn Gods Woord. Maar hun inhoud is verschillend, en de wijze waarop zij Gods openbaring brengen, is niet gelijk. Daarom moet elk deel opgevat en uitgelegd worden als Gods Woord, maar dat toch meer naar de wijze waarop het zich als zoodanig geeft. Er zijn historische deelen, maar ook profetische boeken, Psalmen, doch ook gelijkenissen, één Apocalypse, en meer apocalyptische gedeelten, brieven. Nu moeten we een historisch deel niet uitleggen op de wijze van een gelijkenis, en de Apocalypse niet als een historisch boek. Omdat b.v. bij de Openbaring van Johannes in beeldspraak wordt gesproken, en we daarbij zinnebeeldige voorstellingen en aanduidingen hebben door dieren, getallen, en allerlei dingen als bergen en schalen die uitgegoten worden, en kleuren, moeten we niet meenen, dat we ook boeken als Samuël en Genesis op dergelijke wijze hebben te verklaren. In Openb. 1 : 1 wordt uitdrukkelijk gezegd, dat in zinnebeeld geopenbaard wordt, vgl. ook 1 : 10; 12 : 1, 3. Wanneer daarom in Openb. 12 : 3 de draak of slang symbolisch, zinnebeeldig, is bedoeld, wordt daarmee nog niet aangegeven, dat de slang in Gen. 3 : 1 oneigenlijk genomen moet worden. En wordt de toestand der komende eeuwigheid in beeldspraak geopenbaard, dan sluit dit niet in, dat de toestand van den mensch in den staat der rechtheid en de geschiedenis van den aanvang van het wereldverloop, of de val van den mensch, ook in beeldspraak wordt medegedeeld in het begin van den Bijbel. Ook in de Evangelieverhalen moet men steeds goed onderscheiden tusschen historisch verhaal en gelijkenis. En bij elk boek en deel en gedeelte der Heilige Schrift dient men steeds nauwkeurig na te gaan, als hoedanig het zich geeft, opdat

we het verstaan en verklaren naar het zelf zich aandient en blijkbaar opgevat wil worden.

De verschillende gegevens, waaruit men dat kan weten, moeten met zorgvuldigheid uit het betreffende Schriftgedeelte zelf, en uit het verband of den engeren of breederen samenhang, en voorzoover noodig en mogelijk uit het gansche boek, opgemerkt, opgezocht, nagegaan, en bij de uitlegging gebruikt worden. Steeds moet ook in dezen de regel in acht genomen worden en tot zijn recht komen: *Sacra scriptura sui ipsius interpres est*, d.w.z. dat de Heilige Schrift de beginselen voor hare rechte verklaring in zich heeft. En tevens, dat zij is *autopistos*, d. i. dat zij den grond voor hare geloofwaardigheid heeft in zichzelf.

23. En zij geeft zich als de openbaring en het eigen Woord van God door menschendienst.

a. Op allerlei wijze pretendeert de Heilige Schrift, dat zij is de openbaring Gods en Zijn eigen Woord in zeer bizonderen zin, hoewel door middel van den dienst van menschen. Zij spreekt het op verschillende plaatsen opzettelijk en duidelijk uit, dat zij het Woord van God brengt. Hoort, gij hemelen, en neemt ter oore gij aarde, want de Heere spreekt: Ik heb kinderen groot gemaakt en verhoogd, maar zij hebben tegen Mij overtreden, Jes. 1 : 2. Gewis de Heere Heere zal geen ding doen, tenzij Hij Zijne verborgenheid aan Zijne knechten de profeten geopenbaard hebbe ... De Heere Heere heeft gesproken, wie zou niet profeteeren? Am. 3 : 7 en 8. Indien (de wet) die góden genaamd heeft tot welken het woord Gods geschied is, Joh. 10 : 35 ... het Evangelie Gods, hetwelk Hij te voren beloofd had door Zijne profeten in de Heilige Schriften, Rom. 1 : 2. Al de Schrift is van God ingegeven, II Tim. 3 : 16. God voortijds veelmaal en op velerlei wijze tot de vaderen gesproken hebbende door de profeten, Hebr. 1:1. En ook waar zij dat niet letterlijk zegt, komt toch op andere manier aan het licht, dat zij als van God afkomstig en met volstrekke, Goddelijke autoriteit gelden wil. Haar verklaren naar zij zich geeft, is dus haar uitleggen als de openbaring en het Woord van God.

b. Dit sluit dus in, dat haar verklaarder hetgeen zij als openbaring Gods geeft, erkent en in zijne uitlegging laat gelden als onbedrieglijke waarheid. God kan niet liegen. Hij is de rotssteen, Wiens werk volkomen is, want alle Zijne wegen zijn gerichten; God is waarheid en is geen onrecht, rechtvaardig en recht is Hij, Deut. 32 : 4. God is geen man dat Hij liegen zou, noch eens menschenkind, dat Hem iets berouwen zou, Num. 23 : 19.

Wat Hij dus in de Heilige Schrift openbaart, is waar. Daaraan mag niet getwijfeld worden. Dat mag in zijne juistheid niet afhankelijk geacht

OPENBARING EN EIGEN WOORD VAN GOD DOOR MENSCHENDIENST 117

worden van wat buiten de Heilige Schrift vernomen wordt. Dat moet voor den Schriftverklaarder als waarheid vaststaan, en door hem in zijne uitlegging der Heilige Schrift als ontwijfelbare waarheid voorgesteld worden. Dat moet hij erkennen en eerbiedigen als het woord van God, als Goddelijke mededeeling van hetgeen metterdaad zoo is, ook al mocht de schijn soms anders zijn, als gewisse waarheid van hetgeen eens gebeurd is, öf nu zoo bestaat, of eens komen zal. Gods beloften, zoowel als Zijne bedreigingen, worden eens alle vervuld. Wat Hij verklaart zóó te zijn, dat is zóó! Voor Zijn spreken hebben wy eerbiedig te buigen. Dat hebben wy geloovig aan te nemen als stellige zekerheid, en in onze verklaring dei Heilige Schrift als met Goddelijk gezag bekleede waarheidsbekendmaking te doen uitkomen.

c. Dit raakt eenerzijds de zielestemming van den Schriftverklaarder bij en onder het uitleggen eener Schriftplaats, aan den anderen kant het cachet, dat onze exegese der Heilige Schrift ook als onwillekeurig dragen moet. Het is voor de rechte verklaring van de Heilige Schrift niet onverschillig, in welke gemoedsgesteldheid wij ten aanzien van haar verkeereren. De algemeene, oppervlakkige erkenning, dat zij Gods Woord is, ook in dat deel, dat wy van haar verklaren willen, is niet genoeg. Maar innerlijk moeten wy ook beheerscht worden door het geloof aan de Heilige Schrift als openbaring of Woord Gods ook ter plaatse, die wy behandelen willen, zoodat wij met diepen eerbied voor haar als Gods Woord vervuld zijn, ook bijzonder tijdens wij met hare uitlegging bezig zyn. Dan moet er iets in ons leven van de behoefte en de bede: Ontdek mijne oogen, dat ik aanschouwe de wonderen van Uwe wet, Ps. 119 : 18. Spreek Heere, want Uw knecht hoort, I Sam. 3 : 9 en 10. En wanneer dat het geval is, kan het wel niet anders, of onze Schriftverklaring komt vanzelf daarvan het stempel te dragen. De Heilige Schrift is als Gods Woord van zoodanigen aard, dat de mensch niet koel of neutraal tegenover haar kan staan, allermintst als hy zich met haar bezighoudt ter uitlegging. Het geloof aan haar als openbaring Gods sluit gereserveerdheid van geest uit. En daardoor komt dan by de verklaring ervan als vanzelf uit te klinken de oproep om geloovig en gehoorzaam die Schrift te aanvaarden als het Woord van God ook in die bepaalde plaats. Hy maakt Jacob

Zy ne woorden bekend, Israël Zyne inzettingen en Zijne rechten. Alzoo heeft Hij aan geen volk gedaan; en Zijne rechten, die kennen zij niet. Hallelujah! Ps 147 : 19—20; vgl. Rom. 3 : 2. Uw Woord is eene lamp voor mynen voet en een licht voor mijn pad, Ps. 119 : 105.

118

WOORD GODS IN FORMEEL EN IN MATERIEEL ZIN

24. Bij de Heilige Schrift is te onderscheiden tusschen Woord Gods in formeelen en in materieelen zin.

a. Niet alles wat van Godswege in de Heilige Schrift medegedeeld wordt, is Gods Woord in materieelen zin, d.w.z. naar zijn inhoud. Gen. 3 : 1, 4, 5 bevatten woorden van de slang of den duivel. I Kon. 13 : 18 is een leugenwoord van den ouden profeet te Bethel. Joh. 9 : 16a geeft eene foute redeneering van sommige Pharizeën. Daarom moeten we bij de Heilige Schrift onderscheid maken. Het eene is Gods Woord enkel in formeelen zin, d.w.z. dat God ons door de opneming daarvan in de Heilige Schrift mededeelt en met Zijne Goddelijke autoriteit verzekert, dat aldus werd gesproken of gehandeld. Het andere is Gods Woord ook materieel, naar zijn inhoud.

De geheele Heilige Schrift met alles wat zij bevat of mededeelt, is Gods Woord formaliter, in formeelen zin, maar niet alles, wat zij zegt of weten doet, is Gods Woord materialiter, naar zijne materie of inhoud, dus in materieelen zin. Het meeste van den Schriftinhoud is Gods Woord in tweevoudigen zin, zoowel materieel als formeel. Er zijn echter ook deelen van dien inhoud, die wel formeel Gods openbaring of Woord zijn, maar naar hun wezenlijken zin of essentielen inhoud niet, doch uitingen van schepselen. Zoo zeide Nathan tot David, die voor den Heere een tempel wilde bouwen: Ga henen: doe al wat in uw hart is, want de Heere is met u, II Sam. 7 : 3. Maar hem werd in den volgenden nacht door God bevolen, tot David te zeggen, dat het wel goed was, dat hij voor den Heere een huis bouwen wilde, maar dat toch hij dat niet doen zou, doch zijn zoon, vss 4—13. Het is ook wel, dat die schepselen en menschen dan zondigen met hun spreken, b.v. wanneer zij zeiden: De Heere doet geen goed en Hij doet geen kwaad, Zeph. 1 : 12. Of wanneer zij spraken: Het is tevergeefs God te dienen; want wat nuttigheid is het dat wij zijne macht waarnemen, en dat wij in het zwart gaan voor het aangezicht des Heeren der heirscharen? En nu, wij achten de hoogmoedigen gelukzalig; ook die goddeloosheid doen,

worden gebouwd; ook verzoeken zij God en ontkomen, Mal. 3 : 14—25. Vgl. ook Job 42 : 7—8; Jerem. 20 : 14—18; Gen. 3 : 4—5.

b. Bij zulke gedeelten spreken we van *auctoritas historae*, en geven daarmede te kennen, dat alles, ook dergelijke woorden, in de Heilige Schrift tot ons komt met autoriteit, en wel met Goddelijk gezag, zoodat wij het medegedeelde als van Godswege ons als historisch waar geopenbaard, gelooven en aannemen moeten. Door opneming in Zijne Schrift waarborgt God ons dan met Zijne autoriteit, dat het daar ter plaatse medegedeelde metterdaad is geschied of gesproken door het daar genoemde schepsel.

WOORD GODS IN FORMEELLEN EN IN MATERIEELLEN ZIN

119

Maar met zulke gedeelten wordt ons niet gezegd, dat het daar medegedeelde schepselenwoord goed was, of overeenkomstig de waarheid, en naar Gods wil, zoodat wij ons denken en handelen daarnaar zouden moeten richten. Integendeel. Het schepsel heeft zich dan met zulk verkeerde doen en spreken schuldig gemaakt, en zondigde door die woorden soms gruwelijk. Dat wordt ons in de Heilige Schrift dus niet medegedeeld ter navolging. Maar God doet ons door de mededeeling ook van die zondige woorden van schepselen of menschen weten, hoe verdorven dat schepsel, of de mensch, geworden is, hoe zondig en verkeerd in zijn denken en spreken en doen, hoe goddeloos en opstandig tegen den Heere, en hoe Hem als slaande in het gezicht.

Evenwel heeft die bekendmaking van zulk schuldig spreken en handelen van eenig schepsel in de Heilige Schrift ook nog een verder strekkend doel, dan alleen maar om den diepen val en het verkeerde bestaan des zondaars daaruit te doen opmerken. Daardoor wordt ook geopenbaard het wezen der zonde zelve, de diepte der verdorvenheid niet maar van dien bepaalden mensch, doch van den gevallen mensch in het algemeen. Tevens wordt aldus in het licht gesteld de rechtmatigheid van Gods toom en straf over de zonde, en ook de grootheid Zijner ontferming om ook zelfs verlossing bij zoo snoode zonde en schuld te willen werken. En er ligt waarschuwing in aan een ieder, om toch zóó niet te doen en te spreken, als die daar vermelde zondaren.

c. Maar terwijl nu verschillende mededeelingen in de Heilige Schrift op deze wijze a.h.w. slechts Goddelijk referraat, historische kennisgevingen zijn, hoewel dan met

waarschuwend karakter en tot in het licht stellen tevens van het gruwelijk wezen der zonde en van de rechtvaardigheid en de barmhartigheid Gods, van hetgeen schepselen gesproken en zondigs gedaan hebben, dus van wat zakelijk gedachten en woorden van menschen zijn, zoo is de meeste Schriftinhoud, ook wat den zin betreft, openbaring of Woord van God in deze beteekenis, dat ons daardoor aangewezen wordt, wat wij hebben te gelooven, en hoe wij hebben te bestaan en ons te gedragen van Godswege, welke de norm is voor ons Christelijk geloof en Godvruchtig levensgedrag. Daarom spreken we hierbij van auctoritas normae. We duiden daarmede aan hetgeen God rechtstreeks, Gen. 2 : 16—17; 3 : 15; 22 : 12 v.v., óf door het intermediair van engelen en menschen, Luc. 1 : 11 w., 26 w.; Rom. 1 : 1 e.d.g., ons openbaart over Zijn denken en willen en werken. Daardoor leert Hij ons, ^vat wij aangaande Hem en het schepsel denken en gelooven, en hoe wij te handelen hebben, hoe onze gedachten en voorstellingen, gezindheid en levensopenbaring, behooren te wezen.

d. Alles in de Heilige Schrift bevat Goddelijke onderwijzing.

120

WOORD GODS IN FORMEEL EN IN MATERIEEL ZIN

De geheele Heilige Schrift is Gods openbaring of Woord, sprekende met Goddelijke autoriteit, door ons geloovig aan te nemen, en met ons levensgedrag te eerbiedigen als van Godswege tot ons komende. Maar dit neemt niet weg, dat wij toch steeds vragen moeten, of wij bij eenig Schriftgedeelte materieel te doen hebben met eene gedachte of woord van schepselen, menschen of duivelen, dan wel van God. Deze onderscheiding tusschen wat zakelijk het woord eens schepsels is, hoewel ook formeel met Goddelijke waarborging van historische betrouwbaarheid ons in de Heilige Schrift medegedeeld, en wat materialiter Gods openbaring is, valt niet steeds gemakkelijk. Terstond kunnen we dit beseffen, als we aan het boek Job denken. Maar niettemin moet zij steeds met groote zorgvuldigheid geschieden, opdat nimmer aan God toegeschreven worde, wat met Hem niet bestaanbaar is, en wij ons nooit verkeerde voorstellingen van Hem en Zijn werk vormen, noch door het verkeerde woord van schepselen ons op een dwaalspoor in denken of handelen laten leiden. Wanneer een profeet of droomdroomer in het midden van u zal opstaan en u geven een teeken of wonder, en dat teeken of dat wonder komt,

dat hij tot u gesproken had, zeggende: Laat ons andere góden, die gij niet gekend hebt, navolgen en hen dienen: gij zult naar de woorden van dien profeet of naar dien droomdroomer niet hooren; want de Heere uw God verzoekt ulieden, om te weten of gij den Heere uwen God liefhebt met uw gansche hart en met uwe gansche ziel, Deut. 13 : 1—3.

De profeet uit Juda had niet naar den ouden profeet uit Bethel moeten hooren, en had in het rechtstreeksche bevel Gods tot hem, I Kon. 13 : 16—17, de aanwijzing, dat het een verleidings- en leugen woord was, dat de profeet uit Bethel tot hem sprak, vss 15 en 18. Al kwam satan met een Schriftwoord tot den Heere, Matth. 4 : 6, uit een ander Schriftwoord wist de Heere, dat dit een misbruik van dat Psalmwoord was, vs 7. Toen Hananja gezegd had, dat de Heere binnen twee jaren Israël van de overheersching van Nebukadnezar verlossen en uit Babel terugbrengen zou in Kanaan en te Jeruzalem, Jerem. 28 : 2—4, zeide Jeremia, dat dat naar zijn hart zou zijn, vs 6, maar bracht hij toch de bedenking in: de profeten die vóór mij en vóór u van oudsher geweest zijn, die hebben tegen vele landen en tegen groote koninkrijken geprofeteerd van krijg en van kwaad en van pestilentie; de profeet die geprofeteerd zal hebben van vrede, als het woord van dien profeet komt, (dan) zal die profeet bekend worden, dat de Heere hem in waarheid gezonden heeft, vss 8 en 9. Er moest dus eene keur toegepast worden. Er moest gezien worden, of er overeenstemming was met de andere openbaring Gods, en er moest gewacht worden op de uitkomst, om te weten, of Hananja metterdaad het woord Gods sprak.

ALLES MOET IN VERBAND MET CHRISTUS GEZIEN EN VERSTAAN 121

25. Alles, in de Heilige Schrift geopenbaard, moet in verband met den Heere Christus gezien en verstaan worden.

a. Het middelpunt van den Schriftinhoud is de Zei/openbaring Gods in den Heere Christus. Met deze Zelfopenbaring Gods in Christus staat alles wat in de Heilige Schrift van Godswege bekend gemaakt wordt, in samenhang. De Schriften zijn het, die van Mij getuigen, zegt de Heere Zelf, Joh. 5 : 39. De getuigenis van Jezus is de geest der profetie, Openb. 19 : 10. Daarom moet het ook alles in de Heilige Schrift genomen en voorgesteld worden in zijn verband met den Christus Gods, zullen we het in zijn wezenlijken zin en naar zijne Goddelijke bedoeling en strekking doorzien en in het licht stellen. In alle

mededeeling Gods in de Heilige Schrift schuilt eene geestelijke beteekenis, bijzonder wel in hetgeen materieel Gods openbaring is, en deze strekt om den Heere Christus te doen kennen in Zijne onmisbaarheid of heerlijkheid en volheid, naar Zijn persoon, of naar Zijn werk.

b. Wat door Gods voorzienig bestuur voorviel als deel Zijner bijzondere openbaring, behoort tot dat groote geheel Zijner Zelfopenbaring in Christus, hetwelk wij beschreven vinden in de Heilige Schrift. Dat moet daarom door ons niet als los en opzichzelfstaand feit beschouwd worden, maar in zijne betrekking tot, en beteekenis voor dat openbaringsgeheel worden nagegaan. Brengt b.v. Melchizedek aan Abraham, bij diens terugkeer van het verslaan van Kedor-Laomer en zijn bondgenooten, brood en wijn, en zegent hij Abraham, terwijl Abraham hem tienden geeft, Gen. 14 : 18—20, dan is dat niet maar enkel eene historische gebeurtenis zonder meer, en die ons door de Heilige Schrift slechts als zoodanig wordt medegedeeld, maar heeft die gebeurtenis, naar we in Hebr. 7 vernemen, een rijken en diepen geestelijken inhoud en eene strekking ten aanzien van den Heere Christus en Zijn optreden, en dat ook in haren vorm van mededeeling, door hetgeen niet van Melchizedek verhaald wordt, n.1. afstamming, geboorte, sterven. Zoo is het ook met wat Jona overkwam, Jona 1 : 17; 2 : 10, naar de Heere Zelf zegt, Matth. 12 : 39—40, en met de hulp aan eene weduwe buiten Israël door Elia geboden, I Kon. 17 : 9 vv., en aan Naaman door Eliza, II Kon. 5 : 1 w., vgl. Luc. 4 : 24—27. Insgelijks is het met de verwoesting van Sodom en Gomorra, vgl. Luc. 17 : 26, 28, en met het manna, dat dagelijks voor Israël uit den hemel viel, Ex. 16 : 4, 14, vgl. Joh. 6 : 32 w., en met het water uit den rotssteen, Ex. 17 : 5, 6, vgl. I Cor. 10 : 4. Op deze wijze is het met alles wat ons in de Heilige Schrift als gebeurtenis verhaald, of als Goddelijke openbaring bekend gemaakt wordt. Daar ligt eene verder reikende strekking in, dan alleen die van eene geschiedenismededeeling, en wel eene Goddelijke bedoeling in verband met Zijn

122 ALLES MOET IN VERBAND MET CHRISTUS GEZIEN EN VERSTAAN

Zelfopenbaring in Christus, om dezen in eenig opzicht te doen kennen, en Zijn koninkrijk.

Daarom moeten we niet bij die feiten als bloote feiten of geschiedenissen blijven staan, doch, na nauwkeurige overweging en voorstelling van die gebeurtenissen als

zoodanig, voortschrijden tot de opsporing en in het lichtstelling van de verdere onderwijzing of openbaring, er door God mee gegeven, om Hem en Zijn werk en Zijnen Christus, of ook onszelven, te leeren kennen, of voller te leeren kennen, opdat we verstaan mogen welke blijvende beteekenis elk dier feiten heeft, en in welk verband het staat tot het geheel van de Zelfopenbaring Gods in Christus in de Heilige Schrift.

c. Dit geldt van gebeurtenissen in de Heilige Schrift beschreven, en het geldt van allerlei mededeelingen er in. Abraham geloofde God. God rekende hem dat tot gerechtigheid, Gen. 15 :5—6. De apostel Paulus schrijft daarvan: Nu is het niet alleen om zijnentwil geschreven, dat het hem toegerékend is, maar ook om onzentwil, welken het zal toegerekend worden, (n.1. dengenen die gelooven in Hem, Die Jezus onzen Heere uit de dooden opgewekt heeft, Rom. 4 : 23—24; vgl. ook Gal. 3:8; Joh. 19 : 28.

Dit maakt overdenking en behandeling van hetgeen de Heilige Schrift zakelijk bevat, en van de wijze harer mededeeling, belangrijker, ingewikkelder, omvangrijken Voor valsche vergeestelijking moeten wij ons steeds wachten, waardoor wij een geestelijken zin zouden willen zoeken in datgene, waarin die niet ligt, of die er niet in schuilt naar de bedoeling Gods, en de mensch speligen van eigen vernuft als gedachten Gods uitgeeft.

Een algemeene regel ter onderscheiding van rechte verklaring van de door God Zeiven bedoelde geestelijke beteekenis, èn valsche vergeestelijking, is moeilijk te geven. Nuchterheid, soberheid, biddende ernst en eenvoudigheid, zijn hier noodig, en omvangrijke, degelijke, diepe kennis van den Schriftinhoud, een scherpe controle van wat als geestelijke zin der Heilige Schrift ons toeschijnt of voorgesteld wordt, aan den overigen en geheelen inhoud van de Heilige Schrift. Voor hoever, en in welk opzicht, hetgeen de Schrift zegt, allegorisch verklaard mag of moet worden, en in welk opzicht in het medegedeelde eene geestelijke strekking aangewezen moet worden, moet uit de Heilige Schrift zelve afgeleid worden.

d. Met dit beginsel of dezen regel hangt ook nog samen, dat wij in de Heilige Schrift den Heere moeten hooren spreken niet alleen tot de personen, wien de daarin geopenbaarde feiten, zaken, woorden, in de eerste plaats aangingen, maar ook tot wie daarna zouden leven, de eeuwen door, en alzoo ook tot ons, en tot allen, die de Heilige Schrift ontvangen; vgl. Matth. 22 : 31; 15 : 7; I Cor. 9 : 10.

Dit roept ons er toe om de Heilige Schrift en haar onderscheiden

LETTEN OP DE WIJZE WAAROP DE SCHRIFT ZELVE ZICH UITLEGT 123

deelen en inhoud niet te lezen en te verklaren op eene wijze, die de voorstelling geeft en den indruk wekt, alsof God wat in de Heilige Schrift op eene bepaalde plaats geschreven staat, slechts gesproken had tot wie met name daar genoemd of aangewezen zijn, zoodat wij vervolgens als op eigen verantwoording en naar eigen inzicht het daar geopenbaarde op menschen en toestanden van heden gingen toepassen, en voor hen lieten gelden. Dan ging de klem van dat Schriftwoord voor ons te loor. We verstonden en gevoelden het dan niet als Gods woord ook tot ons persoonlijk. Dan kwam de mensch als verbindingsschakel te staan tusschen Gods woord en ons. Alsof wat God in eigenlijken zin gesproken had alleen tot wie vóór eeuwen leefden, nu als ook wel van eenige beteekenis voor ons, door eenig mensch voorgesteld werd. We dienen echter de Heilige Schrift te lezen en te vertolken als ook in zeer werkelijken zin Gods rechtstreeksche woord tot onszelf en tot alle later levenden, die de Heilige Schrift ontvangen.

e. Daar wij bovendien nu leven in den tijd der Nieuwe bedeeing en der vervulling, kunnen en moeten wij het Oude Testament lezen in het licht dezer Nieuwtestamentische vervulling, en aldus den zin van het in den tijd der Oude bedeeing door God geopenbaarde helderder doorzien, dan wie leefden vóór die vervulling; vgl. Matth. 11 : 11; I Petr. 1 : 11—12. Wij behooren Gods openbaring in het Oude Testament duidelijker en in zijnen diepen zin en omvattenden inhoud beter te kennen, dan de geloovigen, die eerst daarin werden aangesproken en leefden in den tijd der profeten.

Omdat God Zijne openbaring in de Heilige Schrift gegeven heeft door middel van menschendienst, kunnen wij formeel, zij het dikwerf niet zakelijk, onderscheiden tusschen de bedoeling Gods en die der auctores secundarii, tusschen de door Hem bedoelde beteekenis, strekking, zin, en die door de openbaringsorganen met bewustheid gemeente en doorziene, vgl. I Petr. 1 ; 11. Maar bij de Heilige Schrift gaat het toch eigenlijk om de door God uitgesproken en bedoelde gedachte, hetzij de auctores secundarii die in hare diepte en haren omvang hebben verstaan, of niet. En door de Nieuwtestamentische vervulling is voor ons een veel klaarder licht opgegaan over den inhoud van de Oudtestamentische openbaring

26. Te letten op de wijze waarop de Heilige Schrift zelve zich uitlegt en hoe de openbaringsorganen dat doen.

a. In het algemeen is een ieder de beste vertolker of uitlegger van zijne eigene gedachten, woorden, bedoelingen. Gaat dit onder menschen niet altijd op, ten aanzien van God geldt het ten volle. Hij weet helder en volkomen wat Hij zegt, en wat Hij bedoelt en uit

124 LETTEN OP DE WIJZE WAAROP DE SCHRIFT ZELVE ZICH UITLEGT

spreken wil, en wat Hij geopenbaard heeft. Den ganschen inhoud van wat Hij metterdaad onder woorden brengen wil en heeft doen uitspreken, doorziet Hij op het klaarst. Nooit is het mogelijk, dat iemand Hem zou kunnen overtreffen in het volkomen doorschouwen van Zijn bedoelen, of in het beter weten van hetgeen al of niet in Zijne uitspraken of neergeschreven Woord ligt opgesloten of aangeduid. Zooals daarom de Heilige Schrift als Gods eigen Woord zelve eene plaats harer Goddelijke openbaring op eene andere uitlegt, door daad of woord, door geschiedenis of uitdrukkelijke verklaring, of zooals God dat doet doen door Zijn openbaringsorganen, zóó is de zin dier Schriftplaats.

b. De geldigheid van dezen regel hangt geheel af van de waarheid, dat de gansche Heilige Schrift in al haar deelen metterdaad het eigen Woord van God is, en deze regel is met die waarheid terstond en als vanzelf gegeven. Hiermede is echter niet gezegd, dat de auctores secundarii of menschelijke auteurs van de boeken der Heilige Schrift steeds hun woorden zoo vol en ver bedoelden, als de inhoud en strekking daarvan op eene andere plaats der Heilige Schrift worden aangewezen of uiteengelegd. Zeer wel kan dat meermalen niet het geval geweest zijn. Maar het was God, Die in of door hen sprak, Hebr. 1 : 1. En zy, ofschoon zich bewust van eigen denken en spreken, behoefden nog niet altoos met klare bewustheid ook ten volle te omvatten en te doorschouwen, wat God met die door hen uitgesproken of neergeschreven woorden bedoelde en feitelijk openbaarde; vgl. Dan. 12 : 8—9; Matth. 11 : 11; I Petr. 1 : 11.

Ook is hiermede niet uitgesproken, dat hetgeen op de eene plaats in de Heilige Schrift als de zin van eene andere Schriftplaats wordt ontvouwd of aangewezen, de eenige en volle beteekenis van die Schriftplaats is. Wanneer b.v. de apostel Petrus in Hand. 3 : 22—23 de profetie van Deut. 18 : 15, 18—19 aangaande den profeet, dien God verwekken zou als hem, aanwijst als doelende op den Heere Christus, zegt dat niet, dat met Deut. 18 : 15

niet ook gezien zou worden op de profeten, welke God in den loop der eeuwen uit Israël verwekt, en tot Israël gezonden, en onder Israël gesteld heeft, en heeft doen arbeiden. Maar die belofte van een profeet als Mozes te zullen verwekken werd door God ten principale bedoeld van het zenden van Zijnen Zoon in het vleesch, den Heere Christus, en slechts in verband met Hem van de andere profeten, die dienaren en typen of voorbeelden van Hem waren, en door wie Hij tot het volk sprak. Of wanneer Matth. 2 : 17—18 zegt, dat Herodes' kindermoord te Bethlehem de profetie van Jeremia 31 : 15 in vervulling heeft doen gaan omtrent het geween van Rachel over hare kinderen, wordt daarmede niet ontkend, dat deze profetie ook reeds hare gedeeltelijke vervulling verkregen had in

GEEN AFHANKELIJKHEID HARER UITSPRAKEN VAN BUITEN HAAR 125

de wegvoering van het rijk der twee stammen in de Babylonische ballingschap, maar wordt wel aangegeven, dat in het feit van dien kindermoord Jeremia's profetie als het ware haar culminatiepunt van vervulling erlangde.

c. Dit beginsel houdt dus in, dat wij nauwlettend acht geven moeten, op welke wijze onze Heiland en Zijne apostelen en de andere openbaringsorganen of auctores secundarii de voorafgaande, Oudtestamentische Schriftopenbaring opvatten en uitleggen; om aldus te zien, hoe wij de Heilige Schrift beschouwen en verklaren moeten, zullen wij dat doen op de wijze als God Zelf wil, dat wij het zullen doen.

Voorts ligt er in, dat wij ook zorgvuldig er op letten moeten, hoe God door de gebeurtenissen, in de Heilige Schrift verhaald, de vervulling van Zijne tevoren gegeven profetie in belofte, of in bedreiging heeft doen intreden, b.v. door de Nieuwtestamentische zending en schenking van Christus en Zijn heilswerk de vervulling van Zijne Oudtestamentische voorzegging. Opdat wij daardoor recht mogen leeren inzien, op welke wijze en hoe vol God blijkbaar Zijn vroeger spreken bedoelde, en aldus beginselen en regelen ontdekken, naar welke wij bij het verstaan en verklaren der Heilige Schrift te werk gaan moeten.

d. Eene met dat beginsel of dezen regel samenhangende vraag van ondergeschikte beteekenis is, of wij kunnen nagaan, langs welchen weg auctores secundarii er toe gebracht zijn en kwamen, om deze of die vertolkingen te geven van die bepaalde

vooraangaande Godsspraken of Schriftwoorden. Ook waar wij dit kunnen, b.v. door rekening te houden met de Septuagint, of met zekere denkwijzen of uitleggingsmanier of voorstellingswereld destijds, wordt die Nieuwtestamentische ontvouwing of aanhaling van Oudtestamentische Openbaringswoorden niet van hare Goddelijke juistheid en autoriteit beroofd, maar zijn dergelijke zaken slechts als middelen in Gods hand te beschouwen, door welke Hij in Zijn voorzienig bestuur het alzo leidde, dat Zijne auctores secundarii daar ter plaatse die gedachten ontwikkelden, en die woorden neerschreven, welke Hij gebezigd wilde hebben tot voorstelling en uitdrukking van Zijne openbaring op die plaats.

27. We mogen het geloof aan de waarheid der Schriftverklaring niet afhankelijk stellen van bevestiging harer uitspraken buiten haar.

a. Wat buiten de Heilige Schrift, in andere geschriften, gezegd wordt, door vondsten bij opgravingen aan het licht komt, door „de wetenschap” beweerd wordt, moge secundaire beteekenis hebben, en hulpdienst kunnen bieden, tot het rechte verstaan van wat de

126 GEEN AFHANKELIJKHEID HARER UITSPRAKEN VAN BUITEN HAAR

Heilige Schrift bevat, maar hogere waarde in dezen heeft het niet. Het kan niet over de waarheid en waarde van de Heilige Schrift met wat zij zegt, beslissen en uitsluitel geven. Het staat ter bepaling van den Schriftinhoud en zijne waarheid en waarde niet boven de Heilige Schrift, noch met haar gelijk en op dezelfde lijn, maar beneden haar. Het kan, noch mag, door ons beschouwd en gebruikt worden als factor of gegeven, om ons oordeel te beheerschen over de waarheid en de waarde van een Schriftuitspraak en teij; bepaling van den Schriftzin, in afwijking van wat de Heilige Schrift zelve zegt. Want dat alles is ten slotte menschengedachte, menschenwoord. Wat in de oudheid opgeteekend werd, kan onjuist zijn, op vergissing of verkeerde voorstelling berusten. Het kan ook door den bespreker van nu misverstaan en verkeerd uitgelegd worden. Bij wat men in de aarde vindt, of daaruit opgraaft, en van elders weet, kan men op onjuiste wijze combineeren en deduceeren. Bij menschenwerk en menschenredeneering kunnen allerlei fouten gemaakt worden. Dat is onmogelijk bij God. Zijn Woord is daarom de waarheid. En wat Hij daarom in de Heilige Schrift openbaart, is zooals Hij het mededeelt of bekend maakt, hetzij dit

bevestiging vindt, of tegenspraak, bij wat buiten de Heilige Schrift dienaangaande moge gezegd of beweerd worden.

b. De Heilige Schrift is de openbaring of het Woord van God, Die in wysheid alle schepselen oneindig overtreft, en ten aanzien van Wiens Woord aller menschen hart en verstand door de zonde gesloten en verduisterd is, I Cor. 2 : 14; 4 : 18. Ook sluit de beteekenis van de Zelfopenbaring Gods in de Heilige Schrift naar haar aard en doel vanzelf uit, dat zij in hare uitlegging afhankelijk gedacht zou mogen worden, wat hare waarheidsmededeeling betreft, van wat buiten haar gezegd wordt. Dit is het oordeel, dat het licht in de wereld gekomen is, en de menschen hebben de duisternis liever gehad dan het licht; want hun werken waren boos, zegt onze Heiland, Joh. 3 : 19; vgl. ook 7 : 17; 8 : 31—32; 18 : 37; 5 : 40. Gelijkstelling van wat buiten de Heilige Schrift gevonden wordt, of te vernemen is, met de Heilige Schrift en hetgeen zij openbaart, wat de verklaring van hare Goddelijke bedoeling betreft, of verheffing daarvan boven haar, zou direct in botsing brengen met haar wezen en pretentie als Zelfopenbaring of Woord van God in Christus tot redding van verloren mensch en wereld. Zij werd dan in haar zelfgetuigenis verworpen, in haren aard miskend.

c. Van allerlei kant moge derhalve stof bijeengebracht kunnen worden, die onze geschiktheid om de Heilige Schrift juist te verstaan, doet toenemen, en die licht verspreidt over hetgeen in haar medegedeeld wordt, en ons vanwege onze gebrekkige kennis duister was of is, doch zelve moet de Heilige Schrift steeds voor ons blijven gelden als sprekende het beslissende woord inzake

REKENEN MET HET GEHEEL EN DE ANDERE DEELÈN

127

hare bedoeling en uitlegging, en ook wat betreft de waarheid van wat zij mededeelt. Zij moet met haar eigen maatstaf gemeten worden, naar hare eigen aanwijzing betreffende inhoud en vorm uitgelegd, in haar eigen licht bezien en vertolkt worden.

En wat zij mededeelt moet voor ons als waarheid vaststaan, omdat zij het zegt, en niet in zake het geloof aan hare juistheid van mededeeling afhankelijk genomen worden van wat men buiten haar van elders mocht vernemen. Zij is autopistos, d. w. z. dat zij den grond harer geloofwaardigheid in zichzelf bezit. Anders toch zou men haar niet

aanvaarden voor wat zij van zich pretendeert, als Gods Woord, maar kritisch of gereserveerd tegenover haar staan, en wat buiten haar gezegd wordt als waar en maatstaf aannemen om daarnaar hare uitspraken te beoordeelen, en haar daaraan te toetsen, in plaats van omgekeerd hare openbaring als onvoorwaardelijk juist te erkennen, en daaraan wat buiten haar gevonden of beweerd wordt, in zijne juistheid te beoordeelen.

d. Om de Heilige Schrift recht en volkomen te verklaren, moeten wij haar door en door kennen naar vorm en inhoud beide, Matth. 22 : 29. En omdat deze kennis op aarde steeds slechts stukwerk blijft, zal de menselijke verklaring der Heilige Schrift hier ook steeds maar ten deele zijn. Naarmate echter die kennis voller nauwkeuriger, zuiverder is, zal te meer een onmisbaar vereischte aanwezig zijn, om de Heilige Schrift naar haar eisch te kunnen verstaan en verklaren.

Volijverige inspanning tot verkrijging van aldoor rijker kennis der Heilige Schrift, zoowel ten aanzien van hare voorstellings- en uitdrukkingswijze doorgaans, en ook speciaal, in haar onderscheiden boeken en deelen, als met betrekking tot haren inhoud globaal en in detail en tot in het allerkleinste, is dus noodig, om geschiktheid te bekomen, in toenemende mate, tot de rechte verklaring van Gods Woord of de Heilige Schrift naar den wille Gods.

28. Omdat de Heilige Schrift een organisme is, moet bij haar ter verklaring van het eene deel gerekend worden met het geheel en de andere deelen en met den ontwikkelingsgang der openbaring.

o. Een organisme is een geheel, dat zich gevormd heeft uit een kiem. In den oorspronkelijken zaadkorrel zit het geheele organisme reeds in naar zijne volkomenheid en naar zijn deelen, naar de onderlinge verhouding dier deelen, ofschoon wij dat organisme er dan nog niet in kunnen zien. Het eene ontwikkelt zich uit het andere. De deelen staan onderling in vast levensrapport. Tot verklaring van stand, vorm, werking der onderscheidene deelen, moet gerekend worden met het geheel en met de andere deelen.

Zoo is het ook met de Heilige Schrift. Haar onderscheiden deelen zijn niet onafhankelijk van elkander ontstaan, noch door toevallige samenvoeging bijeen gekomen, zonder innerlijk ten nauwste samen te hangen naar inhoud en gedachte, en zelfs soms ook wel uiterlijk naar den vorm, doch zij behooren a. h. w. genetisch en genealogisch bijeen, naar ontstaan en auteur, zijn aan elkander geestelijk ten nauwste verwant, vormen met elkander eene vaste, welgeordende, afgeronde eenheid.

Het Nieuwe Testament is zonder het Oude niet recht te verstaan, het grijpt telkens op het Oude terug, haalt daaruit aan, verwijst er naar, bewijst er mee, zinspeelt er op, handelt er over. Het Oude Testament wordt veelszins eerst duidelijk in het Nieuwe. *Vetus Testamentum in Novo patet, Novum in Vetere latet*, d. w. z. dat het Oude Testament in het Nieuwe zich ontsloten heeft als een bloemknop die open gegaan is, en dat het Nieuwe in het Oude verborgen is, als een roos in haren knop.

En bij de deelen zoowel van het Nieuwe Testament, als van het Oude, blijken meermalen de auctores secundarii elkanders geschriften gekend en gelezen en gebruikt te hebben, om daarvan bij hun spreken en schrijven den invloed te ondergaan en te laten doorblinken.

b. Dientengevolge kunnen we het eene niet recht noch vol verstaan, zonder te letten op het andere, moet bij wat voorafgaat, gezien worden naar wat volgt, en bij wat volgt, onderzocht worden hetgeen voorafgaat. Het eene wordt duidelijk in het andere, door het andere, met en vanwege het andere.

Er is bij de Heilige Schrift een groei op te merken, niet enkel in dien zin, dat er allengs bij reeds voorhanden geschriften nog weer andere bijkwamen, totdat de geheele Heilige Schrift volledig was, maar ook zoo, dat hetgeen reeds in nuce, in beginsel, gegeven of geopenbaard was, steeds meer zichtbaar werd, grooter vormen aannam, zelfstandiger plaats en beteekenis verkreeg.

In Gen. 3 : 15 zit beknopt reeds het geheele Evangelie in, maar is er voor ons slechts goed in te zien bij het licht der vervulling, in het Nieuwe Testament beschreven. Zoo ook bij Gods belofte aan Abraham: in u zullen alle geslachten des aardrijks gezegend worden, Gen. 12 : 3. Ook Jes. 53 kunnen we eerst in zijn volle heerlijkheid aanschouwen bij de lijdensgeschiedenis van onzen Heiland.

c. Op dien groei moet ook acht gegeven worden. We kunnen dan Gods Zelfopenbaring steeds breder en helderder zien worden naar haar onderscheiden momenten. Er is eene geschiedenis der Zelfopenbaring Gods in Christus. Dientengevolge moeten we bij de overdenking der moederbelofte in Gen. 3 : 15 rekenen met hetgeen God aangaande den inhoud dier belofte heeft willen openbaren in de volgende eeuwen, en met hare volle vervulling eindelijk

in de Nieuwe bedeeing of het Nieuwe Testament, om haren inhoud ten volle te doorzien. Evenzoo met betrekking tot Gods belofte aan David van een zoon en diens bouwen van een huis voor God, II Sam. 7. En bij al wat verder in de Heilige Schrift voorkomt, moeten wij trachten op te sporen den band aan wat voorafging, de ontwikkelingsstadiën, die werden doorlopen, en wat verder volgde. Tevens moeten wy dan zoeken, in welken samenhang met andere openbaringswaarheden deze of die plaats of waarheid staat.

d. Tot het rechte verstand en de goede uitlegging van de Heilige Schrift en haren onderscheiden inhoud, hebben wij dus te rekenen met den al voortschrijdenden, organischen ontwikkelingsgang van de Openbaring met hare verschillende deelen in haar onderscheiden momenten als uit ééne kiem, en met den stand eener waarheid in betrekking tot het geheel der Openbaring, en met de onderlinge verbinding der deelen. Ook met het milieu van gebeurtenissen, waarvan zij in organischen samenhang een deel uitmaakt, en met de aaneenschakeling der mededeelingen, waarin zij voorkomt. Wat in het eene boek der Heilige Schrift voorkomt, of op de eene plaats, behoefde niet noodzakelijk in een ander boek, of op eene andere plaats, herhaald te worden, ofschoon zoo iets meermalen geschiedt. En wat in haar op meer dan ééne plaats verhaald wordt, b.v. in de boeken van Samuël en in die der Koningen, in deze laatste en in Kronieken, en in deze weer en in Ezra, of de onderscheidene Evangelieverhalen, kan door verband waarin het staat, door den samenhang der gebeurtenissen, waarin het voorgesteld wordt, door den anderen vorm van mededeeling, eenigszins ander licht ontvangen, en van verschillende strekking en voller beteekenis blijken, dan elders daarvan openbaar wordt.

29. Daarom moeten we by de verklaring der Heilige Schrift rekenen met de onderscheiden tijden en bedelingen, waartoe de te exegetiseeren deelen dier Openbaring behooren.

a. God gaf Zijne Zelfopenbaring in Christus ter verlossing van zondigen mensch en verloren wereld wel terstond reeds volkomen in kiem, maar schonk haar allengs rijker en meer ontwikkeld, en deed voortdurend meer licht over haar opgaan. Vooral met den tijd der Nieuwe bedeling, den tijd der vervulling, den tijd van de komst van den Zone Gods in ons vleesch, om den verzoenings-arbeid te volbrengen, deed God het licht over Zijne voorafgaande voorzeggingen en beloften opgaan, Rom. 3 : 25, en heeft Hij groote verandering doen intreden, Gal. 3 : 23—4 : 6. De gansche ceremonieele wet van Israël, voor zoover die schaduw was van den Heere Christus en Zijn werk, kwam met die komst en de Nieuwtestamentische bedeling te vervallen. Dierenoffers be

Schriftbeginselen 9

130 REKENEN MET DE ONDERSCHIEDEN TIJDEN EN BEDEELINGEN

hoeven nu niet meer ter verzoening te worden gebracht, en mogen dat zelfs niet, zal men het slachtoffer van den Heere Christus niet verloochenen, Hebr. 10 : 12, 14. Het gebod der besnijdenis geldt voor de geloovigen niet meer. Bepalingen aangaande allerlei feestdagen en feestjaren hadden geldigheid slechts tot den verlossingsarbeid van den Middelaar Gods en der menschen, Gal. 4 : 9—10; Col 2 : 16—17. De verhouding van gemeente en overheid of Kerk en Staat is een andere dan bij Israël in de Oude bedeling. God heeft Zijn volk nu niet meer slechts onder, of anders gezegd, in ééne natie, die der twaalf stammen Israëls, maar aan Zijne apostelen gebod de Heere: Gaat dan henen, onderwijst alle volken, hen doopende en hen leerende onderhouden alles wat Ik u geboden heb, Matth. 28 : 19. Wij leven in de Nieuwe bedeling onder andere omstandigheden, verhoudingen, bepalingen, dan de geloovigen der Oude bedeling. Vele verordeningen, die regelen van gedrag waren voor de geloovigen vóór de komst van onzen Heiland in het vleesch, hebben nu opgehouden te gelden, omdat zij in verband stonden met de voorbereiding en afschaduwing van de komst en het werk van den Zone Gods tot onze verzoening en behoudenis; vgl. ook Joh. 4 : 21—24.

b. Nog weer eene andere bedeling was er vóór de Wetgeving op den Sinaï, n.1. die van Abraham tot Mozes. En aan deze ging weer vooraf het tijdperk ook vóór den

Zondvloed. Zakelijk onderging het genade verbond in al deze onderscheiden tijden en bedelingen geene verandering. Want er is maar één Middelaar Gods en der menschen, de mensch Christus Jezus, I Tim. 2 : 5. Er is maar één weg der zaligheid voor zondaren, Joh. 14 : 6, één waar geloof, Eph. 4 : 5. De zaligheid is in geen anderen, n.1. dan in Christus Jezus; want er is ook onder den hemel geen andere naam, die onder de menschen gegeven is, door welken wij moeten zalig worden, Hand. 4 : 12. Dat is niet alleen nu zoo, maar dat was ook zoo in alle eeuwen vóór Christus' komst en verlossingsarbeid, in alle tijden en bedelingen van den aanvang der wereld, of althans van de intrede der zonde in de menschen wereld. En dat zal zoo zijn tot het laatst van deze wereldgeschiedenis. Maar de vormen, waarin God dat openbaarde, waren in de onderscheiden bedelingen verschillend, en daarmede ook de eischen, welke de Heere aan de menschen stelde. Die eischen kwamen, wat hun wezenlijken inhoud betreft, wel steeds op hetzelfde neer, zooals vergelijking van Deut. 10 : 12—13; Micha 6:8; Matth. 22 : 37—40; Rom. 13 : 9—10 duidelijk kan doen zien. Maar de vormen, waarin die eischen gesteld werden of optraden, en waarin zy gehoorzaamd moesten worden, waren toch onderscheiden.

c. Dientengevolge hebben wy niet maar zonder meer wat God tot Noach zeide, of tot Abraham sprak, of aan Israël verordende,

REKENEN MET DE ONDERSCHIEDEN TIJDEN EN BEDEELINGEN 131

als in dien letterlijken zin ook geldende voor de geloovigen van de Nieuwe bedeeeling op te vatten. Niet wij behoeven nu eene ark te bouwen en daarin de onderscheiden dierensoorten op te nemen. Gen. 6 : 14—21. God beveelt ons niet, zooals aan Abraham: Neem nu uwen zoon, uwen eenige, dien gy liefhebt, en ga henen en offer hem tot een brandoffer, Gen. 22 : 2. Hij heeft aan ons niet verordend, een tabernakel voor Zijnen dienst op te richten van die en die grootte, en op die en die wijze, Ex. 25. Doch wij moeten nagaan, voor hoever die speciale inkleeding telkens van bepaalde verordeningen en instellingen een tijdelijk karakter droegen, dat later weer veranderd werd, en voor hoever daarin een duurzame regel gesteld werd, die van kracht bleef ook bij wisseling van inkleeding.

Wij moeten ook de vrijheid van de Nieuwtestamentische bedeeeling niet antedateeren vóór de komst van de volheid der tijden. Al gelden nu de verordeningen omtrent besnijdenis en dierenoffers niet meer, daarmede is niet gezegd, dat zij ook niet golden

voordat Christus Zijn bloed gestort had tot verzoening onzer zonden. Wij leven nu in den tijd der vervulling, tevoren echter leefden de geloovigen in dien der schaduwen. Wij hebben nu meer licht van den Heere ontvangen dan Hij in den tijd der Oude bedeeeling deed schijnen. Want nu heeft Hij verwerkelijkt, wat Hij toen betreffende den komenden Messias en diens werk beloofde.

Essentieel was er wel steeds gelijkheid wat Gods Zelfopenbaring in den Heere Christus aangaat, maar accidenteel, inzake uitwendige vormen en regelen, was daar, in de verschillende bedeeelingen, onderscheid.

d. De Heere belooft in II Sam. 7 : 12 v.v. aan David een zoon, die Zijnen naam een huis bouwen zal, en wiens koninkrijk Hij bevestigen zal in eeuwigheid, dien Hij tot een Vader wezen zal, en deze Hem tot een zoon. Dat ziet op Salomo en diens tempelbouw, en op de reeks koningen daarna uit Davids en Salomo's geslacht in de volgende eeuwen. Maar in die belofte Gods zit organisch opgesloten de toezegging van de geboorte van den Zoon Gods uit Davids geslachtslinie, Die den geestelijken tempel van Gods uitverkoren gemeente zou bouwen, en Wien in vollen zin God ten Vader, en Deze aan God tot Zoon zal zijn. Met betrekking tot de verklaring van den zin dezer belofte hebben wij dus te overwegen en in het licht te stellen, welke die zin was voor den tijd der bedeeeling van David tot de geboorte van den Heere Jezus, betreffende Davids koningsgeslacht en den steenen tempel te Jeruzalem, en welke haar zin is ten aanzien van den Nieuwtestamentischen tijd, den Christus Gods, en de gemeente des Heeren.

Bidt de Psalmist: Och dat Israëls verlossing uit Sion kwame, Ps. 14 : 7, dan moet tot het verstaan van die bede eerst gelet worden op den Jeruzalemschen Sionsberg en zijne beteekenis als

bizondere openbaringsplaats of woonstede Gods, om daarna tot het geestelijke en eigenlijke Sion te komen. Op soortgelijke wijze is het, wanneer wij recht willen verklaren het woord van den profeet: Te dien dage zal dit lied gezongen worden in het land van Juda: Wij hebben een sterke stad, (God) stelt heil tot muren en voorschansen, Jes. 26 : 1.

e. Wij kunnen aan het voorgaande ook toevoegen de opmerking, dat wat bij juiste gevolgtrekking uit hetgeen God in de Heilige Schrift met duidelijke woorden of daden geopenbaard heeft, afgeleid en geconcludeerd kan worden, ook voor Gods woord moet

gelden. Dat heeft God ook bedoeld. Dit volgt reeds daaruit als vanzelf, dat het God was, Die daar Zijne openbaring gaf, en dat Hem ten volle helder is, wat Hij zegt, ook tot in de uiterste consequentie.

Maar het volgt ook voorts uit het organisch karakter der Schriftopenbaring, en het staat in verband met het bestel Gods inzake de onderscheiden tijden en bedelingen, waarbij wel verschillende vormen of uitwendige gestalten zouden uitkomen, maar het innerlijke wezen steeds hetzelfde zoude zijn.

30. Bij de verklaring van de Heilige Schrift moeten we steeds nauwkeurig opmerken en onderscheiden het bijzondere en het algemeene.

o. God openbaart meermalen in het concrete, bijzondere, speciale, het generale of algemeene, en geeft wel het algemeene in bijzonderen vorm. Hij zegt: Gij zult niet doodslaan, en spreekt aldus letterlijk slechts van het feitelijk doden van een mensch, van moorden. Maar Hij bedoelt daarmede tevens vele andere misdaden te verbieden van kwetsen, benauwen e. a., en zelfs allerlei verkeerde zielsgesteldheden als liefdeloosheid, haat e. a. Want onze Heiland leert: Zoo wie ten onrechte op zijn broeder toornig is, die zal strafbaar zijn door het gericht, Matth. 5 : 27. En Johannes schrijft: Een iegelijk die zijn broeder haat, is een doodslager, I Joh. 3 : 15. En dat is maar geen Nieuwtestamentische uitbreiding van het Oudtestamentisch gebod, doch niet anders dan duidelijke ontsluiting of openlegging van zijn inhoud. Want niet alleen had God bevolen: Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf, maar ook verboden: Gij zult niet wreken, noch (toom) behouden tegen de kinderen uws volks, Lev. 19 : 18. En ook: Gij zult uwen broeder in uw hart niet haten, vs 17. In dien concreten vorm van het verbod van doodslag gaf God zelfs het positieve gebod van weldoen: Wanneer gij uws vijands os of zijn ezel dwalende ontmoet, gij zult hem denzelven zekerlijk wederbrengen. Wanneer gij uws haters ezel onder zijn last ziet liggen, zult gij dan nalatig zijn om het (uwe) te verlaten voor hem? Gij zult het in alle manieren met hem

OPMERKEN EN ONDERSCHIEDEN 'T BIZONDERE EN 'T ALGEMEENE 133

verlaten, Ex. 23 : 4—5; vgl. ook Matth. 5 : 44; Gal. 5 : 19—23. En ook dat van liefhebben, Matth. 22 : 39; Rom. 13 : 8, 10.

b. God deed eiken dag voor Israël in de woestijn het manna uit den hemel vallen, Ex. 16 : 19, maar schonk daarmee niet enkel iederen dag opnieuw stoffelijk voedsel voor levensonderhoud aan de destijds levende Israëlieten, doch openbaarde er tevens aan hen en aan anderen ook van alle volgende eeuwen eene veel meer omvattende waarheid door, n.1. dat de mensch leeft door Hem en hetgeen Hij geeft, Deut. 8:3; Matth. 4 : 4, en schonk er zelfs ook geestelijke leering door met het oog op den Heere Christus als het hemelsche manna, Joh. 6 : 32v.v. Spreekt onze Heiland tot Zijn discipelen: Zalig zijt gij armen, Luc. 6 : 20, dan is dat een woord niet alleen tot de destijds het hoorenden, die rondom den Heere gezeten waren, maar betreft het ook menigten, die eerst in volgende eeuwen zouden leven, en doet hun heil hooren, Matth. 5 :3.

Wij hebben dus by elk feit in de Heilige Schrift ons van Gods doen medegedeeld, van eiken zin en van elk woord van Gods openbaring in de Heilige Schrift, na te gaan, wat daarvan het concrete en bijzondere is, dat slechts destijds en in dat speciale geval zoo was en gold of van kracht was, èn wat het algemeene mag wezen, dat op die wijze in een bepaalden vorm door God werd geopenbaard, dat steeds geldt en ook ons nog raakt. Leidt God Israël uit Egyptes dienstbaarheid en land, de woestijn door, Kanaan binnen, dan heeft dat realiter en profetisch rijker beteekenis, dan dat toen alleen de destijds levende Israëlieten die verlossende daden Gods ondervonden. Israël was ook kiem en type van het gansche volk des Heeren, dat eens in het hemelsche Kanaan wonen zal, verlost van alle leed. Uit Israël moest toen nog David geboren worden, en Jesaja, en 's Heeren discipelen. Deze allen werden dus toen ook mede uitgeleid. Niet maar overdrachtelijk gesproken, maar zeer wezenlijk. Ja, de Heere Christus Zelf is eeuwen daarna uit het Israëlietische volk en Davids huis gesproten, en daarom ook in zeer werkelyken zin mede uitgeleid, waarom Matth. 2 : 15 het woord: Uit Egypte heb Ik Mijnen Zoon geroepen, van Hos. 11 : 1, als sprekende ook van Hem, en in betrekking tot Zy'n vlucht naar Egypte kon aanwyzen. In dat vertoef in, en latere terugkeeren uit, Egypte, herhaalde zich a. h. w. datgene, wat reeds eenmaal was geweest. En in en met den Heere Christus werd toen ook tevens al Zijn volk, dat door Hem van schuld en vloek en zonde en verderf is losgekocht en wordt vrijgemaakt, uit Egypte uitgeleid, want slechts door Hem bestaan zij als Zy'n verlost volk, en uit Hem is al hun heil en leven.

c. Het is noodig, deze onderscheiding tusschen het bizondere en het algemeene met zeer groote nauwkeurigheid te maken. De Joodsche tegenstanders des Heeren meenden Abrahams zaad te

134 OPMERKEN EN ONDERSCHIEDEN 'T BIZONDERE EN 'T ALGEMEENE

zijn, omdat zij vleeschelijk van Hom af stamden, Joh. 8 : 39; Matth. 3 : 9. Maar de Heere Christus wees hen er op, dat voor het zijn van Abrahams zaad vleeschelijke afkomst niet genoeg was, doch allereerst geestelijke verwantschap vereischt werd, Joh. 8 : 39— 40; vgl. Rom. 4 : 11—12. Hadden de Joden uit Gods gebod: Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelfen, Lev. 19 : 18, afgeleid: Uwen vijand zult gij haten, Matth. 5 : 43, dan geschiedde dit geheel ten onrechte, was dat vlak ingaande tegen Gods eigen doen, Matth. 5 : 44 v.v. Zou de niet-Israëliet, die den Heere vreest en dient, zeggen, dat hij, wyl geen vleeschelijke afstammeling van Abraham, Izaak en Jacob, niet tot 's Heeren volk behoorde, dan zegt de Heere Zelf, dat de vreemden, die zich tot Hem voegen om Hem te dienen en Zijnen naam lief te hebben, tot Zijnen heiligen berg gebracht zullen worden om zich te verheugen in Hem. Jes. 56 : 3—7; vgl. Rom. 2 : 25—29. Van het uitwendige moet doorgedrongen worden tot het inwendige, Jes. 58 : 5—7. Het uitwendige moet slechts beschouwd worden als zichtbare verklaring van het inwendige of geestelijke, Ps. 51 : 18—19. En om dat laatste is het steeds als de hoofdzaak te doen.

d. Daarom dient er steeds scherp acht op gegeven te worden, tegenover wien God iets zegt of doet, onder welke omstandigheden, op welke wijze, opdat aldus ingezien moge worden, wat daarbij telkens het tijdelijke, voorbijgaande is, het individueele en oogenblikkelijke, èn wat het blijvende, duurzame, algemeene. Worden de Israëlitische weduwen voorbijgegaan, maar Elia voor zijn levensonderhoud gezonden naar eene weduwe buiten Israëls volk en land, I Kon. 17 : 9, onze Heiland doet weten, dat in dat concrete, historische geval eene algemeene waarheid aan het licht trad van Zijn koninkrijk, die ook doorgaat met het oog op Zijn persoon en werk, Luc. 4 : 24—26, n.1. dat wie tot Zijn volk of gemeente mogen behooren, maar niet in Hem gelooven en Hem niet van harte aannemen, verstoken blijven van Zijn heil, en daarentegen degenen, die dat voorrecht misten, doch Hem geloovig aannemen, van het verderf worden gered en met Zijn zegen verblijd. Wordt Abraham door God gerechtvaardigd uit zijn geloof, voordat hij nog de besnijdenis ontvangen had, Gen. 15 : 6; vgl. 17 : 10, de apostel Paulus schrijft

uitdrukkelijk, dat op deze omstandigheid wel gelet moet worden als eene zaak van groote, verstrekkende beteekenis, Rom. 4 : 3, 10—13. En heeft de Heere Zijne wetten aan Israël gegeven honderden van jaren, nadat Hij aan Abraham Zijne belofte van de zegening aller volken in hem gaf, Gen. 18 : 18, dan is ook dat eene zaak, die niet over het hoofd gezien moet worden, maar rijk van leering is, Gal. 3 : 17—18. Dat Adam eerst geschapen is en daarna Eva, en dat niet Adam verleid is, maar Eva, die daarop ook Adam van de verboden vrucht deed eten, wordt

STEEDS SCHERP LETTEN OP HET KENMERKENDE

135

door den apostel Paulus aangewezen als ook van beteekenis voor huiselijk, maatschappelijk en kerkelijk samenleven, I Tim. 2 : 11—15; vgl. ook I Cor. 11 : 3—15.

31. Bij elk deel en bij eiken tekst der Heilige Schrift moet ook steeds scherp gelet worden op het kenmerkende.

a. Twee teksten kunnen geheel dezelfde zijn, vgl. Ps. 24 : 1a en I Cor. 10 : 26: De aarde is des Heeren en hare volheid, onderwijl hun gebruik toch verschillend is. Zoo wordt in Ps. 24 : 1 uitgedrukt, dat alles des Heeren eigendom is, maar worden in I Cor. 10 : 26 die Psalmwoorden aangehaald om daarmede Schriftuurlijk bewijs te leveren daarvoor, dat een geloovige vrij alle vleesch uit een slachthuis komende, eten mag, omdat er niets is, of het is van den Heere, niets dat niet van Hem, maar van de afgoden zou zijn. En komen diezelfde woorden dan volgens sommige handschriften, hoewel denkelijk ten onrechte, nogmaals voor in vs. 28 van I Cor. 10, dan heeft die herhaling daar, indien zij authentiek, d. i. van den apostel Paulus zelven afkomstig zou zijn, nog weer eene andere bedoeling dan in vs. 26, en wel om aan te geven, dat men in het daar genoemde geval ook wel van vleesch zich onthouden kan, omdat er nog genoeg andere spijs overblijft, die men zonder den zwakken geloovige te kwetsen of te doen struikelen, eten kan, omdat alles wat er in de wereld is, des Heeren is, en dus zonder aanstoot te geven, genuttigd kan worden.

b. Omdat de gansche Heilige Schrift het Woord van God is, in al haar deelen, groot en klein, en de Heere al Zijn werken met wijsheid gemaakt heeft, Ps. 104 : 24, heeft ook alles in de Heilige Schrift beteekenis, tot in het kleine. Zelfs wanneer de Heere dan hetzelfde feit meer dan eenmaal in de Heilige Schrift heeft doen opnemen, vgl. de boeken van

Samuël en die der Koningen, en deze laatste en die der Kronieken, en zie de Evangelieverhalen onderling, heeft die opteekening beide malen toch niet in alles dezelfde strekking. Door verschillenden vorm van mededeeling, of door onderscheiden verband, volgorde, samenhang, ontvangt die herhaald vermelde gebeurtenis of redevoering dan toch eenigszins andere beteekenis, of valt er een wat ander licht op. Daarom moet bij elk deel en bij eiken tekst van de Heilige Schrift gevraagd worden, wat de Heere daar precies zegt of doet zeggen, wat de eigenlijke zaak is, welke Hij daar bekend maakt, ook in onderscheiding van wat Hij misschien gelijksoortig openbaart op eene andere plaats, welk het doel of de strekking dier bekendmaking zij, en welk verschil daar dan is met wat Hij elders in de Heilige Schrift van gelijken aard deed opnemen, wat betreft vorm, verband, strekking.

136

VERKLAREN IN HAAR EIGEN GEDACHTENGANG OF GEEST

Zoo zegt de Heere in Gen. 6 :5, dat al het gedichtsel der gedachten van 's menschen hart te allen dage alleenlijk boos was. Datzelfde zegt Hij echter ook in Gen. 8 :21, hoewel met eenige wijziging: Want het gedichtsel van 's menschen hart is boos van zijne jeugd. Toch is daar verschil. In Gen. 6 :5 wordt de volstreckte verdorvenheid des menschen aangegeven in hare voldragenheid. In Gen. 8 : 21 wordt er van gezegd, dat die verdorvenheid den mensch reeds aankleeft of eigen is van zijn vroegste bestaan. Die onderling van elkander een weinig afwijkende wijze van uitdrukking der zelfde zaak staat in verband met de onderscheiden bedoeling dier twee Schriftplaatsen. In Gen. 6 : 5 wordt er mee gemotiveerd, waarom de zondvloed moest komen, n.1. omdat 's menschen verdorvenheid zulk eene verschrikkelijke hoogte had bereikt en als ten top geklommen was, maar in Gen. 8 :21 wordt er mee verklaard, waarom er geen zondvloed meer komen zal, n.1. omdat die toch geen wezenlijke beterschap brengt, daar de verdorvenheid den mensch reeds verontreinigt van zij ne geboorte en eerste ontstaan, en zetelt in zijn diepste innerlijk. Het water, ook al komt het met een zondvloed, spoelt die onreinigheid dus toch niet weg. Dat reinigt het hart niet.

c. Om het kenmerkende eener uitspraak of mededeeling op te sporen moet men nauwkeurig nagaan, welke woorden en woordverbindingen de Heere op eene bepaalde

plaats doet bezigen. En wanneer op eene andere plaats eene soortgelijke gedachte wordt uitgesproken, of een dergelijk of hetzelfde feit beschreven staat, hebben we deze twee plaatsen opmerkzaam en zorgvuldig te vergelijken, om aldus het gelijke en het ongelijke te onderscheiden, zuiver af te wegen, juist en volkomen, om daardoor helder te leeren inzien, wat datgene is, wat Gods openbaring op de eene plaats onderscheidens of kenmerkends heeft van die op de andere plaats. Voorts dient het verband van gebeurtenissen en van hare mededeelingen in de Heilige Schrift doorvorsch te worden, en moet gevraagd worden, welk het doel is, waarmede iets, en waarom het zóó wordt gezegd, en waarom op eene andere plaats wederom, maar daar mogelijk op andere wijs.

Eerst door aldus het bijzondere of kenmerkende van een Schriftdeel of tekst uit te zoeken, kunnen we den zin van de Godsopenbaring daar ter plaatse recht leeren inzien. En op deze wijze wordt ons ook steeds meer zichtbaar de rijkdom, volheid en heerlijkheid van Gods Woord in de Heilige Schrift.

32. De Heilige Schrift en elk harer deelen moet verklaard worden in haar eigen gedachtengang of geest.

- a. Toen de Joden uit Gods gebod om den naaste lief te hebben

VERKLAREN IN HAAR EIGEN GEDACHTENGANG OF GEEST

137

als zichzelf, Lev. 19 : 18, afleidden: Uwen vijand zult gij haten, Matth. 5 :43, was die redeneering geheel in strijd met het eigen doen van God, Die dat gebod gegeven heeft, en ging dat vlak in tegen de duidelijke bedoeling van Gods openbaring in de Heilige Schrift. Of wanneer uit de waarheid, dat 's menschen ongerechtigheid nog ook dient om Gods gerechtigheid te meer te doen uitblinken, geconcludeerd wordt, dat God dan onrechtvaardig is, als Hij de zonde met toorn en straf bezoekt, Rom. 3 :5—6, of dat men dan eigenlijk zondigen mag, omdat men aldus werkzaam zou zijn tot eere Gods, gaat dit geheel in tegen datgene, wat God van Zijn heilig wezen en Zyne afschuw van de zonde in de Heilige Schrift heeft bekend gemaakt, en tegen de duidelijke tekening der zonde daar als Gode mishagende, en als wekkende Zy'ne gramschap tegen haar. Vgl. Rom. 6 :1; 5 :20; Matth. 23 :16vv.

b. Wij moeten ons daarom van den aard of geest der Godsopenbaring in de Heilige Schrift, en van haren gedachtengang en van hare wijze van redeneeren, of m. a. w. van de logica des Heiligen Geestes, die haar Auctor primarius is, wel doordringen, en deze helder voor den geest hebben, wanneer wy de Heilige Schrift willen verklaren; vgl. ook Matth. 4 :6—7. Zegt Johannes: God is liefde, I Joh. 4 :8, 16, dan mogen wij dat niet gaan verklaren in strijd met de openbaring van Gods toorn tegen de zonde, waarvan de Heilige Schrift ook duidelijk spreekt, Nah. 1 : 2; Rom. 1 :18. Anders zou het lyden van den Zoon Gods tot den dood des kruises zyn bestaansreden verliezen, en de leer van Gods genade feitelijk geloochend worden. Dan ware dat lijden ten doode niet tot verzoening onzer zonden, I Joh. 2 :2, omdat er dan geene verzoening noodig ware, daar God niet tegen de zonde zou toornen, ja, dan ware dat lyden van den Heere Christus eene groote onrechtvaardigheid jegens Hem van Gods kant. Die dan zonder noodzaak zooveel benauwdheid en smart over Hem zou hebben uitgestort.

c. Steeds moet daarom de Heilige Schrift verklaard worden als het Woord van God naar den gedachtengang, dien God ons in Zijn Goddelijk denken in de Heilige Schrift geopenbaard heeft en doet kennen. Het is daarbij niet in de eerste plaats de vraag, wat de menschen, tot wie een Godswoord destijds eerst kwam, in zulk een woord hebben gehoord, of er van verstaan, maar wat er naar de bedoeling Gods blijkbaar in werd geopenbaard. Niet dat beslist over de beteekenis van het meervoud ons in Gen. 1 :26; 3 :22, hoe Adam en de patriarchen dat hebben opgevat, maar hoe God in Zijn drieëinig wezen bestaat, en wat Hij daarover heeft geopenbaard. Want niet Adam of één der patriarchen is in die twee Schriftplaatsen aan het woord, maar God Zelf spreekt die woorden. En deze moeten dus opgevat en verklaard worden niet naar het verstaan der hoorders, doch naar den zin des Sprekers,

138 NOCH RATIONALISTISCH, NOCH OVERGEESTELIJK AFWIJKEN VAN,

d. i. van God, Die reeds toen, wijl van eeuwigheid, drieëinig bestond, al heeft Hij Zijn drieëinig bestaan ook eerst later duidelijker aan ons geopenbaard.

Dus mag men de begrippen in de Heilige Schrift bij hare verklaring niet verzwakken, noch op eene met Gods wezen niet bestaanswijze vertolken, b. v. door dat van Gods toorn of wraak te ontdoen van zijn ontroerenden ernst, waardoor ook het lijden en

sterven van den Heere Christus tot verzoening onzer zonden niet meer noodzakelijk zou blijken, en de liefde Gods tot onze redding langs dezen weg in een gansch ander licht zou komen te staan, noch ook, wanneer er van Gods berouw gesproken wordt, Gen. 6 :6; I Sam. 15 :11, dit opvatten naar menschenlijken trant, alsof er bij God wezenlijke verandering van gezindheid zou kunnen plaatsvinden, in strijd met wat de Heilige Schrift duidelijk elders openbaart, b. v. I Sam. 15 : 29; Jac. 1 : 17. Wat van God in menschenlijken vorm gezegd wordt, moet door ons steeds op Gode waardige wijze verstaan worden. Het 'motcv sKévuxrev, Hij heeft Zichzelven ontledigd, of vernietigd, Philipp. 2 : 7, mag niet verklaard worden in strijd met de door Gods Woord genoegzaam geopenbaarde waarheid van Gods onveranderlijke wezen. In II Petr. 3 :16 wordt dan ook gewaarschuwd tegen het verdraaien der Schriften.

33. Bij de verklaring der Heilige Schrift moeten we zorgen noch rationalistisch, noch overgeestelijk af te wijken van, noch in strijd te komen met, de letter van den tekst.

a. Lang niet alles wat in de Heilige Schrift staat, moet letterlijk opgevat worden. Spreekt Jerem. 31 : 20 over het rommelen van Gods ingewand, dan is dit eene figuurlijke uitdrukking om Gods innige en sterke liefde aan te duiden. Openb. 21 :2 wordt het afdalen van het nieuwe Jeruzalem uit den hemel zinnebeeldig bedoeld. En evenzoo de ligging en grootte van dit Jeruzalem in vs 16. Met dit hier genoemd beginsel wordt dan ook niet gemeend, dat wij alles in de Heilige Schrift letterlijk moeten nemen. Integendeel hebben wij immer den geestelijken zin op te sporen van hetgeen ons overeenkomstig onze aardse bestaanswijze en geestelijke onbevattelijkheid ten aanzien van God en de eeuwige dingen in zinnelijke vormen voorgesteld wordt. Doch ook in zulke gevallen behoeven we ons niet los te maken van hetgeen woordelijk uitgedrukt staat, maar moeten wij uitgaan van wat er letterlijk staat, om daarvan nauwkeurig den zin vast te stellen, en alzoo in te zien, welke geestelijke beteekenis er door wordt aangegeven. Ook wanneer „vergeestelijking” geboden is, mag zij niet ontaarden in vernuftspeeling, maar dient zij inderdaad Schriftver

NOCH IN STRIJD KOMEN MET, DE LETTER VAN DEN TEKST

klaring te bieden, en afgeleid te worden uit wat de tekst daar metterdaad en woordelijk zegt.

b. Zoo blijft ook dan de letter a. h. w. den grondslag vormen, waarop bü zulke geestelijke vertolking de verklaring vaststaat. Deze „vergeestelijking” mag ook dan geene ontwikkeling van eigen denkbeelden zyn, die men naar aanleiding van den tekst uitspint en slechts aan het gekozen Schriftwoord of Schriftdeel vasthecht, om ze als door God op die Schriftplaats met die woorden bedoelde openbaringsgedachten voor te stellen, hoewel zij daarmede misschien niets uit te staan hebben. B. v. wanneer men uit Luc. 6 :17, waar gezegd wordt, dat de Heere op eene vlakke plaats stond, toen Hy de daar medegedeelde rede uitsprak, wil afleiden, dat in de prediking geen dogma's behandeld mogen worden. Evenmin mogen we de letter der Heilige Schrift rationalistisch iets anders willen laten zeggen, dan zij doet, en haar van haren eigenlijken inhoud berooven, door eene gansch onjuiste verklaring, b. v. door van Matth. 14 :25: op het water, te maken: langs het water, omdat een mensch immers niet over het water loopen kan, of hij zinkt er in weg; vgl. ook vss 26 en 28. Saul legde Gods bevel aan hem, I Sam. 15 :3, uit op eene hem juist voorkomende, maar inderdaad van de letter afwijkende wijs, I Sam. 15 :20—21, die zoo verkeerd was, dat hij deswege als koning over Israël verworpen werd.

c. Met dezen regel is ook gegeven, dat wij bij de verklaring van profetieën moeten uitgaan van hetgeen letterlijk gezegd wordt, en zoolang en voorzoover mede vasthouden aan hetgeen woordelijk geschreven staat, als dit met goede Schriftverklaring kan samengaan. Wanneer b. v. in Ps. 48 :12 gezegd wordt: Laat den berg Sion blijde zijn, hebben wy dit niet terstond van het geestelijk Sion en 's Heeren gemeente te verklaren, doch allereerst te nemen van den Sionsberg te Jeruzalem met zijn bewoners, om eerst daarna te komen tot den geestelijken berg, waar God Zijne woning heeft willen nemen, de gemeente Zijner uitverkorenen. Wij moeten in zulke gevallen niet bij het letterlijke blijven staan, maar overeenkomstig het in die woorden zelve duidelijk aangegevene, van het letterlijke voortgaan tot het geestelijke, van Salomo, II Sam. 7 :12 vv., en Jesaja, Jes. 49 : 6 vv., komen tot den Heere Christus, van den steenen tempel tot den geestelijken tempel van 's Heeren gemeente. Doch om op de rechte wijze tot die geestelijke verklaring en beteekenis te komen en haar in den rechten zin te ontvouwen, moeten wij toch aan vangen met het letterlijke, en dat nauwkeurig tot zijn volle recht laten komen bij de uitlegging.

140 WAT DUISTER IS, VERKLAREN NAAR HELDERDER GEOPENBAARDE

34. Bij wat in de Heilige Schrift duister is, moeten wij ter verklaring uitgaan van hetgeen dienaangaande daarin elders helderder werd geopenbaard.

a. De eene waarheid in de Heilige Schrift geopenbaard is voor

ons soms nog wonderlijker, dieper, dan de andere. Gods drieëenheid is voor ons om zoo te zeggen nog moeilijker te verstaan, dan Zijne schepping en onderhouding van de wereld. De vleeschwording des Woords is ons nog onbegrijpelijker dan de wonderdaad van Izaaks geboorte. Maar ook heeft de Heere over de eene waarheid voller openbaring gegeven, dan over de andere. En Hij heeft over dezelfde zaak Zich op de eene plaats duidelijker geopenbaard, dan op eene andere. Tot recht verstaan van Gods openbaring moeten wij dan steeds door het meer duidelijke ons laten leiden tot het rechte verstaan van het minder helder geopenbaarde. Zegt onze Heiland: *i vxrr,p poC ê<mv*, Joh. 14 : 28, Mijn

Vader is meer dan Ik, dan moeten wij dat niet in subordinatianschen zin verstaan, om aldus in strijd te komen met plaatsen als Joh. 1 : 1, en over het hoofd te zien, dat de Heere Christus in Joh. 14 :28 van Zich spreekt als Christus, bekleed met onze menselijke natuur, als Gezondene des Vaders.

Of schrijft de apostel Paulus in I Tim. 2 :5, dat er is één Middelaar Gods en der menschen, «*v&putxoc \piar:c 'b',<reüg*, de mensch Christus Jezus, dan moeten wij dat niet opvatten in den zin eener loochening door den apostel van de Godheid van onzen Heiland, die Hij elders duidelijk leert, b. v. in dezen zelfden brief, I Tim. 3 :16, entzie voorts Rom. 8 : 32; 9:5; Philipp. 2 :6—11; Col. 1 :15—17 e. a. En spreekt onze Heiland in de gelijkenis van den verloren zoon, Luc. 15 :11 vv., niet van een zoenoffer, dat gebracht werd en noodig was, voordat de vader den berouwvol wederkeerenden en schuldbelijdenden zoon wederom in ontferming aannam, Luc. 15 :20—24, dan moeten we die gelijkenis te dezer zake niet als uitgangspunt nemen om de leer der voldoening en verzoening door het lijden van den Heere Christus te loochenen. Die gelijkenis is niet het gansche Woord van God — de waarheid van het werk der voldoening en verzoening door Christus wordt elders in de Heilige Schrift duidelijk geleerd, ook door den Heere Zelfen, b. v. Matth. 20 : 28, en zie II Cor. 5 :14—15, 19—21, e. a. Zoo dienen we ook het: *ra ykp 3-éAnv*

ir<xpa.Y.uTxi ,ua, Rom. 7 :18, want het willen is wel bij mij, niet te nemen of te verklaren in strijd met Rom. 8 :7—8; Eph. 2 :1—3, alsof de onwedergeboren mensch nog den wil om het voor God goede te werken, zou hebben, en dus eigenlijk geen levendmaking, vernieuwing, herschepping noodig zou hebben.

b. Wij moeten de Oudtestamentische profetieën verklaren in

NIET VERKLAREN IN STRIJD MET DEN REGEL DES GELOOFS

141

het licht van de Nieuwtestamentische vervulling. Door die vervulling heeft God meer licht doen opgaan over den zin dier vroeger door Hem gegeven profetieën. Daarom mogen we die profetieën niet op zichzelf nemen, los van hare vervulling in de Nieuwe bedeeling, ons in de Heilige Schrift beschreven, zonder ze te verklaren naar, of in het licht van die vervulling. God heeft die Nieuwtestamentische vervulling, en hare mededeeling in het Nieuwe Testament, niet gegeven, opdat wij die bij de verklaring Zijner Oudtestamentische profetie verwaarloozen zouden. Integendeel. Maar in het licht der latere, helderder openbaring van de Nieuwe bedeeling hebben wij het voorafgaande, duisterder geopenbaarde, te bezien en uit te leggen. De moorman wist niet, van Wien de profeet Jesaja in hoofdstuk 53 sprak, Hand. 8 : 27—34. Maar Philippus kon hem inlichten door de verkondiging van den Heere Christus en de voorstelling van hetgeen met Hem gebeurd was, vss 35—37. In Ps. 91 : 11—12 zou twijfel kunnen overblijven, in welke gevallen het daar beloofde geldt. De Heere wijst tegenover den satan aan, dat uit Deut. 6 : 16 geweten kan worden, dat het in elk geval niet bedoelt, dat wij ons maar eigenwillig in gevaar mogen begeven, en dat, zal die belofte van kracht zyn, er geen eigen veroorzaking van het gevaar mag zijn.

35. We moeten de Heilige Schrift niet verklaren in strijd met den regel des geloofs.

a. Wanneer wij de eene of andere plaats van de Heilige Schrift verklaren, mogen we dat niet doen op eene wijze, dat we een resultaat verkrijgen, hetwelk in strijd is met geloofswaarheden, welke God duidelijk in Zijn woord heeft geopenbaard. Zegt onze Heiland in Joh. 17 : 3 van den Vader: at t'ov /xiusv hXriSivbv Qtsv, U, den eenigen waarachtigen God, dan mogen we dat niet antitrinitarisch opvatten en uitleggen, in strijd

b.v. met Matth. 28 : 19; II Cor. 13 : 13 e. a. En zegt Hij van den blindgeborene: Noch deze heeft gezondigd noch zyn ouders, Joh. 9 : 3, dan mogen we dat niet nemen als een loochening door den Heere van aller menschen zondigheid, in strijd b.v. met Rom. 3 : IOv.v. Komen we daarom bij de verklaring van eenige plaats der Heilige Schrift tot een resultaat, dat duidelijk ingaat tegen hetgeen God op heldere wijze in Zijn Woord heeft bekend gemaakt, dan blijkt daaruit, dat wij onjuist hebben uitgelegd en eene fout gemaakt bij onze verklaring, waar dit dan ook mag zijn. We hebben dan den tekst niet begrepen, of momenten in den tekst of in het verband verwaarloosd, den nadruk verkeerd gelegd, er iets ingelegd, dat er niet in staat, of, op welke wijze ook, den tekst niet ontvouwd naar zijn wezenlijken inhoud of zin en de bedoeling Gods. Matth. 10 : 41 leert

142

NIET VERKLAREN IN STRIJD MET DEN REGEL DES GELOOFS

de Heere geene verdienstelijkheid van onze goede werken, anders dan b.v. Luc. 17 : 10; en zie I Cor. 15 : 10.

b. We spreken hierbij van analogia fidei, overeenstemming met het geloof. Deze kunnen we onderscheiden in drieën, zij het ook niet in scherpe afscheiding, maar meer in algemeenen zin. Allereerst kry'gen we dan: analogia Scripturae, overeenstemming met hetgeen de Heilige Schrift duidelijk leert, ook al gaat dat niet rechtstreeks over een bepaald punt van de geloofsleer. Ten tweede: analogia fidei in enger zin, overeenstemming met het door de Heilige Schrift aangewezen of geleerde ware geloof, waardoor God ons behoudt. Geloof wordt hier genomen naar zijn inhoud, dus naar de leer van 's menschen volstrekte verlorenheid in zichzelf, van Christus als den Middelaar Gods en der menschen, en Zijn verzoeningswerk, van den Heiligen Geest als Die het verlossingswerk van Christus in Gods uitverkorenen uitwerkt, enz. En ten derde: analogia dogmatis, d. i. overeenstemming met het dogma, of de geloofswaarheid, zooals zij door de Kerk werd geformuleerd in hare confessie of belijdenis, hetzij in haar geheel, hetzij in haar deelen.

c. Ten aanzien van deze laatste analogie moet echter de opmerking gemaakt worden, dat zij niet insluit den eisch, dat we met onze Schriftverklaring nimmer in strijd zouden mogen komen met de door de Kerk vastgestelde belijdenisgeschriften. Want deze

belijdenisgeschriften staan niet met de Heilige Schrift op ééne lijn, maar zijn en blijven examinabel en appellabel aan de Heilige Schrift,

d. w. z. dat zij aan de Heilige Schrift onderworpen blijven, dat zij in hare juistheid of zuiverheid aan haar moeten getoetst worden, dat men zich van haar op de Heilige Schrift beroepen mag. De kerkelijke belijdenisgeschriften zijn menschenwerk, en als zoodanig vatbaar voor dwaling, ook al scheidt de Heilige Geest nimmer van 's Heeren Kerk. De Kerk wordt niet onfeilbaar geleid door den Heiligen Geest, zooals de apostelen en de andere auctores secundarii van de boeken der Heilige Schrift. Daarom is van te voren de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de kerkelijke belijdenisgeschriften in eenig opzicht soms fout kunnen gaan. Zij zijn niet norma normans voor ons geloof, voor onze leer en ons levensgedrag, d. w. z. dat zij niet zelve en uit of van zichzelf den regel daarvoor bevatten, maar zü zijn norma normata, d. i. aan de Heilige Schrift gemeten of genormeerde norm, die slechts voor zoover regel voor ons geloof en leven zijn, als zij met de Heilige Schrift overeenstemmen, wat wij aannemen, totdat het tegendeel zou aangetoond zijn. Daarom is niet van tevoren uitgesloten de mogelijkheid en de geoorloofdheid, dat we met onze Schriftverklaring in strijd zouden komen met een kerkelijk belijdenisgeschrift. Want dat belijdenisgeschrift zou Gods waarheid minder juist of zuiver

KEGELEN VOOR DE VERKLARING VAN EENE GELIJKENIS

143

kunnen uitdrukken. Evenwel heeft de Schriftverklaarder in zulk een geval wel goed toe te zien, of de fout toch niet bij hem en in zijne uitlegging schuilt, of hij zich soms niet vergist.

d. De kerkelijke belijdenisgeschriften bezitten in zichzelf geen volstrekt-bindende macht. Dat heeft alleen Gods Woord zelf, de Heilige Schrift. Maar zij hebben toch wel zekere reguleerende autoriteit, in dien zin, dat men zich nog eens goed bedenken moet, voordat men zijn exegetisch resultaat als vaststaande Schriftwaarheid uitgeeft, wanneer het niet zou overeenkomen met die belijdenisgeschriften. Want men zou dan gelijk kunnen hebben, doch ook wel ongelijk, doordat men bij zijne Schriftverklaring ergens foutief geredeneerd had. In zulk een geval van strijd is dus als dubbele voorzichtigheid

gewenscht. Maar toch, hoezeer de Heere aan Zijne apostelen, en in hen aan Zijne Kerk, de leiding des Heiligen Geestes heeft toegezegd, Joh. 16 : 13, de geschiedenis leert, dat dit niet opgevat moet worden in zulken zin, alsof de kerk niet somtijds in dwaling zou kunnen vallen, en gedurende eenigen korteren of langeren tijd in dwaling verkeerem. Soms ging in dezen de zon der waarheid ten aanzien van een of ander geloofspunt eerst heerlijk op na een nacht van dwaling. We behoeven maar aan de Reformatie te denken. Daarom moeten we zorgen bij onze Schriftverklaring de toezegging des Heeren aangaande deze Geestesleiding Zijner kerk in alle waarheid niet te loochenen, noch haar op eenigerlei wijze tekort te doen, maar behoeven we ook niet over het hoofd te zien, dat de kerk toch heeft kunnen dwalen, en ook wel metterdaad gedwaald heeft.

36. Ter verklaring van eene gelijkenis moeten we eerst het beeld scherp waarnemen, daarna de beteekende zaak ons recht voorstellen, en vervolgens de overeenkomst tusschen beide nagaan en zuiver in het licht stellen.

a. We moeten ons wachten voor de fout om bij eene gelijkenis alle trekken van het beeld te willen overbrengen op de beteekende zaak. Daarom hebben we maar niet het beeld te nemen en dat zooveel mogelijk in alle trekken op de beteekende zaak toe te passen. Maar de beteekende zaak dient bij de verklaring a. h. w. punt van uitgang en beheerschende factor te wezen, zoodat van het beeld slechts die trekken genomen en overgebracht worden, welke strékken kunnen, de beteekende zaak toe te lichten en helderder te doen verstaan.

b. Op het tertium comparationis, het derde van vergelijking, komt het aan. Voor het ontdekken en vinden daarvan, moeten we nauwlettend acht geven op het doel van wat gezegd wordt, en op het verband waarin het voorkomt. Tevens moeten we overwegen en

144 IN HAAR DEELEN OOK NAAR DEN AARD DIER DEELEN VERKLAREN

nagaan, of hetgeen wij meenen, dat van het beeld op de beteekende zaak betrekking heeft, en overgebracht moet worden, wel in overeenstemming is met hetgeen de Heilige Schrift ons elders in eenig opzicht te dezer zake openbaart.

c. Zooals we bijzonder uit de gelijkenis van het onkruid onder de tarwe en hare verklaring door den Heere Zelfen kunnen zien, Matth. 13 : 24—30, kunnen er in eene

gelijkenis ook wel meer dan één punten van vergelijking zijn. De Heere noemt daar Zelf: Zaaier, zaad, onkruid, akker, vijand, oogst, maaiers, Matth. 13 : 36—40: Die het goede zaad zaait, is de Zoon des menschen; en de akker is de wereld; en het goede zaad zijn de kinderen des koninkrijks; en het onkruid zijn de kinderen des boozen; en de vijand die het gezaaid heeft, is de duivel; en de oogst is de voleinding der wereld; en de maaiers zijn de engelen. Maar we hebben in elk geval bij de geestelijke overbrenging van de trekken van een beeld op de bedoelde of afgebeelde zaak ons steeds te houden binnen de perken der Heilige Schrift, d.i. binnen hetgeen de Heilige Schrift, waar dan ook, omtrent die zaak leert. Gaan we daar buiten, dan loopen we groot gevaar, of kunnen wij zeker zijn, slechts eigen vernuftspeling en phantasie uit te geven voor Woord van God, wat ongeoorloofd en verderfelijk is.

37. De Heilige Schrift moet in haar onderscheiden deelen ook naar den aard dier deelen verklaard worden.

Er zijn algemeene denkwetten, welke ook gevolgd moeten worden bij de verklaring van de Heilige Schrift.

Dit raakt meer het formeele. Wat het materieele echter aangaat, geeft de Heilige Schrift zelve de beginselen aan voor de rechte wijze van haar verklaring, de methode, die bij hare uitlegging gevolgd en toegepast moet worden. Dit gaat ook weer door bij hare deelen en onderdeden. Niet alles moet op gelijke wijze verklaard worden. Want haar boeken en deelen zijn niet alle van gelijken aard. Historische boeken en deelen zijn voor de verklaring niet gelijk aan profetische deelen. Het boek van 's Heeren Openbaring aan Johannes moeten we niet willen verklaren als een historisch boek, als een verhaal van in het leven der menschen op aarde toen reeds gebeurde feiten, maar het vordert voor zijne verklaring ten deele eene eigen manier. De gelijkenissen en de apostolische brieven zijn voor de verklaring der Heilige Schrift onderscheiden. Daarom moet ook aan elk boek en aan elk deel en aan elk onderdeel, wat zijn aard en inhoud betreft, het beginsel of de beginselen ontleend worden, de bijzondere regels, die bij de rechte verklaring daarvan hebben te gelden in historie, profetie, poëzie, gelijkenis, apocalypse. Hierbij kan het zijn, dat wie voor de eene soort van den Schrift

DE HEILIGE SCHRIFT ZELVE REGEL VOOR HARE VERKLARING

inhoud bijzonder geschikt is als Schriftverklaarder, dit voor een ander gedeelte niet is, en omgekeerd. Er is verscheidenheid van gaven, I Cor. 12 : 4; Rom. 12 : 6—8; I Petr. 4 : 10.

38. In het algemeen kunnen we tenslotte zeggen, omdat de Heilige Schrift het Woord van God is, moet zij zelve als beheerschende regel voor hare verklaring gelden.

Bij de verklaring van de Heilige Schrift moet op alles acht gegeven worden, ook op wat buiten haar bestaat en gevonden wordt, dat tot recht verstand van hetgeen zij zegt, dienen en medewerken kan. Maar wat buiten haar gezegd, of aangetroffen, of vernomen kan worden, mag niet beschouwd en gebruikt worden om over haren zin en over hare verklaring en over de juistheid van hare mededeeling te beslissen en te heerschen, doch kan slechts hulpdienst verrichten tot verkryging van het rechte inzicht in hare openbaring. Want zij alleen is het eigen Woord van God, Zijne bijzondere openbaring, daarom onfeilbaar waar in wat zij zegt, daar God niet liegen kan, noch Zich vergissen. Daarom overtreft zij alle menschenwoord, en staat daar boven, niet beneden. Al wat mensch is, kan verkeerd waarnemen, onjuist verbinden, zich vergissen in redeneering, uit onkunde of anderszins de dingen anders voorstellen, dan zij metterdaad zijn. Zoo iets is bij God niet mogelijk. Wanneer er daarom strijd blykt tusschen wat Gods Woord openbaart of mededeelt, èn wat buiten haar beweerd wordt, en dit niet maar eene schyntegenstrijdigheid is, maar eene werkelijke onderlinge tegenspraak, dan moet de juistheid van het menschenwoord opgegeven, doch de waarheid van Gods Woord gehandhaafd worden. Voor zoover kan gezegd, en moet volgehouden worden, dat de Heilige Schrift bij haar eigen licht bezien, en in haar eigen licht beoordeeld en verklaard moet worden.

Sacra Scriptura autopistos est, de Heilige Schrift heeft den grond harer geloofwaardigheid in zichzelf.

Sacra Scriptura sui ipsius interpres est, de Heilige Schrift is haar eigen tolk of verklaarster.

Sacra Scriptura supremus index controversiarum est, de Heilige Schrift is de hoogste rechter over leer- of waarheidsgeschillen.

Schriftbeginselen

10

Hoofstuk 5 weggelaat

Wie in die geskiedenis van Skrifverklaring deur die eeue heen belangste, moet maar die volledige boek van Greijdanus raadpleeg.

Vir my gaan dit oor Greijdanus se Skrifbeginsels om die Skrif te verklaar.

BYLAAG Engelse vertaling hoofstuk 4

Engelse vertaling West Bredenhof: Dr. Seakle Greijdanus on Scripture Interpretation

Introduction

In May and June of 2006, I made a series of posts on my blog in which I shared the insights of Prof. Dr. Seakle Greijdanus on the science of Scripture interpretation (hermeneutics). I was introduced to this material by my New Testament and Old Testament professors in seminary (Prof. J. Geertsema and Dr. C. VanDam, respectively).

I have drawn extensively on my notes from them, especially from Prof. Geertsema. I could not share this material with you if it weren't for them. Here and there I've tried to clarify a bit more, insofar as this has been inaccurate or just plain wrong -- *mea culpa*.

May these notes help God's people to know his Word and so know him and the only Saviour, Jesus Christ (John 17:3).

W.L. Bredenhof

September 2009

2

Interpreting the Bible

I agree: the man in the picture above looks crabby. He looks like he's ready to throw a piece of chalk at some student. But don't be fooled: this crabby-looking man has the goods. Or I should say "had" the goods. This is Prof. Seakle Greijdanus. He was born in the Dutch province of Friesland in 1871. After studying at the Free University of Amsterdam, he was called to the ministry in 1904. He became a professor of New Testament studies at the seminary in Kampen in 1917. In 1944, he played a leading role in the liberation (*vrijmaking*) of the Reformed Churches in the Netherlands. He died in 1948.

Greijdanus wrote a lot of helpful material, but unfortunately not a lot of it has been translated and what has been translated consists of articles in books or in-house translations of excerpts of his writings. Over the next while, I'd like to share some of what Greijdanus wrote about the science of interpreting the Bible (a.k.a. hermeneutics). I'll be drawing on translations and summaries of Greijdanus from two of my seminary professors, Dr. C. VanDam and Prof. J.

Geertsema. This was material that I was taught in seminary and I believe it's worth sharing with a broader audience.

This material comes from Greijdanus' 1946 book "Scripture Principles for Scripture Interpretation" (*Schriftbeginselen ter Schriftverklaring*). In chapter 2, Greijdanus lays out his basic methodological principle: the rules for interpreting Scripture must be derived from Scripture. If this sounds circular, that's because it is -- and with good reason. Man is the creature and he is entirely dependent for everything upon the Creator. If someone were to attempt to approach the Bible

3

from a purely scientific standpoint, this would give credence to the lie of Genesis 3:5, "You will be like God." We call this pretended autonomy -- man thinks that he is a law unto himself. In reality, there are no "brute facts" in the world -- there are only interpreted facts. And there is no real position of neutrality either. Either we interpret the fact of Scripture (and its interpretation!) from God's point of view (revealed in Scripture itself) or we interpret Scripture from the stand point of man's pretended autonomy. Only the former method will lead to the most consistent and God-honouring appropriation of the truth.

In my estimation, this is an enormously valuable contribution of Greijdanus. It is an extension of the principle (to be discussed in more detail later on) that the Bible is a unity and therefore Scripture must interpret Scripture. Scripture must also give the rules for its own interpretation. And so when we run into what seem to be contradictions or difficult passages, we take our starting point in that we are the problem, not the Bible. The Bible is not affected by the fall into sin, the Bible does not have creaturely weakness -- we have both.

Here follow the 18 principles of Greijdanus:

1. The interpretation of Holy Scripture must be objective.

In other words, the interpreter has to submit to the text. Yes, there is a subjective element, but we'll discuss that in a moment.

a) The interpretation must render what is revealed according to God's intention in an undistorted and complete way. Cf. Jeremiah 23:25-26,32; Ezekiel 33:7-9, 13:22-23 -- all passages which speak of how false prophets misinterpreted or misconstrued God's intention.

b) The interpreter is not to bring into his interpretation his own ideas, thoughts and desires. He cannot leave out part of a passage under consideration because he doesn't like it. He cannot and must not twist or distort Scripture passages. Cf. John 6:60-66.

c) Positively, the interpreter must explain Scripture according to God's intention, very carefully and precisely, in its own context.

d) An objective interpretation must be done with a believing heart (1

Cor.2:12). Such a believing heart will not add or take away from the text.

In this way, the objective and subjective come together. When considering the subjective element further, it is true that one interpreter will see more and be more sensitive to certain aspects of the message than another. This is reflected in the fact that commentaries will and do differ -- sometimes these differences are apparent or a matter of emphasis; sometimes they are real and significant. These differences highlight the difficulty (but not the impossibility) of objectivity and compel the interpreter to take great

4

care.

2. The interpretation, therefore, must interpret Scripture as given in its totality and according to its various parts.

a. This rule is developed from the first one. Sinful man is inclined to disagree with the Word of God. 1 Corinthians 2:14 teaches that regeneration is necessary to properly interpret the Scripture. The unspiritual man does not grasp the things of the Spirit. The dangers of giving one's own interpretation can be seen in Scripture with the Pharisees and their understanding works of the law as a means to obtain righteousness with God. Another example is seen with the Sadducees and their rejection of the resurrection. We must not spiritualize or rationalize Scripture so as to make it say what fits with our own system.

b. Therefore, one is not allowed to adapt the interpretation of the Bible to the spirit of the age or to contemporary ideas, even if refusing to do this means suffering and conflict. We have to be reminded of what Paul writes in 2 Corinthians 10:5, namely that there has to be a destruction of arguments and every proud obstacle to the knowledge of God and a taking every thought captive to obey Christ. "Therefore, Holy Scripture must be unfolded in its interpretation according to its own contents and meaning and claim, as it is itself, and as it gives itself, without any accommodation to any other direction, meaning or spirit."

c. What holds for Scripture as a whole, also holds for its constituent parts.

These parts must be interpreted as they give themselves, according to their own character, that is: as history, as prophecy, as a psalm, as parable, as apocalypse and so on. A portion of history must not be explained as a psalm or a parable, but history as history, a psalm as psalm, and so on.

Further, all parts should be interpreted in their narrower and wider contexts of the passage itself: the chapter(s), the book (and group of books, as in the Prophets or the Gospels), the Old or New Testament, and then the whole Bible. When speaking about context, we think of concentric circles moving out from the text to eventually encompass the whole Bible. In this respect, careful attention must be given to how the different parts of Scripture present themselves. *Sacra Scriptura sui ipsius interpret est* (the Sacred Scripture is its own interpreter). It has the principles for its interpretation in itself. And it is *autopistos*, that is to say: it has self attesting authority; it has the basis for its trustworthiness in itself.

3. Scripture is portrayed or demonstrated as the revelation and exact Word of God through human service.

a. There are many places in the Bible that speak of it as being God's

5

Word: Isaiah 1:2, Amos 3:7-8, John 10:35, 2 Timothy 3:16, and Hebrews 1:1. Therefore, it has divine authority and this has to be recognized in its interpretation.

b. Consequently, the interpreter has to acknowledge this claim. God cannot lie (Deut. 32:4 and Numbers 23:19). What God says in Holy Scripture is true and we are to receive it as such. And when we explain it, we have to make it known that this is the truth of God clothed with divine authority.

c. This impacts how the interpreter approaches the Bible. With every passage he interprets, the heart of the interpreter must be dominated by faith and filled with reverence and awe. He should have in his heart the prayer of Psalm 119:18, "Open my eyes that I may see wonderful things in your law." And of 1 Samuel 3:9, "Speak, LORD, for your servant is listening." If this is what we do, our interpretation will bear this stamp.

And then there will be the joy of Psalm 147:19, "He has revealed his word to Jacob, his laws and decrees to Israel" and Psalm 119:105, "Your word is a lamp to my feet and a light for my path."

In summary, God is pleased to use human instruments to point us to the character of his Word. Recognizing this, interpreters must nurture a spirit or attitude of devotion to the Word.

4. A distinction has to be made in Holy Scripture between God's Word in a formal sense and God's Word in a material sense.

a. Not everything given us in the Bible is God's Word in the material sense, that is, with respect to the truth of its contents. For instance, Genesis 3:1,4,5 gives us the words of the serpent. 1 Kings 3:18 contains a deceiving word from the old prophet at Bethel. John 9:16a gives the wrong reasoning of some of the Pharisees. Therefore, we have to distinguish between God's Word in a formal and in a material sense.

When God tells us words of Satan, of the ungodly, and so on, these words are the Word of God in a formal sense.

b. We speak here of *auctoritas historiae* (historically authoritative); these words also come to use with divine authority and we have to accept them as God's truth in the sense that they are historically reliable records of what was said. Nevertheless, they are not the norm for our faith and actions. These words are often sinful and in conflict with the truth. With such sinful words, God reveals to us even more forcefully the terrible essence of sin, the justice of his wrath, and the greatness of his grace.

c. However, most of the contents of Holy Scripture is the Word of God in the material sense, that is: revelation of God with respect to what we are

6

to believe and how we have to live and act before God. Here we speak of the *auctoritas normae* (normatively authoritative). Here God speaks directly (God said...) or through an angel or prophet, etc. Examples include: Genesis 2:16-17, 3:15, 22:12ff, Luke 1:11ff., Romans 1:1, etc.

d. Everything in Scripture contains divine instruction. All of Scripture is God's written revelation, speaking with divine authority. But the interpreter always has to ask whether what

is being interpreted is the Word of God in the material or in the formal sense of the term. Sometimes the difference is easy to notice; at other times, as with the book of Job, it is more difficult to discern. Cf. Deuteronomy 13:1-3 where God warns his people to distinguish between true and false prophets. Also cf. 1 Kings 13:16ff and Matthew 4:6 (Satan comes with a word from Scripture, but takes it out of context). Greijdanus also gives the example of the false prophet Hananiah in Jeremiah 28. Words spoken must be in agreement with the whole of Scripture and its intention.

5. Everything revealed in Holy Scripture must be seen and understood in connection with Christ.

a. The center of the contents of the Bible is the self-revelation of God in Christ. Everything in the Bible is connected to this in some way. John 5:39 is a key text in this regard. The Lord Jesus says there that the Scriptures testify about him. Revelation 19:10 says that the testimony of Jesus is the spirit of prophecy. Therefore every passage of Scripture must always be seen in connection with Christ, because its stated aim is to show the glory and necessity of Christ's person and work. Greijdanus could also have mentioned John 5:46 and Acts 10:43.

b. What happened through God's providence and as part of his special revelation belongs to the whole of God's self-revelation in Christ.

Therefore, we must receive the narratives (stories) of Scripture not as independent self-existing things, but always in their relation to and significance for the totality of God's self-revelation in Christ. So, for instance, the story of Melchizedek in Genesis 14 -- we see that in the light of Hebrews 7. The story of Jonah we read in the light of Matthew 12:39-40. We consider Elijah and the widow of Zarephat in 1 Kings 17 in connection with Luke 4:24-27, and so on. These connections set the pattern for us to follow in our interpretation. Therefore, we must see the facts of these stories in the Old Testament, but also the self-revelation of God in Christ in them. Further examples given by Greijdanus: the destruction of Sodom in Genesis 19 with Luke 17:26-28; the manna in Exodus 16:4,14 with John 6:32ff.; the water from the rock in Exodus 17:5-6

and 1 Corinthians 10:4.

c. This includes not only the historical events, but also information or

7

statements that were included with them. Greijdanus gives the example of Genesis 15:6 (Abraham being declared righteous) -- this has to be seen in connection with Romans 4:23-24, Galatians 3:8. [He also mentions John 19:28 here, but I have to say that I find it difficult to see a direct connection, WB]. This calls for carefulness in interpretation. We have to watch for a false, human-invented spiritualizing that goes against the intent and meaning of Scripture. It's difficult to give a general rule for this. We simply have to be sober and check what we think about the text with the rest of Scripture. We can only allegorize or spiritualize when Scripture itself indicates it.

d. In connection with this, there is also the principle that we must see the words in Scripture addressed to specific persons as spoken also to those who come after them, including ourselves, cf. Matthew 22:31, Matthew 15:7, and 1 Corinthians 9:10. The application is not something that we add, but it flows from God's Word itself and is also addressed to us.

e. Moreover, since we live in the dispensation of the New Testament, the era of fulfillment, we must read the Old Testament in the light of the New Testament. By doing this, we receive clearer insight, cf. Matthew 11:11, and 1 Peter 1:11-12. We see God's revelation in a clearer and deeper sense than the Old Testament believers who were addressed first. Since God gave his revelation through the service of man, we can formally, though often not materially, distinguish between the meaning and intention of God (the primary author) and that of the secondary human authors, cf. 1

Peter 1:11. But in Scripture the most important thing for us is the meaning intended by God, whether the secondary authors understood it or not.

Moreover, through the New Testament fulfillment a much clearer light has been given to us.

6. Attention must be given to the manner in which the Holy Scripture interprets itself and how the human instruments of revelation do this.

a. The best interpreter of a book is its author. This holds true also for the Bible. God is the primary author and thus is its best and most perfect interpreter. So, the best interpretation of the Bible is the Bible itself.

b. Of course, this is only true if the whole Bible is God's Word. Since the Bible presents itself as such, we believe that to be the case. However, as mentioned previously, this does not mean that human authors (the secondary authors) always fully understood what they spoke or wrote. It is quite possible that they did not see the full extent of what they said. But it was God who spoke through them (Hebrews 1:1). They did not have to understand always what was meant (Daniel 12:8-9, Matthew 11:11, 1 Peter 1:11). It also does not mean that a New Testament explanation of an Old

8

Testament text is the only possible explanation or interpretation. Peter says that the prophecy of Deut.18:15,18-19 was fulfilled in Christ (Acts 3:22-23). But this does not exclude fulfillment through other prophets whom the LORD gave to his people between the time of Moses and Christ. Yet this promise has been entirely fulfilled in Christ and in the other prophets in their connection with him, because they were all servants and types of Christ, through whom he spoke to the people.

Greijdanus also gives the example of Matthew 2:17-18. This passage speaks of the murder of Bethlehem's children as a fulfillment of Jeremiah's prophecy (Jeremiah 31:15). However, this does not deny that this prophecy was also fulfilled already in a certain measure in the captivity of Judah in Babylon. But the murder of Bethlehem's children was the ultimate culmination of Jeremiah's prophecy.

c. This principle means that we have to pay close attention to the manner in which the Saviour and his apostles and the other secondary authors received and interpreted the Old Testament revelation of God. We have to interpret Scripture in God's way.

It means further that we have to pay close attention to how God, in the events described in Scripture, has fulfilled the prophecies he gave before-hand in both promises and threats. For example, the sending of Christ and his work of redemption as God's gift, is the fulfillment of his Old Testament prediction. The purpose is that we receive insight into later revelation through earlier revelation and in this way see the greatness and fullness of God's revelation. In this way, we receive principles and guidance as to how to interpret Scripture.

d. An additional question is whether we can investigate the way in which the secondary authors in Scripture reached their interpretations of earlier written revelation. If we can, for instance, through taking into account the Septuagint (Greek translation of the Old Testament) or the way of thinking or interpreting the OT in those days, then the NT explanation of the OT

revelation is not thereby deprived of its divine correctness or authority. In fact, these things must be seen as a means in God's hand to lead the secondary human authors in their thinking and writing for revealing his truth.

7. We are not allowed to make faith in the truth of Scripture-interpretation dependent on outside sources.

a. Data from outside God's Word (such as archaeology, extra-Biblical writings, etc.) can never rule over Scripture or be made equivalent to it.

These things must always be subordinate to Scripture. For these things are always the word or conclusions of human beings, liable to misunderstandings and misinterpretations. What Scripture says is true

whether or not it is confirmed or contradicted by outside sources.

b. The Holy Scripture is the revelation of the Word of God. Apart from God's regenerating work, human minds are sinful and do not understand the things of the Spirit, 1 Corinthians 2:14, 4:18. "This is the verdict: Light has come into the world, but men loved darkness instead of light because their deeds were evil." (John 3:19, cf. 7:17, 8:31-32, 18:37, 5:40). Placing other sources beside or above Scripture is in conflict with what Scripture says about itself as the self-revelation of God.

c. We can bring in many things to help us in understanding the meaning of Scripture words, but Scripture itself remains the decisive factor. Its truth must stand, simply because Scripture says it. God's Word is *autopistos*: it has the ground for its trustworthiness in itself.

d. In order to interpret Scripture correctly and fully, we have to know it both in its form and contents, cf. Matthew 22:29. Our knowledge will be only in part here on earth, therefore the human interpretation of Scripture will also be only in part. But this means that there is an even greater need to know Scripture as much as we can, and more and more.

8. Since Holy Scripture is an organism, the interpretation of one of its parts must reckon with the whole and with the other parts and with the developing progress of God's revelation.

a. An organism is a whole being and it has parts which make up the whole. In the same way, Scripture is a whole entity made up of parts which are connected and form a unity. Therefore, in order to interpret the place, form, and working of the distinct parts, one has to take the whole and the other parts into account. The different parts of Scripture did not come into being independently from one another or accidentally without any inner link. Rather, its parts belong (so to speak) together genetically and genealogically. They are spiritually related and together form a firm, well-ordered completed unity. The New Testament cannot be understood correctly without the Old Testament. It constantly refers to the Old Testament, quotes from it and argues its points from it. The Old Testament opens up in the New. This finds expression in the old

Latin dictum, *Vetus Testamentum in Novo patet, Novum in Vetere latet* (The Old Testament opens up in the New, the New was hidden in the Old).

With the parts of the New Testament, as well as of the Old, often the secondary authors appear to have known and used each others writings to enhance the influence of those writings.

b. Consequently, we have to recognize in Scripture what came before and what followed after. One part enlightens the other. One can notice development in Scripture, not only in the increase of content, but that

10

what is present in seed form (*in nuce*) in the older books is worked out and elaborated in later books and becomes clearer. In Genesis 3:15 the whole gospel is present in seed form (*in nuce*), but we see this only in the light of the New Testament. The same counts for the promise to Abraham in Genesis 12:3 that in him all the families of the earth would be blessed.

One final example: Isaiah 53, which we can only understand fully in the light of the sufferings of our Saviour.

c. When we pay attention to this growth, we see God's self-revelation become clearer and broader through time. There is a history of God's self-revelation in Christ. Therefore, in Genesis 3:15 (the mother promise), we have to recognize what God has revealed with respect to this promise in later times and with its ultimate fulfillment in the New Testament in Christ. The same has to be said for God's promise to David in 2 Samuel 7

and, in fact, for everything.

d. Therefore, we must recognize the progressive, organic development of God's revelation with its different parts in their distinct moments as coming from one seed (germ). We also have to see its truths in relation with the whole of God's revelation and with the mutual connections of the diverse parts. The wider context sheds light on a specific text.

I should note again that I am heavily relying on my seminary notes from Prof. J. Geertsema for this. I have the Dutch original and am referring to it and occasionally changing or clarifying, but most of this comes from Prof.

Geertsema. As he was teaching the above material, he pointed out that Greijdanus was influenced in some ways by the ideas of Abraham Kuyper and the philosophy of idealism/romanticism. This was especially with this idea of an "organism." However, Prof. Geertsema did acknowledge that the basic thought here is correct, viz. the unity of Scripture and its parts is critically important for us to recognize.

9. Therefore when we interpret Scripture we also have to recognize the distinct times and dispensations to which the parts that are to be explained belong.

a. Although God gave his self-revelation in Christ (regarding the redemption of sinful man and a lost world) fully and right away in seed form, it did become more richly developed with the passage of time.

Specifically, in the time of fulfillment (the New dispensation), God placed his predictions entirely in the light, cf. Romans 3:25 and Galatians 3:23-4:6. This fulfillment brought along great changes. The entire ceremonial law, inasmuch as it was a shadow of Christ, has been abrogated. Animal sacrifices have been abolished, cf. Hebrews 10:12,14. So are the commands regarding circumcision and the feast days and feast years, Galatians 4:9-10, Colossians 2:16-17. The relation of church and state is

11

no longer the way it was in Israel. Also, the apostles were given the command to gather God's people from all nations, Matthew 28:19. In the new dispensation we live under different circumstances, relationships and regulations. Many rules in force before Christ no longer apply because they were shadows of Christ and his work, cf. John 4:21-24.

b. Before the Law (Moses) came, there was still a different dispensation, namely that from Abraham to Moses. This was preceded by the dispensation that includes the time before the

Flood. Materially, the covenant of grace did not change throughout these different times and dispensations. For there is only one Mediator between God and men, Christ Jesus (1 Timothy 2:5). There is only one way of salvation for sinners (John 14:6). There is only one true faith (Ephesians 4:5) and only one name through which we are saved (Acts 4:12). This is true throughout all ages. But the forms in which God revealed this were different in these distinct dispensations and his demands were also different. Essentially, however, these commandments were the same (as a comparison of Deut.

10:12-13, Micah 6:8, Matt.22:37-40 and Romans 13:9-10 shows), but the forms in which they were given and were to be obeyed differed.

c. This means that what God said in specific situations to Noah (build an ark) or to Abraham (offer your son) is not a command for us. We are not called to make a tabernacle with all the specific measurements. Thus, while in essence God's self-revelation was always the same, in its outward forms and rules there were distinctions in the different dispensations.

d. In 2 Samuel 7:12, the LORD promises David a son who will build the temple and for whom he will be a Father. This refers first to Solomon, but it includes the promise about David's great Son who will build the temple (which is the congregation) and for whom God will be Father in the full sense of the word. Therefore, with regard to the interpretation of this promise, we need to explain first the meaning for the time of David until the coming of Christ. This was about David's royal house and God's house of stone. Then we can proceed to the meaning for the New Testament time, looking at the fulfillment with Christ himself and his church as God's spiritual temple. Related to this, interpreting the Old Testament in the light of the New Testament means that the prayer of Psalm 14:7 ("Oh, that salvation for Israel would come out of Zion!") must now be seen in the light of Christ, the fulfillment of Zion.

e. We can add that the things which can be inferred or deduced from what God has revealed in Scripture with clear words or deed must be considered God's Word too. God meant it this way, for when God gave his revelation, the consequences of what he said were clear to him.

10. In the interpretation of Holy Scripture, we must always take careful note of the distinction between the special and the general.

God often reveals the general in a special, concrete form. As an example, consider the sixth commandment, "You shall not murder." Included with this command is a general prohibition against the breaking down of life (cf. the exposition of the Ten Commandments in the Heidelberg Catechism). We base this on the elaboration and application of these commandments as we find it done, for example, by Moses in Deuteronomy 6-26 and by Christ in Matthew 5-7. As another example, when God gave manna to Israel in the wilderness, at the same time he was teaching them (and us) the general truth that man shall not live by bread alone, but by God's promise -- and those promises include everything, also bread.

Therefore, with every word of God's revelation in Scripture we have to investigate its concrete and special meaning for that moment in history and also its general meaning for all times. When Israel was delivered out of Egypt, the church of all times was led out. This includes Christ himself so that Matthew 2:15 can quote Hosea 1:1 ("Out of Egypt I have called my son") as pertaining also to Christ. Christ's flight into and coming out of Egypt repeated what happened long before. In and with the Lord Jesus, all his people who were redeemed from sin and guilt were then led out of Egypt, because it is only through him that they exist as his saved people. It is only from him that they have all their salvation.

The Jewish leaders in the gospels think that being the physical offspring of Abraham is what makes them God's people; Christ teaches this to be wrong. They say one has to love his brother but can hate the enemy; also this is shown to be wrong. The stranger will be called and, in coming to the Lord, will belong to him as well. The external must be explained as the visible explanation for the inner and spiritual (Psalm 51:18-19); the spiritual is the main element. Careful attention must always be given to whom God says or does something, under which circumstances, and in what way. By doing this we can see what is the temporal and passing special element and what is the abiding general element. When Elijah is sent to a widow outside of Israel, this teaches for all times what Christ says in Luke 4: that those who belong to God's people but refuse to believe and walk in the way of the Lord -- they will forfeit God's salvation.

When Abraham is said to believe and his faith was counted to him as righteousness, this is a promise for all who believe in Christ (Genesis 15:6, Romans 4, Galatians 3). Adam having been created first and Eve having fallen into temptation first is pointed out by Paul as having significance for the life of God's people in their homes, in society, and in the church (1

Timothy 2).

11. With each part and every text of Scripture careful attention must always be given to the specific details.

a. Two texts can be exactly the same, but their use is different. As an example, consider Psalm 24:1a and 1 Corinthians 10:26, "The earth is the LORD's and everything in it." In Psalm 24, the teaching is that everything belongs to the LORD, but in 1 Corinthians this text is used as an argument to prove that meat bought at the market place can be eaten.

b. Since Scripture is God's Word, everything in it has meaning, including the little things. When the LORD was pleased to give us the same facts more than once, as in Samuel, Kings, and Chronicles, or in the three/four gospels, the meaning is not exactly the same in each instance. It differs according to different context, order, form, and so on. Therefore, in each case, we have to ask what is it specifically that the LORD is revealing in that specific text in distinction from its parallels. As an another example, consider Genesis 6:5 and 8:21. Both state the same truth, but the former points to the total depravity of man in a way which becomes the reason for the flood, whereas the latter indicates that this state has been there from man's earliest existence and that therefore there will not be a flood again.

The flood water has not purified man's heart.

c. In order to find the specific meaning of a Scripture text, one must carefully and precisely determine which words and word combinations are used. And when a similar thought is expressed or a similar fact described, we must carefully compare the two to find out what is the same and what is different. We do this in order to learn what God is saying specifically in each place. Careful attention also has to be paid to the context and the question of purpose has

to be raised. The interpreter has to ask why something is said or done at one place while it is said or done differently at another place. We can only understand the meaning of a text when we carefully investigate its specific details.

12. Holy Scripture and each of its parts must be interpreted in its own train of thought or spirit.

a. From the command in Leviticus 19:18 to love the neighbour, the Jews derived a command to hate one's enemy (Matthew 5:43); this was entirely against God's own practice and against the clear intent of his revelation.

And consider how the truth that man's unrighteousness causes God's righteousness to shine forth brighter (Romans 3:5-6) is used as a pretext to go on sinning. This, too, is entirely against what God has revealed in his will -- he has an aversion against all sin, cf. Romans 6:1, Romans 5:20, Matthew 23:16ff.

b. Therefore, when we want to interpret Scripture, we have to make the nature or spirit of God's revelation our own, as well as its train of thought

14

and manner of reasoning, i.e., the logic of the Holy Spirit (the primary author), cf. Matthew 4:6,7. When John says "God is love" (1 John 4:8,16), we are not allowed to explain this in conflict with the revelation of his wrath (Nahum 1:2, Romans 1:18). Were we to do that, the suffering of Christ would be inexplicable since God would not be angry against sin.

c. Thus we always have to interpret Scripture according to the line of thinking which God has revealed and made known to us. Consequently, the primary question is not: what did the people to whom this Word of God hear in this word or understand? Rather: what is God intending to reveal here? [emphasis from Prof. Geertsema]. For example, in Genesis 1:26,28 when God speaks of himself with the word "us", we should not be primarily concerned with how Adam and the patriarchs understood this.

Rather, it should be interpreted within the framework of God's existence as a triune being and what he has revealed in this respect. For Adam is not speaking here and neither are the patriarchs, but God himself is speaking.

Thus, such a passage must be interpreted according to the sense of the Speaker, i.e. God, from eternity the triune God. Consequently, we are not to weaken the concepts in Scripture or interpret them in conflict with God's nature, e.g. God's wrath, so that the suffering of Christ is explained in a wrong way. Or when Scripture speaks about God repenting (Genesis 6:6, 1 Samuel 15:11) -- this must not be interpreted in a human way, as if God had an essential change of mind, in opposition to what Scripture reveals about him elsewhere (1 Samuel 15:29, James 1:17). What is said about God in a human way [anthropomorphism] must always be understood in a manner worthy of God. And so, when Philippians 2:7 says that Christ emptied himself, this should not be interpreted in conflict with that God reveals about his immutability. In 2 Peter 3:16, we are warned against twisting Scripture.

13. When interpreting Holy Scripture we have to take care that we do not deviate from, nor come in conflict with, the letter of the text by being either rationalistic or over-spiritual.

a. By far not everything in Scripture must be understood literally. The rumbling of God's intestines (bowels) in Jeremiah 31:20 must be understood figuratively as an indication of God's intense and strong affection. In Revelation 21:2 the coming down of the new Jerusalem is meant to be symbolic, just as the description and measurements in verse 16. It is clear that not everything is meant to be taken literally; in such cases we have to find the spiritual meaning of what is taught about God and the eternal matters. This has to be done taking into account our earthly existence and spiritual lack of comprehension. However, also in such cases we must not depart from the literal formulation of the passage.

Rather, we take our starting point in it so that we can first determine the literal meaning and in that way find the spiritual or figurative meaning.

15

Also, when we have to interpret by "spiritualizing," this must not degenerate into intellectual games, but offer a true interpretation of Scripture, deduced from what the text says literally.

b. In this way, the letter remains, so to speak, the basis on which interpreters establish any such spiritual explanation. The

"spiritualization" is not allowed to be the development of one's own ideas which are spun out in some vague connection with the text. One cannot hang one's own ideas on the text and then present it as God's Word while, in fact, the interpretation has nothing to do with the text. For example, when Luke 6:17 says that Christ spoke while standing on level ground, one is not allowed to infer from this that doctrines should not be used in preaching. We are also not allowed to interpret the letter of Scripture in a rationalistic way and so deprive it of its literal meaning. For example, when Matthew 14:25 says that Christ was walking "on the water," we must not explain this as "along the water" in order to avoid the literal meaning because we all know that man cannot walk "on" water, cf. verses 26 and 28. Saul interpreted God's command in 1 Samuel 15:3 in a way that seemed correct to him, but it was a deviation from what God had literally said and it was so wrong that he was rejected as king.

c. This rule implies that when it comes to prophecies too, we have to start from the literal meaning. We have to hold on to what is written literally as long as this fits a good interpretation. For example, when Psalm 48:12

says "Let Mount Zion rejoice, " we must not begin by interpreting Zion in a spiritual way as referring to the congregation of the Lord. Instead, we must first understand this as referring to Jerusalem with its temple and palace and citizens. Only after this can we understand it in connection with the spiritual mountain where God dwells, that is: his congregation with his elect. In such cases we must begin with (but not restrict ourselves to) the literal meaning. From the literal meaning we have to come to the spiritual; from the literal temple of stone to the spiritual temple of the congregation.

14. When we interpret passages that are unclear in Scripture, we must take our starting point in what is revealed to us in a clearer way elsewhere in Scripture.

a. It can and does happen that one truth revealed in Scripture is much more difficult for us to understand than another. The doctrine of the trinity is less easy to understand than the doctrine of creation and the upholding of the world. The incarnation is more difficult than the miraculous birth of Isaac. But it is also the case that the Lord gave us more revelation about one truth than about another. And regarding the same matter, he revealed himself more clearly in one place than in another. For a right understanding of God's revelation, we must let

16

ourselves be guided by that which is more clearly revealed to understand better that which is less clearly made known. When Christ says in John 14:28, "My Father is more than I am," we must not understand this in a subordinate sense and so come in conflict with John 1:1. Rather, we have to see that in John 14:28 the Lord Jesus speaks about himself as being clothed with our human nature and as being the One sent by the Father.

1 Timothy 2:5 says, "There is one Mediator between God and men, the man Christ Jesus. This does not mean that Paul denies Christ's divine nature, for he teaches this very clearly in, e.g. 1 Timothy 3:16, Romans 8:32, 9:5, Philippians 2:6-11, and Colossians 1:15-17. The parable of the prodigal son in Luke 15:11ff. does not speak about a sacrifice to atone for sin as the basis for the return of the son to the father. However, we are not allowed to use this fact to deny the necessity of the atoning sacrifice of Christ for our sins, as taught elsewhere in Scripture (Matthew 20:28, 2

Corinthians 5:14-15, 19-21). In the same way, we must not interpret Romans 7:18 ("For to will is with me") as being in conflict with Romans 8:7-8 and Ephesians 2:1-3, as if the unregenerate man still has the will to do good works before God and thus would not need regeneration and renewal.

b. We must explain Old Testament prophecies in the light of their New Testament fulfillment. Through their fulfillment God shed more light on their meaning than in the Old Testament. We must not interpret such prophecies by themselves, apart from their New Testament fulfillment, because God gave that fulfillment in order that we should recognize it in our explanation of his

Old Testament prophetic words. The more clear New Testament explanation sheds light on the more obscure Old Testament prophecy. In Acts 8:27-34, the Ethiopian eunuch was reading Isaiah 53 -- a passage which was obscure to him. Philip was able to explain this prophetic word to him in the light of the more clear New Testament revelation with its fulfillment in Christ (Acts 8:35-37). With Psalm 91:11-12 ("For he will command his angels concerning you...") there could be doubts about the situations in which this holds true. In reaction to Satan, the Lord Jesus points out from Deuteronomy 6:16 that it is clear what this passage does *not* mean. At the very least, we know that we can endanger our lives in a self-willed way and then, in so doing, the promise of Psalm 91 becomes no longer valid.

15. We must not interpret Scripture in conflict with the rule of faith.

a. When we interpret a text in Scripture, we must not do this in a way that comes into conflict with truths of the faith which God has clearly revealed in his Word. So, for instance, John 17:3 ("You, the only true God") must not be explained in an antitrinitarian way, in conflict with Matthew 28:19,

17

2 Corinthians 13:13, etc. Another example: Christ says that neither the man born blind nor his parents had sinned (John 9:3). This must not be explained as being in conflict with the teaching that all men are sinful (Romans 3:10-20). When we interpret Scripture and we come clearly into conflict with what God has made known in his Word, then it is evident that we have made a mistake in our interpretation. We did not understand the text correctly. Greijdanus gives one more example: in Matthew 10:41, the Lord does not teach that good works earn merit before God. There is no conflict with e.g. Luke 17:10 or 1 Corinthians 15:10.

b. We speak here about the analogy of faith (*analogia fidei*), conformity with faith. We can generally distinguish between three aspects: 1) **Analogy of Scripture** (*analogia Scripturae*), conformity with what Scripture clearly teaches even though it does not pertain to a specific point of doctrine.

2) **Analogy of Faith** (*analogia fidei*), the analogy of faith in the specific sense. This refers to conformity with a specific point of the true Biblical faith, such as human depravity and lost condition, Christ as Mediator, his atoning sacrifice, etc.

3. **Analogy of Dogma** (*analogia dogmatis*), conformity with dogma.

This refers to the truth as formulated in the confessions and believed by the Church.

c. With respect to the last point (Analogy of Dogma), it must be noted that you cannot set up a rule stating that one is never allowed to come in conflict with the confessions as established by the Church. This is because they are not equal to Scripture, but are subordinate, since they are written by human beings. Only Scripture is the norm-setting norm (*norma normans*), while the confessions are the norm set by a higher norm (*norma normata*). Scripture is inspired, the confessions are not.

Nevertheless, when our explanation is in conflict with the confessions, we have to be so humble as to look for the fault on our side first and not right away assume that the confessions are wrong.

d. The confessions of the church do not have binding authority in themselves. Only God's Word has this kind of authority. Nevertheless, they do have some regulating authority. This is in the sense that we better think twice before we publish our exegesis as the established truth of Scripture. One could be right but certainly also wrong, having made a fault in one's reasoning. However, even though the Lord promised his apostles, and in them his church, the guidance of the Holy Spirit (John 16:13), history teaches us that this must not be taken in such a way as if it were impossible for the church to fall into error. Sometimes the truth appeared gloriously just after a period of darkness, as in the days of the Reformation. Therefore, when interpreting God's Word, we must not deny

18

or restrict this promise of the guidance of the church by the Holy Spirit into the truth, but at the same time we must not neglect the fact that the church can and has erred.

16. When interpreting a parable we must first carefully observe the imagery and after this get a clear and correct picture of the signified matter. Then we must examine and exposit the correspondence between the two in a clear way.

a. We have to watch for the mistake of bringing all the elements of the image (the parable) to bear in the matter being signified. Therefore, we must not take our starting point in the image (the parable) and bring all the elements over to the signified matter. But the signified matter must, so to speak, be our starting point and the dominating factor, so that only those points of comparison of the parable are used which can help in putting more light on the signified matter.

b. The point of comparison (*tertium comparationis*) is the main point. In order to discover this, we have to pay careful attention to what is said and the context in which the parable occurs. We must also consider and examine whether the features of the parable which we think must be used as points of comparison to show the signified matter, truly conform to the teaching of Scripture in that matter in other places.

c. In the explanation of the parable of the weeds sown in between the wheat (Matthew 13:24-30), the Lord himself shows that in a parable more than one feature can be a point of comparison (Matthew 13:36-40). The Lord himself mentions the following: the sower of the good seed is the Lord himself; the field is the world; the good seed are the children of God; the weeds are the children of the Evil One; the enemy who sowed the weeds is the devil; the harvest is the end; and the mowers are the angels.

Nevertheless, in using the features of the parable which are to be brought from the parable to the signified matter, we must always stay within the limits of Scripture (i.e. the teaching of Scripture elsewhere on the matter).

If we go outside this, we risk the real danger of presenting our own imagination as being the Word of God -- something which is illegitimate and perverse.

17. In its different parts, Holy Scripture must be interpreted in accordance with the nature of those parts.

There are also some common/general (*algemeene*) laws of thinking that need to be followed when Scripture is interpreted. This pertains to the formal aspect. As for the material side, Scripture itself shows the principles for the right way and method to be followed and applied in its interpretation. This applies also to its parts. Not everything has to be

19

interpreted in the same way. For its books and its parts are not all of the same kind or genre. Historical books and parts are not the same as the prophetic parts. For example, the book of Revelation must not be interpreted as a historic book, as a story about the events that happened in the life of the people at that time. Rather, it needs its own particular approach that does justice to its genre. The same has to be said for parables and the apostolic letters -- they are distinct genres. For this reason, the principles for interpretation must be derived from those distinct parts respecting their own unique character, whether history, prophecy, poetry, parable or apocalypse. Having said that, it is possible that one who is gifted with regard to the interpretation of one genre of Scripture does not have those gifts with respect to other genres, and vice versa. There is variety in gifts, cf. 1 Corinthians 12:4, Romans 12:6-8, and 1 Peter 4:10.

*****

As an aside, Prof. Geertsema made a comment about Proverbs 18:24

"There is a friend who sticks closer than a brother..." He warned us against interpreting this directly as a reference to Christ. Prof. Geertsema insisted that this has to be interpreted in accordance with the characteristics of the genre of wisdom literature. It is a general statement or observation about the reality of life. It does speak about Christ, but not directly. I've always thought that Prof. Geertsema had a good point here.

So often people interpret the Proverbs as if they're commands. So for instance, if parents don't discipline their children with a rod, they're sinning. Others won't go that far, but they will say that if you don't corporally punish them for wrong-doing, that's a sin. That is not a proper way of reading the Bible. By that same reasoning, when you run across a fool, if you don't put stripes on his back, you're sinning (Prov.

10:13, 14:3, 19:25, etc.).

18. In general, we can conclude by saying that, because Holy Scripture is God's Word, it must itself be the governing rule for its interpretation.

When interpreting Holy Scripture, everything relevant must receive attention. This includes the things that found outside of it that might help in understanding what it says. But those things cannot be used in a decisive way to dominate the interpretation and the correctness of what it tells us. Rather it can only provide help for obtaining the right insight into its revelation. For Scripture alone is the unique Word of God, his specific revelation. It is therefore infallibly true in what it says, because God cannot lie nor can he make mistakes. It supersedes all human words and stands above them, not under them. Every human being can make mistakes in observation, link things together incorrectly, engage in

20

fallacious reasoning, and present things differently than what they are out of ignorance or otherwise. This is not possible with God. Therefore, when there seems to be a conflict between what God's Word reveals or says and what is asserted outside of it, and when this is not just an apparent contradiction but a real one, then the correctness and truth of God's Word must be maintained. It is an indisputable truth that the Holy Scriptures must be seen, judged, and interpreted in their own light.

Holy Scripture has the ground of trustworthiness in itself (*Sacra Scriptura autopistos est*).

Holy Scripture is its own interpreter (*Sacra Scriptura sui ipsius interpres est*).

Holy Scripture is the highest judge in controversies of doctrine and truth (*Sacra Scriptura supremus index controversarium est*).

Summary of General Principles

We must always consider:

By whom was something said or written?

To whom was it addressed?

When was it spoken or written?

In what way was it expressed?

What was the motivation for saying it or writing it?

What was the purpose or goal of what was said or done?

Under which circumstances did it happen or was it spoken?

What is the train of thought developed in the passage?

The Abridged Version

Here follows the greatly abridged version of Prof. Dr. Seakle Greijdanus's *Scripture Principles for Scripture Interpretation*. These come courtesy of my Old Testament notes from Dr. C. Van Dam -- I have left out his further explanations. Here they are:

1. Be accurate.
2. Be objective.

3. It is God's Word.
4. The Scriptures testify of Christ.
5. Scripture interprets itself.
6. Note the place and progress in the history of revelation.
7. Note the specific and the more general message of each passage.
8. Note the genre and the specific train of thought.
9. Stick to the text.